

KEMAL TAHIR

KÖYÜN KAMBURU

ADAM

 eskikitaplarim.com

Kemal Tahir
●
Köyün Kamburu

ADAM YAYINLARI

©

Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Daha önce çeşitli yayınevlerinde yayımlanan
Köyün Kamburu'nun ilk basımı 1959
yılında yapılmıştır.

Adam Yayınları'nda Birinci Basım: Şubat 1989

Kapak Düzeni: Sait Maden

182.01.030.495.344
89.34.Y.0016.344

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ, ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK-İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rade tr

Kemal Tahir
●
Köyün Kamburu
Roman

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Aslına bakılırsa, Narlıca köyünün başına, bu Parpar belâsını «Sürgün Kırımı» yılında Çorum'un namlı tütün kaçakçısı Gâvur Ali sarmıştır.

Eski kitapların «Tâun», köylü milletininse «Sürgün Kırımı» dediği bu illet, buralara bir yaz ortasında hacılarla beraber geldi, çok ocaklar söndürdü, sofralarında yirmi - otuz kaşık çalışan nice konakları yıktı.

Köylünün can kaygısına düştüğü, ölü gömmekten yetim - öksüz gözetmeğe aman bulamadığı bu uğursuz Sürgün Kırımı yılında Parpar Ahmet'in anasıyle babası da üçer gün arayla öldüler, on iki yaşındaki oğlanı sipsivri ortada bıraktılar. Ahmet de elbet geçer giderdi, pislik temizlenirdi ya, ne fayda! O zamana kadar — başkaları şurda kalsın — kendine iyiliği dokunmayan tütün kaçakçısı Gâvur Ali'nin — şu namussuz kara kâfirin — acıyası tuttu, oğlanı atının terkisine alıp Bafra'nın Lâz ağalarına hizmetkâr götürdü.

Aradan yıllar geçmiş, Narlıca köyü gurbette böyle bir adamı olduğunu çoktan unutmuştu ki günlerden bir gün, muhtar odasının önünde oturanlar omuzu heybeli birinin köye çıkan dönemeci kıvrıldığını gördüler.

Hiç kimse bu kara-yağız, garip-yiğidi bilmiş çıkaramadı.

— Buyur ağa! Hoş geldin! Nerdensin, kimlerdensin? — diye rek zıplayıp kalktılar.

Uzun boylu, geniş omuzlu gârip-yiğit:

— Beni bilemediniz mi ağalar? — dedi —, ben Ahmet'im. Gâvur Ali Ağamın Bafra'ya «Azap» götürdüğü Ahmet...

— Deme! Sen essahtan Ahmet misin?

— Ahmet'im ya! Sen de bu köyün «Kâhyası» Kadir ağasın.

Muhtar Kadir ağa, Uzun İmama şaşkın şaşkın sordu:

— Ne dersin Uzun İmam?

Uzun Hoca,

— Durun ağalar — diye davrandı —, bu Ahmet, Sürgün Kırını artıklarından... Şimdi bildim, rahmetli Sinsin Halil'in Ahmet... Giyimi kuşamı iyice düzmüş, ayrıca boylanmış. Demek sen şimdi...

— Sinsin Halil'in Ahmet'im Uzun Hoca.

— İyi, ne güzel! Öyleyse bir daha hoş geldin! Buyur otur.

Köylü, Allahın işine bir zaman şaştı. Buradan donsuz giden oğlanın sırtında, şimdi, İngiliz çuhasından yeni elbise, göğsünde yarım okkalık gümüş köstek, ayaklarında kırmızı meşinden lâz çizmeleri vardı. Yanına bıraktığı heybenin iki gözü de tepeleme dolu... Fesine sardığı oyaly yazmanın bir ucu belindeki şal kuşağa değişiyor, üç katlı «gayret kemeri»nin arasından sarı ağızlığın savatlı başı, koca taneli tesbihin siyah ipekten püskülü görünüyor. Bir çalım ki Çorum'un Başibozuk Dilâver paşası, bunun yanında haltetmiş...

Ahmet büyüklerin ellerini öpüp yaşlılarıyla kucaklaştıktan sonra muhtar Kadir ağanın gösterdiği yere oturdu, merhabaları «cemâata rahmet» diye toptan karşıladı.

Uzun Hoca'nın sorduklarını «bilir gibi» cevaplıyor, büyük hatırı sayıp cığara yakmıyordu. Laf arasında «sâyende efendi-ağa!», «duan berekâtıyla Uzun Hoca», «sağol dayı!» demesinden görgüsünün kendisine elverdiği, «Niyet, baba ocağını şenlendir-mek...» sözünden de, köye temelli geldiği anlaşıldı.

Fakir Sinsin Halil'in şenlendirilecek ocağı, köyün üst başında, koruya sırt vermiş, damı-tabanı toprak, iki odalı, kerpiç evdi. Camı çerçevesi, mertegi, kapısı şunun bunun elinde kalmış, avlusunu ot bürümüşü.

Üç-beş tarladan, su altındaki arpalık neyse ne ama geri kalanları çoktan ayırık kitledi. «İki çift manda koşsan söküleceği

şüpheli!»

Narlıcalılar bunları düşünerek içlerini çektiler. «Üstbaşla adam, adam olsa, köylü milleti tarlada bayırda yarı aç, yarı çıplak geberesiye uğraşır mı? Öküzleri sat, bir giyim uydur, tamam! Bu Ahmet, işte belli bir şey, ağaç dalından düşmüş bir fukara... Oturdu oturalı gözlerini yerden kaldırmaması, boynunu bükmesi neden bakalım? Kimi-kimsesi olmadığından... Bununkisi gurbet-ten gelmek bile sayılmaz. “Herif mezarını yırtmış çıkmış,” denilse yeridir. Öyle ya, hani köyün içinde kocakarı ağıtları?»

Narlıca'nın birinciye gelen zenginlerinden Mâhir ağa, Ahmet'in babadan kalma arpa tarlasını yedi yıldan beri, kendi malı gibi, ekip biçtiğinden, ortaya düşen sıkıntıyı dağıtmak için davrandı, yedi yıllık tarla kirasına karşılık geçen kış boyunduruğa alıştırdığı sarı tosunları Ahmet'e bağışladığını söyledi.

Ötekiler de «imece»ye girip tepedeki harap evi, onarmaya söz verdiler.

Ahmet'in yüreği kabardı, fesindeki yazmanın ucu ile gözlerini kuruladı.

Uzun Hoca, hem lafı değiştirmek, hem de kösteğın «ilerisinde» ne var — ne yok anlamak için vakti sordu. Garip Ahmet, kemerinden çifte kapaklı, yumruk kadar bir gümüş saat çıkardı ki «Serkisof»un padişahı bir saat...

Muhtar Kadir ağa artık dayanamadı:

— Bu nasıl bir iş Uzun Hoca? — dedi —. O taraflarda para, ekin gibi tarlada mı bitiyor? Baksana bu oğlan gümüşe, sırmaya garkolmuş!

— Garkolmak evet! Karadeniz'in Bafra toprağı bir hoştur ama adamına göredir. Bilmez değilsin ya, gurbet yerinde bazı azapların, bazı ağa karlılarından bir alacakları çıkar ki «alacak» diye ben işte ona derim.

— Orası öyle... Benim dediğim: Bu kahpe, kocası olacak pezevenğin sandığını bütün boşaltmış da bizim Ahmet'e mi yüklemiştir?

— Yüklenmez mi? Oğlandan hoşnutluk getirdiyse... İşte damızlık boğa gibi bir yiğit! Haa ne dersin bizim Ahmet, nasıl bu söz, haksız mıyım?

Ahmet önüne bakarak gülümsedi. Muhtar Kadir ağa,

— İyi imiş Bafra toprağı n'olacaksa... — diye içini çekti —, ben bunu dağda, bayırda görsem «eşkıya reisi» bellerim de

korkudan dudağım yarılr. Söyle bakalım Ahmet ağa, inşallah kemer de böyle yüklü mü?

— Eh efendi-ağa sâyende kendimize elverir.

Uzun Hoca elini kaldırdı:

— Bana bak muhtar! Bu «elverir» lafı Bafra toprağında gayet oturaklı bir laftır. Ben bu Ahmet'i şimdilik, on altına satın alırım ve de zarar etmem.

Garip Ahmet nazlanmadı, kemerinde on beş beyaz mecdidiyesi bulunduğunu söyleyerek komşuların merakını dağıttı. Giyimi-kuşamı, heybeyi-saati nerden ele geçirdiğini de saklamadı:

— Burnumuza sila rüzgârı burcu burcu kokunca... İki arkadaşla Sinop toprağına geçtik, Çerkezlerden at-kısrak sürdük. Sinop Çerkezlerinin yılmazlarında başıboş hayvanlar olur ki yanlarında fil haltetmiş sâyende...

Ahmet köye sırasında gelmiş, tarlaları yaz ekimine yetiştirmişti. Evin onarımı için imeceye giren komşular dağdan mertek kestiler, kağnılarıyla indirdiler. Bunca yıldır çoluğa-çocuğa oyun yeri olan baba ocağı bir haftaya varmadan şenlendi. Bu iş görülürken, Ahmet'in Bafra'da keser tutmasını, destere sürmesini de bir güzel öğrenmiş olduğu meydana çıktı. Ayrıca hayvan bakımı, balık, tütün, fındık üstüne çok laflar ediyordu.

Bir zaman sonra Narlıcalılar:

— Hele rençberliğine hiç diyecek yok — diye Ahmet'i öğmeye başladılar —. Bu herif Lâzistan'da toprağın Lokman Hekimi olmuş çıkmış...

— Hekimi evet... Zira oraların rençberliği ağırdır. Lâz ağası buna çok şey belletmiş.

— Geçen gün gökyüzüne bir zaman baktı da: «Yarın yağmur yağsa gerek» dedi. «Bre yavrum ne yağmuru. Havada, hamdolsun çekirdek kadar bulut yok» dedim. «Yağacak emmi, hem de zorlu yağacak» dedi. Sabah namazına kalktım ki dünyayı sel almış! Nuh tufanından kalma bir yağmur! Ortada bir şey yokken rüzgârı, yağmuru sezmesi neyin nesi Uzun Hoca?

— Karadeniz, deniz kıyısıdır. Ora adamının işi su üstünde olduğundan havayı bilecek ister istemez. Sen asıl ona şaşma,

Mâhir ağanın verdiği kötü tosunları neyle besledi de böyle fil gibi semirtti?

— Peki, yol-yordam bilmesini ne yapmalı? Sözü adam gibi söylemek bunda, sorulmadan lafa karışmamak bunda.... «Saray görgüsü» canım! Sayki Hacı Hasan paşa efendimizin Beşiktaş karakolunda zaptiyelik etmiş...

O yıl Allahtan «Ekin yılı» oldu. Ahmet'in dinlenmiş tarlaları bire on verdi. Herif, tohumluğu yeterince ayırdı. Bulgurlukla yarmalığı, komşu karılarına el sürdürmeden kendisi yıkayıp kaydattı. Unu vaktiyken öğüttü, kışlık yeygisini havalalar bozmadan evine biriktirdi. Bir de icat çıkarıp fazla ekinini âşar mültezimi Çakır Kâhyaların Ömer efendiye satmamış, «Biz bunu kışın pazarda değeri pahasına veririz» demişti. Köylüler kış aylarını ocak başında aylak geçirirken kasabaya kağı yükleriyle odun çekiyor, sözün kısası, dev gibi çalışıyordu.

Herif «gurbetçi» olup çıkmıştı ötesi yok! Ayda bir avlunun çitlerini çamaşırlarla donatmasına bakan Narlıca karıları:

— Ahmet ağamın gelinliği tuttu bacım, dalları çalıları gene kar gibi ağırttı... — diye gülüşüyorlardı.

Yorganına çarşaf çekmesi, sökülük-yırtık dikmesi de değme avratlardan üstündü. Böyle bir işe oturunca tepeden aşağıya, Narlıca'nın üzerine, davul gibi gür sesiyle oynak lâz havaları koyuveriyordu.

Uzun Hoca, Muhtar Kadir ağaya takılır olmuştı:

— Davran Kâhya! Bu gidişle senin Ahmet, Narlıca'nın birinciye gelen zengini kesilecek... İki yıla varmadan iki çift öküzü dönmezse, altına arap atını çekmezse ben, imamlığı bırakırım da, şu sakalı kazıtıp köçekliğe girişirim.

Kış ayları böyle geçti, «herk» zamanı gelip çattı. Orakla harman köylü milletini nasıl toza-gübüre boğarsa, «herk» de rençber kısmını ıslanmış sıpaya çevirir. Kara kıştan insanlar da, hayvanlar da bitkin çıktıkları için diz boyu çamurda tarla sürmek zordur. Hele Ahmet gibi yalnız olanlara ölümünden beter. Gündüz akşama kadar sapanın peşinden gidip gelinecek, gece sabaha kadar öküzler kırdı otlatılacak. Gece dışarda yatmaktan yaşlık iliklere işler. «Öküzlerin ipleri koluna bağlı olduğundan sürekli uyuyamazsın. Başiboş salsan her biri bir dağa gider. Gün ışımadan sapan demirini gömdüğün yerden çıkarıp hayvanları

koşacaksın. İki-üç çizi gidip gelmeden karınları körük gibi şişer şişer boşalır.» Kısacası: «herk» demek, «resmî rezillik» demek...

Narlıcalar bu rezilliğin içinde yuvarlanmaya başladıklarından Ahmet'teki aykırılığı bir zaman farkedemediler. Kız sahiplerine güveylik düşündüren, bir takımlarında da kıskançlık uyandıran uslu-akıllı herife apansız bir hal olmuş, işi-gücü şuraya bırakıp tarlalarının taşlarına saldırmıştı. Herkes gibi toprağını gübreleyip derin derin üçleyeceğine, öküzleri güvertiye salıp saman masrafından kurtulmaya çalışacağına, sabahtan akşama kadar taşları ayıklıyordu.

Günlerden bir gün, koca bir taş gömülü bulunduğu yerden çıkarıp kenara yuvarladığını gören tarla komşusu Sarı İhsan Çavuş, ellerini beline koyup şaşkın şaşkın sordu:

— Hayrola Ahmet ağa, bu neyin nesi?

— Bu mu? Taş... Bildiğin taş, emmi.

— Ne yapacaksın? Bir şeye mi lâzım?

— Tarla kısmını berbat eder bu cenabetler... Ayıklamalı ki...

— Dur hele oğlum!... Vay başıma! Sen tarlada hiç taş komamışsın! Sonunda bunun sana zararı dokunur. «Karının saçlısı, tarlanın taşlısı» demişler. Kendin bilmez değilsin ya, kurak zamanlarda bunlar ekinin yanmasını az-buçuk önler. Hem yahu, taş ayıklamanın sırası mı? Herk'ten kalacaksın.

— Kulak verme İhsan dayı...

— Toprak tavını kaybederse?... Hem de kaybeder, görürsün.

— Bir bok olmaz, iyidir.

— Sen bilirsin. Bizim atalardan duyduğumuz böyle... Sakın Bafra'nın lâz ağaları tarlalardan bütün taşları sürüp çıkarırlar mı?

Ahmet karşılık vermedi, bir vakit gülümseyerek ensesini kaşdı, sonra «Yallah Bismillah» diye kocaman kayaya sarıldı.

Ahmet işi tadında bırakmamış, büyük taşlardan sonra, boynuna bir sepet asıp küçüklere girişmişti. Fındık gibilerine varıncaya kadar bütün çakılları topluyordu. Keyfine de bir diyecek yok... «Şeker olsam karışsam/senin içtiğin suya...» diyerek lâz türküleri çağırıyor ki dağ taşını inletiyor.

Başta Muhtar Kadir ağa ile Uzun Hoca, arkadan bütün yaşlılar, dilleri döndüğü kadar öğüt verdiler, söz geçiremeyeceklerini anlayınca güldüler:

— Aldırmayın! Bizim oğlan taş milletine nedense öfkelen-di. Varsın ayıklasın. Uzağa götürmekte değil ya... Tarlalar büsbütün kurursa yeniden saçverir. Lâzlardan böyle görmüş besbelli...

— Peki, bu herif bu yıl herk'i n'apacak?

Taş ayıklamak meselesi için yaşlılar kurulunda öğüt verilirken Ahmet «olur» dememişti ama edepsizlenmemişti de... Aradan on beş gün geçtikten sonra işler birden karıştı.

Sinsin Halil'in Ahmet, tarla komşusu İhsan Çavuşun yolunu kesti:

— Ben kendi taşlarımı ayıklamaktayım. Sen buna neden karıştın bakalım dayı? — diyerek söze başladı.

Adamcağız, önce, neden karıştığını anlatmaya çalıştı, sonra, «Sen bilirsin — dedi, daha sonra —, evet halt ettim» diyerek geçmek istedi. Kurtulamadı. Yaka yakaya geldiler. Ahmet'in öfkeden gözleri dönmüş, sesi boğuklaşmıştı. Eli ayağı titriyordu. Bundan ötürü, kendisinden daha yaşlı, daha çelimsiz olan İhsan Çavuştan güzel bir dayak yedi.

İşte Narlıca'ya da n'olduysa bu kavgadan sonra oldu. O zamana kadar lafa karışmayan, küfür nedir bilmeyen Ahmet, sanki geçip gitmiş, yerine bir başkası gelmişti. Herif artık olura-olmaza, ileri-geri söyleniyor, duyulmamış küfürlerle ortalığı kasıp kavuruyordu. Yirmi dört saatin yirmi dört saati öfkeliydi. Köyde ağız patırtıları, sopalaşmalar alıp yürümüştü.

Muhtar Kadir ağa,

— Hey Uzun Hoca! Olanlar sana oldu — diye gülüyordu —, imamlığı bırakıp köçekliğe geçeceğini, bu Ahmet duydu ki, bu köye ağa olmaktan caydı. Sana bu gidişle top sakalı kazıtacak.

Önceleri işin alayında olanlar artık kara kara düşünmeye başladılar. Uzun Hocanın «Parpar» adını taktığı bu öfke, görül-müş, işitilmiş bir şey değildi. Lâz memleketi, bu herifin karnına Karadeniz'in gemileri yutan domuzluğunu doldurmuştu da Narlıca'nın başına sanki belâ yollamıştı. Durduğu yerde yedi düvele harp açan padişah azgınlığı da, bir laf için adam kazıklayan vezir paşa kudurmuşluğu da böyle değil! Ahmet, önüne geleni arı gibi sokuyor, kuduz it gibi dalıyordu.

Narlıca, bu herifin rezilliği yüzünden odada oturamaz, düğüne-cenazeye «ağız tadıyla» gidemez, pazarı — odunu, tarla-yı — değirmeni kavgasız gürültüsüz savuşturamaz olmuştu.

Köy, o zamana kadar, Kâhya Kadir ağanın sızıltıya meydan

vermeyen tutumu, Uzun Hoca'nın derin bilgisi ile anılırdı. Parpar Ahmet edepsizliğini, dayak yiye yiye, önce komşu köylere, oradan da Çorum kasabasına ulaştırdıktan sonra iş değişti. Artık yabanın iki para etmezleri gülüşerek laf dokunduruyorlardı:

— Dur hele, Narlıca'dan Parpar namussuzluğuna başlama!

— Herifin ossaat can başına sığradı, Narlıca'dan «Parpar öfkesi» diyeyim de sen anla!

Dosta-düşmana rezil olan Narlıcalılar ne yapacaklarını şaşır-dılar, bir zaman tütün kaçakçısı Gâvur Ali'ye söğüp saydılar:

— Sürgün kırımında acıman kabardı öyle mi kara düşman?

— Bu bize ettiğin neyin nesi, telli kurşunlara gelesice kavat?

— O salgın, Ahmet'le Gâvur Ali'yi güzelce temizleseydi ne vardı hey Allah!

Sonra Uzun İmam'ın yakasına sarıldılar:

— Bir de «Zibidiyi Lâzistan adam etmiş» dedindi Uzun Hoca, işte aldın mı adamı, buyur bakalım? Haydi, durmanın zamanı geçti. Bu rezilliğin dermanını senden isteriz! «Parpar» demeli değil, çaresini bulmalı!... .

Söz kendisine dayanınca, dünyayı bütün gezmış, kitap bırakmayıp okumuş olmakla öğünen Uzun İmam, Allahına sığınıp davrandı. Ahmet'in biraz durgunlaştığı sıraları kollayarak türlü düzenler, tütsüler yaktı. Bu tütsüleri, Serendip'teki «Hazreti Âdem» türbesinden getirmişti. «Ahmet kaç para... İstanbul'un Toptaşı tımarhanesindeki bütün zirdelileri yarım saatte uslandırır!» diyordu. Tütsü fayda vermeyince Uzun Hoca, padişahın baş imamyken ele geçirdiği «Mağribi Yasını»ne sarıldı. Gecelerce okudu. Bir yandan da, sıtmanın iyice güçten düşürdüğü sıraları gözleyip herifi muskalarla donattı. İçinde Peygamber mühürlerini erittiği sularla Ahmet'e büyüklü küçüklü aptestler aldırdı. Bunlar bir başkasına yapılmış olsaydı, öfke şurda kalsın, adamın dili-dişi kitlenir, herif yedi yıl ağzını açamazdı. Allahın işi canım, Parpar'ın öfkesi, «bana mısın!» demedi. Sıtmasını biraz savuşturan herif, dışarıya ilk çıktığı gün, az kalsın sığırtmacı sopayla öldürecekti.

Uzun Hoca gene de yüreğini bozmadı. Amasya'dan at kestanesi ısmarladı, bunlardan beşyüzlük bir tesbih yaptı. Bir gün nasılsa razı edip Ahmet'i önüne oturttu, tayı dizgine alıştıran gibi okşalaya okşalaya koca tesbihi iki yüz defa başından aşırarak herifi «İsm-i-âzam» duasıyla nefesledi.

Vaktiyle sınır boylarında düşman ordularını durdurup çil yavrusu gibi dağıtmış olan bu «İsm-i-âzam» duası da işe yaramayınca fukara Uzun Hoca muhtar odasına geldi:

— Benden bu kadar Kâhya — dedi —, Narlıca'nın bir ettiği varmış ki Allah bu belâyı bize yakıştırmış. Ben bittim, sonunu sen düşün!

Muhtar Kadir ağa kendine güvenerek güldü:

— Ben düşünseksem sen de geri duracaksın imam! Sen hele geri dur ki... Sakın araya girme!

Parpar'ın edepsizlenmesini bekledi. Birine bulaşır bulaşmaz sıçrayıp dikildi, herifi çal-yaka, önüne getirtti, yere yıktırttı, ayaklarına korucu tüfeğinin kayışını taktırdı, kendi eliyle, tam otuz değnek çekti. Askeriye kışlasının «meydan dayağı»na benzer otuz değnek ki, söz gelimi, eşeğe çalınsa, «Buyur efendi ağa!» diyerek dillenir ve de adam olur.

Parpar'ın öfkesi azalacağına büsbütün artınca Narlıcalılar ağız birliği edip: «Canı cehenneme öyleyse...» dediler, Tanrı selâmını bile kestiler, ceza olarak hayvanlarını sürüden çıkardılar. Birisine çatarsa hep birden üzerine yürümeğe, göz açtırmadan tepelemeğe yemin edip değnek atladılar. Bu yeminden sonra, bir hafta içinde tam dört kere dayak yiyen, yüzü-gözü patlayıp suratı kasaphane itine dönen Parpar Ahmet, pabucun pahalı olduğunu, nasılsa anladı. Tepedeki evine çekildi, orta yerde parçalanıp kim vurduya gitmekten kurtuldu.

Artık canavar gibi yabanileşmiş, köye hiç inmez olmuştu.

II

Ahmet, öfkeye tutulup «Parpar» adını almadan önce giyime kuşama özenir, ayda bir çamaşır yıkar, köye berber geldikçe saçını sakalını kestirirdi. Rezilliği göklere çıkardıktan sonra bunları hep bırakmış, pislige kılıksızlığa vurmuştu. Elbiseleri az zamanda paralandı, üzerinde, yatır bağları gibi sallanır oldu. Saç-sakal birbirine karıştı, gövdesi yıkanmaya yıkanmaya bir koku peydahladı ki leş kokusu kaç para...

Mala, hayvana bakmayı da boşlamıştı. Bu yüzden öküzleri sıskalaşıp uyuz keçilere döndüler. Sağmal ineği, dağda kaldıkça öfkesinden gidip aramadı, Hocaya da canavarın ağzını bağlatmadığından hayvancağızı kurt paralandı. Kırılmaya kırılmaya keçi-

leri kıl boğdu, koyunların kuyruklarını diken, çakıldak kapladı. Keneler kanlarını emip zavallılarda süt değil ses-soluk bırakmadılar. Hele eşek büsbütün «adamlıktan çıktı.» Çünkü herif öfkele-nip de çatacak birisini bulamadığı sıralarda hayvanı sopaya çekiyor, hiç bir suçu yokken yorulana kadar dövüyordu. Bir zaman sonra cansız mallarına — kağnya, sapana — da saldırma-ya başlamıştı.

Gözetleyenler: «Gidinin boyunduruğu! Hele namussuz te-ker!» diyerek, bunlarla adam gibi kavga ettiğini anlatıyorlardı.

Davul gibi gümbürdeyen sesi de giderek kısılmış, pürüzlenip bir hoş olmuştu. Türkü çağırmak isteyip havayı dilediği gibi çeviremeyince birden öfkeye biniyor, göğsünü küt küt yumruklu-yordu.

Koca köyün içinde tek başına yaşamaya başlamasının dör-düncü yılında bir gün Parpar Ahmet nasılsa berbere indi. Değme mektepli doktorlardan bilgili olan, yetmiş iki derde yüz yetmiş derman bulan Rıza Onbaşı, Ahmet'in sesindeki değişikliği beğen-medi.

— Oğlum senin sesin büsbütün sönmüş, fazladan körpe oğlak sedası gibi çatallaşmış. Şu uçkuru çöz bakalım, bir başka yerinde bir başka belirti var mı? — dedi.

Belinden aşağısının el ayası büyüklüğünde Karaçıban* dök-müş olduğunu görünce sordu:

— Acı, sızı yok öyle ya?

— Çıbanların mı? A-ahh... Kendi başlarına çıkıp kendi başlarına batmaktalar.

Berber Rıza Onbaşı işi anlamıştı. Kaşlarını çatıp:

— Hey Uzun Hoca! — dedi —, şimdiye kadar bu yiğidi bitler neden yiyip tüketmedi bil bakalım?

— Neye?

— Kara çıban dökmüş. Kara çıban dökenlerde bit olmaz.

— Pire olur mu sakın?

— Hele sakallı domuz! İt mi bu?

Berber Rıza Onbaşı Ahmet'e acıdı, sevabına biraz ziftli merhem verdi. Merhemi şartla vermiş, sorduklarının karşılığını istemişti. Ahmet hiç çekinmeden anlattı:

*Anadolu'nun birçok yerlerinde frengiye vaktiyle Karaçıban derler, ziftle katranla geçirmeye çalışırlar, ağrısı filan olmadığı için hiç aldırırmazlardı.

Samsun'da arada bir, kötü karılara gidermiş. Sonunda bu yüzden başı belâyaya girmiş... Köye gelmesi de, orada birini yaraladığından...

Ahmet'in «Köy sürgünü» olmasının beşinci yılı sonunda burun direği çöktü, suratı ekmek tahtası gibi yassılandı, lafi-sözü büsbütün anlaşılmaz oldu. Bunu görünce Narlıcalıların yüreği sızladı:

— Kendi köyünde fukarayı sürgün ettik!

— Allah bunun hesabını bizden sorar.

— Sesi sedası kalmadı, öfkelense de söğüp sayamaz, haa ne dersin Kâhya?

Muhtar Kadir ağa,

— Öyle ya, bu da bizim bir hemşerimiz. Elegüne karşı ayıp! deneyelim bakalım! — diyerek aklı erenlerden iki kişi yolladı.

— Nasılsın Ahmet ağa, ne var ne yok?

— Bu yıl ekin ekeceksen tarlalara komşular biraz yardım etsin mi? — demeye kalmadan herif gözlerini devirdi, çakal gibi ulumaya başladı. «Deyyuslar... Kavatlar...» dediğini zorla anlayan araçılar gülüşerek geri döndüler.

Bunun üstüne Uzun Hoca.

— Ne yapsan boş! — diye içini çekti —. Elinde değil... — Biraz düşündü—: Dur hele Kadir ağa! Aklıma bir şey geldi: Evlense geçer mi, kendini biraz toplar mı sakın?

— Kim evlenecek bre imam? Şu nasıl bir laf?

— Laf elbette! Böylelerinden çoğunu evlenmek iyi etmiştir. İstanbul'da bir «Miskinler tekkesi» var. Ahmet gibiler orada barınır. Sultan Süleyman vakfı bir tekkedir ki ucu bucağı bulunmaz.

— Bütün evli mi İstanbul miskinleri?

— Dinle ki bir: Sultan Mahmut zamanına kadar bu miskinlerden daha rahatı yokmuş! «Sultan Süleyman vakfı» ne demek? «Her yıl bir Mısır hazinesi geliratu var» demek! Eti-pilavı, tatlısı-hoşafıyla günde üç öğün yemekleri çıkmakta... Kurulan sofralara, değme köy ağasının gücü yetmez. Sultan Mahmut Yeniçeri Ocağını söndürdükten sonra bu miskinlerin üstüne yürümüş, «Ben milletimden topladığım vergi parasını miskin

takımına neden yedirecekmişim bakalım?» demiş. «Kullarımın hakkını benden bir bir istemezler mi? Asker evlâtlarım şurda dururken, işe yaramaz miskin tayfasına mum parası, aş parası neyin nesi? Beni, yarın mahşer yerinde bir meteliğine kadar hesaba çekerlerse n'olur hey Şehislâm?» diye kükremiş, hemen fetva istemiş.

— Ne fetvası?

— Fetva ki miskin takımını tek mil topa tutacak... Bereket, Şehislâm fetva vermemiş. «Bunları kırmaz olmak Padişahım, sen bunları evlendirsen gerektir» diyerek ayağına düşmüş.

— Peki İmam, bu bizim belânın, miskin illeti olduğu nerden belli?

— Şurdan belli ki, miskin illetinin birinci belirtisi: Karaçıbandır. Sonrası, burun direği çöker. Ben miskinlerde balta burun hiç görmedim.

— Hele dur! «Miskin» dediğin oturduğu yerden kalkamayacak... Bu bizim rezil öfkelenince göklere çıkmakta...

— Çünkü miskinler de çeşit çeşit... Bizim Ahmet «Pire miskini.» Ötekilerde bit olur ki nah yumruğum kadar... Görse «Aman tutup kağnyı koşalım» dersin. Hem bre Kâhya lafı neden uzatmalı. Denemesi bedava! Ahmet'in parası var. Evlendir gitsin.

— «Evlendir gitsin...»miş? Parpar denilen namussuza kimi alacaksın hey kardeş?

— Parpar'a da Dilâver paşanın kızını isteyecek değiliz ya, yetim-öksüz biri bulunur.

— Haydi bulsana!

— Buldum bile... Ayşe'yi alalım.

— Hangi Ayşe?

— Çolak Nail'in Ayşe...

— Topal Ayşe mi?

— İyi bildin, Topal Ayşe... O da sürgün kırımı artıklarından... Kimi kimsesi yok. Serçe kuşu gibi, el sofrasından geçinir. Bu işi başar, sevabı yüklen...

— «Sevap» dersin, «Ahmet namussuzunu nasıl yola getireceğiz?» demezsin...

— Onu sen bana bırak! Gider konuşurum. En kötüsü, bize sögecek değil mi? Söğsün varsın... İt ürümekle deniz mundar olmaz.

Ertesi gün Uzun Hoca tepeye çıktı.

Parpar, avludaki ulu cevize sırtını dayayıp çömelmiş, Narlıca'nın üzerinden Çorum ovasına bakıyordu. Elini-kolunu sallamadığından, kendi kendine homur homur söylenmediğinden öfkeli olmadığı belliydi.

Uzun Hoca,

— Merhaba Ahmet oğlum — dedi —, nasılsın iyisin ya?

Ahmet zıplayıp kalktı, ellerini göbeğine bağladı:

— İyiyiz sayende Uzun Hoca!

— Şurdan geçmekteydim de «hele bizim Ahmet'e bir bakayım» dedim. Doğrusunu istersen, bu geliş başka geliş... — Ahmet'i kolundan tutup kendisiyle beraber çömelmeye zorladı —: Bu gece, hayırdır inşallah, biz bir düş gördük Ahmet oğlum, bir düş ki «Rahmanî rüya» diye işte ben buna derim. Bir su başındayım. Deniz gibi köpürmüş bir su... Apansız karşıdan kim gelse iyi? Bir boz geyiğe binmiş Geyikli Baba hazretleri... Suyun üzerinde, papur yolundaymış gibisine gelmekte. Önünde, arkasında bir sürü geyik... Ak sakalı göbeğine inmiş... «Allah-ı ekber» diye bir nara vurdum, «Medet ya pîr!» diyerek özengisine yapıştım. Yüzünü şu yana çevirdi de, «Geri dur! — dedi —, sende dünya lafı varsa Ahmet kulumdan niçin esirgersin?» Bir uyandım ki tere batmışım. Sabaha kadar gözüme uyku girmede. Dua-tesbih uğraştım. Camiden sonra, «Hele gideyim de Ahmet oğlumu bir göreyim» dedim. Beni bir düşünce aldı yavrum! «Bu Ahmet'in başına gelenler nedir? Oğlanın bu yalnızlığı neyin nesi?» diye fikre daldım. Öyle ya, bu yalnızlık insanoğluna hiç yaramaz. Yalnızlık bu dünyada bir Allaha yaraşır, bir de ölüp gidenlere... Kurt-kuş olsun çift yaşayacaksınız! Sabahleyin düşümü dinledi de Kadir ağa ne dedi bil bakalım? Ben aslında buraya Kadir ağanın sözü ile geldim. Müjdeler olsun Parpar Ahmet! Önümüzde davullu meydan düğünümüz var.

Parpar Ahmet kendisinden umulmaz bir şey yaptı, başını sol omuzuna eğerek gülmeye başladı. Önce şaşan Uzun İmam, bu uygun sırayı kaçırmadı:

— Hele rezil! — diye keyifle Ahmet'in ensesine vurdu —, düğün lafını duyunca neden güldün? Yüreğin saf olduğundan işi sezdin de güldün. Evet, anladığın gibi Ahmet oğlum, Muhtar ağa seni everecek.

Parpar, kara gözlerini vicır vicır döndürerek Uzun Hoca'nın yüzüne bakıyordu. Ağzı biraz çarpık, suratı aylardır tıraş olmadığı

ğından iki parmak sakalla büsbütün kararmış. Bütün köylü milletinin yüzünü güneş yakar, hepsinin suratı az buçuk karadır ama bundaki büsbütün başka... Sanki cehennem kararı... «Yahu nedir? Bu herif yirmi beş yaşında var-yokken, kocamış gitmiş...»

Uzun Hoca, «Adamın huyu suratına vurur ya bu kadar mı vurur? Herif bildiğimiz canavar... — diye düşündükten sonra —: Varsın olsun yahu — dedi —, sevabı hep bir...» Yavaşça sordu:

— Haa ne dersin Parpar?

«Parpar» lafını ikidir ağzından kaçırdığına pişman oldu, gözlerini kırıştıtararak bekledi.

Ahmet, neden sonra zor anlaşılır hım hım sesiyle,

— Bilmem ki Hoca — dedi —, ne bileyim?

— Neden? İşte bak ne güzel! Muhtar ağan seni everecek.

— Sağ olsun!

— Demek razı geldin mi?

— Siz ne dersenez ben oradayım.

— Ulan vay canına! — Uzun İmam sevinçle yere oturuvermişti —: Ulan aferin Ahmet oğlum! Hele otur, adam gibi iki laf edelim — Ahmet'i de kolundan çekip oturttu —: Sana kimi alacağız bil bakalım? Yaa, biz sana bu köyden kimi uygun gördük hey Ahmet, haydi onu da bil de ben seni alından öpeyim.

— Kimi?

— Ayşe kızı. Rahmetli Çolak Nail ağanın Ayşe... 'Bu Ayşe pek iyidir yavrum, bir kere kız oğlan kız... Sonrası işe eli yatkın... Ya çalışkanlığını n'apalım? Sırtına koca Köseadağı'nı yükle, «Bana mısın?» demez. Sen böyle tek başına neden sürünecekmişsin? Allaha şükür paran var, malın, toprağın var. Senin belini büken adamsızlık... Bu zaman ne zaman? Eller ekinleri ambarlarına attılar. Avlularda altın gibi bulgurlar, yarmalar kurumakta, evlerde sabahlara kadar pekmezler dövülür. Sen şuraya oturmuş boynunu bükmüşsün. Benim dediğime bak, Ayşe kız iyidir. Hele bu eve gelsin, seni adam eder. Tarlayı, orağı birlikte çıkarırsınız. Malına, davarına sahip olursun. Üstün başın düzelir, adama dönersin. Kızın sağ bacağı, evet, biraz kısacıktır. «Aksak» derler. Bana sorarsan ben bunu aksaklık bile saymam. Canavar gibi seğırtten karıya «Topal» dedin mi Allahın gücüne gider. Kız öyle... Âdeta... Yani, yürürken biraz salınması var. Gül gibi bir karı... Niye güldün domuz? Ver elini de pazarlığı bitirelim.

Ahmet, nasırdan yamrı yumru, kirden kapkara elini, aklı

ermiş gibi, uzatıverince İmam hemen tuttu:

— Sattım gitti Parpar! — diye keyifle salladı —, var hayrını gör namussuz, tepe tepe kullan! Sen de Allahın emriyle aldın sayılır, sonunda cayarsan, bak bozuyoruz!

— Cayılır mı? Aldık sayende...

— Ulan aferin! Ulan domuz Parpar, anan seni kadir gecesinde doğurmuş! Ayşe gibi karı İstanbul'un Sultan Şehzadesinde yoktur. Edebi-terbiyesi, yiğitliği, söz dinleyişi, tamam... Ama dur, sen de gayri adaletini göstereceksin... Köy yerinde ergen delikanlının birinci şerefi: Düğün kurmaktır. Davulun gümbür gümbür gümbürdemeli, davulunun gürültüsü yedi kat gökleri tutmalı ki ben, «İşte rezil Parpar düğünü» demeliyim. Şimdi gelelim... Düğün derseni önce para işi... Söyle yavrum kemerindeki Lâzistan altunları durmakta mıdır?

— Duan kuvvetiyle durur Uzun Hoca!

— Oh ne iyi, dursun elbet! Dursun ki helâl paramız kara günümüzde Hızır Peygamber gibi imdadımıza yetişsin.

— Üç mecediye veririm.

— Neye üç mecediye? Düğüne mi? Aklın ermediğinden... Tövbe yarabbi! Üç mecediye kötü eşek alınmaz. Çıkacaksın yavrum, daha çıkacaksın, çıkacaksın ki bir iş olabilsin. Ne dedim? «Delikanlının şanı şerefi düğün» dedim.

Ahmet'in surati asıldı, pis pis soludukça çökük burnundan zurna sesleri koyvermeye başladı. Kılığı da öyle yırtık pırtık ki birisi, Uzun İmamın «Hele çık,» dediğini işitse gülmesi tutar. Parçalanmış gömleği aylardır yıkanmamaktan pehlivan muskalarının kara meşinlerine dönmüş. Şalvar öyle ki, ayıp yerlerini nasıl olup örttüğüne adam şaşar. Uzun Hoca çekinerek konuştu:

— Üç mecediye neden yetmez, bak dinle! Şu sebepten yetmez: Sana güveylik ister oğlum. Bizim de kendimize göre dostumuz, düşmanımız var. «Parpar düğünü» denilince atlı-yayan yürür. Sen bu kılıkla insan içine nasıl çıkarısın? Üç mecediye senin güveyliğine yetmez!

— Bizim güveyliğimiz var. Lâzistandan getirdiğimiz urubaları sen ne sandın Uzun İmam?

— Desene yavrum! İyi öyleyse... pekâlâ! Gel gelelim fukara Ayşe kızın çeyizi...

— Üç mecediye elverir.

— Bırak şu «Üç mecediye» lafını... Dur kızma, kızsan da

kiymeti yok! Ben senin baba dostunum, zararını istemem. Ama aslanım Parpar, ne çare, biz bir tek Osmanlı altununu, orta yere, meydan sinisi gibi yuvarlayacağız. Dosta-düşmana karşı bunun da yolu budur.

— Dostun da düşmanın da geçmişinden başlatma bre Uzun İmam! Lâz milleti ne der bakalım? Lâz milleti der ki: «Elin ağzı kemeççe torbası değil ki çekip büzesin de susturasın» der. Biz yetim-öksüz milletiyiz, şanlı düğün bize ne kadar uzak...

Uzun Hoca aklını başına devşiriverdi. «Şununla, adam hesabı laf edilir mi sakalına... tövbe yarabbi!»

— Orası da doğru — diye güldü —, tamam! Neyin nesiymiş canım? Üç mecediye elverir. Kürt beyinden deve katarlı gelini mi getirmekteyiz? Bastır mecediyeleri, gerisine Allah kerim!

Uzun Hoca bu son sözüne de pişman oldu. «Demir tavında dövülür ama bu demir o demir mi? Hay Allah belânı versin sakallı pezevenk! Bugün senin aklını şeytan mı yelledi?» Kâhya Kadir ağa gözünün önüne gelmişti. Herif hıkr hıkr gülecek: «Ben demedim mi Uzun İmam? Sen bu kadar dünya gezmişsin, kitap karıştırmışsın ama, köy işine aklın ermez. Parpar yola mı yatar? İstanbul'un padişah miskinine kurban olayım» diye bilgiçlenecek.

Parpar ovaya dalmış düşünüyordu. Neden sonra gülümseyerek imama döndü:

— Ben şaka ettim, Uzun İmam — dedi —, üç mecediye yetişmez. Bu temeline tükürdüğümün köyünde bizim elbet dostumuz, düşmanımız var. Dört mecediye nasıl?

— Dört mecediye mi? Essah mı bu söz, aman Parpar?

Ahmet şalvarının uçkurunu çözdü, çıplak karnına sardığı kemeri çıkardı:

— Al, buyur! — diyerek Uzun Hoca'nın, ömründe sapanın sapını tutmadığından yoğurt gibi ak, yoğurt gibi yumuşak avucuna dört tane gümüş mecediyeyi saydı.

İmam o şaşkınlık arasında kemerin sucuk gibi(!) dolu olduğunu farketmişti. «Namussuz Parpar Lâzistandan getirdiği üç altunu yemedikten başka üzerine paralar koymuş ki hesabı bellisiz...»

Uzun Hoca, kara cübbesini savurarak tepeden yel gibi indi, odada merakla bekleyenlere yumruğunu göstererek bağırdı:

— Bunlar nedir bunlar? Bunlara «mecediye» demişler. Kâh-

ya davran! Sözü vermeli değil, yerine getirmeli! Parpar oğlum dünden razı... Hey canına! Kız oğlan kızın lafını duymasıyla, herif karaçıban illetinden kurtuldu. Ne delilik kaldı, ne bi halt...

— Deme yalan!

— Ne mümkün hey Uzun Domuz! Seni bir güzel kovmuştur.

— Aç avcunu, elinde bok bile yok!

Uzun İmam dört beyaz mecidiyeyi ortaya koyunca köylünün şaşkınlıktan dili-dişi kitlendi. Muhtar Kadir ağa,

— Şimdi iman ettim — dedi —, karı milletinin, yetmiş derde devâ olduğuna şimdi inandım. Aferin Uzun Hoca! — Oturanlara döndü —: Siz de ağalar, artık adaletinizi gösterin. Parpar reziline bir düğün kuralım ki «düğün» adına değsin!

Gene Mâhir ağa önyak oldu, etlik için bir dana bağışladı. Ötekiler de ellerinden geleni esirgemeyeceklerine söz verdiler.

Herifin gel-git akıllı olduğu bilindiğinden iş uzatılmadı. Eksikler hemen tamamlandı, «şan olsun» diyerek otuz üç pare köye okuntular gönderildi, gene «şan olsun» diye çingenlerden iki davul-zurna, en namlısından iki çift köçek peylendi. Ayrıca güreş tutulacaktı. Koşu yaptırıp, cirit kurdurmayı da Çakır Kâhyaların Ömer efendi üstüne almıştı.

Çorum toprağında «Parpar düğünü»nü duyanlar, «Bakalım ne oyun çıkaracak bu herif?» diye toplandılar. Narlıcalar iki kısır dana, beş toklu kesip eti-pilavı, hoşafı-tatlıyı tepe gibi yığmışlardı.

Gece, meydana dev gibi «Sinsin» ateşi yakıldı, Muhtar Kadir ağa bile oyuna katılıp Mahir ağanın ensesine iki tane sille yetiştirdi.

Ama çağırılanların güzelce eğlendiği düğünde Narlıca milleti eli yüreğinde dolaşıyor, «Aman hey Allah! Bize bu geçitte yüz aklığın ver! Şu belâyı atlatmanın kolayı!» diye kıvranıyordu. «Öyle ya, tam gerdek sırasında herifin namussuzluğu tutup “Ben caydım, bastırın mecidiyelerimi. Ulan namussuz İmam, topal kızın kime yutturmaktasın? Gönlün pek çektiyse kendi koynuna al!” diyerek yeri-göğü birbirine katmayacağı ne belli?»

Allahın işine bakmalı ki, bunca yılın «Köy sürgünü» rezil Parpar edebini bildi, hiç bir oyun çıkarmadı. Lâz zıpkası, sırmalı cepkenle kara başlık, berber Rıza Onbaşının özenerek perdahladığı güvey tıraşı herife doğrusu yaraşmıştı. Hele Çakırların Ömer efendinin, kendi eliyle kuru-sıkı doldurup verdiği gümüş kakmalı piştovu pencereden dışarıya gürül gürül boşaltıp gelinin kız olan

kız çıktığını bildirince belânın atlatıldığından hiç kimsenin şüphesi kalmadı. Köyün yetmiş evi bu silâh sesinden sonra, «Hey Allah! Senin nelere gücün yetmez ki...» diyerek yorganları kafalarına çektiler.

Bu düğün, Narlıcaların yıllardır ne kadar tedirgin olduklarını da meydana koymuştu. Parpar'ın rezilliği, namussuzluğu dayanılır gibi değildi ama herif ne de olsa kendi adamları... «Bir hemşeriyi insan içinden sürüp çıkarmak zor iş! Malını davarını çobana katmadığın herifin, şurda bir başına oturup durduğunu bil de gül-eğlen bakalım!» Kaldı ki Parpar köy yemininden sonra insandan kaçır olmuş, geçimsizliği, adamı dinden imandan çıkarması da çabuk unutulmuştu. Dahası var: Narlıca'nın lafı açılınca komşu köyler:

— Böyle m'olur? Allahın bir fukarasını koca bir köy nasıl yola getiremez?

— Kadir ağanın işbirliği, Uzun Hocanın bunca okumuşluğu nerde kaldı? — demeye başlamışlardı.

Ya Başbozuk paşası Dilâver ağanın öfkeye gelip, «Böyle şey istemem» diye bağırması...

Şu topal Ayşe kızın dermanıyle herifin geçimsizliği de defolursa, keyfi seyretmeli keyfi...

Gerdek sabahından sonra konu-komşu Parpar'ı bir vakit gizliden gizliye kolladı.

— Evet, Ayşe, herifin bütün hızını aldı kardaşlar! Ahmet ağamın boynuzu-kulağı düştü ki fena düştü. Cayırtısı filân yok... Kendisi adam olmuş...

Hakçası, karı-koca işe sarılıp az vakitte çok hüner gösterdiler. Hayvanları tımarlayıp sürüye kattılar, avlunun otlarını dikenlerini yoldular. Evin içi-dışı ayna gibi ağırtıldı, bakırlar kumla oğuldu.

— Karı yaman ki yaman! Hem de yamanlığı Parpar rezilini değirmene yollamasından belli...

Herkesten çok Muhtar Kadir ağa seviniyor, ikide bir lafı Parpar'a getirip fesi sağ kaşına yıkarak:

— Nasılmış bu iş böylece? — diyordu —, haa nasılmış? Bizim Narlıca hesabını bilir ve her bir şeyi sırasında yapar. Konuşsana Uzun Hoca!

— Doğrusun Kâhya, tamam!

— Boyumuzla sevaba girdiğimiz de fazladan... Hiç korkma kara sakalina tükürdüğüm, bunca yıllık günahların toptan silindi, doğrudan doğruya cennetliksin!

«Heyvah ki» Narlıcaların keyfi uzun sürmedi. Düğünün üçüncü haftasında köye berber geldiği gün, namussuz Parpar tıraş olmak meselesinden, yeni geline bir sopa çekti, zebâni topuzu bunun yanında şaka şamarı kalır.

Gürültüye komşular yetişip fakara Ayşe'yi herifin elinden güç ile aldılar. Parpar Ahmet çırpınıp bağırarak bir vakit zorladı:

— Ulan ne demek? — diyordu —, bu berber Rıza Onbaşı denilen deyyusun, her gelişinde, biz niçin gidip önüne oturacaktımız? Allahın verdiği sakala n'olmuş? Her zaman kesilecekti de Allah bunu benim suratıma neden kondurdu? Cevap isterim topal kahpe!

Ama bu kadar bağırmadan sonra herif, gidip güzelce tıraş olmasın mı? Bunu duyan karılar:

— Her sakal kırkımında bu Ayşe böyle sopa yiyecekse işi iş! — diye gülüştüler.

O günden sonra Parpargiller'de sopa cümbüşü gittikçe sıklaştı.

Evlenmek herifin öfkesini şuncacık azaltmamış, huysuzluğunu köy adamının üstünden alıp Ayşe kızın başına sarmıştı.

Namussuz Parpar, canı sıkılmasıyla eve koşup karıyı dayığa yatırıyor, gittikçe daha sık öfkeleniğinden zavallı Ayşe'ye hemen her gün, az-çok sopa çekiyordu.

III

Evlendiklerinin sekizinci ayında, Topal Ayşe, bir ikindi üstü, çifti yarı bırakıp eve vakitsiz dönen kocasına, «Aman kızmasın!» diye ibrikle su koşturdu:

— Buyur herif! Ayaklarını yıkarsın, işte su... — diyecek oldu. Kahpe! — diye bağırın Parpar Ahmet elindeki üvendireyi yedi buçuk aylık gebe karıya iki üç kere yapıştırdı.

Topal Ayşe suçsuz, günahsız, sopa yemekten usanmış, Muhtar Kadir ağasına gidip dert yanmayı çoktan tasarlamıştı. Hemen Kâhya odasına koştu. Yaşlılar kuruluna bir güzel ağladı.

Koruyucu yollayıp Parpar'ı çağırdılar. Lafa önce Uzun İmam başladı, dinden, imandan, kitaptan, Kur'andan açarak çok söz

etti. Arkadan Muhtar Kadir ağa biraz çıkıştı:

— Karı kısmı sopsız olmaz ama — dedi —, her şey sırasıyla-
dır. Sen sırayı-saygıyı çoktan taşırdın. Bunun sonu kötüye gider.
Fazladan yüklü... Gebe karıya her gün kötek atıldığı nerde
görölmüş? Bir ettiği varsa söyle, biz de bilelim.

Ahmet domuz gibi yere bakarak dinledi, sonuna doğru pis pis
solumağa başladı. Gözleri kızarmış, elini ayağını bir titreme
almıştı. Çeneleri çatırdıyor, suratı — Allah beterinden esirge-
sin — durmadan gerilip gevşiyordu. Ne dedilerse herifin ağzından
«Peki, bir daha vurmam» sözünü alamadılar.

Parpar Ahmet evin yokuşunu, arada bir durup kendi kendine
konuşarak, kollarını yel değirmeni gibi çevirerek sendeleye
sendeleye çıktı. Avludaki kağının ardına sinip bir zaman karısını
gözetledi, sonunda üvendireyi çekip ayaklarının ucuna basarak
ateş yakmaya çalışan Ayşe'ye arkadan yanaştı:

— Seni öldürünce ne lâzım gelir orospu? — diye uzun
değneği, belinin tam ortasına var gücüyle indirdi.

Ayşe,

— Uy anam! — diye bağırarak olduğu yerde topaç gibi fıldır
fıldır döndü. Vınlaya vınlaya inen değnekten kurtulmak için eve
kaçmak istedi. Parpar peşini bırakmadı:

— Öldürünce... Öldürünce ne lâzım!... — diye hırıldayarak
yetişti, karıyı odanın ortasına yıktı, bir ayağını sırtına bastı, her
değnekte «Hıh hıh!» diye soluyarak döğmeğe başladı.

Muhtar odasında ağladıktan sonra karısına, Parpar'ın n'apa-
cağını merak eden komşular zati tetik üstündeydiler. Ayşe'nin ilk
bağirtisiyle avluya biriktiler. Eskiden beri biraz bekliyorlar, herif
öfkesini alıp yorulunca kurtarıyorlardı. Böyle sıralarda erkeğin
sırtı sıvazlanır: «Oh ne güzel! Ellerine sağlık! Karı milletinin ya
saçı kurumayacak, ya da gözü,» diye gülüştüler. Avratlar da
karıyı çevirirler: «Aldırma bacım, hepimizin başındaki bu iş!
Bizim yere batasicalar başka çeşit mi? Erkek kısmının mal*
gibisinden, eli sopalısı iyidir» diyerek avutmaya çalışırlardı.

Bu sefer de ilk gelenler sonra yetişenlere gülerек:

— Parpar oyunu var! — dediler —, Parpar oyununun seyri-
ne hiç doyulmaz.

— Doyulmaz elbet...

* Mal: Büyük baş hayvanlar. Sığır, inek, öküz, manda.

— Ayşe, Muhtar odasına sızlanmaya gittiğinden bu günün köteği daha zorlu!

— Aman, iyi öyleyse...

Seyirci erkeklerden birisi:

— Camdan bakalım ağalar! — diye akıl verdi —, bakalım ki bu Ahmet karıyı hangi yoldan yumuşatıyor.

— Bakalım ya... Hem bu Ayşe giderek pamuk gibi olur. Tadına doyulmaz.

Pencereye varmadan durup bağırtılara biraz kulak verdiler.

Ayşe,

— Ana yetiş! Ana öldüm anaaaa... Vay belim! Belim koptu, elin kırılın! Öldüm komşular! Aman başım! Ana kız! Anaaa!... — diye bağıırıyordu.

Sarı sakallı komşu — Yemen'de askerlik etmiş olan İhsan Çavuş — şakacıktan içini çekti:

— Karının sedası fena değil! Kendine yeter. Türküsü yanık! Haa ne dersin Şâyeste abla?

Şâyeste abla, sözünü sakınmayan Osmanlı karılardan. Köyün yaşlı erkekleri böyle arada bir lafına kaşık tutuyorlardı.

— Sizde hiç din-iman kalmadı mı reziller? — diye çıkıştı —. Şu fukarayı sevabınıza alıversenize...

— Olmaaz! Biz bunun yolunu yordamını biliriz. Kitap ne demiş? «Karı-koca arasına girmek günah» demiş...

— Hangi kitap? Uzun Hoca domuzunun kara kitabı mı? Şuna: «Parpar alçağından ben korkarım» desene çavuşların yüz karası...

— Bizim korkumuz Parpar'dan değil, Allahtan... Rahmetli Hüseyin ağam seni az mı bağırtırdı buruşuk?

Bu sırada Ayşe'nin sesi gittikçe boğuklaştı, sonra birden kesildi.

Sarı sakallı İhsan Çavuş,

— Gördün mü Şâyeste — diye güldü —, karı sopaya alıştı, gördün mü? İnsanoğlu bu dünyada her şeye alışır.

— Bana akıl satacak yerde... He mi domuz?

Bu sırada Parpar Ahmet kapıdan dışarıya uğradı. Fesi başından düşmüş, alnındaki perçem horoz ibiği gibi dikilmişti. «Haley»e çıkan sarhoş kasaba delikanlıları gibi elleri havada, iki yana sallanarak bir vakit sıçradı:

— Geberdi oh! Geberdi ne güzel!... — diye göğsünü yum-

rukladı.

Ürkererek biraz geri çekilen komşuları hiç görmüyor gibiydi. Birisi yavaş sesle:

— İyi, bu Parpar oyuncu olmuş ağalar — dedi —. Hocası bizim Uzun İmam mı?

«Parpar oyuncu olmuş» sözü pek de uygunsuz düşmemiştir. Herif önce biraz haley çekti, sonra oyunu hürünü havasına çevirdi. Dizlerinin üstüne çökmek bunda, belinden yukarısını, el yordamıyla bir şey arıyormuş gibi, sağa sola bükme bunda... Hele secdeye kapanıp kafasını, boş su kabağı gibi, toprağa küt küt vurmaya başlayınca, serilip kalacak. Bir de sar'a illeti çıkaracak sandılar. Oysa, Parpar kalkmak için var gücüyle yekiniyor, bir türlü toparlanamıyordu. Neden sonra dört ayak üstüne geldi. İnsan sesine benzemeyen çatlamış söğüt düdüğü zırlıtısıyla ürperici bir nara koyuverdi. Sanki bu naranın zoruyla doğrulabilmişti. Düşmemek için duvara dayandı. Biraz soluklandıktan sonra kenarda duran testilere doğru koştu, saplarından tutup birbirine çarparak ikisini de kül-ufak etti. Bir tekmeyle avlunun ortasına yuvarladığı kocaman tencerenin arkasından koşunca çocuklarla karılar çağırarak kaçtılar.

Parpar, bu sesle durup, bir zaman seyircilere baktı. Hiç kimseyi tanımadığını, tanımadığı için de çok şaşırdığını anladılar.

Ahmet, bir şey hatırlamaya çalışarak elini yüzüne götürdü. Aklına Ayşe gelmiş olmalı ki içeri koşmak istedi, yarı yerde sendeleyerek gene elleri üzerine düştü. Kalkar kalkmaz pencerenin camını, bir vuruşta kırdı.

Herif gurbetten geldiği zaman, sevabına bir pencere camı alıvermiş olan İhsan Çavuş artık buna dayanamadı.

— Bre sen ne yaptın namussuz? — diye bağırdı.

Parpar duymadı bile... Camın boydan boya kestiği elini, kırmızı mendil gibi, havada bir vakit salladı. Sonra suratını tırnaklarıyla yolup, gömleğinin önünü yırttı.

Elinin yarasından yüzüne sürülen kanlar herifin korkunçluğunu bir kat daha arttırmıştı.

— Karı, hey karı! Seni öldürünce ne lâzım gelirmiş bakalım? Davran geldim, hey orospu! — diye bağırarak odaya saldırdı.

Şâyeste abla bu seferki azgınlığın eskilerine benzemediğini anlayarak:

— Aman karıyı keser haa! — diye telâşlandı. Pencereye

yaklaşık içeriye baktı, bakmasıyle geri sıçraması bir oldu:

— Aman İhsan Çavuş... Herif Ayşe'yi çoktan kesmiş...

— Kesmiş mi? Deme!

Korkuyu unutup pencereye koşular. Parpar odanın içinde kafes kuşu gibi şuradan şuraya hopluyor, eline geçenlerden sert olanları duvarlara vurup parçalayarak, yırtılacakları yırtarak, «Allah göstermesin,» göklere çıkıyordu.

Güneş batmak üzereydi. İçerisini sulu kan renginde bir ışık doldurmuş, duvardaki küçük aynayı çıralı çam alevi gibi parlatmıştı.

Topal Ayşe orta yerde ölü gibi yatıyordu. Ağzı yarı açık, gözleri yarı kapalı... Kol-bacak bir yana gitmiş... Öldüğü besbelli...

Şâyeste abla,

— Vay namussuz Parpar — diye ağlamaya başladı —, dinsiz-imansız Parpar! Yedin fukarayı sonunda... Durmasanıza komşular, Muhtara seslensenize... Nerde bu köyün muhtarı olacak rezil?

Muhtar Kadir ağa, arkasından Uzun Hoca, Korucu, yaşlılar kurulundan iki kişi, bir sürü çoluk çocukla yokuşu çıkıp pencereye yaklaştığı zaman, Parpar odada yırtılacakları yırtmış, kırılacakları kırmıştı. Ayşe'nin üzerinden sıçrayarak duvardan duvara koşuyor:

— Ulan Narlıca! Ulan avradını bellediğimin köyü! — diye hırıldıyordu.

Muhtar,

— Hep mi öldünüz reziller? — diye çıkıştı —, sizde hiç kan yok mudur? Şuncacık Parpar'dan yıldınız öyle ya?...

Demin odada verdiği bunca öğüdü hatırlayan Hoca da kızmıştı.

— Davranın yiğitler! — diye emretti —, işte Muhtarımız burda... Haydi şu alçağın kollarını arkasına bağlayın da getirin! Bre korucu hâlâ bakarsın!

Kısa bir tutukluktan sonra pazılarına güvenen iki delikanlıyla korucu içeriye atladılar. Duvarlara kanlı elini şap şap vuran Parpar'ın kollarını kolayca kavrayıp arkasına büktüler.

Parpar Ahmet önce şaşırıp biraz duraklamıştı. Sonra ileri atıldı, geri bastı, tutanların yüzlerine tükürmek, kasıklarını

tekmelemek istedi. Yılan gibi kıvranıyor, zorlattıkça üç kişiyi ince dut dalı gibi silkeliyordu.

Eşiğe yaklaşan Uzun Hoca dert anlatmaya çalıştı:

— Dur ki Parpar, dur ki anlayalım. Bak Muhtar Kadir ağa da burda... Neymiş n'olmuş?

Kadir ağa herifin lafa kulak asmadığını görünce fena öfkelen-di:

— Elverdin namussuz, yeter ettin! — diye güreledi —, sürü-yün şu rezili, sürüyün de ahırın orta direğine zincirleyin.

Birkaç kişi daha yardıma koştu. Ayaklarını yerden kesip havada uçurarak Ahmet'i ahıra götürdüler, manda boğası zincir-leriyle orta direğe bir güzel sardılar.

Parpar daha bir zaman zorladı, Narlıca'nın dinine-imanına, direğine-temeline söğdü. Gözleri kan çanağına dönmüş, mor erikler gibi dışarıya uğramıştı. Giderek lafi anlaşılmaz oldu, üşür gibi buvladı, yanar gibi ohladı.

Uzun İmam hemen adamlar çıkararak köydeki namlı muska-larla «Hâmâil»leri* getirip herifin boynuna astırmış, bağıra çağıra Kur'an, mevlût okumaya başlamıştı.

Hiç birinin faydası görülüyor, herif gitgide kuduruyordu.

Muhtar Kadir ağa,

— Neyin nesi İmam? — diye sordu —, bu nedir yahu?

— Beni dinle Muhtar, bunu böylece cinler tuttu. Bunun cinlerle bir vazgeçtisi olacak. Bugün tarlada marlada bir halt karıştırdı, fena bunalttılar.

— Peki?

— Bana sorarsan, Parpar'ın öfkesi evvel-eski «adam öfkesi» değil «ecinni öfkesi» imiş.

— Yere batsın, çaresi?...

— Bunun çaresi: Sopa... Bunun Kuranlık-dualık işi yok! — dinleyenlere emretti —: Haydi kopuklar! Şuradan birer sağ-lam değnek uydurun, iyisinden bir tane de bana getirin.

Delikanlılar avlunun çitlerinden değnek sökerlerken Uzun Hoca anlatıyordu:

— Ecinni tayfası birine bulaştı mı karnına girer oturur. Orda düğün-dernek kurar. «Alevî derneğine benzeyen bir dernek» diyeyim de sen de anla: İşte o sıralar herifi böyle bir öfke kaplar.

* Küçük dua kitapları. Boyunda taşınanlar da olur.

Bence haklı... Senin de karnında ecinni derneği kurulsa, öfkeden sen de göklere çıkarsın. Dediğim gibi, bunun ilacı: Sopa...

— Biz buna meydan dayağı atmadık mı? Rezili köylü, kasabalı az mı tepeledi?...

— Ecinni derneğine her sopa kâr etmez. Bunun yolu başka... Müslümanın bir bölümü sopalarken, bir bölümü «Allah-ı-Ekber» diyecek... Kafasından başka, gönlün neresine dilerse vurursun.

Uzun Hoca oğlanların koşturduğu değneklerden en uygununu kendisine ayırdı, ötekileri de yardımcılarına dağıttı:

— Kafaya vurulmayacak — dedi —, her «Allah-ı-Ekber»de sopalardan iki kere inecek. Sevabı büyüktür. Bu sebeple acımayacaksınız. Çünkü adama değil, ecinniye vurulmaktadır... — Avucuna tükürdü —: Yallah bismillah! Başlayalım! Allah-ı-Ekber!

Sopalayanlar da seyirciler de «Allah-ı-Ekber» sözünü var kuvvetleriyle tekrarladıklarından akşamın alaca karanlığında gü-rültü dağları tutmuş, herkesin yüreğini ölüm-ahret ürpertisi kaplamıştı.

İlk vuruşta biraz şaşırın Parpar Ahmet, canı yanınca bir kere aygır at gibi kişneyip davrandı. Sopalayanlarla seyirciler, bilek kalınlığı zinciri kırıp boşanacak, bağlandığı direği söküp ahırın damını başlarına yıkacak sandılar. İçlerinden birisine korku elverip ateşe düşmüş gibi haykırdı:

— Medet Uzun Hoca! Bre medet!

Bu nara öyle bir parlamıştı ki sopalayanların ödleri yarlayazdı. Az kalsın bırakıp savuşacaklardı. Bereket Uzun Hoca gayreti elden koyuvermedi:

— Kesmeyin uşak! Allah-ı-Ekber! — diye kükredi —, vurun sevaptır! Allah-ı-Ekber! Ne olabilir ki... Allah-ı-Ekber! Bu da bizim bir... Allah-ı-Ekber! Din kardeşimiz! Allah-ı-Ekber!

Vurdukça coşmaya başlamıştı. Sopyayı her yerleştirişte sanki ayakları yerden kesiliyor, koca gövdesi, kara cübbesiyle beraber havalanıyordu.

On dakikanın sonunda Uzun Hocanın sopası parçalandı. Ama Parpar'ın da çırpınması gittikçe azaldı, sesi büsbütün kesilmeden önce, döğüş horozları gibi pürüzlü, yorgun bir ötüş salıverdi, bu ötüş bir cıgara içimi uzadı, sonra gövdesini bir titreme sardı. Buna «titreme» bile denmez, bir çeşit damar seyirmesi...

Sopalayanlar durdukları için, ortalığa sessizlik çökmüştü.

Ahmet'in karnında toplantı yapan cinler birden meydana çıkacaklarmış gibi hepsi gözlerini kırpmadan bakıyorlardı.

Parpar kendini bir kere kasti, bir kere dizlerini göbeğine kaldırıp toplandı, sonra karnını kusacak gibi öğürdü. İşte bu sıra ahırı berbat bir koku kapladı.

Altını pislettiğini anladılar.

Muhtar Kadir ağa eliyle burnunu tutarak:

— Aman huyu çıktı Uzun İmam! — diye güldü.

Parpar göbeğine topladığı dizlerini yavaş yavaş gevşetti. Gövdesi, kollarının altından geçirilmiş zincire boş çamaşır gibi asılıverdi. Başı, sol omzuna düşmüş, ağzından çenesine doğru köpükle karışık ince bir kan sızmıştı.

Uzun İmam bir vakit baktıktan sonra kibirle konuştu:

— Gördün ya Muhtar nasıl temizledik! Sopa gibi var mı yahu? Cinlerin anasını bellemek için sopadan hiç şaşmayacaksın.

— Çıktılar mı? Ha ne dersin?

— Çıkmadılar da herife bu rahatlık nereden geldi? Çıktılar hamdolsun! Onlara da sıkıntı verdik. Zira ecinniler de Allahın bir kulları...

Sarığını ensesine devirip alınının terlerini sildi. Parpar'ın kesik soluklarına kulak verdi, neden sonra birisini ürkütmekten korkuyor gibi alçak sesle sordu: Ahmet ağa! Hey Parpar Oğlum?

Parpar gözlerini zorla aralayıp Uzun İmama baktı.

— Nasılsın Ahmet, rahatladın ya?

Ahmet yüzünü buruşturdu. Uzun İmam gülümsediğini sandı:

— Müjdeler olsun — diye sevindi —, ve de hepimize geçmiş olsun. Belâyı kökünden söktük. Bunu tutan cinlere «kenef ecinnisi» derler. Bu tayfa, birinin karnından çıkarken öyle bir koku bırakır ki bildiğimiz pislik kokusu değildir, Cehennemın «Meyil deresi»ndeki «katran kazanı» kokusudur.

— Elbette... Namussuz Parpar'ın karnında «Zemzem kuyusu» cinleri mi oturacaktı İmam?

— Töbe de Muhtar, hepsi Allahtan! Allahın emri olmayınca cinlerin kılı mı oynayabilir? Bunlar hep birer hikmet! Okuduğum kitaplara göre, bu cinler bir daha gelmeyecek. Ama biz sıkı duralım! Parpar sabaha kadar böyle bağlı kalsın! Çıkıp gitmeyen birkaç arsız cin kalmışsa...

«Onların da yarın sabah hakkından geliriz,» diyecekti ki bu sefer bir karı bağirtısının gökyüzünü doldurarak, Narlıca'yı inim inim inlettigi duyuldu.

İKİNCİ BÖLÜM

PARPAR AHMET'İN «ÇALIK» OĞLAN

I

Ahırdakiler durup dışarıyı dinlediler. Aklını başına herkes-
ten önce toplayan Mahir ağa,

— Hay Allah belânı versin Uzun İmam — dedi —, cinler
karılara saldı.

— Karılara elbet...

— Davranın komşular iş işten geçmiştir.

— Ulan sakallı domuz, ettin mi bize edeceğini?

— Parpar'ın karnında durup duran cinlere sen neden sopa
çekersin?

— Yetişelim Müslümanlar! Değnekler hani?...

Sopaları çekip evin kapısına dayananları Şâyeste abla karşı-
ladı:

— Ne cinleriymiş? — diye çıkıştı —, karı doğurmakta...

— Hangi karı abla? Ne doğurması bu böyle sipsivri?

— Parpar'ın karı! Topal Ayşe...

— Ee?...

— E'si karı yüklüydü ya...

— Dur hele! Bunların evlenmesi doğuracak kadar olmadı.
Söylesene abla, sakın topal karı vaktiyle bir kaçıntı mı yapmış?

Bu sözden sonra erkek kalabalığını bir gülmedir aldı. Her
kafadan bir ses çıkmaya başladı:

— Vay İmam vay! Fukara Parpar'a, elin kullanılmış malını «kız oğlan kız» diyerek öyle mi?

— Herif ilk günden sopaya başlamasın da ne halt etsin... Bu nasıl bir dert?...

— Pek kötü bir dert! «İçi seni yakar, dışı beni» dedikleri...

— Parpar'ın karnındaki «ecinni derneği» değil, «hovarda derneği»ymiş, gördün mü Uzun Hoca?

Cin korkusundan kurtulan köylü, dışarda meseleyi alaya vurup tatlı tatlı konuşurken Ayşe, yedi buçuk aylık çocuğunu, sopa zoruyla vakitsiz doğuruyordu.

Yıllardan beri ebelik eden kocakarılar:

— Şaştık bütün! Şaştık hey Allah! — diye dizlerini dövmeye başlamışlardı.

— Ellerin kırılınsın e mi Parpar!

— Kurşunlara, bıçaklara gelesice Parpar, şuna yazık değil mi?

Ayşe'ninki çocuk doğurmaya da, çocuk düşürmeye de benzemediğinden şaşıp kızmakta haklıydılar. Karıcağız karnına kürekle ateş doldurulmuş gibi, ağzından dumanlı köpükler, kaynar salyalar püskürterek toprak dösemeyi kazıyor, arada bir boynunun, bacaklarının etlerini tırnaklarıyla yırtıyordu. İskemle-ye oturtmanın, çömelterek ıkındırmanın yolu bulunamadığı gibi kaldırıp birkaç adım attırmak da mümkün olamamıştı.

— Dur bacım! Dur ki hey Allah...

— Kız böyle olur mu? «Kız» dedim Ayşe beri bak!

— Öleceksin fukara, çocuk ters geldi mi bitti.

Ayşe hiç bir şey duymuyor, odanın toprak döşemesinde, kütük gibi yuvarlanıyordu. Karılar çekiştirdikçe daha çok çırpınmış, üstü başı büsbütün yırtılmıştı. Yüzü-gözü kan-çamur içindeydi. Parpar'ın sopasıyla gözlerinden biri morarıp kapanmış, dudağı patlamış, etinde çürümedik yer kalmamıştı.

Karılar ancak soluğunun kesilmesinden faydalanarak fukarayı bir köşeye sıkıştırdılar, kollarından, bacaklarından kavrayıp kaldırdılar. Biraz daha kıvrandı, biraz daha inledi, en sonunda bayılırken Parpar Ahmet'in oğlunu, herkesi şaşırtan bir kolaylıkla, doğuruverdi.

Ebe karılar uzun zaman kanı kesmekle, sonu almakla uğraştılar. Doğan oğlanın yıkanıp tuzlanması, kundaklanıp yatırıl-

ması da pek kolay olmadı. Vakti dolmadan meydana gelen bebek, kabuksuz yumurtaya benziyordu. Başını yuvarlamak için biraz sıktılar. Kafa uzadı gitti. «Aman» diyerek tepesini bastırdılar. Surat mayalı hamur gibi yassılandı. Şöyle-böyle düzeltip olurların bırıktılar, canı ile uğraşan Topal Ayşe duyup anlayabilirmiş gibi birbirlerinin kulaklarına:

— Bu oğlunda hiç kemik yok: Neyin nesi? — diye fısıldadılar.

Uzun İmam, sabah namazından sonra yanına korucuyu alarak Parpar'ı yoklamağa geldi. Yokuşu çıkarlarken:

— İşte bu böyle hey korucu! — diyordu —, artık söz istemem. Nasılmış benim sopa dermanı? Mübarek sopa! Herife «ecinni», karıya «oğlan» doğurttu. Yalan mı bu sözüm şimdick?

— Doğrusun İmam aferin!

— Şu Parpar'a müjdeyi sen vereceksin. Kırmızı mendili hak ettin.

Ahırın içi alaca karanlık olduğundan Parpar'ın yüzünü kapıdan farkedemediler.

Uzun İmam, «N'olur, n'olmaz, belki boşanmıştır da» diye düşünüp eşikte duraladı:

— Hey Ahmet! Bu ne uykusu alçak?

Karşılık gelmeyince iki adım ilerledi:

— Yavrum Parpar, bak bakalım, nasılsın?

Gene ses çıkmadı.

— Sen bize şimdi, aklınca söğersin ya, söğ helâl olsun! Oysa yavrum, müjdemizi bilsen... Değil mi korucu?

Karanlığa alışan gözlerini kısarak direğe bağlı Parpar'a baktı, bir şeyden kuşkulmuş, bu kuşkuya kendisi de pek şaşmış gibi «Allah Allah!» diye söylendi, sonra korucuya emretti:

— Şuna bakıversene, bu nasıl bir uyku!

Korucu yaklaşıp Ahmet'in omuzuna dokundu, dokunmasıyle eli yanmış gibi geri sıçradı:

— Ulan İmam, herif ölmüş yahu! Herif çoktan gitmiş.

— Yalana bak, baygındır.

— Nerenin baygını?... Herif dünden ölmüş.

— Deme!

— Dedim bile... Parpar sizlere ömür Uzun Hoca.

— Şuradan bir çıra kap gel! Bu nasıl iş?

Korucu, lohusa bekleyen karılardan bir çıra isteyip koşturdu.

Işığın başlarından yukarda tutarak direğe yaklaştılar.

Ahmet'in zincire bağlı gövdesi yeni yüzülmüş manda derisi gibi sarkmış, ağzı çarpılıp gözleri kaydığından burunsuz yüzü sanki tersine dönmüştü. Herifin bunca yıl, Narlıca'yı, dosta düşmana rezil eden öfkesi, bu korkunç suratta kalın bir kabuk gibi duruyor, karnının marazı ahırın ekşi gübre kokusunu bastırıyordu.

Uzun İmam ensesini kaşıyarak bir zaman düşündü, bir zaman yemlikte bağlı duran eşeğe bir şey soracakmış gibi baktı. Sonra:

— Ölmüş sahi — dedi —, cin tutmaktan adam ölmez oysa.

— Ayıp ettin İmam! Parpar adam mı?

— Töbe de! Sen Allahın hikmetini nerden bileceksin? Pis Parpar'ın canını «Allahı-Ekber»le aldı. Biz gidelim de doğan oğlanı görelim.

Evin kapısında gene Şâyeste ablayla karşılaştılar.

Karı,

— Parpar nasıl İmam Efendi? — diye sordu.

— Parpar iyidir iyi... Parpar rahat... Sen söyle bakalım, oğlan nasıl?

— Aman sus! Bu nasıl bir iş? Ben bunca yıldır çocuk doğurturum, böyle doğanı da görmedim, böyle doğup yaşayanı da...

— Töbe çek rezil! Öldürmeyen Allah öldürmez. N'olmak ihtimali var? Topal karı nasıl?

— Uykuda... Say ki ölüm uykusu... «Karnı, kalaycı körüğü gibi inip çıkmakta» diyeyim de sen anla! Biz neler çektik İmam Efendi. Fukaranın kanı sabaha kadar dinmedi. Bu karı ölmeye ölecekti ya...

— Ulan bu sabah beni günaha mı sokacaksın? Oğlanın adını koydunuz mu?

— Nasıl ad? Babasına sormayınca ad mı takılabiliymiş?

— Babasını bırak da oğlanı al gel bakalım.

Şâyeste abla küçücük kundağı getirdi. Doğrusu, bu getirdiği şey kundağa pek benzemiyordu. Yumruk büyüklüğünde iki karpuzu mendile sarmış da ortasından sıkıca boğmuşlar. Oğlanda bir kafa var, Allah beterinden saklasın, gövdesinden iri...

Uzun İmam akıl erdirilmez, acı şeyler düşünerek çocuğa bir vakit baktı, sonra kulağına alçak sesle ezan okuyup:

— Bu oğlanın adı Kerim olsun — dedi —, Kerim, «İsmi âzam»dan bir isimdir. «Kerim» ne demek bil bakalım Şâyeste abla? «Kerim» demek «Allah Kerim» demek... İşte bu kadar...

Uzun İmam adını koyup yokuşu indikten sonra rahmetli Parpar Ahmet'in Kerim, bir ağlama tutturdu.

Karılar önce buna pek kulak asmadılar:

— Aman — dediler —, çocuktur böyle olur.

Ama günler haftalar geçip oğlanın sesi kesilmeyince Narlıca'yı bir kaygı aldı. Afyon kaynatıp suyunu içirdiler. Kerim bir saat bayıldı bayılmadı, bağirtısı yeniden göğşe erişti. Yürek bunaltısını, karın ağrısını bıçak gibi kesen ne kadar denenmiş ot varsa hepsi sıradan geçirildi, hiç biri işe yaramadı. Ateşe esrar atıp dumanını tuttular, «soğuk» dediler sardılar, «sıcak» dediler soydular, oğlan dur-durak tanımadan altı ay rüzgâr gibi inledi, itler çakallar gibi uludu, duyulmamış ağıt ağızlarıyla kıyametleri kopardı.

Canından usanan, komşulardan utanan anası Topal Ayşe,

— Şunu doğuracağıma sarıkeddi, karaoğlak doğursaydım. Kan olup akamadı ki başımın belâsı! — diyerek dizlerini dövüyordu.

Belli bir şey! Babası cinlere karıştığından, oğlu cinli doğmuş, yüreğine birikmeyen illet kalmamıştı.

Altı aydan sonra Kerim'in sesi birden kesildi ama bu kez de Ayşe karıyı başka bir üzüntü aldı. Oğlan minareden düşse ağlamıyor, kafasına odun vurulsa gözünü kırpmıyordu. Bu böylece sürüp gitti. Öteki çocukların bir, bir buçuk yaşında söyledikleri «ana», «baba» lafları şurda dursun, iki yaşını geçti de, ağzından bir «mah» sesi bile çıkmadı. «Tamam! dilsiz bu oğlan, büsbütün dilsiz!» dediler.

Kerim ancak üçünü bitirince konuşabildi. Sesi, koca herif gibi kalındı. Arada bir duraklıyor da lafları teker teker söylüyor. «Duysan gâvurca konuşmakta sanırsın!»

Dilsizlik korkusu atlatılmıştı ama başka dertler yüz göstermişti: Dört yaşında koca oğlan, ayakları üzerinde duramıyordu. Ocaklara, tekkelere götürdüler, ellerinden tutup kaldırarak adım attırmağa çalıştılar. İnsanla eğlenir gibi bacaklarını büktü, kollarından asıla kaldı.

Yapısı da adam yapısına benzemiyordu. Aşağısı ince-kısa, yukarısı kalın-uzundu. Bu acayip gövdenin, ellerine dayanarak beli kırılmış hayvan gibi, yerde sürünmesi, görenlerin yüreğine ürküntü veriyordu. Komşu karılar yüzlerini buruşturup başlarını şu yana döndürerek Ayşe'ye takılıyorlardı:

— Kız kahpe! Sen «Ädemoğlu» değil «Kağrı kazığı»* doğurmuşsun.

— Essahtan kağrı kazığı bacım. Ben bu oğlanın güldüğünü hiç görmedim. Ama ellerinin kuvvetini n'apalım? Yapıştığını, parmaklarına sopayla vurmaktan almamak yok. Şunun koluna verdiği gücü biraz da bacaklarına vereydin ya hey Allah!

Evet, Allah, Parpar Ahmet'ten sonra, bu oğlanı Narlıca'nın başına hüner bırakmasın çıkarsın diye sarmıştı besbelli...

Kerim, beş buçuk yaşında ayağa kalktığı zaman boynu kalın, omuzları geniş, göğsü kabarık, pazıları pehlivan pazıları gibi şişkindi. Bacakları kısa kaldığı için kolları gövdesine bakarak çok uzun duruyordu. Hızlandığı sıralarda dizlerini kırmadan lâp lâp sıçrayıp harmanlayarak yürüdüğünden, leş önünde, kanatları açık dolaşan tika basa doymuş akbaba kuşlarına benzemekteydi. Huyu da akbaba kuşundan farksız... Öyle ağır-tembel, öyle sessiz hayin! Ablak, kara yağız yüzünde inadına çatık kaşları, kocaman kara gözleriyle adama, canını alacakmış gibi gizliden gizleye bakıyor, «Ulan böyle domuz gibi neye bakmaktasın?» diyenlere dişlerini gösterip aklınca gülüyordu.

— Anlaşıldı — dediler —, bu oğlan «topal mopal» değil, bildiğimiz «Çalık...» İyi ya, köy yerinde bu böylece ne işe yarar, hay Allah!

— Bu mu? Bunun yedi köye zararı dokunacak, görürsünüz.

— Ne belli canım! Bu gibiler bakarsın «hal sahibi» olurlar da işe yararlar.

Kerim, yedi yaşına basınca Ayşe karı elinden tutup «namaz dualarını belletiversin» diyerek Uzun Hocaya götürdü. İşte Çalık oğlanın ilk hüneri de o zaman meydana çıktı. Bir yıl önce okumaya başlayanlar daha «eleintere»de bocalarken Parpar'ın Çalık «Amme» cüzünü yarılایıvermesin mi? Hem kolay ezberliyor, hem de okuması arapçaya güzel yatıyordu. Uzun İmam,

* Kağrıları yükleyip boşaltırken dengede durdurmak için okun ucuna ipe bağlı bulundurulmuş kazık. Araba yürürken öküzlerin arasında yere sürünür gider.

— Oğlan saf olduğundan Kur'an'ı söktü kolayca — dedi —, ben bunu ilerde hafızlığa çalıştırsam gerektir.

— İyi olur — dediler —, bu Çalık oğlan reçberliği elbet hak edemez. Reçberlik dedin mi birinciye yürek ister. Mal davar gecenin birinde dağda kaldı, gidip aramamış olur mu?

— Doğru!

— Çalığın ağzına mı efendi, n'ağzına bu pisin!

Essahtan bu pis Çalık, akli erdi ereli, bir cenabet ürkeklik peydahlamıştı. Uçan kuştan, esen rüzgârdan korkuyor, yaprak düşse, kedi zıplasa korkudan çişini bırakıp altını pisliyordu.

«Oyun mu oğlum? Çalık kısmında düzen çok olur haa!» diyerek denemeye kalktılar da oğlan az kalsın geberecekti. Evde yalnız otururken kapıdan içeri boş bir bakır yuvarlayınca dişleri kitlendi, sesi-soluğu kesildi. Yumruklarını güçlkle açabildiler de «Bırak, yüreksizin reziliymiş» dediler. Fazladan sıtması tazelendi, bir hafta titreyerek yatakta yattı.

«Parpar'ın ardından başımıza bir de «Ödlek Çalık» çıkarsa işimiz iş, Uzun Hoca!» diyerek köyün namusu belâsına yeniden davranıldı, beş konaklık yerlerden yiğitlik muskaları getirildi. Namlı eşkıyaların kullandıkları muskalar ki tavşana takılsa canavara çeviren bir muskalar... Hiç biri kâr etmedi, tersine Kerim'in ürkekliği arttıkça arttı. Havalar karardıktan sonra su dökmeye çıkamıyor, gündüz gözüne anası evde yalnız bırakmaya kalksa kendini duvarlara çarparak dışarı koşuyordu. Ayşe karı canından usanmıştı. «Ölse, hey Allah! artık elverdi. Şunun canını bir al ki kurban olduğum...» diye valvarıyordu.

Bu korku yüzünden Çalık oğlan vaktini karıların arasında geçirir olmuştu. Erkek işlerine değil karı işlerine heveslenip akıl erdirmesi, değme kocakarılarından daha iyi yün eğirip yufka açması bundandı. Ördüğü çoraplar, Yörük karılarınınkinden baskın...

Bu böylece on iki yaşına kadar sürdü. Yaşlıları sapanın sapına çoktan yapışıp erkeklige özgü, yavuklu peydahlarken Narlıca'nın karıları Çalık oğlanı adâmdan saymıyorlar, «Akıl n'arasın kardaş! Bu Çalık Allahın bir fakiri...» diyerek düğünlerde içlerine alıp karşısında oynuyorlardı. O da onlara yanık sesi ile mevlüt — kaside, türkü — mürkü okuyuvermekte, el değirmeninde tuzlarını çekip ekmek günlerinde hamurlarını yoğurarak yardım etmekteydi.

Derken — Allahın bir hikmeti canım — Parpar'ın Kerim gecelerden bir gece korkulu bir düş görüp titreyerek uyandı. Böyle düş korkusuyla uyandığı zamanlar: «Ana! Kız ana!» diye seslenir karşılık almadan yüreği rahatlamazdı. Gene ateşe düşmüş gibi anasını çağırırdı. Ayşe karı, kırk yılın birinde, oğlanı uyutup kapıyı yavaşça çekmiş, komşulara iki laf etmeye gitmişti. Yalnız olduğunu anlayınca Kerim'in yüreğine kaynar bir su boşaldı, boğazı kuruyuverdi. Sağını solunu şaşırılmış, belinden aşağısı tutmaz olmuştu. Gözlerinin önünde silâhlar patlıyor, yüzünün derisine ateşler yapışıyordu. Bir vakit yataktan kalkmak için debelendi, yorganı bir türlü açamadı. Var gücüyle haykırdığını sanıyor, oysa sesi fısıltı gibi çıkıyordu.

«Ana kız! Ana dedim hey orospu!» dedikçe dişleri takır takır birbirine vurmaktaydı. Çırpınıp dururken sedirden aşağıya yuvarlandı, kendini kaybetti.

Bu baygınlık sırasında Parpar'ın Çalık Kerim'e neler olduğunu, yüreğinin nasıl değiştiğini ancak Allah bilir. Meydanda olan bir şey varsa, oğlanın ödek bayılıp yiğit ayılmasıdır.

Çalık Kerim gözlerini açtığı zaman korkmadığını anladı, buna önce pek şaşıtı. O geceye kadar duymadığı bu yiğitlik sanki geldiği yere tersyüzü gidebilirmiş gibi, soluğunu keserek bir zaman dört yanı dinledi. Evde türlü kokuların içerisinde anasının samanlara gömüp sakladığı kış elmalarının kokusunu rahatça duyuyor, canı elma çekiyordu. Ağzı sulandığından yutkundu, sonra kaba kaba öksürerek: «Ulan nedir? — diye keyifle güldü —, Nerde bu anamız olacak kahpe? Sakın hovardaya mı çıktı?»

Tatlı tatlı gerinerek düştüğü yerden kalktı. Gövdesi yıllardır sürüp giden bir sızılı gerginlikten kurtulmuş gibi gevşeyip rahatlamıştı. Evet tek başına olmasını hiç umursamadı, yatağa girip yorganı kafasına çekti.

O gecedен sonra adamı çarpıp ağzını burnunu yamultan Sarıkedi'yi, gece vakti yolcuları yollarından azıtp derin çukurlara düşüren Karaoğlak'ı bile hesaba almaz olmuştu.

Narlıcalılar önce buna pek inanmadılar. Rezil Çalık'ı bu sefer tersinden denemeğe kalktılar. Kerim, mezarlığa dikilen değneği yatsıdan sonra, bir başına gidip getirerek yirmi beş yumurta kazandı. Gün batarken, Sarıkedi'nin üstüne oturup gözlerini cam gibi ışıldattığı Karakaya'ya — amansız derenin kuytusundaki pınara — gece vakti giderek bir bakır tas bıraktı, Mahir ağanın

ortaya koyduğu gümüş çeyreği alıp «Ha bereket!» diye kuşağına sokuverdi.

Kadir ağa Uzun İmama:

— Ulan sakalina tükürdüğüm — dedi —, buyur bakalım bu nasıl bir iş? Hani yedi ayda doğan, mümkünü yok, ödleğ olurdu.

Uzun Hoca bir zaman fikre daldı, sıkıntılı sıkıntılı soludu, iki kere geçirdikten sonra:

— Bazısına Kur'an okumayla böyle bir yiğitlik gelir — dedi, buna «Çatal yürek» derler. Kitapta yeri vardır. Sebebi de şu: Oğlanın yüreği şimdiye kadar ecinnilerin elindeydi, birden zorlayıp kurtuldu ve de iki çatal oldu. Gayri buna güç yetmez.

Essahtan pis Çalık iyice erkekleşmiş, yeni huylar peydahlamıştı. Eski alışkanlıkla, yolunu çevirip:

— Oh Çalık oğlum, şu bulguru çekiver.

— Sana on yumurta var, bir çoraplık yün bükeceksin!
— diyen karıları:

— Ulan biz erkek değil miyiz? Sopyayı çekerim haa, reziller!
— diye tersliyordu. Bu halini alaya almaya kalkan yaşlılarından birkaçını güzelce tepelemiş, pazusuna güvenenlerden birkaçını da karakucak güreşte yenerek şakaya gelmediğini meydana koymuştu. Artık, kaşlarını çatıp fesi de bunların üzerine yıkarak elleri arkasında geziyor, anasından zorla alıp göğsüne taktığı babasının koca köstekli «Serkisof»una sık sık bakarak efeleniyordu. Kuş yuvalarını dağıtmak, daha tüylenmemiş yavruları kedilerin önüne atmak en sevdiği oyunlardı. Böyle muzurluklarla uğraşıp dururken ezan sesini duymasıyla aptessiz maptessiz camiye koşmayı da huy edinmiş, kendini Uzun İmamın mollalığına geçirip arada ezan okur, namazda müezzinlik eder olmuştu.

Hele ölü yıkama işlerinde yardımcılığı kimselere bırakmıyor, balmumundan dökülmüşe benzeyen adam leşlerini, yıkamak bahanesiyle mıncıklayıp tartaklamaya doyamıyordu.

Kesilen hayvanların seyrine de merak sarmıştı. Bıçak gırtlakta işlerken yüzünün derisi gerilip kızarmakta, hıkır hıkır yutkunurken gözleri keyfinden süzülmekteydi. Hayvanın can çekişme titremeleri durana kadar oradan ayrılmıyor, dönüp giderken tatlı bir şey yemiş gibi iştahla yalanarak: «Bas bıçağı... Bas ki namussuza...» diye hırıldılı bir kinle söyleniyordu.

Bir başka işi de gölgeye yaslanıp taşbasması âşık kitapları hecelemeğ, dilini ağzının sol yanından sarkıtarak yazıya çalışmak-

ti. Bazı bazı kendi başına yüksek sesle mevlût-kaside okuyordu.

Rençperlikte gözü yoktu. Babadan kalma tarlaları ortakçıya vermişti. Yaşlıları gibi kızların karıların arkasında dolaşmadığı için giyime kuşama aldırıyor, üstünün başının yırtık pırtıklığından hiç sıkılmıyordu. Çalıklığı sebebiyle kılıksızlığını yadırgama-yan komşular, tembelliğini de pek ayıplamıyorlar, dizlerini döğerek dert yanan Ayşe'ye gülüyorlardı.

Bu iş, kıtlık yılına kadar böylece sürüp geldi.

Kıtlık yılının imansız kara kışında aklıktan can kaygısına düşen Narlıcalılar Çalık oğlanın nasıl bir belâ olduğunu anladılar.

Kerim, önce anası Ayşe karının biriktirdiği yiyecekleri silip süpürmüş, sonra aç kurt, kurnaz tilki, alıcı kuş gibi Narlıca'ya saldırmıştı. Dayak-sopa, öğüt-söğme fayda vermiyor, Parpar'ın Çalık oğlan neyi nerde bulursa hiç bakmayıp tıkınıyordu. Herkes silâhlanıp malını korumasa namussuz Çalık, kümeslerde tavuk, damlarda davar bırakmayacaktı. Mahir ağanın gözü gibi baktığı arılarından tam üç sepetini götürüp dereye basmış, balları ekmezsiz filan tıkmıştı. Karnı bozulduğundan az kaldı ki Çorum toprağına yeniden sürgün illetini bulaştırta...

İmansız kıtlık kışının baharında, Yediçınar Yaylasının sahibi Çakır Kâhyalar'ın Ömer efendinin köye ilk gelişinde, Ayşe karı gidip ağanın ayağına düştü, göğsünü yırtarak ağladı. Bu Çalık oğlanın boğazından şaşmış, fazladan komşuların yüzüne bakamaz olmuştu. Dul karı başıyla bu rezile güç yetiremiyordu.

Ömer efendi, Narlıca'yı pek ayıpladı. Suratını astı:

— Bu nasıl bir iş!... Sana dedim, Muhtar! Eşek kadar bir oğlanın köy yerinde aylak gezmesi hayır getirir mi?

— Getirmeyeceğini biz de biliriz. Lâkin bu Çalık, her yıl yeni bir oyun çıkarmakta... «Köy işini hak edemez, ne yapsak!» denildi. Okumayı pişirseydi, Uzun Hoca sevabına medreseye verecekti. Şimdi götür ver bakalım! Mollaların torbalarını boşalt-sın da Narlıca'nın namusunu mu karalasin!

— Doğru! Huyu düzelmezse medreseye vermek olmaz. En iyisi burada bir kapı uydurun. Bir zaman hizmetkârlık etsin! İşin altında ezilsin de aklını başına toplasın!...

— Bu bizim Çalık, kapılarda barınacak itlerden değil efendi-

ağa... Bu Çalık bildiğin canavar...

— Canavarsa yaylaya çıkaralım da Hanefi'ye kuyrukçu verelim. Hanefi'nin öfkesi de bunun babasının öfkesinden aşağı kalmaz. Rezile günde üç öğün sopa çeker ki adam etmecesine... Çobanlıkta, işi-gücü gölgede yatmak olduğundan okumayı da belki pişirir, sonunda Uzun İmam'a yalvarırız medreseye koyar.

— Tamam! Hay Allah senden razı olsun Ömer efendi! Benim de aklıma gelmedi değil ama...

— Ama'sı neymiş?

— «Hanefi bu işe razı olmaz!» dedimdi. Hele bu kıtlık yılı baharında...

— Boğazı benim üstümeysel neden razı gelmeyecekmiş? Bedava bir kuyrukçu... Haydi şu iti hazırlayın! Ben Hanefi'yi razı ederim.

Parpar'ın Çalık Kerim, Yediçinar Yaylasına çıkıp öfkeli Hanefi'ye kuyrukçu olmayı pek istemedi ama, «Olmaz» da diyemedi. O gün, Ömer efendinin özengisine yapışıp yaylanın yolunu tuttu.

II

Hanefi, gayet öfkeli herifti. Birkaç yıldır sıtmalanmış, öfkesi bir kat daha artmıştı. Ömer efendinin, dünyada adam kalmamış gibi, kendisine kuyrukçu olarak kötü Çalığı alıp gelmesini önce hiç beğenmedi.

— Bir de bu pis Çalığı mı güdelim ağa? — diye mızırdandı.

Çakır Kâhyaların Ömer efendi, bütün mültezimler gibi öşür, iltizam işlerini çevirmek için sırasında zor kullanıyor, harman zamanı ekin kaçırınları, hayvan resmini, faizli borcunu inşârdan gelenleri, yataklığını ettiği eşkıya reisi Kör Dede'yle korkutuyordu. Yaz aylarında yirmi otuz kopukla gezen Kör Dede, kış gelip askerini dağıtınca iki arkadaşıyla Yediçinar Yaylasında barınmaktaydı. Bundan başka yaylaya konup göçen tütün kaçakçısı kervanları, çalınmış at, sığır, davar sürüleri de göz önüne alınırsa Hanefi her önüne geleni kuyrukçu tutamazdı.

Ömer efendi bunları saydıktan sonra:

— Sevin de kimseye deme herif... — diye güldü —. Allaha ismarlasan böylesini güç yaratır. Akılsız biri ki, adamı ayıdan ayırt edemez bir akılsız... Kendi adımı unuttuğu da cabası...

— Sürüyü bekleyemez ki... Sürüden geçtim, şuradan adama bir su vermez.

— Yavaş yavaş alıştırsın. «Benim Hasan oğlumun çobanlıkta gözü yok» diyen sen değil misin bakalım?

Hanefi uzatmadı, suratını asarak kafasını şu yana çevirdi ama, iki aya varmadan yanıldığını anladı. Çalık oğlanın kuyrukçuluğuna, hakçası, hiç diyecek yoktu. Yaylanın girdisini çıktısını ossaat öğrenmiş, sürünün yükünü ustasının sırtından çekip almıştı.

İlk günlerde:

— Senin kuyrukçu nasıl Hanefi ağa, davarın kaybı ne kadar? — diye soran Narlıcalılara kafasını sallayan herif giderek Çalık oğlandan hoşnutluk gösterir olmuştu.

— Hele domuz Çalık! — diye keyifle gülüyordu —. Bu rezil, vaktin birinde gelseydi, peygamber Halil-İbrahim'e baş çoban dururdu, sen öyle mi belledin hey muhtar! İz sürmek bunda... Davarın dilinden, marazından anlamak bunda... Peki, yüreğini n'apalım? Hayır, ben böylesini hiç görmedim. Şart olsun tekin değil... Gece yarısı fırtınanın gözüne saldırıp da, kaybolan davarımı iki konaklık yerden sırtlayıp getirmesi nasıl bir yiğitlik! Gök gürlemesi, yıldırım düşmesi şurda kalsın, karşısına ecinni ordusu çıksa döneceği yok... Ah ne olaydı da benim eşek oğlum, şu pis Çalığın yarısı kadar olaydı.

— Ama senin Hasan oğlun da pelvan...

— Pelvanmış... Adamın avanağı n'olur bakalım bre Kadir Ağa?

— Pelvan olur ama, o her pelvana göre değil... Seninkisi essahtan bir pelvan... Bu yaşta çevirdiği oyunları, padişahın baş pelvanları hak edemez! Rahmetli Sultan Aziz zamanında olsaydı cihan pelvanlığını pomaklardan, vallah billah çeker alırdı. Senin kuyrukçu da zehir gibi güçlüdür haa... Nasıl, birbirlerine daldılar mı?

— Önceleri kötü Çalık direnecek oldu. Sonunda baktı ki bizim Hasan belini kıracak, vazgeçti.

— Oh ne iyi namussuz Çalık, ağasını bellesin! Burada yaşıtlarını, bütün ezdiydi.

— Lâkin Çalığın hakkını büsbütün battal etmeyelim ağa, oğlan benim Hasan'a göre ufak... Aralarında en azdan beş yaş fark var.

— Orası öyle...

— Dahası, Kadir ağa, ben bu Çalık oğlanı akılsız görmedim. Uzun İmam'dan aldığı kitapları gümbür gümbür okumakta ki, duysan Hıdırlık şeyhi duaya çökmüş sanırsın. Sesi de kendine elverir. İlâhileri peşi peşine tutturdu mu benim Emine karının ağlamasını görmeli! Hakçası yüreği saf olduğundan, pis Çalık davara uğurlu geldi.

— Şimdi halt ettin kahpe Hanefi, hiç Parpar'ın oğlunda uğur mu olurmuş? Sen ilerde bundan çok çekersin. Nah şuraya yazdım.

Kıtlık yılının arkasından gelen bolluk yılı, köyü, kasabayı şenliğe verince, dağ yerinin ıssızlığı Çalık oğlanın canını sıkıya başlamıştı «Ana» dediği, Hanife ağanın karısı Emine kendisini öz oğlundan ayırt etmiyor, boğazını, çamaşırını iyi gözetiyordu, ama Hasan'la pek geçinmiyorlardı. Hasan, zorlu tembellerdendi! İşi gücü yiyip içmek, yatıp uyumak... Hele kuyrukçu geldikten sonra davarın yanına hiç uğramaz olmuştu. İlkbaharda köy köy dolaşip düğünlerde güreş tutuyor, yazın yaylanın namlı çınarlarının gölgesinde sabahtan akşama kadar horul horul uyuyordu.

İçeceği suyu gidip almak şurda kalsın, eline tas versen, «Ağzıma neden tutmadın?» diye gizliden küstüğü yüzdeyüz... Karıcılığı da, rahmetli Başbozuk paşası Dilâver Ağadan baskın... Narlıca'ya inip günlerce yaylaya dönmemesi hep karı yüzünden... Dedikleri yalan değilse, Narlıca'da birkaç gelinin günahına girmiş... Ya, sürünün kancık itine fırsat buldukça ettiği hakaret...

Çalık Kerim davarın arkasında bir başına dolaşırken bunları daha sık düşünmeye, daha çok öfkelenmeye başlamıştı. Hasan'ın yakışıklılığını, pehlivanlıktaki gücünü — tembelliğini bile — farkında olmadan kıskanıyor, bu kıskançlık canının sıkıntısını arttırıyordu.

Parpar'ın Çalık oğlan, kuyrukçuluğunun dokuzuncu ayını doldurmuştu ki, Çorum'a, Kerbelâ memleketinden birilerinin geldiği haberi Yediçınar Yaylasına kadar çıktı.

Narlıca Muhtarı Kadir ağa ile Uzun İmam kasabaya giderlerken bunların üstlerine uğramışlar.

Muhtar Kadir ağa,

— Ben şaşım — diye anlatmıştı —, yalan mundar... Bu bizim Uzun İmam Arabistan adamını söylerdi de inanmazdım. Kerbelâ milletini ben gayet kara gördüm. Bunlar katrana batıp

çıkılmış bir adamlar... İyi ya, o karının sarı yağızlığı neyin nesi? Hayır o karı, Kerbelâ toprağının yetiştirdiği bir mal değil... O karı, öylece bir başka belâ kardaşlar! Belâ olduğu nerden mi belli? Çorum toprağına ayak basar basmaz mahpus damınının baş gardiyanıyla zaptiye kolağası Celil efendiyi birbirine düşürmesinden belli... Kolağası az kaldı ki başgardiyan fukara Mevlût ağayı doğraya... Evet, Ömer efendi bunları toprağımıza temelli kondurursa bize çok rezalet görünür.

— Kondurursası mı kalmış bire Kâhya... Kondurdu bile... Hem de ahırına kondurmuş!

Mahir Ağa meraklandı:

— Peki, elin Kerbelâ göçmenini bu bizim Çakır Kâhyanın Ömer Efendi durduğu yerde ahırına neden kondurmakta?

— Şuncacık şeyi bilmedin mi Mahir Ağa? Sarı yağız karıyı görmesiyle Ömer Efendinin aklı sıçramış... Bir kere «Aman...» demiş o kadar... «Aman» diyen bir o mu? Havuzlu bağın bekçisi Deli Elvan kafasını yumruklamakta... Paşa hamamının sahibi Rufat Ağaya sögmekte ki sorma gitsin.

— Neden?

— Neden olacak? Bunları önce Be'ber Parlak İhsan görmüş... Deli Elvan'a seslenmiş. Fukara Elvan aklını başına toplayana kadar Rufat Ağa yetişmiş. Rufat Ağanın lafçılığını kendiniz bilmez değilsiniz. Şuradan buradan derken Elvan'ı bunaltmış... «Vay ne olaydı da şimdiki aklım olaydı... Ben Kerbelâ takımını Ömer Ağama bildirmezdim. Bağ evine kondururdum» diyerek deli kavat kafasını taşlara çalmakta...

— Vay nâmert vay... Elin dil bilmez garibini, Tanrı misafiri kondurup avradına gece vakti... He mi?

— Yahu, Deli Elvan'da din-iman n'arasın... Hiç bakmaz.

— Herif neyin nesiymiş? Buralarda işi ne?

— Benim anladığım bu herif Osmanlı toprağının benzerini görmediği bir çoban... Belinde bir kılıç var, halisinden cenk kılıcı...

— Durun kardaşlar! Sakın Ömer Efendi Ağam bu herifi bizim Hanefi'nin yerine çoban tutmasın?

Bu laf hemen Hanefi'nin kulağına geldi. Emine karı, Ömer Ağa kendilerini essahtan kovalamış gibi bir ağlama tutturdurdu ki Hanefi öfkeye binip sopayı çekmeden önu alınamadı.

Yaylalılar bir zaman, kasabaya kulak verip başlarına geleceği

beklediler. Haftalar geçip yaramaz bir haber çıkmayınca Hanefi takımı biraz rahatladı.

Gene bu sıralarda Ömer efendinin oğlu Kenan, üç yüz altına bir arap kısrığı satın alıp tütün kaçakçılığına başlamış, bir gece, Ayıngacı Gâvur Ali ağayla beraber apansız yaylaya gelmişti.

Kenan'ı elinde büyütmüş olan Emine karı, «buyur otur» demeden söze girişti:

— Beri bak Çakır'ın oğlu! Senin baban olacak gök gözlü papaz bizi yayladan sürüp çıkaracakmış. Doğru mu?

— Bu nasıl bir söz ana? Hayır, hiç bir vakit kabul etmem. Düşman lafıdır.

— Buraya siz, Kerbelâ'dan gelme kara yabancıları konduracakmışınız. Baban olacak rezil, herifin karısına vurulduğundan...

Kenan bir zaman güldü. Sonra:

— Ferah ol kız — dedi —, sizi buradan kimse sürüp çıkarmaz. Ben öldüm mü? Şart olsun bak... İşte Ali ağam... Kara herifi de, karıları da kurşunlarım ki leşlerini senin kapı itlerine yedirmecesine... Sen öyle mi belledin.

Kenan çok laf etti, yemin bırakmadı sıraladı.

Hanefi'yle karısı büsbütün rahatladılar.

Emine karı, bunlara, o gece bir sofraya donattı ki Veli Paşanın bayram sofrası da öyle değil...

Günlerden bir gün, Hanefi, Ömer Efendinin konağına yağ, kaymak, süzme yoğurt filan götürmüştü.

Çalık Kerim, her zamanki gibi kömde*, davarın yanında yatıyordu.

Gecenin bir saatinde itler birden parladılar.

Bir gözüyle çoban uykusu uyuyan Çalık Kerim, dirseğine dayanıp doğruldu, havlamalara kulak verdi.

— Hanefi ağam mı, yoksa Kör Dede ağam mı? — diye kendi kendine sordu —. Ya da Kenan efendi Gâvur Ali ağamla tütün getirmesinler?

Evvel-eski meraklıydı. Üşenmedi. Hemen giyinip çıktı.

* Ağılta...

Evin kapısında bir eşekle Emine karıdan başka kimse yoktu.
— Ağam mı geldi ana? — diye sordu.

— Ağan evet! Boş hayvan yokuşu hızlı çıkmış...

Kerim, eşeğin semerini aldı, sağrısına bir şamar çekip salıverdi. Merakı defolduğundan uyku bastırmıştı. Gece epeyce serindi. Ellerini koltuk altlarına sokarak biraz bekledi. Arada bir soluklarını keserek yokuşa kulak veriyordu.

— Nerde kaldı bu benim Hanefi ağam?... — deyip dururken itlerin yere uzanıp rahatça uykuya daldıklarını farkederek şaştı. «Bunlar neden karşı gitmediler? — diye düşündü —. Bizim kancık it hiç durmazdı. Neden peki?»

Emine karı, kuyrukçunun aklından geçenleri bilmiş gibi birden kuşkulandı:

— Nerde kaldı bu senin ağan olacak rezil? — diye sordu.

— Nerde kalır? Belki su dökmeye durmuştur.

— Çatladı mı? Evin yanı başında...

— Huyunu bilmez değilsin ya bre ana, aklına geleni işlemez mi benim ağam?

— Doğru... Sen git yat...

— Beklerim:

Karşı karşıya bir zaman sustular.

Ay ışığı, öyle aydın ki, yüz adımdan gâvuru Müslümanı seçmek işten değil... Esinti iyice düşmüş. Kocaman çınarların dallarında hiç eksilmeyen hışırtılar bile duyulmuyor.

Emine anayı belki de bu ay ışığı, bu alışmadığı sessizlik vesveselendirmişti. Korkulu bir sesle apansız,

— Hasan... Hey Hasan... — diye kapıdan içeriye, oğluna seslendi.

— Hasan n'olacak?

— Ben meraklandım. Babasına karşı gitsin. Hayvanın üstünde uyur da bir yere tekerlenir.

— Laf mı şu?

— Olmaz, gitsin baksın! Hasan! Hasan dedim, hele şuna!... Hiç uyanır mı? Hasan!...

— Bırak, ben bakarım.

Emine karı, git gide pireleniyordu:

— Kalksın! — diye çıkıştı —, herif yakında olsa itler karşı giderdi. Kalksın! Hasan! Hey Hasan!...

İçeri koştu. Biraz sonra, Hasan'ın tembel sesi duyuldu:

— Neymiş gecenin bir vakti? Töbe! Kız şimdi sopayı çe-
kersem...

— Uyan oğlum, hayvanın biri geldi, baban yok... Ben
meraklandım.

— Ulan beni sen buna mı uyandırdın kahpe! Gelir nerdey-
se... N'olmak ihtimali var?

— Hiç kalkar mı? Şimdi ben bunun kafasını yarsam hak değil
midir? Sıçra... Kerim oğlanla bakıverin... Düştü müştüyse...

Hasan söylenerek kalktı.

İtleri de yanlarına alıp yokuşu inmeye başladılar.

Hasan, uyku sersemiyle:

— Ah bu benim babamın işleri... — diyordu —. Yahu, bizim
bu heriften nedir çektiğimiz birader? Yoldan doğruca yürüyüp
gelsene... Bak görürsün, köylünün kömür yakmaya biriktirdiği
odundan bir yük aşırıma kalkmıştır.

— Sahi...

Birer cigara yaktılar. İtler, arkalarından gönülsüz gönülsüz
geliyorlardı. Çalık Kerim, buna bakarak biraz daha hiylelendi:
«Yolda biri bulunsa bunlar böyle mi dururlar. Ortalığı gürültüye
vermezler mi?»

Her dönemeçte, karşılaşmak umuduyle epey indiler.

Hiç bir şey umursamayan Hasan da giderek kuşkulandı.
Birkaç kere:

— Allah Allah... N'oldu bu herife? — dedi.

Narlıca'ya sapan yolda duraladılar.

— Köye mi uğradı acaba? Sapan mı, gecenin bu saatinde?
Haa ne dersin Çalık ağa?

— Bilmem... Narlıca'dan biriyle yoldaş olup geldiyse...

— Laf mı şu? O zaman öteki hayvanı kendi başına bırak-
mazdı.

— Biraz daha inelim. Kömürcülerin odun biriktirdikleri yere
kadar..

Odun yığınlarını geçtiler, Deveboynu'nun Yarıkayasına
kadar indiler.

Hasan durdu:

— Yahu nedir? — dedi —, burdan aşağısı Çorum ovası. Bu
nasıl bir oyun?

Sesinde biraz korku vardı. Deveboynu'nun kayaları, bu
korkulu sesi, bir zaman yılan sürünmesi gibi götürüp getirdiler.

Çalık Kerim de iyice meraklanmıştı. Birden gür sesiyle:
— Heyyy Hanefi ağaaaa... Hanefi ağaaaa... — diye bağırdı.

Bu bağırış ıssız geceyi o kadar sarstı ki Hasan boş bulunup sığırdı:

— Hay Allah belâni versin rezil! — diyerek elini kaldırdı.

Deveboynu yankısı, Çalığın bağırtısını, kayalardan kayalara vurarak gök gürlenmesi gibi yuvarlıyordu.

Susup beklediler. Yankı, yavaş yavaş uzaklaştı, dağılıp ufalandı, sonunda saz teli gibi bir zaman toprakta inleyip dindi.

Gecenin sessizliği yeniden her yanı kaplamıştı.

— Bu yankı, Çorum ovasından duyulmuştur. Babam boğaza girmiş olaydı mutlak ses verirdi. Yardan uçtu muçtu mu?

— Eşek kısmı kendi başına yardan uçmaz. Hanefi Ağam Narlıca'ya saptı öyleyse...

— Gece vakti, Narlıca'da işi ne?

— Ne bileyim! Ömer Efendi «Uğra!...» demiştir. Tamam, Ömer Efendi Narlıca muhtarına bir iş ısmarladı. Belki de K r Dede ağama rastladı. Birlikte bir yere gittiler.

— Biri atlı, biri eşekli... Hiç olmaz.

— Öyleyse, hadi, Narlıca'ya bakalım!

Yokuşu soluk soluğa çıktılar.

Köy, yol kavşağından bir cıgara içimi çekiyordu. Yanaşınca sürü itleri uluyarak atıldılar. Köyün köpekleri de bunlara karşı geldi.

Vakit gece yarısını geçtiğinden Narlıca uykudaydı. Hiç bir yerde ışık görünmüyordu.

— Muhtar odasında kimse yok. Hayır, benim babam buraya gelmedi arkadaş!

— Yatmıştır.

— Yatası olmadı ki... Boş hayvan kendi başına ağır yürüdü desek, biz hızlı indik... Bunda bir iş var!

Korucunun kapısını vurdular. Narlıca'nın korucusu, it sesleriyle uyanmıştı. İlk çağırışla:

— Kimsin? — dedi.

— Benim Rüştü emmi, ben Çoban Hanefi'nin Hasan...

— Hasan sen misin? Ne var oğlum gecenin bir vakti?

Yaramaz bir haber mi?

— Değil... Babam köye girdi mi bugün?

— Baban mı? Gelmedi. N'olmuş?

— Hiç... Bugün Ömer Efendiye ağartı götürdüydü. Demin yaylaya hayvanın biri boş çıktı. Öteki hayvanla babam yok... «Buraya saptı mı?» dedim.

— Sapmadı. Allah Allah... Dur savuşma!

Korucu Rüştü, ceketini giyerek dışarı çıktı. Çalık Kerim'i görünce:

— Sen de mi buradasın rezil? — dedi —, siz şu halde ağanızı kaybettiniz. Kasabada masabada kalmasın?

— Boş gelen eşeği n'apalım?

— Doğru...

— Muhtar Kadir ağamda mı acaba?

— Yok... Yatana kadar Kadir ağanla beraberdik. Odayı ben kapattım. Benden sonra mı geldi ola?... Hele gidelim!

Ömer Efendinin çobanı Hanefi'nin ölüsü ertesi gün öğleye doğru, derenin içinde, parçalanmış eşek leşinin beş adım kadar ilerisinde bulundu. Düşerken kayalara çarptığından fukaranın gövdesinde sağlam kemik kalmamıştı.

Hanefi'nin bütün ömrü, dağlarda sürü arkasında geçtiğinden, hiç kimseyle düşmanlığı yoktu. Öldürülebileceği akla bile gelmedi.

«Uyukladı besbelli... Hayvan bir şeyden ürküp dereye hopladı,» dediler.

Bu işin lafı biraz daha uzardı ama meydan kalmadı. Çorum'un birinci mültezimi Çakır Kâhyaların Ömer Efendinin de o gece kan boğmasından öldüğü duyuldu.

Ömer Efendiyle birçok karışık hesapları olan Narlıcalılar oğlu Kenan efendinin ne halt edeceğini düşünerek kendi dertlerine düştüler.

Hanefi, hükümete bile haber verilmeden gömüldü.

Çakır Kâhyaların, Osmanlı hazinesinden zorlu değilse de eksik de olmayan vâriyeti on altı yaşındaki Kenan efendiye kalmıştı. Oğlanın ilk işi, Narlıca'dan toprak verip Hanefigilleri yayladan indirmek oldu. Hasan çobanlığı eskiden beri sevmedi-

ğinden köye yerleşmek sözünü ikiletmemiş:

— Sağ ol Kenan efendi! — diyerek sevinmişti.

Bu iş, Kenan oğlanın, verimkârlıkta babasını hiç aratmayacağını da meydana çıkardı. Emine karıya köyde yeni bir ev yaptırdıktan başka, bir çift öküz, bir at, sürüden on tane sağmal koyun bağışlamıştı.

Narlıcalar, Ömer efendiyi rahmetle anıp, oğlu Kenan için:

— Ulan iyi, ulan aferin! — dediler —, oğlan daha körpe ama, belli bir şey sapına kadar soylu!...

— Ne demişler yahu? «Zenginden bir vakit kötülük gelmez» demişler. Bu nasıl bir el açıklığı?...

— Vardan vermekte... Olmasa neyi verebilirdi?

— Doğrusun ama, olup da vermeyenleri n'apalım?

— Öylelerine ben zengin bile demem! Onlar paranın bekçisi... Kendi yemez de göçüp gidince arkasından gelen zibidiler yer. «Be adam!...» diyesin, «kefenin cebi var mı ki, sen şunu biriktirmektesin!»

— Ben Kenan oğlandaki vicdanı sevdim arkadaş, babasının kahpesi Benli Nazmiye'yi bile konaktan sürüp çıkarmamış, «Bize babamızın emanetidir. Ölene kadar bakmak boynuma borç...» demiş...

Lafın burasında Mahir Ağa kurnaz kurnaz göz kırptı:

— Bakar elbette... Neden bakmayacakmış?... Sen olsan Benli Nazmiye gibisine bakmaz mısın, bre Muhtar?

— Sen şimdi bu lafı kapa... Çakır Kâhyaların oğlan, Yediçinar Yaylasıyla davarı, sakın bizim Parpar'ın Çalık reziline mi bağışlayacak?

— Belli mi olur? Bağışlamalı ki ben gülmekten...

Narlıcaların merakı uzun sürmedi.

Babasının ölümünün haftasında Çakırların Kenan efendi, Kerbelâ göçmeni Kara Abuzer takımını Yediçinar Yaylasına çıkardı.

Çakır Kâhyaların Yediçinar'daki yayla evleri iki katlıydı. Üst katta, geniş bir sofa ile bir büyük oda, altta ahırın bitişiğinde bir oda, bir mutfak vardı.

Üst kattaki ağa odasının döşemeleri Çakırların olduğundan,

Emine karı köye göçerken bunlara hiç dokunmamıştı. Yeni çobanı yaylaya çıkararak Kenan efendi, sedire oturunca Kerbelâ göçmeni Abuzer'in körpe karısı Emey önüne diz çöktü, çizmeleri çekti. Cıgarasına kibrit çaktı:

— Kahve ister misin? — diye sordu.

— İstemem. Kahve de neymiş? Birazdan şarap içilecek.

Tavuk kızartın. Emine karı tavukları hep götürmedi ya?

— Götürmemiş...

— İyi... Lambaya gaz konulsun. Nerde senin herif?

— Davarın yatak yerinde...

— Kısrağı çullasaydın.

— Çulladım.

— Nasıl bizim yayla?

— Güzel...

— Havası serttir haaa... Gece bastırınca adam donar. Ben şimdiden üşüdüm. Şu ocağa biraz odun getirsinler.

— Olur.

Kenan camdan dışarıya baktı. Güneşin battığı yerde kızıl bir çizgi, ateşten çıkarılmış demir gibi ışıldıyordu.

— Kız, beri bak... Davar gelince kuyrukçuyu bana gönder.

Çalık oğlanı, dedim.

— Peki...

— Dur, savuşma... — Sıçrayıp karının kolunu tuttu:

— Bu gece sözündesin öyle ya? Bak yemin verdin!

— Aman Kenan ağa bırak... Fati karı üstümüze gelir.

— Kim gelirse gelsin. Sözünü çiğnersen keyfine... Şart olsun, saçını bileğime dolar, seni herifin koynundan çeker alırım.

Emey, dişlerini ışıldatarak güldü. Gözleri baygınlaşvermişti.

— Kudurdun mu? — diye cilvelendi —, ben sözümdeyim.

— «Yayla...» dedin, işte çıkardım. Kahpelik edersen gerisini kendin düşün. Ben her şeyi göze almışım. Kocan olacak kavatı bana geberttirirsin. Günahı boynuna...

Karının yanağını öptü.

Emey kurtulup dışarı çıkınca, Kenan oğlan aç aç yalandı. «Ne karı be...Yakıcı güzel... — Biraz daldı —: Dünya güzeli de olsa karı milletinin hepsi eşek... Bunların en akıllısı babamın kahpesi Benli Nazmiye... Bize bu sabah yemin verdirdi. Emey'e el sürmeyecekmişiz. Biz el mi sürmekteyiz kahpe?... Bizimkisi; ağız tatlandırmak...» Bir vakit gülümsedi. Sofada bir patırtı

olunca ürkerek sığradı.

— Kimsin? — Susup karşılık bekledi —, kimsin dedim, namussuz!

Kilot pantolonun iyice sıkıldığı sıska bacaklarıyla yaşından daha küçük görünüyordu. Yeşile çalan suratının sağ yanağında sürekli bir seyirme vardı. Gözleri çakır, etli dudakları morumsuydu. Şimdi dışarıya kulak verirken, adam öldürmek için pusuda bekliyor gibiydi. «Karıyı bu gece haklamalı... Bu karı bizi gebertecek yahu... Bu karı bizi...»

Dudaklarını yalıyor, titreyen sağ yanağı bu yalamayı büsbütün iştahlı bir hale getiriyordu.

Sedire, rahmetli babasının her zaman oturduğu yere — tıpkı babası gibi — bağdaş kurup sırtını yastığa verdi. Gözlerini kısarak bir zaman dışarıya baktı. Çakır Kâhyaların yemekle tükenmez varlığına konalı bir haftayı geçmemişti ama, ağalığa iyice alışmıştı.

Kaba kaba öksürdü. Emey karıyı sesleyip iki laf etmek aklından geçti. «Bizim işimizin konuşacak yeri kaldı mı oğlum? — diye güldü —. Bizim işimiz başka...»

Karının kocası kara herif gözünün önüne gelince suratı hemen asıldı, yanağının seyirmesi arttı. «Kılıcı sıyırır mı ola?... Sıyırır sıyırır. Bunlar dağlı olduklarından... Peki, bu herif, her zamparaya kılıç sıyırmışsa, bu karı böyle cilve döktürmeyi nerde öğrenmiş bakalım?» Bir zaman daldı. Tatsız şeyler düşündüğü suratının asılmasından belliydi. «Hiç olur mu? Bu karı, bunca cilveyi hovardalarından mı öğrendi? Hayır. Bu karı anadan cilveli... Bize razı gelmesi... Yüreği bize aktı... Bir de biz bunu altınla yola getirdik. Hemi de kolay değil... Tam üç dört ayda...» Diliyle dişinin arasında kalan şeyi çıkarmaya uğraşıyor, el yordamıyla tabakasını arıyordu. «İyisi, ben bu gece, herifi şarap sarhoşu ederim. Şimdiyecek ağzına hiç şarap komamış. İki bardak içti mi, sızar, karıyı kollayası kalmaz. Ulan iyi, ulan aferin!»

Bir zaman hiç bir şey düşünmeden cığara içti. Uzaktan uzağa çingirak sesleri duyulunca: «Pis Çalık sürüyü getirmekte — dedi —. Ulan ne iş? Bir haftadır, koca sürü bu Çalığın elinde... Davardan birkaçını ayırıp sattı mı dersin? Keserim şart olsun, yatırır keserim. Daha bizi ağadan saymaz ama, Kör Dede emmimden korkar. Korkacağı yüzde yüz... Kör Dede ne demek? Buraların padişahı demek... Eşkıya kısmı kurnazdır. Kör Dede emmim, Hanefi'yi bizim tepelediğimizi sezer mi ki?» Dört yanına

ürkek ürkek baktı, gene dudaklarını yaladı. «Kör Dede olmakla... Kerameti yok ya... Sezinlese de kesenkes bilemez! Rahmetli babamın önünde Hanefi'yle çekiştüğimizi bilen bir Benli Nazmiye... Benli kahpesinin ağzı sıkıdır. Fazladan, bizimle işi var... Kariyi o gece zora getirip bastırdığımız iyi oldu. Ulan aferin!»

Çıgarayı kasılarak söndürdü.«Kara Abuzer, Emey'i kollarda tadını kaçırırsa şart olsun...» Alt dudağını dişledi: «Kendi bilir. Deveboynu şurda... Bir oyunla namussuzu oraya çekerim, Hanefi gibi kayadan yuvarların gider.» Bacaklarını sedirden sallandırdı. Suratındaki seyirme büsbütün artmıştı. «Kara domuz, zebun Hanefi ağama hiç benzemez. Hanefi'yi bir sopada bitirdik. Bunu baltalamadan yıkamazsın.» Gözlerini kırıştırdı. «Tamam! Balta iyi. Baktım yolu yok... Ulan iyi!» Gülüp dururken birden irkildi: «Haydi oğlum, hafta geçmeden Deveboynu deresinden çoban leşi mi çıkarmış köylü şaşar: “Bu Çakır Kâhyaların çobanlarına n'oldu ki, dururken kendi başlarına dereye hoplar oldular?” demezler mi? En iyisi baktım Kara Abuzer'den aman yok, herifi Gâvur Ali ağamın yanına katar, tütüne yollarım. Bafra'yı, Samsun'u bir zaman dolaşırlar.»

Emey lamba getirdi. Köşedeki rafa koydu. Işık, saçlarının sarılığında güneş gibi oynaşıyordu.

— Hani kız, ocağı yakacaktın? Ben dondum, rezil!

— Çalık oğlan odun getirecek... «N'olacak?» dedi. «Ağamın emri!» dedim.

— İyi demişsin!

Bu sıra merdivende ayak sesleri duyuldu. Kenan efendi Abuzer'i görünce, çıkmaya davranan Emey'e:

— Bekle — dedi —, bizim Çalık'la senin herif birbirinin dilinden anlamazlar. Belki bir diyecekleri vardır.

Çalık kucağındaki odunları ocağa bırakıp Kenan efendinin eline vardı. Emey ateş yakmaya çömelmişti. Çalık geriledi, kapının sol yanına geçti.

Abuzer ne kadar uzun boylu, sıskaysa Parpar'ın Çalık oğlan da o kadar kısa-tık nazdı. Benzeyen yanları, ikisinin de biraz çarpuk çarpuk olmaları... Kapının iki yanında, elleri göbeklerine bağlı durdukları zaman Çakır Kâhyaların Kenan efendi, bir ara, korkulu bir düş görüyor gibi ürktü. «Hele şunlara hele... Bunlar adam oğlu değil, resmen ecinni tayfası... Höst namussuzlar...»

Kaşlarını çatıp Çalık Kerim'e sordu:

— Davarımızda yaramaz bir iş var mı?

— Yok...

— Yatak yerine sokarken saydın mı?

Çalık Kerim, çenesiyle Abuzer'i gösterdi:

— Bu saydı.

— İyi... Bundan böyle senin ustan, Abuzer ağa... Beraber gezersiniz. Yaylayı güzelce öğretirsin.

— Olur.

— Olur, ne kolay! Herif dil bilmez bir herif...

— Ben belletirim.

— Bellet... Bu yılın çoban hakkını, babam rahmetliden bir tamam aldın mıydı?

— Aldık. Anama Muhtar Kadir ağa vermiş.

— İyi... Yetmezse, Kadir ağadan istersin! Ben tembihlerim.

— Sağol...

Kenan efendi bu sefer Emey'e döndü:

— Senin herife bir sor bakalım, davarı nasıl görmüş?

— İyi gördük bey... Yaylanın otu hayvana yarayışlı...

— Bu domuz Çalık, sürüyü doğru gezdirmiş mi demek?

— Gezdirmiş.

— Yaylayı iyi bellesin. İtleri gözü tutmuş mu, itleri?

— İtler yiğit... Kancık it kurtçu... Elverir. Bize burada bir uzun silâh ister bey... Dağ yerinde uzun silâhsız olmaz.

— N'apacakmış kız? Şuna bak... «Bizim buraları öyle korkunçlu yerler değil dedi» dersin. Desene ulan!

— Korkunçlu da olmasa, lâzım... Yaban keçisine rastlarız. Canavara çatarız. Oh aman bey, Abuzer sana kurban, bizi uzun silâhsız koma!

— Kolay...

Birden pencerenin altında it hırıltılarının arasından, Abuzer'in on yaşındaki oğlu Sülük'ün bağırtısı duyuldu.

Çalık Kerim hemen atıldı, camı sürüp itleri payladı:

— Oğlanı tembihledim. İtler yabansar. «Sokulma» dedim. Şart olsun paralarlar haa...

Emey, Çalığın dediklerini Abuzer'e söyledi. Herif dışarı fırladı.

Kenan efendi, emretti:

— Hani nerde sofraya? Kız ben acımdan geberdim namussuz...

Karı da çıkınca Çalık Kerim'e göz kırptı:

— Bak Çalık oğlan! Sen bizim burda gözümüz kulağımızsın. Bunlar yaban yerin adanları... Bir şeyden hiylenenirsen bana haber verirsin! — Kapıya bakıp sesini biraz daha alçattı —: Kör Dede ağana selâm ederim. Bundan böyle bize diyeceğini seninle bildirecek... Gece demez, gündüz demez kasabaya iner bana söylersin! Bu işlerde ağız sıklığı şart. Buranın lafını bir başka yerde duyarsa, Kör Dede ağan vallah seni yatırır keser.

— Hiç duyurulur mu?

— Artık orası senin bileceğin bir mesele... İşte bu kadar... Sen nerde yatmaktasın bakalım?

— Davarın yanında...

— Bu gece, burda kalırsın. Kapı dibinden ayrılma... Anladın mı kopuk?

«Kopuk» lafını, babası Ömer efendinin çocukluk arkadaşı, Davavekili Cevdet emmisi gibi söylemişti. Bunun farkına vararak kaşlarını çatarken «Kapı dibinden ayrılma» sözüne akli takılıverdi. Daldı.

Çalık Kerim yeni ağasına merakla bakıyordu. «Bu oğlan, birkaç gün öncesine kadar, bizden farksız, pisin biri değil miydi, hey Allah! Babasıyla Narlıca'ya gelişlerinde, ellerini göbeğine bağlayıp azap-hizmetkâr gibi durmaz mıydı? O zamanlar suratında bu oynaklık yoktu. Suratı titrer olmuş bunun nedense... Babasının apansız ölmesinden mi?» Kenan'ın suratı oynak moy-naktı ama, üstüne ağalık iyice yerleşmişti. «Öyleyse ağalık, dededen sürüp gelme oldu mu, adama yeni giyim gibi yaraşır. Şuna bak, el kadar bir oğlan... Sanki yüz yılın ağası...»

Kenan,

— Sen bu gece, sofada yatarsın — dedi —, soran olursa, «Benim yatak yerim bura...» dersin. Soran olmaya olmaz ya, hani «Olursa...» dedim.

— Peki...

— Sus ulan... — Merdivende Emey karının başı görünmüş-tü. Yalandan çıkıştı —: Karşımda durmuş bel bel ne bakarsın rezil?... Koş yardım etsene... Acımızdan geberdik.

Çalık Kerim, Emey'in getirdiği bakır siniyi duvara dayadı. Yaygıyı serdi, yemek iskemlesini ortasına koydu.

Emey, Çalık oğlanın hamaratlığını, elinin işe yatkınlığını beğenmişti. Kerim öteberi getirmek için çıkınca:

— Gövdesi yamuk karpuz gibi ama, hizmetine sağlam — dedi —, gönlüm bu oğlanı sevdi.

— Höst... O nasıl bir laf kız? Nerde senin herif? Savuşmasın, yemeği bu akşam beraber yiyeceğiz.

— Sen keyfine bak. Ben onlara aşağıda sofraya kurarım.

— Sana aşağıdaki sofrayı sormadım. Ne dedimse onu yap...

Abuzer sofraya, biraz direndikten sonra utanarak oturmuştu.

Sinide tavuk kızartmasından başka, sucuk, peynir, Kenan efendinin çocukluğundan beri çok sevdiği haşlanmış katı yumurta vardı.

Emey, tasa şarap doldurdu, körpe ağaya uzattı. Kenan almadan sordu:

— Senin herif içmez mi?

— İçmez.

— Hiç mi içmez, yoksa bize karşı saygı mı göstermekte? Emey bir hoş güldü.

— İçmez. Ben hiç görmedim...

Kenan, karının gülmesinden hiyle sezip şakadan çıktı:

— Doğru söyle! Bak yalanını tutarsam keyfine... Hem de yalan... Haydi ver şunu... Ver de yuvarlasın.

Abuzer, yeminlerle karışık bir şeyler söylemeye başlamıştı.

Kenan parmağını kaldırdı.

— Laf dinlemem... Benim çobanımsa şarabı diyecek... Ben ham herife koca sürüyü teslim edemem. İçmedi mi bozuşuruz haa... Bunu böylece anlat...

Abuzer biraz daha direndi, sonra tası karısının elinden alıp birden yuvarladı. Sırtıttığını gizlemek için sıvazlar gibi yapıp yumruğuyla ağzını kapattı.

İşi bu kadar kolay yola koyduğuna sevinen Kenan,

— Haşşöyle... — diyerek kasıldı —, adamlığa alışsın yahu? Nasıl tatlı mıymiş?

— Bizi günaha soktun bey... Senin sözünü çiğneyemedik. Yoksa bunu bize beş altına...

— Beş altına içmez miymiş?... Birazdan alışır da bizi bile geçer. O zaman üste vereceğini bilsin de yuvarlamaya baksın!... Haydi iyiliğe...

Abuzer, üçüncü tasda, damağını bir şaklattı ki, buna, kapı dibinde duran Çalık Kerim bile güldü. Aslında bu Abuzer'in

içkiciliği gezdiği yerlere nam salmıştı. Acemi hovardalar öğünmek için: «Dün gece bir içmişim, Kavat Abuzer haltetmiş...» derlerdi.

Ömer efendinin sağlığında içmemesi kendini iyi bildirmek düzeniydi o kadar...

Tasların sayısı arttıkça «Olmaz günah...» filan diye direnmekten vazgeçmişti. Bir yandan şarabı yuvarlayıp, bir yandan avurt dolusu tıknıyordu. İkide bir gözü, kapı dibinde duran Çalık oğlana ilişmese çoktan neşelenecekti.

«Kerbelâliyım!» diyen, aslında nerenin hangi milletinden olduğu bilinmeyen Kara Abuzer, evvel-eski Çalık milletinden ürküyordu. «Çalık kısmını Allah neden böyle çalık yaratmış bakalım? İnsanoğluna belâ yaratmış. Şunu bir kızdırdın mı, başına dünyanın belâsı birikir. Karnın şişer, gözün marazlanır. Maldan, davardan göreceğin zarar da fazladan... Aman hey Allah! Aman kurban olduğum, bizi şu Çalığın uğursuzluğundan koru! Nasıl etsek de şunu yayladan sürüp çıkarsak!»

Abuzer başını çevirip ağasına yalvarır gibi güldü.

Kenan, Emey'e,

— Seninki kendi başına sırtır oldu kız! — diye göz kırptı— , iştahı da açıldı. Şarabı içince karnı büyüdü. Şarap kısmının üstüne yoktur canım!

Emey, gözlerini baygınlaştırdı. Suratının yarısına ocağın oynak ışığı vurmuş, yakıcı güzelliğini birkaç kat arttırmıştı.

Kenan, karşısında ekşi erik yiyorlarmış gibi yutkundu. Kaşlarını çatarak hovardalandı:

— Bizim yaylanın otu yedi vilâyet toprağında söylenir. Taa Bafra'dan sürü sahipleri yazın gelirler de burada hayvan otlatırlar. Her sürüden birer altın yayla hakkı alırız. Söyle senin herife, bundan böyle, yayla parasını kendisine verelim. Ne toplarsa cebine atsın...

— Sağ ol bey... Abuzer sana kurban...

Şarap testisi boşalmıştı ama, Abuzer'de sarhoşluk belirtisi görülmemişti. Kenan «Tuh — dedi —, ilk içište bazısını şarap hiç tutmaz. Ulan biz ne halt edeceğiz?» Çalık Kerim'e şakadan çıkıştı:

— Bir de bakarsın rezil Çalık!... «Şu testiği doldurup geleyim!» demezsin. Küpteki şarabı içip tükettinse keyfine...

Çalık Kerim çıkınca Abuzer'e döndü:

— İyidir bu Çalık — dedi —. Biz bunu buraya sevabımıza

kondurduk. Allahın bir aptalı... Yanında adam kes, dili dönmez ki birine anlatsın... İki kuruşun hesabını bilmez. Şuraya buraya it gibi koşturursun.

— Hele bakalım bey! Adamın alacası içinde...

— Ulan, kötü Çalığın alacası neymiş ki içinde ola?

— Doğru bey... Hele bakalım... Abuzer sana kurban...

Oturdu oturalı yarım testi şarap içen herifin dili dolaşmıyor, aklı başındaymış gibi laf ediyordu. Gözleri biraz kızarmasa bu kadar içtiğine yüz tanık ister. «Ulan biz bu Kavatı devirelim derken, sakın kendimiz sarhoşlamayalım... Şart olsun, Çorum toprağına türkü oluruz!»

— Getirdin mi Çalık oğlum? İyi... Doldur Emey hanım! Doldur da babanın canına değsin!

— Töbe! Sen gâvur musun?

— Doldur. Gâvurluk sende ki... Beni söyletme... Doldur.

Hiçbiri Kara Abuzer'in büyük karısı Fati'nin yukarı çıktığını duymamıştı. Kapıdan kafasını uzatıp birşeyler söyleyince Kenan çok ürktü, zorla gülmeye çalışarak Emey'e sordu:

— Gecenin bir vakti ne demekte senin kuman? Sakın herifini mi istemekte?

— Değil. Yatacak da, «Ağanın izni var mı?» dedi.

— İzni biz mi vereceğiz?

— Sen...

— Verdim gitti. Yiğitse şu kara herifi de götürsün.

Emey'le Çalık oğlan gülünce, Kara Abuzer de keyifle sırıttı. Kenan, «Hele sırtı bakalım namussuz — diye düşündü —, ayağa kalktığın zaman ben seninle konuşurum. Bak bakalım, bu şarap seni fırlandırıp yere vurmaz mı?»

Şarabın ikinci testisi yarılanınca, Kenan efendi kapının yanında yorgunluktan sallanan Çalığı yeni görmüş gibi:

— Kız — dedi —, bu Çalık oğlan yorgundur, yatsın. Sabah erken kalkacak bunlar... — Emey'e başıyla Abuzer'i gösterdi —: Sor bakalım yarın davara gidecek miymiş?

«Davara gitmek» lafı itler için kullanıldığından Çalık oğlanla bakışıp gülüştüler.

Abuzer,

— Gidilmez mi bey? — dedi —. Gidelim de yaylamızı tezce tanyalım.

— İyi öyleyse...

Abuzer ayağa kalktı. Bir şeyler söyledi:

— Ne demekte bu ayı?

— Hiç... Davarın yanında yatacakmış. «Beyi rahatlandır.» dedi.

— Aman! «Rahatlandır» ne demek?

— Bizde âdet böyledir. Evin küçük karısı konuğu rahatlandırmadan yatmaz!

— Ulan iyi... Ulan aferin! İşte bunu sevdim. Eee... Şimdi sen beni nasıl rahatlandıracağını, bakalım?

Abuzer geri geri gidip kapıdan çıkmıştı. Ayakları hiç dolaşmıyor. «Şarap bana mısın; demedi. Ulan nasıl bir oyun... Yoksa bu herif bildiğimiz zorlu içicilerden mi? Vay başıma... Rahmetli babamın yanında yemin bırakmadı sıraladıydı. Kendisini doğru mu gösterdi yalandan... Tuuu...»

Emey, sofrayı acele toplamış, yüklükten çıkardığı iki döşeği üstüste koyup körpe ağanın yatağını sermişti.

Lambanın şişesi islendiğinden oda alaca karanlıktı.

Karı önüne çömelince, Kenan dalgınlıktan ayıldı.

— Nedir o kız?

— Ayağını ver de çoraplarını çıkarayım.

Önce çorapları, sonra kilot pantolonu çekti.

Kenan,

— Bizi rahatlandıracağını demek — diye sayıklar gibi söylendi —, rahatlandır ya, ne güzel!

Pantolonu katlayıp sedire bırakan karının kolunu tuttu:

— Sana laf söylenmekte orospu...

— Bırak... Çalık oğlan duyar.

— Başlatırsın Çalık oğlanın kulağından...

— Herif gelir. Günah... Seni ağa bildi de namusuna güvendi.

— Bizim, bir kötülük ettiğimiz mi var? Biz senetli borcumuzu istemekteyiz... Söz ne demek kız? Söz demek yemin demek...

Yemin senin borcun! Borcunu vermezlendin mi, yarın ötedünyada cehennemi boylarsın. «Vallah billâh...» dedin «Bizi yaylaya çıkar, ilk gecede istediğini yap!...» dedin. Şart olsun, karnın yararılır. Şu Çalık oğlana dönersin!

— Aman töbe de... Ölmeli daha iyi...

— Dur kız... Dur ki bak...

— Hiç durmam... Bırak kolumu... Bırak... Aşağıdakiler yattılar mı bir bakayım!

— Gelmezsen sonunu kendin düşün. Şartettim, herifin kouna girsen çıkarırım.

— Vallaha, dedim... Bırak...

— Çok uzatma... Beklerken ölürüm de boyunca günaha girersin.

— Haydi yat... Ben gazı alacağım.

Ocağın küllerini açtı, kenarda kalmış çırpıları ateşin üstüne koydu. Lambayı almadan önce nazlı nazlı gerinip esnedi:

— Haydi ağa... — dedi —. Yat da döşegi ısıt!

Emey işıkla çıkınca oda önce kararmış, sonra birden ay ışığıyla dolmuştu. Bu ışık Kenan'ı ürpertti. Hanefi'yi öldürdüğü gece de böyle ay ışığı vardı. «İster misin, bu Kara herif Emey'i denesin! Benli Nazmiye kahpesi ne dediymi bakalım? Bunu fena kollamaktaymış... Herifin gurbete düşmesi bu karının yüzünden... Karı kıskancı heriflerin işi belli olmaz. Kılıcı çekip bizi bastırmasıyla...» Sert sert soluyor, bu sefer bir başka çeşit yutkunuyordu. «Hey akıl, hey akıl!... El kadar Çalığa güvenip... Şu pis Çalık, ekmek olsa itlere doğranmaz. Kılıç şurda kalsın, Kara herifin gölgesini görse altını pisler. Peki, şimdi ne olacak?...» Sirtını korku teri kaplamıştı. Can korkusuyla tabancasına el attı. Soyunurken karıya verdiği hatırlayınca sıçradı: «Aman bizim silâhımızı aldılar. Aman, boşaltacaklar ki kötüsü gelirse herif bizi temizleyecek. Vay kahpe vay!... Bu orospu şart olsun bizi kocasına vurdurur!» Sedirden aşağı kaydı. Sanki karşısında silâhlı düşmanlar varmış da atacakları kurşunlardan korunmak istiyormuş gibi emekleyerek yatağa gitti. Elini yastığın altına soktu. Tabancasını orada bulunca pek şaştı. «Aman! Silâhı karı götürmemiş... Öyleyse bu Emey bizim can dostumuz. Az kalsın, fukaranın günahını alacaktık! Ulan iyi, ulan aferin!»

Karının kancıklık etmediğine inanınca, Abuzer'den büsbütün korktu. Kapının sürgüsüne baktı. «Buncacık bir sürgü, dağ gibi herifin zorlamasına hiç dayanabilir mi? Peki biz şimdi ne halt edelim, hay Allah!» Gitti, kafasını dışarıya uzattı. Köşedeki karaltı Çalık oğlan... Kulak verdi. Ses-soluk yok... «Çoktan uyumuştur. Sürüyüp dışarı atsan uyanacağı kalmamış... Ulan yüreksiz Çalık, adam ağasını böyle mi bekler alçak...»

Çoban Hanefi'yi öldürüp yerine Abuzer'i getirirse yaylanın ıssızlığından Emey'le hiç korkusuz yatabileceğini şimdi anlıyordu. «Hep suç rahmetli babamın... Eninde sonunda ölecektin be

adam, bir gün önce ölseydin de biz elimizi Hanefi'nin pis kanına bulamasaydık ya! Çoban kısmı tekin değil... İşte belli bi şey, koca Yediçınar Yaylası bize dar geldi.» Gözlerini yumup yüreğini dinledi: «Sevdiğin karının kocasını yaylaya çoban tutmak için eski çobanı gebertirsin! Karısını ayartacağın herif de çoban... Tu Allah belânı vere! Uğursuzluğa battık ki büsbütün battık! Töbe olsun bu işten bize hayır yok!»

Elleri belinde dört yanına umutsuz umutsuz baktı. Ayaklarını sürüyerek yatağa geldi, dizlerinin titrediğini farkedene kadar durdu, sonra canından usanmış da ölümü göze almış gibi, «N'olursa olsun...» diyerek yattı, yorganı kafasına çekti. İçi ürperiyor, suratının seyirmesi arttığından yanağı sızlıyordu.

Kara Abuzer takımını buraya getirirken, babasının kahpesi Benli Nazmiye gece yaylada kalmayacağına yemin verdimişti. «Bir de yemin ettik. Yalan yere yemin ettin mi başına mutlaka bir kötü iş gelir. Vay kahpe vay! Bize yemin ettirdi ki kariya dokunursak uğrumuz kaçacak... Peki, ben senden bunun hesabını bir bir sormaz mıyım Benli orospu?»

Merdivende ayak sesleri duyunca sıçrayıp sol dirseğinin üstüne geldi. Sağ eliyle yastığın altında tabancasını arıyordu. Buldu. Kılıfından çıkardı. Yorganın içinde namluyu kapıya doğrulttu. Dişleri çarparak «Vururum vallah billah... Vururum hiç bakmam.»

— Sen misin kız?

Emey lambayı yerine koydu:

— Benim. Daha uyumadın mı? Bu Çalık neden kapı dibinde yatmış?

— Biz buradayken... Gece bir hizmet olur diyerek... Sen nerde kaldın namussuz? Herif uyudu mu, senin herif?

— Uyudu geberesice...

— Çalık oğlan?

— Uyumuş...

— Ne bildin?

— Gelirken başına dikildim de, «Çalık, hey Çalık!» diye seslendim.

— Tü Allah belâsını versin... Dur kız... Kapının sürgüsü... «Sürgüyü...» dedim orospu... Sürgüyü sürmeden nereye?

Karı entarisini çıkardıktan sonra gidip kapıyı sürgüledi.

Çalık Kerim kapının güzelce sürgülendiğini duymasıyla,

«Aman bu nasıl oyun?» diyerek kafasını kaldırmış, gürültü etmeden yanaşıp kulağını budak deliğine dayamıştı.

O geceden sonra, bu işleri gözetlemenin tutkunu olup çıktı: Emey ablasını kocası Abuzer'le, Kenan efendiyle, eşkiya reisi K r Dede emmisiyle gözlerken solukları ağızına sığmıyor, belke-miği ürpere ürpere «bir tamam» keyfoluyordu.

Bu arada, başka şeyler de öğrenmişti. Kara Abuzer Türkçeyi Uzun İmam'dan iyi bilirken bilmezden gelmekte, körpe karısını ortaya atarak sürüyü, yaylayı ele geçirmeye çalışmaktaydı. Emey,  c aya vardirmeden Kenan efendiyi sarhoş hovardalığına getirip yayla evinin bütün döşemesini, bakırını, yirmiye yakın konuk yatağını, sürüden elli davarla iki ineği kendisine bağışlatmıştı.

Babası  mer efendinin sağlığında kumara pek düşkün olmayan Kenan efendi, Abuzer'le eşkiya reisi K r Dede'nin zoruyulan, giderek kumarcının domuzu oluyordu. Yediçınar'da başlayan büyük kumarın  n  yavaş yavaş köyleri açıp kasabaya indi, oradan komşu vilâyet topraklarına yayıldı. Namlı kumarlılar takım takım yaylaya gelir oldular.

Kara Abuzer, asıl sanatının kumarlılık olduğunu meydana koymuş, bunca yılın zararına dayanılmaz kumarlılarına parmak ısırtmıştı. Bunlar k l hlarını yere  alarak dertleşiyorlardı:

— Yahu nedir? Bu kara domuz, bu kadar hızlı kumarı Kerbelâ dağında nasıl bellemiş?

— Evet, herif zarı, bıçak atar gibi atmakta... Adamın ciğerini almacasına...

— Elbette... Anası olacak kahpe bu kavatı, getirip kumar minderinin üstünde doğurmuş... Böylesinin zarı uygun geldi mi, karşısında dağlar dayanmaz.

— Peki, kumar yangını olmamasına ne demeli? Kötü atmaya başladı mı, zarları öpüp başına götürüp ve de mindere bırakıp, «Beni yedin ağa, damarlarına yağ-bal ola...» diyerek sırtması... Sanki yarım saatte on altını  t len bu herif değil...

— Ben de olsam umursamam. Kazansa da k rlı,  t lse de... şundan ki Emey hanımın bahşişi hazır...

 akır Kâhyaların bunca zaman vergi m ltezimliğiyle topladıkları kar gibi eriyordu.

— Eriyen salt para olsa canım yanmaz, Kenan oğlan da mum gibi erimekte... Evlenmeye kalkmaz da oğul bırakmadan geberirse  akır Kâhyaların soyu söndü demektir.

— Hem de söner, görürsünüz. Anası Saime hanım ağlamak-
taymış ki hökür hökür... Baba dostu Kirkor efendi bir yandan,
karısı Sürpik bir yandan... Oğlanı evlenmeye yanaştıramamışlar.

— Nasıl yaşayabilmiş yahu? Konakta analığı Güllü kahpe-
siyle Benli Nazmiye orospusu, yaylada Emey karı... Bu üç
belâdan birine Hamza pehlivan güç yetiremezken... Bir marazlı
Kenan...

— Marazlı evet, geçenlerde baktım, adamlıktan temelli
çıkış. Derisinin altında et met arama... Say ki ocağa asıp
kurutmuşlar.

— Ya suratındaki titreme... Bu oğlanın bu yaşta sallabaş
olması neyin nesi hey Allah! «Dedi» dersiniz, bu oğlan çoğa
varmaz geberir. İçkiye sabahtan oturuyormuş. Kumardan üç gün,
üç gece kalkmadığını gözümle gördüm. Geberir evet...

— Gebermezse kötü... Neden mi? Bu gidişi hasır üstünde
kalma gidişidir de ondan... Toprağımızın birinciye gelen bir soylu
kişisi günün birinde dilenci-apıl oldu mu, utancı bize düşer.
Gene Allah bilir ama bu işin sonu yaman...

Çalık Kerim de bu işin sonunu iyice merak sardırılmış,
gözleyip dinlemenin arkasını hiç kesmez olmuştu.

Bu gözetleme işinden, önce Fati karı şüphelendi. Biraz
kollayıp yanılmadığını anlayınca meseleyi Abuzer'e açtı. Abuzer
yaylanın girdiğini çıktığını çoktan öğrenmiş, tekinsizliğinden
ürktüğü Çalık oğlanı deflemenin çaresini aramaya başlamıştı.

Çakır Kâhyaların Kenan efendiyse Abuzer'in bu gözetleme
lafını uzatmasına hiç meydan vermedi:

— Yarın kafasına bir sopa vur, leşini bir çukura bırak — diye
kesip attı —. Vay namussuz Çalık vay! Demek bizi kollamakta...
Gebert gitsin...

— Aman ağa, Abuzer senin kapı itin... Aman Çalık kısmına
hiç el değdirilmez. Çalık kısmında bir uğursuzluk olur ki, yedi
vilâyet toprağına kıran düşürür. Ben yapamam...

— «Yapamam» ne demek Kara Kavut... Şimdi bu Çalık bizi
türkü mü etsin?

— N'ağzına oh ağa, Çalık'ta akıl ne arar? Sabah yediğini
unutmakta... Bunu Uzun İmam, medreseye koyacakmış. Köye
indir. Medreseye defle. Aman eline Çalık kanı bulaşmasın haa...

Emey'le Fati karı da, körpe ağanın ayağına düştüler.
Sonunda Kenan Efendi rezil Çalık'ın pis canını karılara bağışladı.

— Gâvur Ali ağa giderken alsın götürsün — dedi —. Gebersek iyiydi ya, neyse... Ben Uzun İmamla görüşürüm.

Ertesi sabah Çalık Kerim'i sürüye göndermediler. Tütün kaçakçısı Gâvur Ali ağa,

— Beri bak Çalık oğlum — dedi —, haydi toplan, Narlıca'ya ineceksin! Anan seni kadir gecesinde doğurmuş ki Kenan efendi gibi bir ağaya düşmüşsün. Kenan efendi-ağan ne dedi? «Dağ başında kuyrukçuluğun sonu yok...» dedi. Sen vaktiyle Uzun İmam'a «Aman beni medreseye yazdırmanın kolay!» diye yalvarmışsın. Kenan efendi-ağa Uzun İmam'la görüşmüş, Uzun İmam diyesi ki... «Okumayı tüm unutmadıysa hay hay, ben sözümdeyim» diyesi... Sakın unuttun munuttun mu rezil?

Çalık Kerim bu işe çok sevindi. Üst üste yutkundu:

— Unutulur mu? Unutmadık sâyende... Unutmadıktan başka, iyice pişirdik...

— Gördün mü, ne iyi... Bu yaz biraz daha çalış, bilmediklerini Uzun İmam'dan kapıkapıver. Harman sonu medreseye yanla... Haydi bakalım Kenan efendi ağanın elini öp de, yorganımı neyini dür.

Çalık Kerim, dün gecedен beri kafasının üstünde Ezrail peygamberin kılıç oynattığından habersiz, gidip, Kenan efendinin eline davrandı:

— Sağol efendi-ağa... Allah seni...

Kenan efendi,

— Kes ulan... — diye elini hızla çekip kafasını duvara çevirdi.

— Allah senin tuttuğunu altın ede...

— Hele rezil... Yayla işlerini şurda burda söylersin, sonunu kendin düşün. Seni şart olsun yatırır keserim.

Çalık Kerim bunları laf gelimi saymıştı.

— Töbe... Ne demek... Hiç denir mi? — diye gülümsedi —, bizim ağzımız, Allahın izniyle sıkıdır ki...

— Çık namussuz defol!

Çalık Kerim, «Ağa kısmı böyledir» diye sırtarak dışarı çıktı. Abuzer takımıyla güzelce helâllaşıp yorganını sırtladı, Gâvur Ali ağasının arkasına düştü.

Bir iş için yaylaya gelmiş olan Havuzlu bağın bekçisi Deli Elvan da kasabaya iniyordu:

— Bu gidiş demek doğruca medrese gidişi öyle mi hey Çalık

oğlum? — diye güldü —, sonunda Uzun İmam rezilini yerinden etmelisin ki ben sana «Ulan aferin!» demeliyim.

— N'ağzıma Elvan emmi... Bizim gücümüz mü yeter?

— Belli olmaz. Parpar Ahmet'in oğlusun. Sizde oyun çoktur.

Gâvur Ali ağa, içini çekti:

— Essahtan herif — dedi —, ben bunun babasını da Sürgün Kırımı yılında Bafra'ya götürdüm. Parpar on yıla varmadan altını sırmayı yükleyip geldi. Demek ki bizim, birini alıp gitmemiz uğurlu... Bak görürsün Çalık ağa, ilerde senin Mekke kadısı olman bile yazılı...

— N'ağzımıza bre Ali ağa...

— «Yıl uğursuzun...» demişler köpek!... Sen şimdi ananın işine yapış, harmanı hayırlısıyla kaldır da...

— Biz bu çalıklığımızla orağın, harmanın hakkından gelemeyiz ki...

— Öyleyse muhtar Kadir ağan seni çobanınıza kuyrukçu versin. Biraz ekin mekin kazan.

— Kuyrukçuluk bizden geçti Ali ağa, bir iyilik edecekse muhtar Kadir ağama deyiver bize döl güttürsün. Köyün yakınlarında dolaşırız da beş vakit namaza geliriz. Uzun Hoca derslerimizi dinler...

Tütün kaçakçısı Gâvur Ali, önce Deli Elvan'a sonra Çalık'a baktı. Deli Elvan da şaşmış, gözlerini kırıştırmaya başlamıştı.

Her yerde olduğu gibi, Narlıca köyünde de dölleri yedi yaşından oniki yaşına kadar kızlarla oğlanlar güder, daha büyükler için bu iş ayıp sayılırdı. Körpeliğinde çok döl gütmüş olan Deli Elvan şakadan öksürdü, avucunun içine gülüverdi. «Döl gütmek gibi yoktur. Dağ başında kızları, gelin-kadın oyununa getirip anadan doğma çıplattırın. Dişi itlerle kancık eşeklere dilediğini yap... Şuncacık kızlar gizliden gözleyip dünyanın bir ucunu güzelce öğrenirler. Hey gidi körpelik!... Adam körpeyken hayvandan farksız olur canım, adamın körpesinde utanma aramayacaksn...»

Gâvur Ali sordu:

— Neye gülmektesin kendi başına koca kavat, aklına gelen domuzluk neyin nesi?

— Bu Çalık oğlan döl gütmekten açtı da...

— Açtı ama, faydasız... Bununkisi döl gütmek değil, halisinden kınalı keklik gütmek... Ulan, benim bildiğim Narlıca muhtarı

Kadir Ağa, senin gibi bir tilkiyi tavuklar üzerine çoban tutacak kadar avanak değildir.

— Töbe Ağa... Benim yüreğimde kötülük olmadığından... Beni köyümüz bilir. Benim karı-kız işine aklım ermez. «Yakın oluruz da Uzun Hoca dersimizi dinler» dedik... Sorduğumuz yeri gösterir.

İki metreye yakın boyuyla lap lap giden Deli Elvan durup Çalık Kerim'in suratına baktı. Sonra da Ali Ağaya döndü:

— Bu senin Çalık oğlun, ya iyice aklından noksan, ya da iyice utanmaz.

— Neden bakalım?

— Eşek kadar oğlan, döl gütmeye sıvanmakta... Aklı olsa, ayıplığını bilir de yüzümüze beraber diyemez.

— Evet, benim Çalık oğlumun yüreği gayetle temizdir ağa, böyle olduğundan bir lafı hırpadak söyler.

— Peki Narlıca'nın kızlarını n'apacaksın? Narlıca'nın kızı karısı ne demek? Bu bizim Çorum toprağımızda Mecitözü'nün bostanı, Alaca'nın ekini, İskilip'in turşusu, Sungurlu'nun üzümü, Osmancık'ın kendiri kadar Narlıca'nın karısı da nam salmıştır. Bazı yerin suyunda «Avrat otu» olurmuş... Narlıca suyu da avrat kısmına gayetle yararışlı... Bir yerin suyunda, «Avrat otu» varsa oranın suyu erkek kısmına iyi gelmez. Narlıca heriflerinde betbeniz, neden kara sıtmaya tutulmuşlar gibi yeşil-sarı bakalım? Suyuna «Avrat otu» karışmış da ondan... Karılarına geldi mi, yanakları Amasya elması gibi al-kırmızı... Görmenle güneşe bakmışın gibi gözlerin kamaşır.

— Essah ulan! Öyledir orospular...

— «Bilâkis» suyu sebebiyle... Burdan pehlivan çıktığını sen hiç duydun mu? Karısı yiğit olan köy pehlivan yetiştiremez. Çünkü erkek milleti alta düşmüştür. Alta düşen herife hiç kulak verme, duvar diplerine oturur da mal gibi sırtır. Aklınca karıdan saklanacak...

— Rezil olmaktansa... Saklanması haklı...

— Ben «Haksız» mı dedim?

— Peki, suyunda «Avrat otu» bulunan bir köye, yaban yerden bir marazlı karı gelse... Say ki gelin geldi. Olmaz ya, kasaba yerinden bir gelin...

— Anladım, kasaba yerinde bir fukara, boğazından acizlik getirdi, başlığa kandı da kızını Narlıca'ya gelin verdi. İletli bir

kız, boynunu bütün sıracı kaplamış...

— Tamam...

— İşte bu kız, Narlıca'ya gelmesinin haftasında tavlanmaya başlar Ali ağa, tavlanır da rahmetli Ömer ağamın pehlivan kazına döner. Sonunda öz babası tanıyamaz. Tenhada görse başına çökecek olur.

— Ulan namussuz, bu nasıl bir laf?

— Neden? Biz sözgelimi konuşmaktayız. Ben onu bunu bilmem. Narlıca'nın karısını, Allah hovarda milleti için yaratmış. Hemi de Narlıca'nın karısı gibi bilgiç yoktur. En ufağının aklı her domuzluğa erer. Yedi yaşındaki kahpeler, o işi senden iyi bilir.

— İşte burasını denk düşüremedin. Ayşe anamızın da o işe aklı yedisinde ermiş...

— Ben Arabistan'ı, demedim. Benim sözüm Narlıca üstüne... Rahmetli Çakır Kâhyaların Ömer efendi, yeminle anlattı. Denemiş. Yedi yaşındaki bir Narlıca kızını, Benli Nazmiye kahpesine hocalık edecek bilgiçlikte görmüş. İnanmazsan bu hafta Çorum'un Avrat Pazarına git, yedi yaşında bir Narlıcalı kız bul... Sorduklarının karşılığını birem birem vermezse... İşte bundan, Çalık oğlanın döl gütme işi biraz korkunçlu... Narlıca'nın kızları bu fukarayı baştan çıkarırlar ki cehenneme direk etmece-sine...

Gâvur Ali, keyifle güldü:

— Duydun mu Çalık oğlum? Ayağını sıkı basmazsan ne okuma kalır, ne bir şey...

— Basarız sâyende Ali Ağa... Sen ferah ol!

Narlıcalılar, bir koca Kenan Efendinin, pis Çalık'ı medreseye yollama işini unutmayışına şaşılar. Oğlanın soyluluğu işte belli bir şeydi. Muhtar odasındakilerin yürekleri birden yufkalaştı.

— Asılacaksan da soylu yerin sicimiyle asılmalı... Kumarcı mumarcı ama tam kişiöğlü...

— Sağ olsun!

— Hadi Uzun İmam, sen de adâletini göster de şu pis Çalık sâyende...

— Bizim sâyemizde değil... Aslına bakarsan, sürünmekten kurtulmak adamın kendi elindedir. Çalık oğlan, aklını başına toplasın, okumaya yumulsun!

— Orası öyle... Okumazsa ne yapsan boş... — Muhtar Kadir

ağa parmağını Çalık Kerim'e doğru salladı —: İşte kendi kulağın-
la işittin namussuz! Medrese vaktine kadar okumayı yazmayı
pişir. Bir yandan da anan karıya dayanak ol...

Lafın burasında tütün kaçakçısı Gâvur Ali, döl gütmeye isteğini
açıkladı.

Narlıcaları bunu hiç yadırgamadılar. Kerim oğlanın, evvel-
eski karı-kız tarağında bezi olmadığı biliniyordu. Kız babaların-
dan birkaçı:

— Ulan iyi — dediler —, dağ başında, bu Çalık, bebelere
baskı olur. Evet, önüne biraz oğlak kuzu, biraz buzağı malak
katalım... Dolaştırırsın dursun!

Çalık Kerim, köye inişinin üçüncü günü işe girişti, az
zamanda döl güden çocukların padişahı kesildi.

Aşık oyununda oğlanların yumurtalarıyla yağlı ekmeklerini
ütüyor, korunun kuytularına kurduğu tuzakların kuş etleriyle
çıkasica canını besliyordu.

«Pis Çalık'ın karı-kız tarağında evel-eski bezi yok» diyenler
yaylada peydahladığı gözetleme hünerini bilmediklerinden fena
yanılmışlardı. Oğlan karı-kız işine merak sarmış, döl gütmeye
başladığından bu yana da kızlarla oynaşmanın tadını almıştı.

Torbasında, leblebi, kuru üzüm, elma-armut kurusu gibi
çerezlerle sakızı, boyalı şekeri hiç eksik etmiyor, şurda burda
bastırıp zorla öptüğü, etlerini burduğu kızların bunlarla gönlünü
alıyordu.

Ayrıca kahpeleri birer öpücük karşılığı masal dinlemeye
alıştırmıştı.

Kızlar önceleri buna pek yanaşmak istemediler, çıkışıp
çıgırıştılar ama, sonra sonra zora gelmişliğe vurup öpücükleri
verir oldular.

Oğlan, Çalıktı ama, Leylâ-Mecnun, Kerem-Aslı, Ferhat-
Şirin masallarını Hazreti Ali, Eba Müslim, Battal Gazi cenklerini
yaman ballandırıyor. Hemi de dinleyenlere «Aman bir daha
anlatsın ne olacaksa...» dedirmecesine...

Çalık oğlan işleri iyice yoluna koymuştu ki, günlerden bir
gün, Süleyman'ın Adviye — başından beri öpücük işinde oyun
bozanlık eden, kara gözlü kahpe — rezillendi:

— Biz o masalları hep dinledik ve de ezberimize aldık domuz Çalık! — diye olmazlandı —. Biz bildiğimiz bir masallara öpücük vericilerden değiliz. Kafanı yararım, geri dur...

— Ulan, senin bilmediğin masalı nerden bulalım orospu?

— Artık orasını kendin düşün...

Ötekiler de:

— Yeni masal gelsin Çalık ağa, yeni masal gelmemiş hiç olmaz... — diye gülüştüler.

Çalık Kerim, el kadar kızları yola getirememeyi okumuşluğuna yediremedi. Boş bulundu. Gerisini hiç düşünmeden Yediçinar Yaylasında seyrettiği rezilliği masal edip anlattı.

Kenan efendi-ağasıyla Emey ablasının adlarını dememişti, işin olduğu yeri söylememişi, ama, Narlıca'nın kızları meseleyi ossaat sezdiler. Daha kötüsü, oğlanın korku tuttuğu olmasına hemen akıl erdirip öyle güldüler ki gülmeden karınlarının yarılmasına az bir şey kaldı.

Çalık Kerim, yeni masalını üçüncü anlatışta «Kenan ağam» lafını ağzından kaçırmış, meseleyi büsbütün açığa vurmıştu. Öpücükleri bir tamam topladıktan sonra yüreğine apansız bir korku düştü. Kahpelere bir zaman, dil döktü, sonunda «Sizi keserim!» diye gözdağı verdi. Kızlar kimseye demeyeceklerine yemin ettiler.

Haftasına kalmadan, rahmetli Çoban Elvan'ın oğlu, Mahir Ağanın hizmetkârı Pelvan Hasan yolunu kesti. Önce biraz yalvardı, sonra: «Ben Kenan ağama demez miyim?» diye zora bindirdi, olanları baştan sona öğrendi. Hasan'ın da gülmekten gözleri yaşarmış, soluğu kesile yazmıştı.

Ertesi akşam, Çalık Kerim'i muhtar odasından istediler. Odada, Kadir ağa, Uzun İmam, Mahir ağa, İhsan Çavuş, Dişlek Ahmet ağa, bir de korucu emmiden başka kimse yoktu.

Bunlar da, Çakır kâhyaların Kenan Efendinin korku tutukluğuyla yabanın kahpesine nasıl rezil olduğunu güzelce dinlediler.

Muhtar Kadir Ağa, arada bir dizlerini döğerek,

— Aman bu nasıl bir belâ! — diye gülüyordu —, Kara herif bildiğimiz kavatmış öyle mi? Ama ben görmemle bildim «Bunda bir iş var» demedim miydi, Uzun İmam, dinin gibi doğru söyle... Ulan aferin Çalık oğlum, hele anlat...

Köyün ileri gelenlerini de böyle güldürünce Çalık Kerim biraz rahatladı, korkusu yavaş yavaş dağıldığından muzurluğu

büsbütün ele aldı, köye indiğinden bu yana zati, geceleri eve girmiyor, it gibi dolanıp gizli işleri kolluyordu. Mahir ağanın kızı, yedi köyün bir güzeli Petek'le hizmetkârları Pelvan Hasan'ı samanlıkta gözetlemiş, Dişlek Ahmet ağanın karısı Şerife ablayı, on dört yaşındaki üvey kaynını baştan çıkarırken güzelce seyretmişti.

Artık bunları da masal gibi anlatıyor, o zamana kadar herkesin bilip söylemediği gizli işleri ortaya döküyordu.

Dişlek Ahmet ağanın olmadığı yerde Mahir ağa, Mahir ağanın bulunmadığı sıralarda Dişlek Ahmet ağa,

— Hele rezil Çalık! Senin masallardan biri gelsin... — diye sıkıştırıyorlardı —... İki anlat da gülelim domuz...

Kimse kimseyi yüzlemediğinden, bir gülüşmedir gidiyor ki olursa bu kadar olsun!

III

Güneş tepeye dikilmiş, yaz öğlesinin ezici sıcağı kurşun gibi ağırlaşmıştı.

Gölgelere sokulan döllere, ağızları yarı açık soluyorlardı.

Çalık Kerim, karnını iyice doyurmuş, bir meşenin dibine sırt üstü uzanmıştı. Gözleri yumulu... Kara kaşları çatkın... Esmer suratu kasılmış ki fena kasılmış... Yamalardan asıl bezi seçilmeyen kirli gömleğinin önü karnına kadar açık... Eski şalvarının yırtıklarından sıksa bacakları görünüyor. Bu sıksa bacakların koca gövdeyi nasıl taşıdığına, adamın aklı ermez. Kunduraalarını başının altına yastık yaptığından çıplak ayaklarının düztabanlığı da iyice belli...

Döl güden kızların en büyüklerinden, on iki yaşındaki Güldane pis Çalık'ı bir vakit gözledikten sonra: «Oğlanlar dereye yıkanmaya indiler. Tam sırası...» diye düşündü. Dalgın dalgın burnunu karıştıran Advie'nin kolunu çekti:

— Bacım, şu Çalık'ı uyandırırım da bize olmuş işlerden anlatsın.

— Ben karışmam.

— Neden kız?

— Pis Çalık'ın öpmelerini pek mi özledin?

— Öyleyse... Leylâ masalı aklında mı?

— Ne olacak?

— Anlat oh kardeş, anlatıver ki...

— Ben Leylâ masalını nasıl anlatabilirmişim?

Konuşulanlara kulak veren on yaşındaki Fianife,

— Asıl Kerim ağam söylesin — diye lafa karıştı —. Kerim ağam söylemeyince tadı mı çıkar? Leylâ - Mecnun da neymiş? Dinlenecekse samanlık işi dinlenmeli...

Güldane, dargın dargın Advie'ye baktı:

— Doğru... Kerim ağam anlatmalı ki vakit geçmeli...

— Haydi uyandıralım.

Advie kafasını şu yana çevirdi:

— Sanki domuz Çalık uyumakta mı? Onunki tilki uykusu...

Öteki kızlar da çağırıldı. Bir vakit fısıll fısıll söylediler.

Sonunda Güldane, nazlı nazlı seslendi:

— Kerim ağa! Kerim ağa kız...

Kerim, deminden beri dinliyordu. Uykudan apansız uyandırılmış da buna çok kızmış gibi çıkıştı:

— Nedir? İki satır uyumayalım mı kahpeler?

— Oh Kerim ağa! bize şu samanlık işini anlatıver sevabına...

Kerim, gözlerini meşenin yapraklarına dikti, sesini büsbütün kalınlaştırarak sordu:

— Anlatması kolay... Karşılığına ne vereceksiniz?

— Şuna bak! Ne verilirmiş? Bu sefer de bedavadan söyle!

— Bedava mı? Ulan namussuz, «Bedava nasıl şey?» desem bilmezsin.

— Bizde ne var ki ne verelim? Yarın sana iki yumurta getiririz. Değil mi kardaşlar?

Çalık kerim başını çevirdi, Güldane'nin yüzüne şaşkın gibi baktı:

— Sizde mi ne var? Hay yavrum hay! Sizin her yeriniz mal... Sizdeki mallara paha yetişmez — Kaşlarımı çattı —: Birer öpücük verirseniz, ağız tadıyla birer öpücük... Sonunda kahpelik istemem.

— Sopayı vururum kafana rezil Çalık.

— Vur, vur ama öpücükler gelmeli.

— Şunun kafasını yaralım «taş ile» kardaşlar.

— Yarmazsanız alçaksınız. Sonunda öpücükleri bastırın da...

— Hele şuna! Alçak köpek.

— Öyleyse dağılın bakalım. Herkes uyuyacak, basın!

— İki söylesen kıyamet mi kopar? Hele bir başla da şu

samanlık işini bir dinlet oh caaanım!

— Peki. Ya bizim öpücükler? Hele bir başlaymış... Şu Adviye orospusunu kendin bilmez değilsin. Bu kahpe bizim çok masalımızı dinledi. Geçenlerde yemin verdiniz, sonunda öpücük-
lere sıra gelince bu çengi az kalsın gözümüzü çıkaracaktı.. Sanki
tükenecek de hovardasına kalmayacak.

— Uzattın ama, alçaklığı ele aldın. «Hele başla sonuna Allah
kerim» dedik ya... Samanlık işi gelsin.

Çalık Kerim telâşlanmış gibi zıplayıp oturdu:

— Demek bugün razı mı?

— Anlat dedik, başla ki...

— «Arkası kolay» mı? Bu Adviye yoksa sana gizliden «He»
mi dedi, aman Güldane?

Adviye kaşlarını çattı:

— Neden «he!» diyecekmişim? Hele elini bir sür de bak...

Öteki kızlar hep birden bağırmaya başladılar:

— Sus kız!

— Lafa laf katma!

— Kerim ağam söylesin ne güzel! Şu samanlık işini anlatsın.

Çalık Kerim kızlara ayrı ayrı baktı. Elleri, yüzleri, üstleri
başları kir-pis içinde... Saçları sanki kırk yıldır tarak görmemiş,
çakıldaklı yün... Ama en küçüğünün gözleri vıcır vıcır... Namus-
suzların hepsi de şeytanın yattığı yeri bilmekteler. «Evet, bunlar
öpücükleri bir tamam verecek... Şimdi günah bizden gitmedi mi
hey Allah? Hele şu Adviye kahpesi de bu gün kendini debelenme-
den öptürürse... Kız, kara gözlünün yakıcısı... Derisi süzme bal
gibi... Tadı adamın yüreğini bayıltır. Gülmesiyle yanakları çukur-
laşmakta ki... On birini yeni bitirdi. Yeni bitirdi ama, on
beşindeki kısır gelinler gibi tavlı... Güç yetmez ne mümkün! Bu
kız, ilerde çok yiğidin kemiklerini eritecek...» Çalık Kerim,
bunları düşünerek aç aç yutkundu.

— Demek böyle mi?... Aferin...

Bağdaşı kurarak kasıldı. Üstteki ayağını iki eliyle kavradı,
parmak aralarındaki kirleri ovalaya ovalaya anlatmaya başladı:

— Biz şimdi söze nerden girelim? Samanlık meselesinden
girelim! Ey kahpeler! Kendiniz benden iyisini bilirsiniz. Samanlık,
köy yerinin cennet bahçesidir. Oynaş sahibi gelinlere, hovardalık-
ta gezen delikanlılara, Allahın cennetinden iyi... Umum köy
yerlerinde, köylü milletinın karısı, erkeği samanlık işine beş

yaşında başlar. Bunun başı, gelin-kadın oyunu... Bu dünyada Gelin-kadın oyunu oynamamış köylü olmadığından, karısı erkeği yüz yaşına gelse samanlığı boşlayamaz. Dönüp dolaşıp en azından yılda bir iki defa oraya yol düşürür.

— Kısa kes efendi! Lafı hoca gibi uzatma!

— Demek buraya kadarı ezberinizde... Peki... Biz şimdilik nerden haber vereceğiz. Biz, Narlıca köyünün bir samanlığından haber vereceğiz. Zamanlardan böyle bir orak zamanı... Dünya, yanmakta, Allah göstermesin, dünya cayır cayır yanmakta... Köylünün karısı erkeği, büyüğü küçüğü tarlalara dökülmüş... Koca köy dağ başı gibi ıssız... Karı dört yanına bir baktı, samanlığa giriverdi zırpadak...

Kızlar,

— Karı kim? diye atıldılar.

— Adı yok mu? Karının adı?...

Hepsinin yanakları kızarmış, gözlerine bir hayınlık gelmişti. Karının adını biliyorlardı. Öyleyken her söyletişte bir başka çeşit keyifleniyor gibiydiler.

Çalık Kerim, şakacıktan kızdı, kara gözlerini iğrenmiş gibi kıсарak:

— Şamarı yersiniz orospular — dedi —. Böyle işlerde karının adı bir vakit söylenmez.

— Adımı... Domuz Çalık, adı gelsin!

— Adı bilinmeyince olur mu Kerim ağa?

— Yahu siz ne belâsınız! Sonunda siz bizim başımızı...

— Laf mı şu? Bilmeyen kalmış gibi...

Adviye araya girdi:

— Bırakın da dinleyelim. Adı batsın!

Güldane çakır gözlerini nazla süzerek:

— Cadı karılık edilmesin — dedi —, Kerim ağam kızar.

Çalık oğlan Adviye'nin «Dinleyelim» demesine sevinmişti. Kaba kaba öksürerek:

— Ne dediydik?— diye kaldığı yerden aldı —,

«Karı samanlığa girdi» dediydik. Arkasından oğlan da yanaştı, dört yanına baktı, yallah bismillah, o da içeri atladı.

Kızlar, anlatımın burasında, her zaman yaptıkları gibi gene bağırıştılar:

— Seni görmediler mi?

— Sen nerdeydin domuz Çalık?

— Bu koca kafayı nereye sakladın bakalım?

— Ananın... töbe hey Allah! Belâ mısınız kahpeler? Hemi «Aman söyleyiver!» diye bizim uykumuzu bölersiniz, hem de iki laf ettirmezsiniz.

Güldane,

— Doğru kardeş! — dedi —, yoluyla dinleyelim. Sen bunlara bakma Kerim Ağa, sen anlat.

Çalık Kerim dudaklarını yaladı:

— İki de, bir güzel, içeriye girdi mi şimdilik? Kapıyı yavaşça kapattılar mı?

— Oh ne iyi!

— Üstlerinden sürgüle de Mahir Ağama sesleniver. Ya da Petek Ablamın herife, Marazlı Selim'e...

— Neden seslenmeli? Bir kuruş istese verirler, iki kuruş bile verirler. Para istesin.

Bu para istemek akı Hanife'nindi. Kızların, anlattıkları üzerinde düşünüp böyle yol göstermelerinden Çalık pek hoşlanıyordu. Büsbütün keyiflendi:

— Bende sizin domuzluğunuz n'arasın yavrularım! — dedi —, aklıma gelmedi. Gürültü etmeden yanaştım, gözümü tahta aralığına uydurdum. Karı cilve dökmekte... «Biri gelir. Gündüz gözü... Üstümüze bir gelen olur. Sen kudurdun mu?» diyerek olmazlanmakta... Oğlan ders kanlılar gibi yalvarmakta. Soluğunun ağzına sığmadığından belli ki, birkaç günün aç... Fukara Hasan Ağamı o sıra görmeli, boğazı kesilen koca öküzler de öyle hırıldamaz.

— Demek o sıra yeni mi alışmış bunlar?

— Ne yenisi be! Karı cilve dökecek ister istemez. Karı vurmakta oğlanın göğsüne... Oğlanın göğsü, düğün davulu gibi, güm güm ötmekte... Ama faydasız... Koca pelvan cilve yumruğu dinler mi?

«— Dur kız! dur da bak!» diye güldü herif!»

«— Durmam, biri üstümüze gelir. Beni çoban davarı gibi kollayan var!»

«— Dur dedim namussuz, bu nasıl oyun?»

«— Hiç durmam! Hani bana çerez mendili gelecekti? Nerde mendil?»

«— Ben sözümdeyim, mendil hazır... Pezevenk babandan aman bulup Çorum'a ine mi bildim?»

«— Geçenlerde de böyle dedindi, fazladan yemin de verdin. Hep yalan! Benim canım boyalı şeker, leblebi çekti. Çocuğa kaldım besbelli. Bırak istemem. Bedavaya alıştın öyle ya! İrmak suyu mu bu?»

«— Bedava he mi? Ulan insafına tükürdüğümün kahpesi, ulan ben senin uğruna dağı taşı ekin etmedim mi? Bir günde on gündelikçinin biçemeyeceği ekini bir başıma biçmedim mi? Geceleri benim üç saat uykum varsa var. Siz benim gibi eşşoğlu eşşoğu nerde bulursunuz?»

«— Şuna bak! Benim keseme mi çalıştın? Babam olacak papaza, kocam olacak kapı itine çalıştın. Bizim evde analığım bulguru kazana sayı ile atmaz mı? Bir de bana çalışmış gibi... Olmaz geri dur, vallah billâh olmaz. Bak ağzımdan yemin çıktı. Günahdır kız! Sen günahı bilmez misin gâvur?»

Oğlanın gözü fena dönmüş, dur-durak dinler mi? Yalvardı. Hasan ağam az biraz:

«— Hele bak ki... Bak dinle!» diyerek bastırmaya çabaladı. Karı dersen razı değil...

— Dursun artık.

— Vay sen olsan hemen duru mu verirsin? El karısında sendeki vicdan n'arasın hay yavrum? Durmazlanmakta, bu Petek karı...

— Durmayacaktı da hizmetkârıyla samanlığa neden girmiş?

— Yolunu şaşırmış. Karının güzeli, fazladan yüreği yumuşak olanı hemen şaşar. Şu yana gidecek değil mi? Bakarsın dönmüş de bu yana gelivermiş.

— Sen bu lafları edene kadar Petek ablam durmuştur güzelce... Senin haberin yok Kerim ağa?

— Aman bu ne çeşit lakırdı, duydunuz mu kızlar? Petek orospusu durmadı diyerek, neredeyse bu Güldâne kahpesi duracak. Anlaşıldı, sen yakında Narlıca hovardalarına yeni düzenler çıkarsan gerektir. «Güldâne tutumu» ki tadına doyulmaz.

— Beni karıştırma rezil Çalık, ben samanlığa hiç girmem.

— Girmezmiş... Hele dur! Yakında seni de tutmaz mıyım? Biz ne dedikti? Oğlan biraz daha yalvardı. Biz, dille anlattığımızdan yel gibi geçmekteyiz. Hasan ağama her bir dakika yıl kadar uzun gelmekte... Sonunda usandı besbelli, karıya, «Yaa Allah!» diyerek paça-kasnak daldı. Pelvan oyunuyla bir dalma ki dağlar güç yetiremez. Karı samana, sırt üstü yıkılınca ne yapsa iyi?

Koluyula gözlerini kapatıverdi o kadar... Artık, «Dur olmaz» demesi filân? yok...

Çalık Kerim sustu. Bir zaman Advıye'nin yeniden yeniye uç veren göğüslerine baktı, içine çekerek dudaklarını yaladı.

Kahpelerin hepsi de güneşte kalmış itler gibi solumaya başlamışlardı. Hepsinin gözleri dalgın, donuk... Hepsinin ağızları yarı açılmış da elleri toprağa öylece bırakılmış... «Evet, bunların akli erik arkadaş, bunlar şeytanın yattığı yeri bilen takımı...»

Güldâne, bir zaman sonra:

— Bu sefer de oğlan nazlanmalı — dedi —, nazlanmalı da, «Aman üstümüze bir gelen mi var?» diyerek kalkıp savuşmalı.

— Dursana bacım, Kerim ağam, istemezlenen oğlanı da söyleyecek... Ha Kerim ağa?

— Vay Hanife vay! Demek yarına hiç bir şey kalmasın mı?

— Ekmek mi bu? Kalmayıversin. Anlat hadi, anlat ne olacaksa...

— Biz laf dinleriz. Bu işi iyi belleysin. Bunda çok mesele var yavrularım. Bunun yolunu öğrenirseniz, kendi iyiliğinize... Neden mi? Karı kısmına çok yarayışlı da ondan... Olmazlanan bir oğlanı yola getirmek işi... Evet, oğlan geri basacak şimdilik, gecenin bir zamanı olmaza binecek ki gayet amansız bir zamanı... Artık bilinmez, korkusundan mı, güçsüzlüğünden mi?

— Korku da neymiş? «Çocuğa kalırım» diye mi?

— Vay bu da mı var namussuz? Ulan Güldâne, sen bu laflarla İstanbul padişahına meydan cücesi olursun!

— Neden cüce olacaktım. Doğrusu bu...

— Lafı bırakın. Kim bu oğlan?

— Bilemedin mi bacım? Dışlek Ahmet ağamın analığından olma kardeşi.

— Tamam! Dışleklerin Veli... O da Kerim ağam gibi boysuzdur ama öküz boğası gibi güçlüdür.

— Anlatıver Kerim ağa!

— Bu sefer, Ahmet ağamın karısı Şerife ablanın adını da diyeceksin.

Çalık Kerim elini kaldırdı:

— Kes rezil! Karının adı hiç söylenmez. Sen günahı nerden bileceksin! Bu dünyada günah diye bir şey var. Biz şimdi, olmazlanan oğlanın meselesine gelelim: Herif o günlerde Alaca'ya üzüm pekmezi satmaya gitti. Aradığı fiyatı bulamazsa Akdağ-

madeni'nden Yozgat'a kadar uzanacak... Ablamı bir hafta, on gün evde yalnız koyacak... Bu köyden bir herif, ev uşağını bir başına bırakıp gurbete çıktı mı bize iş düşer.

— Nasıl bir iş Çalık ağa? Suyunu muyunu mu taşırsın sevabına?

— Kız, bugün sen lafa gönüllüsün kahpe! Biz, suyunu neden taşıyacakmışız bakalım? Günaha sokan taşırsın. Bizimkisi evin çevresinde it gibi dolanmak...

— Sen hiç uyumaz mısın Çalık ağa?

— Uykunun sırası mı yahu?

— Peki, itler sana hiç mi salmaz?

— Salmaz. Çünkü bu Narlıca'nın bütün itleri benim ruh gibi ahababım...

— Kancık itler öyle ya?

Çalık Kerim, Güldâne'nin suratına çok şaşmış gibi baktı:

— Yavrum! Köy yerinde dişi it, kancık eşek olmasa, dünyadan «Kız oğlan kız» lafı kalkar. Biz sözümüzün neresindeydik? Evet, herif Alaca'ya pekmez satmaya gitti. Biz evi gözlemeye oturduk. Veli oğlan, o zamana kadar, yaz geceleri hep sayvanda yatardı. İlk gece baktım, yatak eski yerinde. Demek iş benim düşündüğüm gibi...

— Neymiş senin düşündüğün?

— Ablamla aralarında daha bir şey yok... Oğlan yeni yetiştiğinden elbet olmayacak... Yoksa, herif gurbete çıkar çıkmaz, yatak yeri hırpadak değişir. Uzatmayalım, o gece bekledik. Öyle ya, bakarsın yatak gitmez oğlan gider, ya da ablam gelir. Sabah ezanı inim inim okundu. Bir şey yok... Ertesi gece oğlanın yatağı gene dışarda... Biz gene gözlemekteyiz. Vakit geçtikçe beni usanmak bastı. «Boşla oğlum, işte belli bir şey, ablan Osmanlı karı... Git yat!» derken, «Çıt» etti, ev kapısı açıldı. Ablam dışarı çıktı. Gömleği ak olduğundan, yıldız alacasında seçilmekte... Oğlanın baş ucunda durup bir zaman karnını kaşdı. Aklınca dört yanı kollayacak... Oğlanın üstüne eğildi. Fukara oğlan ölüm uykusunda... Körpe oğlan kısmı, gündüz fena yorulduğundan, geceleri beri benzer patırtıya uyanamaz. Olmaya ki yüreği karı işinden vesveseli yata...

— Uzatma! Dişlek Ahmet ağamın Şerife abla evel-eski zebun herife düştüğünden uyandıracak ister istemez.

— Ulan kız, bunlar nasıl bir laflar? Bunlar okkalı laflar... Kız

orospu, seni bir öğretene var ya, bilemedim.

Adviye'nin suratu hemen kızardı:

— Namussuz Çalık! — diye bağırdı —, kafanı yararın rezil!

— Höst yavrum! Bizimkisi laf gelimi bir laf... Sen Uzun Hoca'yı dinlemedin mi? Söz gelimine hiç kızılmaz!

— Beni karıştırma... Ben senin ağzının sakızı değilim.

— Ulan ne öfkeli karı!... Evlenince bu huyu değiştirmesene elin herifi seni ekin gibi ufalar. Biz şimdi nerden haber verelim? Dışarda yatan Veli'den haber verelim. Evet, ablam oğlanın üstüne eğildi.

— Uyku sersemine gelip meraklandıysa... «Bakalım kaynım mı» dediye...

— Hele şunun yüreğindeki domuz pazarlığına hele... Kız, benim bir şey dediğim mi var? Ablamın yüreği temiz. Elinde ibriği... Belli ki küçük su dökmeğe çıkmış... Uzatmayalım, işini görüp döndü. Gene yatağın başında bir vakit eğlendi, kendi kendine ne dediye dedi vazgeçti. Ben onu bunu bilmem! Erkek milleti pekmezine kurt düşse satmak için Alaca pazarına gitmeyecek. «Bre namussuz! — desem —, Çorum pazarını su mu bastı? Bu dünyada senden başka akıllı yok mudur? Her yere bir pazar neden kurmuşlar, Şerife ablamın aklına şeytan girmesini diye kurmuşlar...»

— Duydunuz mu kızlar, işte karının adını kendi söyledi.

— Allah belânı versin Çalık, sonunda... gördün mü?

— Vay biz «Şerife» mi dedik? Haltettik. Durun şu lafı bitirelim: Bazı karılara yalnızlık yaramaz. Yalnızlık karının şeytanıdır. Ertesi gün hafiften bir yağmur yağdı. Başınızdaki bir mesele: Yağmur kısmı karı milletinin canını sıkır, «Aman bir gönül eğlencesi hey Allah!» dedirir. O gece insan* yatsı namazından çıktı, evlerde çıralar karardı, avlularda itler sustu. Bizim koca Narlıca derin uykulara daldı. Ben nöbet yerine yanaştım. Dur aman! Dur dedim kız Güldâne, bu işlere gelince hemen ezberine alırsın namussuz! Kaç zamandır uğraşırım, bir Kulhuvallah'ı ezberine aldıramadım. Evet, yatak sayvandan içeri girmiş. Kara it kokumuzu aldığından inildeverek geldi. Kuşağımızdaki ekmeği çıkarıp önüne koyduk. Fazladan «Buyur aslanım yağ-bal olsun» diyerek başını sıvazladık. Pencerenin dibine geçtim. Gözümü

*İnsan: adam, köylü, uşak, ahali, millet, kardaşlar, çocuklar yerine kullanılır.

içerdeki karanlığa alıştırdım. Yarım saat oldu olmadı, ablam yataktan kalktı. Uyku tutmamış, Allah beterinden saklasın, aklı karışmış da uykusu dağılmış. «Veli, kız Veli» diyerek yavaşça seslendi.

— Nedir derdi?

— Yüreği yanmış da su isteyecek. Oğlan uyanmayınca gitti ocağın yanındaki testiye başına dikti. Bir su içmesi var ki lakır lakır... Yürek yanıklığı ne demektir, ben o gece Şerife ablamda gördüm. Dönüşte oğlana bir zaman baktı, sonra it oturumuna çöküp elini Veli'nin suratına sürdü.

Veli de,

«— Aman sen kimsin?» diye sıçrayıp oturdu.

«— Benim ben...»

«— Abla sen misin?»

«— Benim sus, bebekler uyanır. Dışarda bir patırtı oldu da korktum.»

«— Belki ağam gelmiştir, bir bakayım!»

«— Ağan nerden gelecek... Yat yerine...»

İşte böyle demesiyle, Şerife ablam Veli'nin başına alıcı kuş gibi çöktü.

Kızlar, çok ayıplamışlar gibi, suratlarını asarak soluk soluğa konuştular:

— Şundan hiç umulur mu? Şu Şerife abladan...

— Ahmet ağam bir bilmeli ki Narlıca'da seyir olmalı...

Güldâne sordu:

— Demek, Veli oğlan önceleri, «Aman olmaz!» diye mi ağladı Kerim ağa?

— Evet. «Aman ağam duyar» diye yalvardı.

— Burada olan bir işi, Alaca pazarında pekmez satan ağası nasıl duyabilirmiş?

— Bilmem. Belki görmeden bilen takımıdır. Dişlekler de, Çalık milleti gibi, tekin değilse...

— Peki sonunda?

— Oğlan sonunda, iki kere «Ağam... ağam...» diye inledi. Senin Şerife ablan ne dese iyi? «Ağan sana kurban olsun! Oooh! yüreğimin başını soğuttun» demesin mi?

— Belli bir şey, Veli domuzunun işi korkudan değil, nazdan... Şimdi biz, korku tutuğu olan körpe ağanın işine gelelim.

— Öpücükler...

- Rezillenme!... Korku tutuğu olan ağanın lafı hani?
- Bak sonunda oyunbozanlık ederseniz, hepinizi yoğururum hamur gibi.
- Haydi oh Kerim ağa... Şunu da söyle! Oğlanlar şimdi gelirler.
- Bunu da söyleyince bizim öpücükler hazır mı?
- Başla domuz Çalık... Gerisi kolay...
- Kolaysa, can-baş üstüne... Davranın orospular, masalın zorlusu budur. Evet, masalın en zorlusu bu? Neden bakalım? Şundan ki, oğlan burada ölüm deresi geçecek... Karının kocası, eli kılıçlı bir koca... Elindeki kılıç dersin, ordular bozan bir kılıç... Üstlerine vardı mı bitti...
- Oğlan, Çalık kuyrukçusunu kapıya bağlamış ya.
- Bağlamış nasıl bir laf kahpe? Ben şimdi şamarı...
- Sen Advıye'nin sözüne hiç bakmayacaksın Kerim ağa... Seni essahtan kapı bekçisi tutsa, karının kavat kocasını hiç geçirmezsin, yüreksiz oğlan da korkmaz. Hele sen anlat...
- Kız Güldâne, sen bizi bu işe karıştırır oldun. Siz, bu meseleyi benim Kenan efendi ağama iyi yakıştırdınız, ama Çakırların Kenan Efendinin günahını almaktasınız. Ben bu masalı tütün kaçakçısı Gâvur Ali ağamdan dinledim. Bafra'da olmuş bir iş...
- Biz «Bafra'da olmamış» mı dedik? Bafra'nın korku tutuğu işini söyle hadi...
- Evet, herif yatmağa giderken...
- Hangi herif? «Karının kocası» de ki, anlaşılın.
- Karının kocası... Ne dese iyi? «Aman ağamızı rahatlandır» dedi.
- Bir karı, karı başıyla, gecenin bir vaktinde, körpe ağayı nasıl rahatlandırabilirmiş bakalım?
- Buncacık işe aklın ermedi mi kız, önce soyacak...
- Bir soymayla rahatlamazsa?
- Yatıracak...
- Gene rahatlamazsa...
- Güldâne! Bak şamara... Bundan gerisini anan karı ben-den iyi bilir.
- Anamı karıştırma rezil çalık! Demek bunların pazarlığı rahatlandırmak üstüne... «Oh rahatladım. Elverir! Ömrüne bereket» diyene kadar, öyle mi?

— Diyene kadar...

Çalık Kerim, Yediçınar Yaylasında görüp duyduklarını yeniden işitip seyrediyor gibi yalanıp yutkundu. Gözleri dalgınlaşmış, solukları sıklaşmıştı. Bir cigara yaktı. Derin derin içti.

Kızlar, suratına bakarak merakla bekliyorlardı.

— Herif «Rahatlandır» deyip savuştu. Karı döşekleri serdi.

— Kısadan olmaz. Şart olsun, olmaz. Hani kumasına bakmaya gittiydi? Karı uyudu mu uyumadı mı diye bakmaya...

— Biz gitmedi mi, dedik. Patlama! Evet, «Uyumayan kaldı mı?» diye bir dolaştı geldi. Odaya girip sürgüyü sürdü.

— Hani senin başına dikildiymi de «Çalık... Pis Çalık» diye seslendiydi?

— Bak Advıye, «Pis Çalık» lafımı bir daha duyarsam...

— Lafa laf katmayalım ki kardaşlar... Kerim ağamı hiçe kızıdırmayalım.

— Karı bize seslendi. Biz uyumuş gitmişiz.

— «Uyumuşluğa vurduk» demedin miydi? Bu nasıl bir yalan?

— İkisi de bir... Karı bizden ses alamayınca içeri girdi, sürgüyü güzelce sürdü. Dur töbe! Evet, içeri girdi. Oğlan: «Sen misin kız?» diye sordu.

Karı,

«— Benim... Sen daha uyumadın mı?»

«— Bir de sorar. Ulan bizim gözümüze bunca zamandır uykunun girdiği mi var?»

Güldâne güldü:

— Anladım, bunlar çoktan sözü bir etmişler ama yersizlik bellerini bükmüş...

— Evet, dediğin gibi, yersizlik...

Oğlan,

«— Nerde kaldın namussuz?» dedi.

Karı,

«— Uyumadılar geberesiceler... Bekledim.»

«— Uyumadılar mı? Aman senin herif sakın uyumadı mı? Senin herif?»

«— Uyudu.»

«— Uyumadı dedin ya? Bak uyumadıysa...»

«— Uyudu...»

«— Çalık oğlan?»

«— Uyudu.»
«— Nerden bildin, şuna bak?»
«— Seslendim, kafasını kessen uyanacağı kalmamış...»
«— Tü Allah belâsını versin... Dur kız... Kapının sürgüsü...
“Sürgüyü...” dedim orospu... Sürgüyü sürmeden nereye gitmek-
tesin?»

Karı sürgüyü sürmesiyle, dışarda yatan kuyrukçu ne yapsa iyi? Kalkıp gözünü kapının budak deliğine dayadı. Karı çıkarken ocağa çırpı koymuş. Oda birden aydınlanmasın mı? Karı rahatça soyunmakta... Sanki bunlar gelin-kadın oyunundalar.

— Karı nasıl Kerim ağa? Güzel mi?

— Karı yaman... Karının benzeri bu topraklara hiç ayak basmamış... Ocağın kızıl ışığında bedeninin şavkı gözlerini kamaştırır. Karı yatağa girmesiyle bir kere sıçradı, «Aman bu ne?» diye bağırды.

— Neymiş?

— Meğer oğlan, herifin korkusuyla silâh elde yatmamış mı. Bildiğimiz lüver... Çekmiş de öyle yatmış... Karı demirin soğundan irkildi besbelli...

Oğlan üstüste:

«— Lüver kız... Bildiğin tabanca!» diye hırıldamakta... Karı,

«— Yatakta bu yalın dönerin işi ne ağam? — diye güldü —
sokuver yastığın altına.»

«— Senin herif... Senin herif uyumadıysa... Ulan namussuz Çalık... Ulan ben sana ne dedim? Senin herif...»

Bunları benim dediğim gibi söylemekte değil haaa... Dişleri birbirine vurmakta ki nerdeyse hepsi ağzına dökülecek...

«— Senin herif dedim kahpe... Senin herif uyumadıysa... Çoban kısmında oyun çoktur. Üstümüze gelirse... Kılıcı çekip:.. Sana dedim orospu...»

Bir vakit ses kesildi.

Karı,

«— Sen yoksa sevinç tutuğu mu oldun?» diye sormaz mı?

Oğlan taş kesildi besbelli... Karşılık yok!

Karı güldü:

«— Sakın seni babanın karıları bağlatmasınlar?»

— Dur Kerim ağa, «babanın karıları...» ne demek?

— Şu demek ki... Bu ağanın babası yeni öldü. Bir körpe karıyla bir kahpe bıraktı. Emey ablan onları sormakta... Kenan

ağam:

«— Kız bu nasıl bir laf?» diye tersledi.

Karı küstü, küsecek...

«— Ben anladım — dedi —, Benli Nazmiye kâğıt yazdırmıştır. Ya da hocaya bağlattı. Yoksa bu senin pörsüklüğün neyin nesi?»

«— Kâğıt mağıt yok... Dur... Sus dedim kahpe... Bu patırdı... Aman bir gelen mi var? Sakın kavat kocan mı orospu?»

«— Uyudu...»

«— Ya uyumadıysa... Ya uyumuşluğa vurduysa... Hem de vurmuştur. Seni sınamak için»

Karı dirseğine yaslanıp doğruldu. Ocağın kızılıtsından gördüm. Dişlerini ışıdatarak gülmekte ki, zehir...

«— Aman yiğit! yoksa sen benim heriften mi korktun da tutuldun?»

«— Korku ne demek kahpe? Şart olsun... Korku nasıl bir söz?»

Bizim körpe ağa böyle demekte ama, dişleri birbirine takır takır vurmakta...

«— Korku ne demek orospu? Üstümüze gelirse şart olsun vururum. Sen öyle mi belledin? Şimdi üstümüze gelsin, bak vurmaz mıyım?»

«— Sok şu tabancayı yerine... Yatakta, vurmak lafı mı olurmuş aslanım? Evet sen benim heriften korktun, ama boşuna korktun...»

«— Neden kız?»

«— Hiç korkma üstümüze gelmez.»

«— Sen nerden bileceksin? Sınamaya gelir ki... Kılıcı çekip.»

«— Gelmez yavrum, hiç gelmez. Bizim oralarda Kara Abuzer'in namı vardır, Kavat Abuzer derler. Ferah ol da keyfimize bakalım...»

— Aman domuz Çalık, essah mı bu laf? Yemin et...

— Kız sen benim yalanımı ne zaman tuttun? Şart olsun, bu böyle... Ocak söndü, ay ışığı devrildi. Gün ağardı ağaracak... Benim kulağım kapıda... Karı ne dediyse, ne kadar uğraştıysa fayda vermedi. Bizim ağa, ikide bir oflamakta, ahlamakta... İkide bir,

«— Aman bir patırtı var. Aman senin herif...» diye hoplamakta...

Allah bilir ya, bir zaman da inceden inceye ağladı, sonunda o gece fukara Emey ablam, Kenan Efendi-Ağamı rahatlandıramadı gitti. Ben bu korku tutukluğunu çok fena gördüm yavrularım, kapağa uğratılacak rezillik değil... Düşman başına...

— Peki sonra... Ertesi geceyi sordum.

— Halt ettin şimdilik... İşte biz hepsini anlattık. Haydi öpücükleri bastırın.

— Hele namussuz Çalık...

— Öpücük mü... Anan öle inşallah!...

— Ben Mahir ağama demez miyim? «Bu Çalık, senin Petek kızını karalamakta... » demezsem sen görde bak...

— Asıl Çakır Kâhyaların Kenan efendiye duyurmalı ki, bunu Kara Kavat Abuzer'e vurdurmalı...

— Evet, vurdursun da köyümüzden bu pislik temizlensin...

Gözlerini kısarak başka şeyler düşünüyormuş gibi dalginlığa vuran Çalık Kerim birden canavar gibi davranıp Advie'nin bileğine yapıştı. Kız «Ana yetiş!» diye bağırarak kurtulmak için kendisini geriye atınca arka üstü düştü. Çalık Kerim, zavallının kollarını kolayca büktü, belinden aşağısına pelivanlıkta olduğu gibi çifte sarmayı vurdu. Ötekilere,

— Korkmayın kızlar — dedi —, sizin öpücükleri de bu orospudan alsam gerek!

Yüzü korkunçlaşmıştı. «Ana kız, yetiş ana!» diye bağırarak Advie kızı her seferinde «Oooohhh... Oooohhh» diyerek tam beş kez öptü. Sonra iyice üstüne abanıp bir zaman altında ezdi. Debelenmesinden fena bunaldığını anlayınca kendini yan üstü attı. Yattığı yerde gözleri kapalı yalanarak, «Bal canım... Boyalı şeker... Sütü aş...» diye bir zaman hırıldadı.

Öteki kızlar keyifle gülüşüyorlardı.

Advie, bir tutam ot yolup Çalık'ın suratına çarptı. Durmadan gülen kızlara baktı. Sonra,

— Ben anama demez miyim? Ben anama... — diye ağlayarak köye doğru indi gitti.

Çalık Kerim'in Narlıca'da olup bitenleri böylece masal edip aşık ağzıyla şurda burda anlattığını, bu araya kızı Petek'le hizmetkârı pelvan Hasan'ı da karıştırdığını önce Mahir ağa

duymuştu.

Biraz kolladı. Kızının Hasan'la oynadığını gözleriyle gördü. Namussuz Çalık'ın yalan söylemediğini anlayınca fesini önüne koydu, bir zaman düşündü.

Petek kız, güzeldi, genç irisiydi, üç yıllık gelinken körpe tay gibi oynaktı. Gözleri kara da, yanakları inadına kırmızı... Bedeninin oynaklığıyla daha on bir yaşındayken dünyayı ateşe veren bu kahpeyi tutmuş, rahmetli kardeşinin oğlu Marazlı Selim'le evermişti. Hakçası, kız çok yalvardı, «Şu pis Selim, bana nasıl er olabilirmiş? Oh ana! Babam beni götürsün, dere boyunda kessin!» diyerek çok ağladı.

Karıların gizliden zorlamasıyla Muhtar Kadir Ağa bile araya girmiş:

— Kızı Selim'le everecekmişsin — demişti —. Selim kaç yaşında ki?... Benim bildiğim, daha on üçüne basmadı.

— Basmamakla... Yaş dediğin bir yerde durur kalır mı bre Kâhya? İki yıl sonra bakarsın on beşini bitirmiş...

— Ne kolay... Eğer ölümden aman bulursa... Hemi de bulamaz. Neden mi? Senin Petek kız, bunu bir gecede tüketir. Töbe hey Allah!... Selim oğlan on yaşından fazla göstermez. On yaşına kurban olayım, sıtmalı, marazlı... Suratını ince öksürük sarılığı kaplamış. Hayır, bu senin işin, Allaha yarar bir iş değil ağa...

— Yahu ne halt edelim? «Petek kahpesi çapına uygun hovarda ister» diyerek biz şimdi atadan kalma bunca malımızı elin yabancılara mı kaptıralım?

— Bu lafın doğru ama, Pis Selim marazlısı için değil... Bak Ağa, muhtar dediydi, dersin, biz ilerde bu işin rezilliğini çekeriz ki çok çekeriz.

İşte, namussuz Çalık Kerim'in ağızıyla, gelip yetişen rezillik üç yıl önce muhtar Kadir ağanın dediği rezillikti.

Mahir ağa, kızını kollayıp Hasan'la yediği haltı gözüyle gördüğü günün gecesi, evde el ayak çekilince sopayı hazırlayıp karısını karşısına aldı. Önce bildiği bütün bedduaları, küfürleri sıraladı, yeminlerin en kötülerini etti, lafı,

— Ben ikinizi de kesmez miyim kahpeler? — diye bağladı —, ben sizi dere boyuna indirip gâvur niyetine haaa...

Mahir ağanın karısı Osmanlı karılardandı. Kuru gürültüye papuç bırakmadı:

— Sep bu işin, buna varacağını vaktiyle bilemedin mi, ne güzel bildin? — diye dikildi —. Kâhya Kadir ağamı ben sana yollamadım mı? Mal sevdasına düşmeyeydin, vara iki tarlamız eksik olaydı

— Sus karın... «Yavaş» dedim namussuz... Hele şuna hele... Ulan ben seni sopaya yatırınca...

— Sopaymış... Hiç yatıramazsın. Suç hep sende... «Herif, dedim, bu oğlan erkek merkek değil... Bu, senin pelvan gibi kızını hak edemez,» dedim. «Bunun şimdisi ney ki ilerisi n'olacak?» dedim. Gerdek gecesinin sabahında örtüdeki kızlık kanı neyin nesiydi bakalım? Cıvciv kanı değil miydi? Geçenlerde: «Herif beri bak, senin merazlı güveyini koruda dişi itle gözlemişler. Haberin olsun,» dedim de güldüdü. «Erkekliği güreledi gördün mü?» diye güldün, «Hani bizim kıza yetişemez dedindi, bak yeğenimin elinden uçanla kaçan kurtulmaz oldu,» diye kabardın, hey akılsız...

— Höst orospu... Şaplak gelmekte...

— Şu erkek milletinde neden akıl yoktur hey Allah! Kıza sordum. «Hiç, dedi, bir yıldır eli elime değemedi, bizim yatmamız, bacı-kardaş yatması...» dedi. Oğlan elime şuncacık öksüz geldi. Bizim evde büyüdü. Petek buna öz bacısından ileri... İtle gözleyenler, «Ulan namussuz! Petek gibi karın varken...» demişler de: «Petek'i ben bacım bellemişim, nefsim uyanmamakta kardaşlar. Benim başımdaki belâ işte böyle bir belâ...» diye ağlamış.

— «Gidi rezil marazlı!» desem... Gücü yetmediğinden... Peki ben şimdi bu namussuzun kemiklerini kırmaz mıyım? Petek kahpesini gebertsem gerek... Hemi de bak... O Hasan olacak ırz düşmanına da yarın söyle... Savuşsun, köyde gözüme hiç görünmesin. Yahu nedir? Bunlar benim bunca yıllık namıma kara bulaştırıp elimi kanda mı koyacaklar? Sana dedim orospu!

— Herif akıllı ol. Petek gibi tavlı bir kızı Selim gibi marazlı bir oğlana veren adam, olur olmaz deliğe göz uydurup içerisine bakmayacak.

— Ulan, bizim durduğumuz yerde baktığımız mı var? Parpar'ın Çalık Kerim, kızın olacak kahpeyi masal edip anlatmaktaymış ki milletin gülmekten karnı yırtılmaktaymış...

— Vay sen, Çalık Kerim'in lafına mı kızdın? Köy yerinde, senin gibi varlıklı bir ağa, her ürüyen itin sesiyle sopalanıp ortaya

çıkarsa iş uzağa varır. Ağa kısmı, zibidi takımının lafına mı bakarmış? Bunlar İstanbul gurbetine donsuz gider, donsuz gelirler de: «Padişahın sultan hanımıyla yattık» diye öğünürler. Sen, Allahıma şükür, hizmetkâr sahibisin. Bizim işimiz hizmetkârsız dönmez. Hasan gibi pelvan hizmetkârı da bu Narlıca'da biz zor buluruz. Bir senin başındaki mesele mi? Ne demişler: «Bir ağacı suda çok koma, olur sana abanoz / Bir azabı çok tutarsan ya enişteniz olur, ya babanız...»

— Ulan bu nasıl bir laf?...

— Bilmez gibi... Tam fukara-kopuk lafı... Çalık gibilere öyle demek düşer. Aklın varsa, kahpe kızına biraz görün, pis Çalık'a basılmasın. Hasan'ı da sıkı tut. Pelvan kısmı avanak olduğundan, bu iş kulağına giderse Çalık'ı sopalamaya kalkar. Yediçınar Yaylası sahibi Kenan Efendiyle Kara çoban işi nasıl geçitirdiler? Baktılar ki bu Çalık olanları gözlemekte, bilmezlenip deflediler. «Akıl için yol bir» denilmiş... Rezilliği duymayana duyurmak hüner değil... Aslına bakarsan, sen kızını ere vermişsin. Namusunu kollamak bundan böyle kocasına düşer.

Mahir ağa, sabaha kadar of çekerek cıgara içti, gün ışıırken karıya hak verdi. Yüreğine taş bastı. Birkaç gün sonra, çeşme başında karılarıyla lafa dalıp geç kalmasına kızmış gibi Petek'e yavaştan bir sopa çekti. Anası, kızını kurtarmış oldu. Kulağına bu dayağın nerden geldiğini fısladı. Babasına fena kızdığını, ama Hasan akılsızlık edip Çalık'a bulaşırsa işin büsbütün kötüleşeceğini söyledi.

Dişlek Ahmet ağa için durum, bu kadar kolay geçirilir cinsten değildi. Herifin, düpedüz kendi alını lekeleniyor, fazladan araya kardeşinin adı da karışıyordu.

Ahmet ağa da, Mahir ağanın damadı Selim gibi sıska-zebundu. Bebekliğinden bu yana sıtmadan, öksürükten kurtulamamış, ne kadar derman ettiyse dalak şişkinliğini defleyememişti. Bitikliği yıldan yıla artıyor, ağır bir şey kaldırırsa, sapanın sapını biraz zorlarsa, hâşâ huzurdan, barsakları erkeklik torbasına takılıyordu. Fazladan huyu bozuk bir herifti. Eli sıkılığını giderek pintiliğe vardırılmış, malını yemez olmuştu. Karısı Şerife, komşularına,

— Cimri olur ama bu kadar mı olur bacım? — diye dert yanıyordu —. Bizim evde neden elek melek yok bakalım? Un elemek yasak da ondan... Bizden biri ekmek isteyecek diye ölüp dirilmekteyim. Bizim unumuzun yarısı arpa, yarısı kepek...

Komşu karılar gülüyorlar,

— Ahmet emmimi pek karalama kahpe — diyorlardı —. «Aman tükenir haa» diyerek sana bile el sürmediğinden işte böyle körpe - yiğit kaldın. Fena mı? Bize baksana... Sen yaşdayken çoktan kocadık...

Essahtan, Ahmet ağa kötüledikçe Şerife karı tavlanıp gençleşiyordu. Allahın işine bakmalı ki, üvey kayını olacak oğlan da, daha on dördüne yeni basmışken, ağasının tersine pelvan gibi irikiyım...

Ahmet ağa bütün bunları gözönüne getirdi, Allah bilir ya, karnı iyice bozuldu, fena pirelendi ama, karıyla kardeşini kollamaya yanaşmadı. «Yok canım, bunlar ne gibi bir reziller olmalı ki...» dedi.

Pis Çalık'a inandı mı iki yol görünüyor:

Karıyı boşamak... Kardeşini evden sürüp çıkarmak...

Karıyı boşasa, birbirinden küçük üç çocukla evinin dağılacağı belli bir şey... Oğlanı deflese... Bir kere kardeş... Et tırnaktan ayrılmaz. Sonrası, mal bölüşülecek... Adı pintiye çıktığından, bütün köylü kendisine düşman... Muhtarla heyet oğlandan yana oldular mı ölmeli daha iyi... Fazladan, köpoğlusu dev gibi çabalamakta... «Yerine tutacağın hizmetkâra, Çalık gibi besmelesizler, bu lafı etmeyecekler mi?»

Böylece Ahmet ağa, bir zaman doluya koydu aldıramadı, boşa koydu dolduramadı. Sonunda Mahir ağanın Petek kıza yaptığı gibi, bir şey uydurup karıya bir sopa attı. Kardeşinin ensesini şamarladı. Bundan sonra gidip Uzun İmam'ı bir tenhada buldu.

Namussuz Çalık, kendisini medreseye koyacağından, Uzun İmam'ı, Narlıca'da muhtar Kadir ağadan çok sayıyordu.

Ahmet ağa, kurnazlık etmiş, Uzun İmam'a kendisi için değil, Mahir ağa için ağlamayı uygun görmüştü.

— Köyümüzün birinciye gelen zengini, ekmek sahibi bir ağası olup... Odayı konuk doldursa köyün yüzünü ağartıp... İki para etmez bir pis Çalık'ın ayağı altına düşürmek nasıl bir gayretsizlik? Herifin haberi yok diyerek biz şimdi bilmezden mi gelelim? Köyün namusudur. Korunması birinciye sana düşer... — diye çok laf etti.

Uzun İmam biraz dinledi. Gözlerini kurnaz kurnaz kırıştırdı. Buradaki Mahir ağanın aslında Ahmet ağa olduğunu ossaat

anlamıştı. Gülüverdi de,

— Adaaam aldırдыңın şeye bak — diye umursamazdan geldi —. Şu rezil Çalık'ı bilmez gibi bre Ahmet ağa... Pisin lafını, şimdi biz, adam lafı hesabına alalım da ortalığı büsbütün batıralım mı? İyisi, bana dedin, başkasına hiç deme, Mahir ağaya gelince, hiç duymasın daha iyi... Bana sorarsan, bunlar aslında Çalık işi değil, bu köyde adamın dostu varsa düşmanı da vardır. Vazgeç yahu! Öyle uyuz itlerin lafına kim bakar? Varsın ürüsün...

Ahmet ağa pintiydi ama avanak değildi. Bu sözlerin ne demeğe geldiğini hemen anladı. Uzun İmam Çalık oğlandan yana... Öyleyse, Muhtar Kadir ağa olacak namussuz da Çalığı tutuyor demek... Çünkü, bu Uzun İmam nâmerdi, muhtarsız işe öldüm Allah koşulmaz.

Ahmet ağa, İmamın yüzüne karşı:

— Orası da öyle ya, benim neme lâzım!... Bizimkisi komşuluk gayreti... — filân dedi. İçinden de: «Ne demişler? “Bazı dingil döner, bazı teker...” demişler. Eh bakalım, Uzun kavat, dünyadır bu... Bir gün yonduğun bu kazık senin kışına batarsa konuşuruz!» diyerek dişlerini gıcırdattı.

Uzun İmam, fukara Ahmet ağadan ayrılınca gidip meseleyi Muhtar Kadir ağaya anlattı. Bir zamanlar güldüler.

Gece yatsıdan sonra pis Çalık camiye süpürüyordu. İmam,
— Sen ne yaptın domuz Çalık? — diye şakadan çıkıştı —, sen ne halt ettin bakalım?

— Ne yapmışız sayende efendi-ağa?

— Bir de sorar. Bütün Narlıca senden davacı...

— Koca bir Narlıca köyü, bizim gibi bir Çalık'tan neyi alıp verememekte?

— Artık orasını kendin bilirsin. Bugün bana kim geldi bakalım? Senin Pinti Ahmet ağan geldi Pekmez tüccarı Ahmet ağan... — Gülerek gözünü kırptı —: Senin şu anlattığın pekmez satma işi üzerine çok laf etti.

— Sen ne dedin?

— «Benim Çalık oğlum, öyle sözü ağzına almaz — dedim —. Benim Çalık oğlumun ağzındaki Kur'an sûresidir. Siz rezilinizi başka yerde arayın — dedim —. Hem benim Çalık oğlum, buranın durucularından değil ağa, yakında Çorum medresesine molla yazılacak ki ilerde Mekke kadısı olsa gerekir» dedim. Nasıl iyi demiş miyim.

— Sağ ol efendi-ağa, Allah tuttuğunu...

— Kes namussuz... Şunun bunun evini gözleyeceğine okumaya kuvvet ver. Köy yerinde fukaralık gibi belâ olmaz. Sen fazladan çalıklısın rezil oğlum, toprak işinin hakkından gelemezsin. Köy yerinde fukara ölmeli, ötesi yok... Bana sorarsan, köy yerinde bir adamın en azından on beş, yirmi tarlası olacak... Yarısı su altında bir tarlalar... Başkaca, bağ ister bahçe ister. Hiç değilse bir değirmenin yarısı sana dönmeli... Öküz dersen, üç çiftten aşağısı elvermez. Harmanda hizmetkârların, ortakçılarının çabalarırken sen gölgede çubuk içeceksin! Haaa, nasıl bu sözüm?

— Doğrusun efendi-ağa!...

— İşte bu sebepten, ben sana Çorum medresesini yakıştırdım. Biraz daha oku yaz... Din üzerine dediğim lafları ağzından kapıkayıver. Kuran'ın Arap ağzını iyi çevirmeye bak. Bu dünyada mollalıktan rahatı yoktur. Köylü kısmı on yıl yaşarsa, imam-hoca kısmı en azından otuz yıl yaşar. Neden mi? Toprakla boğuşup yıpranmadığından... Medrese derseni pek iyidir. Canın çekerse iki okursun, çekmezse şuraya uzanır bir vakit yatarsın. Önüne bedavadan sıcak aş gelir. Haftada iki kere aşureyi pişirirler de, «Allahını seven buyursun» diye zor bile ederler. Üç aylarda cerre çıkıp beyaz mecidiyeleri kemere dizmeyi ne yapalım? Sonunda köyün birine imam yerleştin mi, tamam...

Uzun İmam, o gece eline davranan pis Çalık'ın sırtını sıvazlamıştı. Ahmet ağayla hoca hakkı yüzünden her yıl boğuşuyorlardı. «Pinti deyyus, her yıl hoca hakkı olarak verdiği beş gaz tenekesi ekine hile katmakta... Beş tenekeden birine harman süprütüsünü doldurup... Bakarsan bir teneke ekininin kıymeti yok ama, herifin yaptığı edepsizlik!...»

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIK HAFIZ

I

Çalık oğlanın, Advıye kızı tutup öteki kızların yerine doyasıya öptüğü günün gecesi, yatsıdan sonra millet hep dağılmış, camide Uzun İmamla Çalık Kerim'den başka kimse kalmamıştı. Kerim her gece yaptığı gibi, elleri göbeğinde, İmam'ın çıkmasını bekliyordu.

Uzun İmam, neden sonra kalktı. Gözleri yarı kapalı yaklaştı. Kandillerin ölü ışığında suratı pek farkedilmiyordu.

Çalık Kerim,

— Işıkları karartacağım — dedi —, bir emrin var mı?

— Var elbette...

— Buyur!

— Buyurduk işte, buyurduk ki bak nasıl! — Uzun İmam böyle söyleyerek birden uzanıp Çalık Kerim'in koca kulağına yapıştı —: Şimdi söyle bakalım Çalık oğlum, bugün öğle baktı döl güderken sen Advıye kıza ne yaptın?

— Advıye kıza mı? Ne yapmışım? Hiç bir şey...

— «Ne yaptın?» dedim, haa ne yaptın?

— Aman aman kulak koptu!

— Kopması daha geride... Kızı pek mi canın çekti domuz?

— Aman efendi-ağa, vallah billâh...

— Dur hele! Yeminlere de sıra gelecek...

— Ana uy! Kulak gitti kulak...

— Gittiği yok domuz Çalık, nah işte elimde... — Uzun İmam kulağı oğalaya oğalaya büküyordu —: Nah, gittiği nerde yavrum Çalık?

— Öldüm ana! Vay kulak! Töbe öldüm!

— Hele yalancı! Ölmüşmüş! Hiç ölmedin, domuz gibisin.

Bu sırada kulağın kıkırdağı kırıldı, acısı Çalığın hem karnına, hem de ense köküne bıçak gibi saplandı. Kerim, can acısıyla Uzun Hocanın kalın bileğine yapıştı. Herifi çelmeleyip düşürmek aklından geçti. İmam bunu ummadığından belki de yıkılırdı, ama medrese işini hatırladı:

— Vallah kulak gitti, ayaklarını öpeyim Efendi ağa — diye yalvardı —, ayaklarını... Ben kız öper miyim? Ben Kur'an ezberlemekte değil miyim? Aman kulak... Aman, beni sen medreseye...

— Sen o medreseyi artık unut... Sen gayri Medresenin kapısını bile göremezsin. Vallah göremezsin, billah göremezsin.

Bu söz üzerine Çalık Kerim'in beli sanki yedi yerinden kırılmış, alt yanı tutmaz olmuştu. Korkudan boğazı kuruyuverdi:

— Ben ettim, sen etme! — diyerek ağlamaya başladı —, sen etme... Medreseye götürmezsen ben ölürüm, ben reçberliği...

— Ölmezsin oğlum Çalık, kağrı kazığı gibi sürünürsün.

Uzun İmam, Çalığı iki kere salladı, ayaklarını yerden kesmek için oğlanın ağır vücudunu yukarı kaldırdı. Çalık Kerim sıçradıkça boynu yayık sopası gibi karnından dışarıya çıkıp yeniden içeriye giriyordu. İmamın medreseye götürmekten cayması elini ayağını kesmişti. Artık kendini kurtarmaya bile çalışmıyordu. Hele anası Ayşe karının arada sırada söylediği bir laf aklına gelince büsbütün bitti. Anası karı: «Senin rahmetli babanı bu Uzun İmam sopayla gebertti hay oğlum! — demez mi? —. Yoksa herif daha yaşardı. Akıllı ol! Bu Uzun domuz bize evvel-eski düşman!»

Uzun İmam kulağı biraz daha ovaladı, biraz daha büküdü sesi-soluğu kesilen oğlanı bir silkeleyip leş gibi şuraya atıverdi:

— Bir daha duyarsam keyfine! — dedi —, bir duydum mu... Bak beni başkalarına hiç benzetme! Bir daha minareye çıktığını, mezinliğe yeltendiğini de görmeyeceğim. Bana senin gibi namusuz çömez lâzım değil. Defol gözüm görmesin!

Herif kandillerin alaca karanlığından kara cüppesiyle dev gibi dikilmiş, koca parmağını lüver namlusu gibi uzatmıştı. Çalık Kerim, herifin ayaklarına kapanıp yalvarmayı düşündü. Fayda

vermeyeceğini nasılsa kestirip vazgeçti. Uzun İmamın tekmeleyeceğinden de korkmuştu. El yordamıyla fesini düştüğü yerden alıp emekleyerek camiden çıktı.

Bir zaman hiç bir şey düşünmeden, nereye seğırttiğini kendisi de bilmeden koştu. Bacakları ince-kuvvetsiz olduğundan eskiden beri koşmayı hem sevmiyor, hem beceremiyordu. Şuraya kadar gidemeden soluğu tıkanmış, göğsü sıkışmıştı. Eve çıkan yokuşu bitirip avlunun kapısına gelince yere çöktü.

Kafasının derisi yanıyor, bunun tersine suratı gecenin serinliğinde donmuş gibi sızlıyordu. Fesini elinde tuttuğuna şaşıtı. Başına geçirirken kulağının acısını birden duydu. Bu acı, tuz serpilmiş yara acısına benziyor, boğaz damarlarından geçerek yavaş yavaş karnına iniyordu. Kusacak gibi iki kere öğürdü.

Namussuz Narlıca ışıklarını söndürmüş, sanki gebermiş gitmişti. «Herif kızı bahane etti — diye dişleri birbirine vurarak düşündü —, bahane etti, biz bu köyde kaldık. Bu temeli boklu Narlıca'da... El ermez, güç yetmez. Tarlan çok değil ki ortağa vereşin. Çalısın bir yandan... Toprak işi senin ne ağzına... Herif bizi öldürdü ana, herif bizi bitirdi topal orospu!»

Elini yüzüne götürdü. Gözlerinden ip gibi yaş akıyordu. Aşağıdaki koyu karanlığın içinde birden bir ışık parladı. Çalık Kerim umutla doğruldu. Fakat sonra kendini cıvık hamur gibi salıverdi. Görünen Uzun İmam'ın ışığı... Herif avluda dolaşıyor, «Babanı bu Uzun herif sopalaya sopalaya... Hani on beş yaşına gelince seni medreseye götürecekti? İşte on beşine geldin de geçtin bile... Bedava hizmetkârı kim bırakmış ki benim avanak oğlum?» Anasının sesi... Omuz başında, fısıl fısıl...

Köy yerini hiç sevmiyordu. Medrese lafından beri buradan kurtulacağına kendini iyice inandırmıştı. Şimdi kulağına yapışıyor da batağın içine atıveriyor. «Biz buna n'aptık hey Allah? Biz bunun hizmetini hep görmedik mi? Biz bunun kış odununu hep taşıdık, hoca hakkını topladık da ambarına kadar sırtımızda çektik.»

Dudaklarını yaladı, göz yaşlarının acı tuzunu ağzında duyarak tükürdü, derin derin içini çekti: «Babanı sopayla öldürdü. Seni bir vakit medreseye götürmez. Neden mi? Gelirsin de imamlığı elinden alırsın diyerek...»

Yüreğini kaplayan korku, yeni bilenmiş keskin bir şeydi. Gergin damarlarının üzerinde yavaş yavaş testere gibi işliyordu.

Ellerine dayanarak kalkmaya çalıştı. Eve kadar emekledi. Soyunurken farkına varmadan inlediği için, «Ne var, hasta mısın?» diye soran anasını ağız köpürmüş köpek hırıltılarıyla tersledi.

Ertesi gün, Çalık Kerim'in kulağından sarı bir su akmaya başlamıştı. Akıntı bir zaman sürdü. Geceleri hayalleniyor, Uzun İmam'ın dişlek ağzını, kan çanağına dönmüş kara gözlerini — hele lüver namlusu gibi uzattığı kalın parmağını — görür gibi olarak sıçıyordu.

Çalık Kerim çok hastaymış gibi bir hafta yataktan çıkmadı. Uzun Hoca'nın samanlığını yakmayı, ineğini baltalamayı tasarladı. Bir ara herifi öldürmeyi bile aklından geçirdi. Bunların sonu medreseyi büsbütün kaybetmeye varıyordu.

Bir ara gurbete çıkmayı da düşündü ama bundan hemen vazgeçti. Köylü kısmı gurbette bir «Zorlu gurbetçi»nin yanına katılmadan gidemez. Köylü kısmının bir başına gidebileceği yer kasabası. . . «Kasabayı aşın mı yitersin namussuz, kaybolursun da duman olup havaya çekilmişcesine...»

Hafta sonunda İmam'ın ezan sesiyle uyanmıştı. Alaca karanlıkta tavana bakarken aklının içinde sanki bir şey sıçradı. Gözlerini bir zaman kıstı, pusuda bekler gibi soluğunu kesti. Neden sonra yorganı tekmeleyerek davrandı.

— Dur sen! Bu neyin nesi bakalım? Aman Çalık oğlum, ben senin aklına tüküreyim aklına...

Bunları yüksek sesle söylediğinden anası:

— Bir şey mi dedin? — diye sordu.

— Ben sana ne dermişim sabah sabah?

— Hastalığın savuştu mu?

— Gevezelenme, geçmişinden başlarım.

«Peki, bu Adviye orospusu bizim kendisini öptüğümüzü neden anasına demedi de gidip Uzun Hoca'ya ağladı. Öyle ya bu herif hısmı değil, kabilesi değil. Elin herifi buna neden arka çıksın? Hem de öğütle arka çıkmakta değil kulak kopararaktan... Bu işte bir bityeniği var!»

Çalığın yüreğine birden umut doluvermiş, avuçlarını, sırtını kaynar bir ter kaplamıştı. Sert sert yutkundu: «Medresenin yolu kapanmamış mı sakın? Aman göreyim seni! Sen hey Çalık, akıllı ol! Bu Uzun Hoca domuzunun Adviye'lerle bir işi var, kızın anasıyla bir işi... Adviye'nin anası olacak karı eskiden İhsan

Çavuşla az söylenmediydi. «Herifin pelvanlığını bu karı tüketti» demezler mi? Öyleyse bunlar evel-eski yiğit herif meraklısı... Hocayı dağ gibi görmesiyle. Dur hele Uzun İmam! Ben seni anandan doğduğuna pişman etmezsem, sen gör de bak! Şimdi medreseye bizi oynatarak götürürsün ya, bu kez de biz belki nazlanırsınız bir vakit...»

Kulağında acı-sız, yüreğinde korku morku kalmamıştı. Hemen fırlayıp sabah namazına yetişti. Köylünün dağılmasını bekledi, Uzun İmam'ın elini öpmeye davrandı.

Uzun İmam, kulak kırma işinden sonra pis Çalığın mala, davara bir kötülük etmesinden biraz korkmuştu. Öfkesi geçmiş gibi gülümseyerek:

— Nasılsın Çalık oğlum? — diye sordu —, iyi misin? Anan «hasta» dedi. Neyin nesi bu hastalık? Sıtma filan mı? Bana sorarsan hepsinin başı akılsızlık ve de nefesine sahip olamamak... Artık akıllandın ya inşallah?

— Akıllandık sayende efendi-ağa!

— Adamoğlunun en büyük düşmanı: Uçkur gevşekliliği...

Uçkuru gayet sıkı tutacaksın.

— Bize iftira ettiler. Biz o niyetle...

— Ben senin babanı da bilirim. Siz ev-ocak rezil takımısunuz.

Ama bir kere daha iftira ederlerse kulak kökünden kopar haaa! Bir Çalık Kerim iken, bir Kulaksız Kerim olursun.

— Oluruz sayende efendi-ağa.

— İşte bu kadar... Yarından sonra gene ezanı oku, camiye süpür, «Küçükten suç, büyükten bağış...» demişler.

Çalık oğlan İmam'ın eline bir daha davrandı. O günden sonra da herifi gece gündüz kollamaya başladı.

İmam'ın karısı, köylü karılarının çoğu gibi, daha kırkına gelmeden ihtiyarlamış, aygır gibi herifin, o işini göremez olmuştu. Advie'nin babası Süleyman ağa da karısına göre çok yaşlıydı. «Tamam! Bunlar işi uydurmuşlar ama nerde buluşmaktalar?»

Yatsıdan sonra muhtar odasına gelen Uzun İmam, oradan doğruca evine gidiyor, ancak sabah namazında dışarı çıkıyordu. Bir aralık, bunların kasabaya inip oradaki ahabap evlerinden birinde çiftleştiklerinden hiylelendi. Eski kulağı kesiklerden olan Uzun İmam'ın kasabada bu işi gördürecek insanı elbet bulunurdu. Arkaları sıra pazara gitti. Her seferinde hoca geldiyse karı gelmedi, karı indiyse hoca köyde kaldı. Kısacası: iki ay içinde

karı, hocanın evine bir kez bile uğramadığı gibi İmam da Süleymanlardan yana dönüp bakmadı.

«Geriye ne kaldı hey Allah? Geriye okuldan başka bir bok kaldı mı? Bu kahpe, bebek donuna girip okula gelmekte değil ya!» Çalık Kerim bunu bir gece sabaha karşı Hocanın evini gözlerken kendi kendine söylemişti. Söyler söylemez eli çenesinde öyle durakaldı. «Aman sakın! Tüüü kafa! Kuru kafa!» başına iki şaplak indirdi. «Ulan anası değil de sakın kızı mı? Hemi de kızı... Şu bildiğimiz Advıye orospusu...»

Çocuklar caminin arkasında iki katlı yarı yıkık bir evde okuyorlardı. Bunun altında, vaktiyle ahır olan yerde şimdi bir ölüsali — teneşir — iki tabut, köy vakfından içinde ölü suyu kaynatılan karakazan durmaktaydı. Ders okunan üst odayı eskiden beri çocuklar sıra ile süpürüyorlar, soğuklarda her sabah getirdikleri odunla ısıtıyorlardı. Namazdan sonra yatmayan Uzun Hoca çoğu zaman Kur'an'ı orada okur, süpürmeye gelen öğrenci içeri girince, «Toz yutmak fenadır. Her çeşit illetin başı bu toz... Sultan Hamit efendimizin gâvur doktoru söyledi,» diyerek avluya inerdi.

Çalık Kerim burasını kollamaya başladıktan sonra sabah namazını kılınca kimseye görünmeden ahıra iner olmuştu. Üç gün sırayla bekledi. İki oğlanla bir kız geldi. Uzun Hoca her seferinde avluya çıktı, ayak yoluna küçük su dökmeye gitti. İşini gördükten sonra elini şalvarının içine sokup uğraşiyor, böylece süzülen gözlerini, gökyüzüne kaldırıp derin derin geçirerek Allahına şükreliyordu.

Kerim oğlan boşu boşuna beklemenin faydasızlığını anlayarak Güldane'nin ağzını arayıp, Advıye'nin temizlik sırasını öğrendi. O sabah gözetleme yerine girip bekledi. Çok geçmeden Advıye kız,koltuğunda bir çıkınla görüldü. Belli bi şey! İmam'a tatlıdan, börekten bir şeyler geliyordu.

Kız yukarı çıktı ama bu kez Uzun Hoca toz korkusundan aşağı inemedi. Çalık Kerim'in yüreği gümbür gümbür vurmaya başlamış, keyfinden ağzı sulanmıştı. Yukarda süpürge hışırtsı da yoktu. «Ulan tuttum! Ulan seni yakaladım domuz! Peki şimdi ne olacak? Ben seni bitirmez miyim?» diyerek çıplak ayaklarıyla merdivenleri gürültüsüz çıktı.

Göreceğini görünce soluğu genişleyen Çalık Kerim, fesi

kaşına yıkıp ellerini arkasına bağlayarak çocukların döl göttükleri mer'aya çıktı, Güldane'yi bir kenara çekti:

— Beri bak kız! — dedi —, sorduğuma, doğru karşılık vermezsen sonunu kendin düşün.

— Neymiş? Bildiğim bir şeyse can baş üstüne Kerim Ağa?

— Bildiğin elbet! Sen de okulu süpürmeye gitmektesin öyle ya?

— Gidilmez mi? Okul temizliği sevaptır. N'olmuş?

— Temizlerken Uzun Hoca sana n'aptı?

Güldâne, yüzüne dik dik bakan Çalığın karşısında hem şaşırды, hem telâşlandı:

— Uzun Hoca mı? — diye kekeleydi —. N'apmış?

— Sana sormaktayım namussuz! Benim her şeyden haberim var. Doğrusunu söyleyeceksin, yemin verdin, bak!

— Uzun Hoca n'apar? Dedem yerinde bir herif! Dedem yerinde...

— Deden yerinde olsun! Sana ne yaptı demekteyim, cadı? Şart olsun bak... Doğrusunu demedin mi, bittin bil!

Güldâne gözlerini kırıpıştırıyor, bu domuz Çalığın gizlide olan bir işi nerden, nasıl öğrendiğini, ne kadarını öğrendiğini kestirmeye çalışıyordu. Uzun Hoca okul temizliğinde iki kez üzerine gelmiş, öpmeye çalışmıştı. «Alçağın sakalları da bir sert... Diken gibi... Bu Çalık dersin her lafı türkü edip çağırır. Vay başıma gelenler!»

— Hadisene kız, sana dedim.

— Okul temizliğinde... O sakallı papaz, belime sarıldı da arkamdan apansız... «Dur şöyle! Sen büyümüşsün kız, sen eşek kadar olmuşsun. Gözün kimde bakalım orospu?» dedi.

— Bu kadar mı? Öpmesi filan yok mu?

— İkincisinde «Babama derim şart olsun» diye ağladım da güç ile kurtuldum. Bir daha da bana değmedi. Babamdan yıldırı besbelli... Neden sordun domuz Çalık? Sen bunları kimden öğrendin?

Çalık Kerim sabahleyin budak deliğinden seyrettiklerini anlattı:

— Baktım ki — diye güldü —, Adviye yukarı çıkınca sakallı domuz inmedi. «Ne demek, yoksa Adviye'nin süpürdüğü toz bal gibi tatlı bir toz mu?» dedim. Bir çıktım ki...

— Eee?

— E'si yavrum. Herif kızı, hoca postuna yatırmış yuvarlamakta ki dam üstülerinin lov taşları haltetmiş.

— Belki kötülüğe değildir. Advıye'nin karnı ağrıdığından okuyuvermiştir.

— Demek sana da sabah sabah nefes mi etti, arkandan sarılıp?... Adam kendisine derman edene, «Babama derim ha!» der mi?

— Domuz Çalık senin yüreğin pis...

— Dur yavrum! Biz başka bir şey mi dedik? Elbette kızın karın ağrısına derman etmiştir. Hem de nasıl bir derman! Uzun İmam hırıl hırıl kendinden geçti. Ak sakalını görmeli! Teke sakalı gibi bir titreme tutturmuş, nerdeyse kılları bütün dökülecek de Çorum mahkemesinin Köse hâkimi gibi tüysüz kalacak.

Güldâne belânın kendi üzerinden aşarak Advıye'nin başına çöktüğünü anlayınca biraz ferahlamıştı:

— Kahpe neden bağırmas ki? — diye ayıplamış gibi yüzünü astı —. Bağırmalı da yedi köyün adamını başına toplamalı.

— Herkes senin gibi avanak mı? Belki bu da bir derstir. İlerde çok lâzım bir ders! Hemen bağırma neyin nesi? Çalık Kerim mi ki bağırısın.

— Essah, burda olsa ağlar, adama iki laf dinletmez! Uzun İmam, dağ gibi bir herif... Korkmaz mı bu orospu?

— Neden korkacak? İmam, «Kınalı keklik göze gelmiş,» diyerek derman etmekte... Size iyilik hiç mi yaramaz reziller? Sizin gibi anadan güzel kızların göze gelmeleri kötüdür, birden karınları şişer. Daha mı iyi?

— Beni karıştıрма alçak!

Güldâne duyduklarını anlatmak için hemen yürüdü. Çalık Kerim arkasından bir zaman baktı: «Sakallı kavat işitsin ki...» diye başını salladı, «İşitsin de akli sıçrasın!»

Evet, Çalık Kerim'in düşündüğü gibi, Uzun İmam'ın can başına sıçramıştı ama, «Şu namussuzu aman yol yakinken medreseye atalım!» diye değil! Yolunu tenhada çevirip: «Bu nasıl bir şaka Çalık oğlum? Ben seni öz evlâdımdan ayırmazken... Şaka ettiğini bilmezler de...» diyerek yalvarmadı da...

Çalık Kerim'in sözleri kulağına değmesiyle, bir kere «Hay!» diye yürekten bir bağırdı, Allah göstermesin kudurup göklere çıktı. Kara cüppesini savurarak caminin içinde bir vakit fırl fırl

döndü. «Şuncacık kötü Çalık, pire kadar aklıyle bizi yerimizden mi edecek?» diye homurdanıyor, «Bizim gibi rüzgâr görmüş bir herifi, gurbetlere düşürecek de he mi?» diye göğsünü yumrukluyordu.

İşin şakası yoktu. Kur'an dersine gelen el kadar kızlara dokunduğu bir yayılırsa Narlıca'dan sürülüp çıkarılması şurda kalsın, başka bir köy bulacağı da şüpheli... Çalık oğlan, ekmeğini kesiyor ki, açlıktan öldüresiye...

Lafı getiren komşusu, «Eyvah gördün mü? Fukara aklını sıçrattı» demeye kalmadan, Uzun İmam, bir kez daha bağırdı, adamcağızı göğüsleyip eve koştı, el yazma Kur'anı kapıp dışarıya uğradı. Muhtar odasına doğru seğirtti ki arkasından kurşun yetişmez...

Birazdan korucu Rüştü emmi gidip Mahir Ağa ile Ahmet ağayı çağırdı.

Odadaki ayaktakımı çıkarılıp kapılar sıkıca örtüldü, dışarıya soluk sızmaz oldu.

Uzun İmam, koca sarıklı fesini sıkıca bastırıp Kur'anı üç kere öptü. Başına koydu, sonra önüne bıraktı. Cüppesinin kollarını döğüşecek gibi kıvrıp elini kitaba bastırarak bağırmaya başladı:

— Ey din kardeşleri... İşte Allah'ın kitabı... Ey Müslümanlar işte size, Hazreti Osman efendimizin elyazma Kur'anı ki üstüne yemin edildikte yüreğini kıl kadar bir domuzluk yokladı mı bitti. İnanmayan kâfir olur. Bu kitap ne yazarsa haktır. Bu kitapta yeri var ki iftiracının kanı helâl... Her Müslümana ömründe bir iftiracı öldürmek Allah'ın emridir. Bakın ağalar, ben buraya namus davasına geldim. Yeter etti bu Çalık... Bu Çalık, bize daha neler çecktirecek hey Allah? Bunun gibi bir belâ hiç görülmemiştir ve de hiç duyulmamıştır. Firavun, Yezit, Mervan da böyle değil! Bu Narlıca'nın, bu Çalık'tan çecktikleri elvermedi mi? Namus dediğin boyalı şeker değil ki pazardan, panayırdan birkaç okka alasın da keyfine kullanasın. Biz bir vakit bu, Çalığın babasıyla uğraştık. Köyümüzün namı batayazdı. «Narlıca'nın Parpar öfkesi» diye az mı söylendi. Türkü olmamıza bir şey mi kaldıydı? Hamdolsun dualardan biri rasgeldi de kurtulduk, Parpar namussuzunun karnına cinleri dolduran da Allah, sonunda rezili pislige bulayıp geberten de Allah... Ne fayda! Şimdi el kadar tohumu yetiştirdi, hem de babasını geçti. Bunca ekmeğin sahibi ağalarımızın bunca kitap devirmiş bir Uzun Hoca'nın namusuna gübre sıvamaya

yeltenmesi ne biçim belâ? Yeter, elverir. Nedir bunun elinden bizim çektiğimiz yahu!

Ahmet ağa, sakallı domuzun iyice bunaldığını anlayıp keyiflendi, bilmezden gelip sordu:

— Mesele nedir? Çalığa n'olmuş İmam? Hele bir anlayalım ki...

Uzun İmam vaktiyle «pekmezine sıçan düştü.» diye eğlendiği Ahmet ağanın öç almakta olduğunu farkedecek halde değildi. Namussuz Çalığın uydurduğu yalanı kısaca anlattı. Hemen gene esip gülemeye geçti, Allahın, dağına göre kar verdiğini, bunca belânın, küçüklerde korku-saygı, büyüklerde acıma kalmadığından ileri geldiğini, büyüğünü bilmeyenin dinini imanını da bilmeyeceğini, böylesini gebertmenin yedi kere hacca gitmiş kadar sevabı olduğunu ileri sürdü:

— Düşünelim bir kere hey Müslümanlar! — diyerek iki dizi üstüne geldi —. Düşünelim ki Sürgün Kırımı yılı o kadar adamı neden temizledi? Sonunda Gâvur Ali ağa bu oğlanın deyyus babasını alıp götürünce illet nasıl defoldu? Kurban olduğum Allah, insanları neden çeşit çeşit yaratmış? Hepimizi kalıp dökmesi neden birbirimize benzetmemiş? Şu sebepten benzetmedi ki, insanogluna ruh vermiştir. Ruh görülmez. Ruhlar da iki çeşit: Şeytanı var, Keleş var. Allaktır, her birimizi ayrı kalıpta yaratmıştır ki, yüzümüzden gözümüzden ruhumuzun ne mal olduğu anlaşılacak... Bir adam Çalık'sa, sopa gücüyle doğmuşsa, fazladan suratında iman nuru yoksa, ruhu şeytan ruhudur. Bu böylece bilinmeli, ona göre hesabı görülmeli.

Muhtar Kadir ağa can sıkıntısı ile sordu:

— Peki, anladık. N'apılın? Pisi yatırıp keselim mi?

— Hükümet kanını aramasa, kitap, «Yatır kes» demektedir. Neden? Çünkü ben kaç zamandır farkındayım. Narlıca'ya bir uğursuzluk çöktü kardaşlar, köyde bet bereket kalmadı. Ben buranın bunca yıllık hocasıyım, bunca zamandır dağda kalan hayvanlara muska yazarım, canavarın ağzını bağlarım da mallarımızı paralamaya bırakmam. İki, üç aydan beri dağda kalan bütün hayvanları kurt neden parladı, neden muskalar fayda vermedi? Çünkü toprağımıza yeniden Parpar belâsı ayak bastı. Anadan Çalık bir belâ ki hiç bir belâyâ benzemez. Bu Çalık bize ne yapsa iyi? Canavarın inini bulmuş da yavrusunu taşla gebertmiş. İşte buraya elimle yazdım Kadir Kâhya. «Uzun İmam dediydi»

dersiniz, bunun sonu doğruca Sürgün Kırım'ı yılıdır. Elimizi çabuk tutalım da bu uğursuzluğu yol yakınken aramızdan sürüp çıkaralım. Osmanlı mülküne sürgün illeti düşürürsek Allah bunu bizden sorar. Ben bu lafları kendim için etmedim. Beni yedi vilâyette bilenler bilir ve bana dil uzatan belâsını tez vakitte bulur. Bizi çamurlamak dinin temelini çamurlamakla bir... Çünkü hoca kısmı, bugüne bugün, dinin temelidir. Biz, el kadar bebeklere, sözüm burdan dışarı o işi nasıl yaparız? İşte Kur'an, işte Allahın kitabı... İşte üstüne elimi bastım. Bundan sonra yalan olmaz. Kur'ana yalandan el basanın yeri cehennem! Öyle katran kazanı filan olsa öp de başına koy... Doğruca Meyil deresindeki Gayya kuyusuna tekerlenirsin. Yalanım varsa bu kitap karnımı şişirsin de beni Parpar ölümü ile gebertsin.

— Adam Uzun İmam, çocuk gibi...

— Boş ver herif! Düşündüğün şeye bak.

— Karşına aldığın, bir Çalık parçası... Herkes seni de bilir o pis Çalığı da...

— Biz kaç zamandır aldırıldık mı? Varsın it gibi ürsün gezsün.

Uzun İmam karşındakilerin yüzlerine şaşırarak baktı, umursamadıklarını anlayarak fena telâşlandı. Çalık belâsının ilmeği boynuna geçmek üzereydi. Eğer bir çare bulamazsa imamlık elden ha gitti, ha gidecek... Uzun İmam'ın telâşı birden korkuya döndü. Can kaygısıyla davrandı, sarıklı fesini, başında iki kere dolandırdı, ellerini gökyüzüne açarak Arapçadan bir şeyler okudu:

— Hadistir bu hadis! — dedi —, Hazreti Ali'nin Üfek vak'asında neler oldu? Ayşe anamız kervandan geride kalıp... Devesini ihtırrırlar ki üstündeki kapalı köşkte kimseler yok. İftiracılar laf etmeye başlar. Meğerse Hazreti Ayşe anamız kervandan ayrılmış da küçük su dökmekliğe oturmuş. O zamanlar kervanların arkasından Döküntübaşı gelirdi. Döküntübaşı, konak yerinde unutulmuş eşyaya, kervandan geri kalan hayvanlara, insanlara göz-kulak olan demek... Allahın işine bakın ki o günün kervan döküntücüsü de yakışıklı bir delikanlı... Hazreti Ayşe anamız kervanı kaçırdığından telâşlanmış... Koşmuş, koştuğundan saç-başı biraz karışmış, mübarek yanaklarına bir pembelik gelmiş... Fazladan boynundaki kırmızı mercan gerdanlık da kopmuş. Bir kısım kitaplar «Su dökmeye oturmadı da kopan gerdanlığı toplamak için geride kaldı» diye yazar. Uzatmayalım

iftiracılar iftiraya başlamışlar. Sonunda rezillik çıkmasına az bir şey kalır da Peygamber Efendimiz, Hazreti Ayşe anamızı babası evine yollar. Nerdeyse boşayacak... Hazreti Ayşe anamızın babası da beri benzer bir adam değil haaa... Ebubekir 'efendimiz... İşler bu karışıklıktayken bereket, gökten emir geldi yetiştirdi de... Kurban olduğum Allah «Hazreti Ayşe suçsuzdur» dedi ve belâ ucuz atlatıldı. Ben de Çalık iftirasına uğradım Muhtar, kitaba göre adalet isterim. Muhtar ne demek? Bu köyün Padişahı demek... Halife postundan sayılırsın. Hakkımı bu Çalıktan bir tamam almalsın, bir tamam...

Uzun İmam kendi sözleriyle o kadar coştı ki sonunda ağlamaya başladı.

Ağalar Uzun İmam'ı hiç böyle görmemişlerdi. Herifin koca sakalıyla karılar gibi ağlaması yüreklerine dokundu:

— Ne demek olsun? Yeter etti bu namussuz Çalık, elverdi!
— dediler.

Muhtar Kadir ağa sordu:

— Bırak hüngürtüyü hoca, n'apalım, onu söyle?

— Önce Advıye kızı dinleyin! İftira meydana çıksın ki...

— El kadar kızın dinlenmesi de neymiş? Akıllı ol be herif!

Biz bilmez miyiz ki sen bu lafı böyle söyledin?

Uzun İmam söz anlamaktan çıkmıştı. El kadar kızın heyete çağırılması uygun görülmediğinden Muhtar Kadir ağa meseleyi sorup anlamaya korucu Rüştü ağayı gönderdi. Namussuz Çalığa söğüp sayarak giden korucu, başını iki yana sallayarak geri döndü, yüzünü asmış, kaşlarını inadına çatmıştı.

— Bırakın yahu, rezalet büsbütün! — Dedi —. Şuncacık bebek bizden akıllı... Kız duymasıyla, «Uy anam!» dedi bir, ağlamaya başladı. El kadar çocuğun bile, töbe yarabbi, hamıyyeti kabardı. «Ben o Çalığın kafasını yarmaz mıyım? Kur'an hocamıza kara sürmesini yanına kor muyum? Bize döl güderken bir etmediği mi kalmıştır?» diyerek davrandı, güç ile önüne geçtim orospunun...

Uzun İmam Advıye kızın bu kadar yollu yordamlı konuşacağını ummamıştı. Soluğu genişleyince gözlerinin yaşını kuruladı, saç sakalı dikildi:

— Bu Çalığa bir çâre ister ağalar — diye gürledi —. Bir çâre ki kıyamet gününe kadar masal olup söylenmeli, Hadi benimki gün gibi ortaya çıktı, iftira anlaşıldı. Ya Mahir ağa ile Ahmet

ağanın namusları...

Mahir ağa deminden beri lafın kendi üzerine gelebileceğini düşünerek hazırlanmıştı. Başını duvara çevirerek çıktı:

— Bre İmam «Namusları...» dersin, biz namusumuzu kötü Çalık'tan mı öğreneceğiz? Ben kızımı kocaya verdim ve de karı milleti tavuk gibidir ardı güdülmez ve de sütüne bırakılmıştır. Eteği kirlense bile babaya ne lâzım gelir? Damadım olacak kavat, Çalık itiyile dalaşsın! Kozlarını bölüşsünler. Ahmet ağaya gelelim: Bu dünyada varlıklı olup, kopuk-yoksul takımının iftirasına uğramamış bir adam görülmüş müdür? Peki ne yapmalı? Biz bu köyde «Çalık iftirası var» diyerek ölelim mi? Ben hizmetkâr tutmayayım mı? Samanlıkları mı yakalım? Müslüman, pekmezini değeri pahasına satmasın mı? Ben de seni akıllı bir adam bellerdim, meğer kuş kadar fikrin yokmuş herif...

Her meseleye karşılık bulduyuyla öğünen Uzun Hoca'nın lafsız kalıp bocaladığını, gözlerinin fıldır fıldır döndüğünü gören Muhtar Kadir ağa acıdı:

— Gidinin Çalığı — diye içini çekti —, koca köyü birbirine kattın rezil! Rahatımızı kaçırdın, yürü...

Sonra tabakasını çıkardı:

— Hele sanın, birer duman — dedi —. Evet bu Çalığı böyle bırakmak olmayacak. En iyisi pisliği köyden aşırılım! Aşırılım ama yoluyla... Bana bak Uzun İmam, sen bu rezili, Medreseye atacak değil miydin? Bak bu iyi, ha nasıl kardaşlar! Uzun Hoca bunu alsın, götürüp Çorum medresesine atıversin.

Uzun İmam bu söze çok fena köpürdü:

— Kimi nereye atıvermekteyim hey muhtar? — diye bağırdı —. Şart olsun ne mümkün? Medrese it ahırını mı ki sen bu lafı böyle söyledin? Öyle bir besmelesiz, Medrese gibi kutsal bir yere nasıl götürülebilirmiş? Böyle bir işi yaptın mı dinden çıkıverirsin! Bir de namussuza iyiliğimiz mi dokunacak? Ben gırtlığıma kadar günaha batıp farmason kesilemem...

— Ne bileyim Hoca? Geçenlerde sen: «Oğlan fena değil, namaza-Kur'ana kuvvet vermekte» dedindi...

— Halt etmişim, var mı bir sözün? Aman ağalar bu lâkırdıyı biz duymamış olalım! Böyle bir besmelesizi, ben kendi elimle medreseye hiç yerleştiremem. Medreseye günah değil mi?

— Orasını sen bilirsin İmam. Oğlana «Aferin» bırakmayıp çeken sensin. Gelen ay alıp gidecektin ya... Peki, ben ne halt

edeyim? On beş yaşında bir Çalık oğlanı, köyün meydanına yatırıp keseyim mi? Ben üç tuğlu vezir paşa mıyım?

— Biz de sana hemen kesilsin mi dedik, bre Muhtar? Köyden defleriz ne güzel, köyden sürer çıkarırız...

— Çıkarılacaksa medreseye sürmek en iyisiydi, ne fayda ki şart ettin!

— Şimdi boş lafları bırakalım, ben bu domuzu kendi gönlüyle bu köyden çıkarırsam...

— Haydi çıkar bakalım, çıkar da gelip elini öpeyim ve de, «Sen bunca yıllık Kâhya Kadir'den usta imişsin,» diyeyim.

Bu sözden muhtarın canının sıkıldığını, laf dokundurduğunu anladılar. Uzun Hoca da, köy kurulunun işi sıkı tutmadığına darılmıştı. İkisi de, suratlarını bir zaman astılar.

Çalık Kerim sabahtan beri göz-kulak kesilmişti. Olup bitenleri sindiği yerden merakla gözetliyordu. Kendisini sesleyip sorguya çekeceklerini ummuş, laflar hazırlamıştı. Çağırın olmayınca pirelendi. Daha kötüsü imam ürkemiş, amana düşmemişti. «Sakallı domuz pes etmedi gördün mü?» diye fikre daldı, işin her yanını ayrı ayrı hesapladı. Akşama doğru yaşlılar kurulunda konuşulanları korucudan öğrenince telâşlı bir kat daha arttı. İmam medrese işine hiç yanaşmamış, Allah beterinden saklasın, «Ne mümkün?» diyerek göklere çıkmış... «Olmaz» diyerek şart etmesi de caba...

Çalık Kerim, durumu beğenmedi, üç gün göze görünmemeğe çalıştı. Korucu iki lafı bir araya getiremez bir fukara... «Muhtar ağam kızdı mı, muhtar ağam?» diyerek çok zorlatmışsa da yürek soğutacak bir karşılık alamamıştı.

Dördüncü günü kendi başına düşünmekten bir şey elde edemeyeceğini anlayarak kıyıdan dolaşıp Muhtar Kadir ağanın evi önüne geldi, rastlaşmaya getirmiş gibi karşısına çıktı. Muhtar Kadir ağa güldüğünü saklamaya çalışarak:

— Nasılsın domuz Çalık? Dünyanın boyu kaç karış, namusuz? — demez mi...

Çalığın yüreğindeki kuşku ossaat dağıldı, soluğu genişledi, el kavuşturup,

— İyiyiz, sayende efendi-ağa — dedi —. Dünyanın boyu eskisi gibi. N'olmak ihtimali var?...

— Ezan okumaz oldun da... Seni camide de gören yok!

Çalık Kerim'e bu kadar söz elverdi. O akşam minareye çıkıp bir ezan okudu ki dağları inletmecesine... Namazdan sonra Uzun İmam'ın önünden geçti. Herif suratını ağı gibi asmıştı.

Çalık Kerim, «Ne düşünür bu böylece!» diye gizlice sırtırken, Uzun İmam da içinden, «Bu ezanı okumak yiğitlik değil, yarın öğle ezanını da okumalısın ki ben sana 'Aferin' demeliyim Çalık yavrum.» diye homurdanıyordu. Mahir ağanın hizmetkârı Pelvan Hasan, Çalık oğlanı köyden sürüp çıkarıncaya kadar sopalayacaktı. Eline geçirdiği yerde, «Allah yarattı!» demeden...

Pelvan Hasan, Çalık Kerim'i tepelemeyi evvel-eski istiyordu. Ne var ki Mahir ağa, «Rezillik lâzım değil» diye önüne geçmişti. İmam'dan yüz bulunca ağasının kızacağına aldırmadı. Çalığı, ezan okuduğunun ertesi günü, kuşluk zamanı köyün ortasındaki meydanda yakaladı:

— Gel hele ağa — dedi —, sende bir Samanlık masalı varmış. Şunu bir söyle de ağız tadıyla gülelim!

— Nasıl Samanlık masalı ağa?

— Bilemedin mi yavrum? Hani vaktin birinde bir pelvan Hasan, karının birine bir samanlıkta şöyle bir el-ense çekmiş de...

Hasan bunu der demez el-enseyi Çalığın boynu köküne var kuvvetiyle yerleştirdi. Çalık Kerim boş bulunup yüzünün üstüne yere kapandı. Hasan'ın gözlerini hiç beğenmemiş, korkudan dudağı yarılazmıştı. Herifin bakışı birini öldürmeye and etmiş adam bakışı... Çalık Kerim'in burnu toprağa değdiğinden kanağa başlamıştı. Kaçıp kurtulmanın yolu olmadığı gibi pelvan herifle başa çıkmasının da mümkünü yoktu. Bunları hesaplayan, işin içinde Uzun Hoca oyunu bulunduğunu da sezen Çalık Kerim, tilki düzenine vurup hiç kalkmamak istedi. Bu kez, belinin tam ortasına bir tekme yedi, can acısıyla kütük gibi yuvarlandı. Sıçrayıp kalkmasıyla ikinci tokatla yere serilmesi bir oldu. Böylece tokatlarla düşüp tekmelerle kalkarak meydanı bir vakit dolaştı.

İşin şaşılacak yanı, bu dayağın altında gık demiyor, bağırıp imdat istemiyordu. Oysa tekmelerden biri sol dirseğine rastlamış, kemiği fena zedelenmişti.

Pelvan Hasan,

— Samanlıkta öyle ya... Samanlık meselesi he mi? — diye vuruyor, pis Çalığın bağırması karşısında azılı manda boğası gibi kuduruyordu.

Çalıĝın sırtındakiler az vakitte yırtılıp daĝılmış, Hasan'ın her yapıştığı yer elinde kalmıştı. Sonunda uçkuru kopup şalvarı sıyrıldı, iç donuyla beraber dizlerine düştü, ayıp yeri göründü.

Deminden beri gülüşerek bakanlar, artık işi tadında kesmek için araya girdiler:

— Bırak Hasan! Yahu sen ne yaptın? Allahın fukarasına böyle vurulmaz, dur!

— Aman, Çalık oĝlan kana battı, yazıktır. N'olmuş?

Hasan kendisini tutanları savurarak:

— Şart ettim — diye bağıyordu —. Şunu öldürünce ne lâzım gelir? Aradan çekilin. gebermemiş olmaz.

— Şu pis Çalıĝı öyle mi? Bırak aslanım, pelvan adına yazık gel bırak.

Hasan biraz daha zorladı, kurtulamayacağını, bir de dayaĝın yeter olduğunu anladığından bağırdı:

— Ulan Çalık, seni gebertmeye yemin ettim! İyisi mi bu köyü bırak, git...

Hasan'ı tutanlar gülüşmeye başladılar:

— Savuş ulan, öldürecek ötesi yok, öldürecek töbe olsun.

— Hey domuz Çalık, sonunda başına bu belâyı kendin getirdin, çeneni tutmadın da...

Çalık Kerim genzine dolan kanı arada sırada öĝürerek oturduğu yerden Pelvan Hasan'a dikedik bakıyor, donunu toplamayı bile akıl etmiyordu.

— Şunları örtsene rezil, itin biri yolar giderse görürsün...

— Domuz gibi... Hele gözlere hele...

— Domuz gibi olmaz mı, domuzun da namussuzu...

O günden sonra, «Herife bir sopa çekmişler, Pelvan Hasan'ın Çalık Kerim'e attığı dayak gibi...» sözü Narlıca'da laf gelimi oldu kaldı.

Çalık Kerim bir hafta evden çıkmadı, yaralarını sirke ile tımar etti, üstünü başını yamattı, sekizinci günün sabahı gün doğmadan Uzun İmam'ı minarenin kapısında tuttu, sesini hiç yükseltmeden,

— Merhaba İmam! — dedi —. Pelvan Hasan'ı yelleyip bize

sopa çektirmek mertlik değil ve de hiç faydası yok. Rahmetli babamın Lâzistan'dan getirdiği Sürmene bıçağını sandıktan çıkar-
dım. En iyisi beni medreseye atıp kurtulmak... Sana üç gün izin!
Üç günün sonunda beni alıp medreseye götürmezsen seni elimden
Hasan değil, Çorum'un Veli Paşası da kurtaramaz. Sen şartını
geri alır beni medreseye atarsın, ben de muhtar odasına gelir,
Adviye işinin yalan olduğunu söylerim. Beni medreseye at da,
istersen temeline tükürdüğüm Narlıca'da kız oğlan kız bırakma...

Bunları yere bakarak tek tek söylüyor, biraz da gülümsüyor-
du. Şu kadar yaş yaşamış, nice işler görmüş Uzun İmam
meselenin şakaya gelmeyeceğini anladı:

— Ben «Medreseye götürmem» mi dedim rezil? — diye
hemen yumuşadı —. Bunun yolu bu mudur?

— Demedinse daha iyi... Biz de sayende adam olalım. Dua
ederiz. Birazdan muhtar odasına anamı göndereyim, «Medrese»
diyerek ağlayıversin. Bak bizde, yol-yordam da var, hâlisinden
Parpar öfkesi de... Beğen beğendiğini Uzun Hoca!

Çalığın anası Topal Ayşe, oğlunun boşgezerliğinden iyice
usandığı için köyün yaşlılar kurulu önünde ağlamayı iyi becerdi. O
kadar ki karının çeşitli ağıtları nerdeyse Muhtar ağa ile Ahmet
ağanın bile gözlerini yaşartacaktı.

— İnadı bırak Hoca — dediler —, bu fukara kariya acı...
İyiliği domuz Çalığa mı yapacaksın?... Hayır, sen bu hayrı önce
Narlıca milletine, sonra da bu dul kariya yapacaksın.

— Küçükten suç, büyükten başış!... Bu böyledir Uzun
İmam!...

— Köy yerinde kavga bir vakit hayır getirmez. Ben Çalık için
söylemekteysem şu ateşe kör bakayım. Kötülük alır yürür ki...

— Yahu bu Çalık akıldan noksan... Allahın bir avanağı...
Yediği halı bilerek yemez ve lafın nereye gittiğini bilmez. Buna
bir sopa isterdi. Hasan Pelvan'ın ellerine sağlık. Allah için sopa iyi
çekildi. Eh efendi, elverir, «Sür git değil, gör geç» denilmiş.
Geçenlerde dediğim gibi: Biz bunu medreseye defleyelim! Ne
dersin Uzun İmam?

— Önce buraya gelmeli, yediği halı temizlemeli... Töbe edip
el öpmeli. Ben Çalık gibilerle inatlaşır mıyım bre Muhtar?

Muhtar Kadir ağa, Ayşe kariya döndü:

— İşte kendin işittin! Gönder şu namussuzu, el öpsün, özür
dilesin, komşu namusuna sürdüğü pislikleri birer birer geri

yalasın. Sonunda Uzun İmam bakalım ne yapar!

Dışarda bekleyen Çalığı içeri aldılar. Sırayla el öptü, gömleğinin yeniyle gözlerini kurularak, şunu bunu, durduğu yerde uydurmadan karaladığını söyledi. Sonunda Uzun İmam'ın eteğine vardı.

— Biz ettik sen etme — diyerek ağladı —. Senin bende hakkın çoktur. Biz bütün o lafları vakit geçirmecesine, tüm şakadan ettik. Bizim aklımız kısa olduğundan sonunu kestiremedik. Aslında medresenin hiç değeri yok. Biz kaç gecedir uykuyu yitirmişiz. Hoca efendi, bizi bağışlamayınca medresenin hiç değeri yok!

Muhtar Kadir ağa,

— Hele domuza hele!... — diye güldü —, bunlar nasıl laflar, bunlar adam lafları... Aferin! Haydi Uzun İmam, sen de büyüklüğünü göster, oğlanı bağışla!

— Peki bağışladım. Ben bu namussuzu sevmez miyim? Bir kere Kur'ana dili yatkın, derslerimi ezberine bir tamam aldı. Öğrettiklerimi unutmadin ya rezil?

— Unutmadık sâyende?

— Unutmaz, akli iyidir. Şimdi beni dinle: Seni bu Cuma, Allah izin verirse, alır giderim. Mollalık kolay değil haa... Her günün duada geçtiğinden günaha girmezsin, ama medrese ilim ocağı olduğundan, zordur. Dersleri adamı ezer! Yazıyı pişireceksin! Göreyim seni yüzümü kara etme!

Çalık oğlan gene sıradan el öptü, eteklere vardı. Dışarı çıktığı zaman geniş göğsünü şişirerek derin derin soludu, kimsenin kendisini görmediğini anlayınca parmaklarını şıkırdatarak iki kere döndü.

Cuma günü, Uzun İmam'la Çalık Kerim erkenden Çorum'a indiler. Uzun İmam'ı kasabada tanımayan yoktu. Herif, namazdan önce görülecek yerleri gördü, Çalığa acındırdı, ilgililerden söz aldı.

Çalık Kerim, namazdan sonra Hıdırlık Şeyhi'nin, medrese müderrisi Hüsamettin efendinin, Büyük Caminin baş imamının ellerini öpüp gösterilen yere diz çöktü. Pis Çalığa arap ağzıyla Yâsin, arkadan bir Aşir okuttular. Tecvitten, yasara yensurudan, mevlüttan, kasideden sınıdılar. Oğlan, on iki makam dolaştı, ileri geri sallanarak çok hüner gösterdi, sorulanları öyle karşıladı ki,

medresenin hocası Hüsametdin efendi,

— Aferin Uzun İmam! — dedi —, olursa bu kadar olur. Sen bu oğlanı, İstanbul'un Fatih medreseleri için yetiştirmişsin. Bu Çalık, yaman bir Çalık... Götürüp Kemerbaşıya teslim etsinler! Ben birazdan gider, yerleştiririm.

II

Çorum medresesi, fakir kasaba medreselerinin hemen hepsi gibi bakımsızlıktan iyice kötülemişti. Ortasındaki küçük, loş avlu, yeni süpürüldüğü halde pisti. Şurasına burasına toplanmış bulaşık, çamaşır sularıyla ekşi ekşi kokuyordu. Yarı yarıya kurumuş bir erik ağacından bir mermer direğe gerilmiş ipe eski püskü yırtık pırtık donlar, gömlekler asılmıştı. Avluyu çeviren sayvanın direkleri, tavanı, kimi açık, kimi kapalı hücre kapıları, odun isini içindeydi.

Çalık Kerim içeri girdiği zaman, avludaki beş molladan ikisi yemek pişiriyor, ikisi büyücek bir bakır kazanın içinde bulgur ayıklıyordu. Bunların yanındaki direğe dayanan beşinci oğlan yere bakarak dalmış gitmiş...

Kerim, dağarcığı omuzunda, eski yorganı koltuğunun altında birkaç adım yürüyüp durdu.

Camide yanına kattıkları asık suratlı molla, ayakta durana çıkışır gibi sordu:

— Nerde ulan, Kemerbaşı?

Ötekiler başlarını kaldırıp baktılar.

Dalgin oğlan duymazdan gelip oralı olmadı.

— Hele şuna hele... Ulan namussuz, Kemerbaşını soruyoruz. Nerde Bekir ağa?

— Ne bileyim.

Bu sırada, sağ yandaki hücrelerden birinin kapısı açıldı. Dışarıya, üstü başı berikilerden biraz iyice, uzun boylu, güçlü kuvvetli bir molla çıktı. Yirmi yaşından fazla görünüyordu. Kaşlarını çatıp kasıldı:

— Ne var? Bu yorganlı neyin nesi?

— Hüsametdin efendi yolladı. Nah sana teslim! Kendisi de birazdan gelecek...

Dönüp yürüdü.

— Dursana ulan! Hey sana dedim, Osmancıklı...

Osmancıklı durmadı. Kapıdan çıkınca Kemerbaşı Bekir, Çalık Kerim'in karşısına dikildi. Ellerin beline kabadayınca koymuş, kara kaşlarını büsbütün çatmıştı. Medrese mollasından çok, kasaba kopuğuna benziyordu.

— Adın ne ulan? — diye sordu.

— Kerim, efendi-ağa! Çalık Kerim, derler.

— Ulan sana da Yiğit Kerim diyecek degiller ya... — Sarı dişlerini göstererek sırttı:

— Nerelisin?

— Narlıca'dan...

— Uzak mı?

— Deveboynundan yukarda... Yediçinar Yaylasına çıkmadan...

— Dağlıyım, desene ayı... Seni kim getirdi? Muhtarınız mı?

— A-anh... Uzun İmam...

— Dur bildim, Nurettin Hoca... Kur'anını filan dinlediler mi senin?

— Dinlettik sâyende...

— Okuman var demek?

— Var.

— Bir de adam gibi «Var» demekte... Sakın yazman da var mı?

— Biraz...

— Yalanını tutarsam gerisini kendin düşün.

Ayakta duran molla gene duymazdan geldi. Ötekiler bu lafa güldüler.

Kemerbaşı, burnunu çekti, ağzındakini ileriye doğru tükürdü. Burnu kocaman, ensesi kalındı. Durup dururken bir şeye kızmış gibi:

— Ulan Çalık! — diye çıkıştı —. Ulan ortada dikilmek sizin köyün huyu mu? Geç şöyle... Şöyle geç, dedim. Burasını köy yeri belleme... Bir işin yokken gözüme görünürsen, şaplağı çekerim. Seslenirlerse gelirsın. Burada Çalıklık sökmez. Sese «Buyur» diyeceksin. Seyirtip yetişmezsen seni falakaya çekerim ki danalar gibi böğürtmecesine...

Güreşte peşrevleniyor gibi kollarını kabartıp sallayarak döndü. Yürürken küt parmaklı tombul ellerini kalçalarına vuruyordu.

Çalık Kerim, sayvan direklerinin birinin dibine yorganını,

dağarcığını koyup çömeldi.

Kara kazanın başındakiler bir yandan bulgur ayıklıyor, bir yandan ağız ağıza fısıldaşıp gülüşüyorlardı.

Ayaktaki, on beş yaşında var yok, kara-kuru, biraz kamburca oğlan, hep dalgındı. Arada bir şeker emiyor gibi yutkunuyor, yutkundukça da ince boynunda gırtlığı inip çıkıyordu.

Çalık Kerim'in kendisini gözlediğini farkederek «Aldırma» der gibi başını salladı.

Ayıklayıcılar, torbadan gene bulgur aldılar. Kısa boylu, tombul molla avucuna bakar bakmaz,

— Vay anasını avradını... — diye sövdü.

Öteki de,

— Ulan nedir? — diye şaştı —, bunun yarısı taş...

— Taş ki nasıl taş... Vay geçmişi...

— Töbe oğlum, günahdır. Ekin kısmına sövülmez.

— Bu mu ekin? Yahu bu ekin filan değil... Çakılın içine biraz bulgur katmışlar. Ben ekine sövmekte değilim. Çakılına sövmek-teyim.

İnce uzun, şaşı molla biraz hiylelendi:

— Deminden beri taş filan yoktu.

— Altına taş doldurmuşlar da üstüne biraz bulgur koymuşlar.

— Olmaz. Ölçekle aldım. Altı üstüne geldi.

İki üç avuçtan sonra bulgurun taşı azalmıştı.

Tombul oğlan:

— Haşşöyle... Bak, nasıl? — diye sevindi, bir ıslık öttürdü. «Sabahtan uğradım ben bir güzele» diye alçaktan bir türkü tutturdu.

Ayaktaki oğlan, bulgura bir şeyler atınca ayıklayıcılardan kısa tombul oğlan işi anladı:

— Ulan domuz!... — diye bağırılmaya başladı —. Ulan nedir bizim senden çektiğimiz! Hey Kemerbaşı... Hey Bekir ağa... Şu kavata bak ana, şu Karagöz olacak rezile... Şart olsun bırakırım. Ulan nedir?

Kör testereyle kolunu kesiyorlarmış gibi bağırıyordu.

Kemerbaşı Bekir, ağzındakini yutmaya çalışarak hücreden çıktı. Boğulur gibi sordu:

— Nedir? Yeni gelen Çalık mı? Çiğnerim şart olsun... Ulan sen beni bilir misin? Gelir gelmez medreseyi patırdıya mı

vereceksin?

— Çalık değil, Bekir ağa... Karagöz'ün namussuzluğu... Deminden beri bulgura taş dolduruyor.

— Taş mı? Bulgura he mi? Yahu bizim bu Karagöz'den çektiğimizi... Hayır, Hoca'ya dememiş olmayacak... Peki biz bu alçağı, günde üç kere falakaya mı yatıralım? Ulan ben seni geçenlerde sopalamadım mı? Töbe çekmedin mi? Nedir peki...

Karagöz boynunu büktü:

— Şart olsun Bekir ağa... Adam dururken bulgura taş doldurur mu? Sen bunları bilmez misin? Usandılar. Çalığı görünce... Vallah billah duydum. Senin tombul Siddık: «Dur oğlum, tam sırası... Bulguru şu Çalık'a ayıklatalım. Ellerin avanağı biz miyiz?» dedi.

— Ben mi demişim? — Kısa tombul oğlan fena şaşırmişti:

— Nah sor da bak... Vallah billâh...

Kemerbaşı ağzındaki yutmuş, yalanıyordu. Üçüne de ayrı ayrı baktı:

— Gürültü istemem — diye çıkıştı —, haydi bitirin önünüzdeki işi... Birinizin sesini duyarsam...

Ayaktaki oğlan Çalık Kerim'in yanına geldi, başına dikildi:

— Bize dua et oğlum Çalık — diye güldü —, az kalsın bulgurun taşını ilk günden sana seçtireceklerdi. Bu dünyada şu tombul oğlan kadar tembel yoktur... — Yanına çömeldi —: Rezildir bunlar... Bunlar gibi rezili analar kundaklara sarmadı... — Sesini alçattı —: Sen yeni olduğundan hiç hiyelenmezler. Al şunu, bulgur torbasına atıver oh kardeş!

Bir avuç küçük taş uzatmıştı. Kerim'in karşılık vermesini beklemeden taşları avluya saçtı:

— Oooh ne güzel!

Sırtındaki ağır yükü yere atmış gibi soluyordu:

— Tamam bu iş... Sen şimdi söyle bakalım Çalık oğlan, adın ne?

— Kerim...

— Köy?

— Narlıca...

— Öyle ya... Demin Bekir ayısına dedindi. Yalanın yok ya?...

— Yok!

— Anlarız. Yakında senin de gizlin kalmaz. Söyle bakalım,

cer işi nasıldır sizin köyde?

— Cer mi? Cer mollası görmedim bizim köyde hiç...

— Yakında görür öğrenir, bizi bile geçersin. Köy yerinde Çalık Mollaya acırlar. Bana bir verirlerse sana üç verirler.

— Essah mı?

— He ya! — Sesini alçalttı —: Kitabın yazdığına bakılırsa cerre çıkmak haram... Ama fakara mollalar ne haltetsin? Namusuz takımı bu medresenin vakıf geliratını çalıp esrara, kumara, karıya, oğlana verir olmuştur.

— Hele...

Karagöz, «Adaam sen de...» der gibi omuzlarını salladı. Çakır gözlerini öfkeyle kısmıştı. Gırtlığı da yutkundukça daha sert inip çıkıyordu. Başındaki fes feslikten çıkmış, kırmızı takkeye dönmüştü. Kenarları bir parmak yağ... Üstüne sardığı sarığın rengi çoktan kara beze yaklaşmış... Ayaklarındaki küçücük yemenileri, buna birinin acıyıp verdiği belli. Çıplak topukları yere basıyor. Eski çüppenin derin cebini biraz karıştırdı, kalan taşları çıkardı. Birer birer erik ağacının gövdesine attı. Altısını da nişanladığı gövdeye vurdurdu. Cüppesini toplayıp çömeldi:

— Nasıl bu bizim atıcılığımız Çalık oğlan? — diye can sıkıntısıyla sordu —, atmada üstümüze yoktur. Allah sayesinde... Söyle bakalım, sizin köy karagöze meraklı mıdır?

— Nasıl karagöz?

— Oyun... Bildiğimiz karagöz oyunu... Perde kurar, berisine kandil yakar oynatırın.

— Bilmem. Gördüğüm şey değil...

— Meraklanma yakında görür öğrenirsin. Demek sizin köye şimdiye kadar karagözcü çıkmamış. İyi... Gideriz de oynatırız. Seni yanıma çıkar alırım. Köyün girdisini çıktısını kulağıma fıslarsın... Sizin oraları ayına yapar. Siz şuncacıktan tütün içersiniz.

Çalık Kerim, biraz düşündü. Cebindekinden başka, dağarcığında dört beş fişek, tütünle birkaç defter çığara kâğıdı vardı ama, burda içilip içilmediğini bilemiyordu.

— İçeriz ama — dedi —, köyden acele çıktığımızdan üstümüze almayı unutmuşuz.

— Zorlu tiryaki olsan unutmazdın. Allah belânı versin! Şurda sarardık da güzelce tütürürdük.

— Hoca moca bir laf etmez mi?

— Eder, «Şurdan tabakayı ver, bir de ben sarayım aman Çalık oğlum» der.

Çalık Kerim, eğlenip eğlenmediğini anlamak için baktı, oğlanın suratından hiç bir şey anlayamadı. Lafı değiştirmek için,

— Burda siz kaç kişisiniz? — diye sordu.

— Burda mı? Kimi sorduğunu bir bilelim ki... Dediğim, hayvanı mı sordun, insanı mı? yoksa, iki ayaklı molla donlu şeytan takımını mı? Biz burda epeyceyiz Çalık oğlum, bir sen eksiktin. İşte geldin, Allaha şükür Çalık, eksliğimiz de tamamlandı. Uzat bakalım ellerini...

Çalık Kerim ellerini uzattı. Karagöz Kasım:

— Tamam — dedi —, Çalık olduğundan köy işi görmemişsin. Seni yanıma çırak aldım. Köy yerinde Kur'an, mevlût okumaktansa karagöz oynatmak, cura çalmak daha iyidir. Köylünün hovardası sofusundan daha verimkâr olur. Sofu kısmını geç... Sofu takımı her yerde «Hep bana...» hesabını kollar.

— Hakkından gelebilir miyim?

— Vızır vızır... Aslına bakarsan bir iş yapacak değilsin. Tef çalıp türkü çağıracaksın. Türküleri de ben sana belletirim.

— Karagözü sen nerde öğrendin?

— Benim babam âşıkı. Hem saz çalar, hem karagöz oynatırdı. Fazladan, namlı masalcıydı. Üstüne yok, bir masalcı... Fukarayı şarap bitirdi. Şarabı o kadar içmeseydi de vakitsiz gebermeseydi, benim burda işim neydi bre Çalık ağa?... Benim bu domuz ahırında işim neydi?

— Aman töbe çek!...

— Korktun mu?... Yüreksizmişsin ağa, burda yüreksiz takımı sürünür! Benden sana demesi... Yürekli olacaksın ama kıyam ehli yazılacak kadar değil...

— Kıyam ehli nedir?

— Kıyam, Arapça ayağa kalkmak... Ehli, yani, erbabı... Türkçesi: Ayağa kalkıcılar...

— Ben şimdi ayağa kalksam, kıyam ehli mi olurum?

— Sipsivri kalkınca olmazsın. Camide, bir hoca bir şey anlatırken apansız kalkacaksın. Edebinle kalkarsan on para etmez haa... utanmaz olacaksın, hem de sopaya dayanıklı olacaksın.

— Dur hele arkadaş, neden?

— Kolay mı? Camide gürültü çıkarılacak... Bakarsın dinleyenler hocadan yana olur. Sana bir kötek çekerler ki pisliğin

ağzından gelmeceğine.

— Neden gürültü çıkaracakmışım yahu, ben kudurmuş muyum?

— Kalkıcı olduğundan patırtı edeceksin ister istemez!

— Aklım ermedi.

— Kıyam ehli, bildiğimiz çete... Say ki medrese eşkıyası...

Bileğine, çenesine güvenen, dayağa dayanıklı olan kıyam ehli yazılır. İstanbul gibi büyük yerlerde, milleti ağzına baktıran hocanın kazancı çoktur, öteki hocalar çekemezler. Şuradan bir zibidi gelir, ağız kalabalığıyla ekmeklerini kesmeye girişirse, medrese kopuklarından birkaç çete düzerler, bunlara birtakım ağır sorular ezberletirler. Yedi, sekiz, bazı da on, on beş kişilik kalkıcılar çetesi, yeni hocanın konuştuğu camiye gider. Lafın en tatlı yerinde içlerinden biri ayağa kalkar, «Meselem var» diyerek hocaya bir soru sorar. Hoca karşılığını verirse, bir mesele de yanındaki açar. Bu böylece herifi mat edene kadar sürer gider. Mat ettiler mi, «Bu herifin bilgisizliği meydanda... Lafını dinleyen eşsoğlu eşsektir» demecesine hep birlikte camiden çıkıp giderler. Yok, hoca zorluysa, bütün sorularına bir bir karşılık verdiyse dinleyenleri birken beş olur, parayı toplar.

— Vay canına... Ne işler yahu?

— Sen sakın kalkıcılardan olma Çalık kardaş, dayak yersin. Sesin nasıldır? Gürlüğünü sordum?

— Eh... Elverir.

— İyi... Seni aminci tutarlar. Aminci, yani ya, hoca okurken aşka gelmiş olacaksın da var gücünle «Allaaah» diye nârâlanacaksın. Her bağırs bir kuruş. Ama kubbeyi sarsmacasına... Eğer aralıkta hökür hökür ağlamaklıya başlayabilip, gözlerinden ip gibi yaş dökebilersen bir gümüş çeyreğin vardır.

— Kötü değilmiş...

— Ne sandın! Molla kısmının her şeyi paradır, bağırması, salya-sümük ağlaması... — Molla Kasım, Çalık Kerim'e bir zaman baktı, ne düşündüyse düşündü, güldü —: Oğlum, senin yalnız ağlaman para değil, böyle Çalık oluşun da ayrıca Mısır hazinesi değerinde. Şundan ki, herif şimdi, karıyı üçten dokuza şartlayıp boşadı. Yeniden almamış da edememekte... Kitabın yazdığına göre «Hülle» gerek... Hülle, yani, karıyı bir başkasına nikâhlayıp gerdekeleyecekler. Herif ertesi sabah boşayacak da kavat kocası yeniden alacak... İşte senin gibi çarpık herifleri Allah

hülleci yaratmıştır. Herifin yüreği bozulmaz. «Adaam sen de... Benim karı ne biçim bir alçak olmalı ki buna elini tutturmalı... Oh işi ucuz geçiştirdik» diye sevinir. Oysa, karı milletinin oyununa hiç akıl ermez ve de karı kısmına güç yetmez. Evet, sende iş çok Çalık Molla, fazladan benim yüreğim seni pek sevdi. «Şunu bizim odaya alsam mı?» demekteyim. Haa... Nasıl?

— Herkesin keyfine midir? Hoca kızarsa...

Molla Kasım, Çalığı dipten doruğa bir süzdü, yüksek sesle güldü:

— Oğlum, sen hiç ayna görmedin mi? Maymun gibi bir oğlansın. Senin gibilerin, nerede yattığı kimin umurunda... Senin etin yenmez, gönün giyilmez.

— Burda et yenene, gönün giyilene mi karışır?

— Ne sandın? Bizim Sarı Sıtkı, Alyanak Ferhat gibi parlak olsan seni bize elbette kaptırmazlar. Önce Kemerbaşı yanına alır, yolyordam öğretir. Bir zaman Kemerbaşı köçekliği yaparsın.

— Töbe! Medrese yerinde bu nasıl bir köçeklik?...

— Bildiğimiz oyuncu köçekliği değil oğlum, hizmetine bakacaksın.

— O başka... Hizmet Allah için...

— Gündüzkü hizmetine, haydi «Allah için» diyelim, ya gece hizmeti? Korkma sana göre değil Çalık ağa, sen istesen de seni köçek alan bulunmaz. Geliratın olsa neyse?

— Bizde gelirat olsa, köçek alan çıkar mı?

— Elbette... Ustanı beslersin. «Eh bir de böyle Çalık köçek bulunsun!» derler. İyisi sen yorganı bizim odaya at... Üç aylara şurda bişey kalmadı. Cerre beraber çıkarız. Ben âşık ağzıyla millete masal anlatırım, sen Kur'an muran okursun. Bizim köylümüz, Çalık kısmına tutkun olur. Sana acırlar da torbanı ekinle doldururlar.

Bu sırada, arkasından beş altı molla ile Müderris Hüsamet'in efendi avluya girdi.

Tencerenin başını bekleyenlerle bulgur ayıklayanlar gibi Kasım'la Çalık da ayağa kalktılar.

Hüsamet'in efendi, altmışlık bir ihtiyardı. Beyaz sakalı göğsüne kadar inmişti. Üstü başı tertemizdi. Eliyle Çalık Kerim'i çağırdı. Yanına gelmesini beklemeden sağ baştaki hücreye girdi.

Kerim, yarı yolda yorganıyla dağarcığını aklına getirip duraklamıştı. Dönüp bakınca Molla Kasım başıyla «Ferah ol»

işmarı yaptı.

Hüsamet'in efendinin odası hem büyüktü, hem de yeni badanalanmıştı. Döşeme tahtaları da gıcır gıcır... Pencerele rin önü çepeçevre, yerden iki karış yüksek sedir... Üstü postlarla, minderlerle döşenmiş.

Hüsamet'in efendi, köşedeki yerine yerleşti, mollalar karşısına el-pençe sıralandılar. İçlerinden biri, kapıda duraklayan Çalık Kerim'i, eliyle gizliden çağırdı. Kerim pabuçlarını çarçabuk çıkarıp yürüdü, iki adım ilerleyip durdu.

— Gel bakalım oğlum...

Hüsamet'in efendinin sesi yumuşak, yüzü gülekti.

— Adın neydi senin?

— Kerim...

— Aferin Kerim... İyi uğraşmışsın. Cami kalabalığında aklın karışmadı. Niyetin ne bakalım?

Kerim bu sorudan bir şey anlamamıştı. Karşılık vermedi.

— Niyetini sordum. Olur ya... Burasını bitirince Ankara'nın Dahil medresesine gidersin. Oradan da İstanbul'un Sahane medresesine yerleşip Şeyhilisâm olursun... — Gülen mollaları bir bakışla azarladı —: Şimdilik biz İmam-Hatip derslerine başlayacağız. Biraz hafızlığa çalış... Kuranın okunuşunu, biraz da Türkçesini öğreneceksin, boşanma işlerini bilmelisin. Namazın şartları, nizamı sana lâzım. Ezan okursun öyle ya?...

— Okuruz sâyende efendi-ağa...

— Biraz ilâhiye çalış... Sesin fena değil... Hatiplikte ağzın laf yapmalı... Cumaları minbere çıkıp millete öğüt vereceksin. Defterin var mı?

— Var sâyende...

— İyi... Sana hutbeleri yazdırınsınlar. Arapçadır. Birkaçını ezberine al. Yerine göre Türkçesini anlatacaksın. İleride sana hükümdattan hatiplik beratı alırız. Beratsızlar minbere çıkamazlar.

— Sağ ol efendi-ağa...

— «Efendi-ağa» lafı köyde kalmadı mı ya? Bundan böyle «Hocaefendi» desen elverir. İlerde canın çekerse başka dersler gelecek... Kürsüye çıkıp Müslümana vaaz verenler hadis, kelam, fıkıh görmelidir. Farzı, sünneti iyi bilmedin mi rezillik çekeriz ve de günaha gireriz. Vakıf kanunlarına akıl erdireceksin! İslâm'da mezhep nedir imam kaçtır? Tarikatların adları, yolları, öteki dinlerin temelleri hep aklında olacak. İslâm tarihini, peygamber-

lerin başından geçenleri ezberine almalısın ki bir yerde lafsız kalmayasın!

Bu sırada içeriye soluyarak Kemerbaşı Bekir girdi. Hoca efendiyi etekledi.

Hüsamettin Hoca, Bekir'in yüzüne bakmadan,
— Geldin mi? — dedi —. İyi... Bahçeyi gene pis gördüm. Dün hücrelere baktım. İt bağlasan durmaz. İşte sana yeni bir çömez... Ekmeği bu günden çıkmalı... Bir terbiyeli hücreye verirsin. Dün şurda burda ayıp yazılar, resimler gördüm. Bu Kerim silici olsun. — Kerim'e döndü —: Eline bir bez uydur. Duvarı, şurda burda, hiç bir yazı görmeyeceğim. Islak bezle siler alırsın. Bezle çıkmayanları bir demir parçasıyla kazı temizle... Şuna buna uyma... Dersine çalış... Kemerbaşı sana bir müzakereci bulsun. Aklının ermediği bir şey olursa bana sorarsın. Saz çalmaya, tütün içmeye heveslenirsen, sopaya çekerim.

— Töbe...

— Artık gerisini kendin düşün. Salı günü okuma yoktur. Çamaşır yıkar, sökülük, yırtık dikersin. Haydi git, yerine yerleş. Allah yardımcın olsun!

Çalık Kerim avluya çıkıp yorganıyla dağarcığını yerinde göremeyince, bir kere,

— Aman yorganım!... — diye elini dizine vurdu.

Arkasından gelen Kemerbaşı Bekir, ensesine şakadan bir samar indirdi:

— Korkma yiğit... Kasım oğlan seni hücrelerine kondurdu. Dağarcıkta yiyecek bir şey varsa gövdelemiştir, o kadar... Kasım Mollayı sana müzakereci verdim. Derslerini gösterir. Ne demişler? «Kılavuzu karga olanın burnu boktan çıkmaz» demişler. İşin iş...

— Nerde? Odası nerde aman efendi-ağa?

— Nah, şurda... Sol köşeden ikinci kapı... Dur eğlen namussuz, hemen savuşur. Nereliyim dedindi?

— Narlıca'dan...

— Sizin köy kenevir eker mi?

— Ekmez.

— Ya gizliden haşhaş ekeniniz?

— Hayır. Bizde buğday olur, mısır, çavdar... .

— Boşver...

Kemerbaşı, kollarını kabartarak geçip gitti.

Avluda kimseler yoktu. Çalık Kerim: «Hani bize ekmek verilecekti? Nerde,» diye düşündü. Dönüp hocaya söylemeyi tasarladı. Sonra aklına dağarcığı gelerek Kemerbaşının gösterdiği kapıya doğru yalpalayarak seğirtti.

Kasım Mollanın hücresi, hocaninkinin yarısı kadardı. Kışın içerde odun yakıldığından duvarları, tavanı isten kapkara olmuştu. Tek penceresinin camları hiç silinmediğinden dışarıyı görmüyordu. Yediçınar Yaylasındaki mağaraların çoğu burdan daha ışıklıydı.

Eşikte duraklayınca içerden Kasım Molla seslendi:

— Geldin mi arkadaş?... Gir haydi. Aman pabuçları dışarda koma... Uçar giderler de ölene kadar yanarsın.

Çalık Kerim, Kasım Molla'nın elindeki cigarayı görüp dağarcığının karıştırıldığını anladı, telâşla:

— Yorgan hani? — diye sordu —, hani bizim dağarcık?

— Meraklanma işte burda... Tütünün varmış. Camideki sınavdan aklın karıştığı için unutmuşsun. Tütün fena değil... Bafra mı?

— Bafra...

— Gel, nah yatak yerin şurası... İşte bu da oda arkadaşımız Ali Şah...

Köşede iki dizi üstüne oturmuş bir molla, parmağını önündeki defterin bir yerine bastırıp kafasını kaldırmıştı. Bu da marazlı bir oğlan... Omuzları iyice düşük olduğundan boynu büsbütün uzun görünüyor. Kafası da şaşılacak kadar ufak... Dilini ağzının sağ yanından biraz dışarıya çıkarmış. Göreceğini gördüğünden, gene sallanarak homur homur okumaya başladı.

Kasım Molla,

— Bu Ali Şah, işi inada bindirdi — diye güldü —, mutlaka hatip olacak. İki yıldır, bir hutbeyi ezberine alamadı. Arapçasını ezberleyecek de arkasından Türkçesini uyduracak...

— Uyduracak mı?

— Ne sandın? Bu hutbeleri, her kim düzmüşse, iki yüz, üç yüz yıl önce düzmüş... Ezberine alıp okursun. Arkasından canın neyi çekerse söyle savuş! Çünkü bu Arapçadan Arap milleti bile hiç bir şey anlamaz!

Çalık Kerim inanmadı. Camide demincek elinde kılıç hutbe okuyan kara sakal hoca hiç uydurmacılık yapabilir mi? Bunca şeyhin, imamın, beyden, efendiden insanın önünde...

— Kemerbaşı, bize haşhaş, kenevir sordu? İlaç mı yapacak?
— Sordu demek! Sen kenevirinden ne yapılır bilir misin?
— Bilmem.
— Esrar yapılır.
— Töbe... Medrese yerinde öyle şey mi olurmuş?
— Olur ki ne güzel olur. Afyona gelince: Geçen yıl, Sultan Hamit'e konuk gelen Acem şahı Muzaffereddin Han, günde beş avuç afyon yutmadı mı, adını sorsan bilemezmiş...

— Kemerbaşı da mı öyle?
— Yahu, buranın bir koca kemerbaşısı, Acemin şahından aşığı mı kalır?
— Hoca bize «ekmek verilsin» dedi. Kemerbaşı unutup unutmasını?

— Aldırma!... Ekmek kolay... Senin dağarcıkta bulgur, yağ filân gördüm. Bende tencere var. Zorlu bir pilâv yapalım da yiyelim. Akşama az çıkar.

— Ekmeği alsak iyiydi.
— İyiydi ama alamayız. Sen hocanın iafına bakma! Bizim bu medresenin varidatı, aslında, Osmanlı ordusuna yetermiş, vaktiyle buraya gelen Kambur Kadı'nın düzeniyle şunun bunun cebine döndürülmüş. Burası tam kırk hücreli bir medrese... Her birinde dört çömez barınsa yüz elli molla eder. Şimdiyse biz topu topu otuz kişiyiz. Açlığa dayananlar kaldı. Çorum kasabası fakir olduğundan, sadakayla, bahşişle geçim zor! Vakıf fermanına göre, bize günde iki öğün sıcak aş çıkacak, sabun parası, Kuran okuma parası, yılda bir cüppe, çamaşır, içlik parası verilecek... Oysa ekmeği çoktan kırkbeş dirheme indirdiler. Yağsız bulgur aşından başka bir şey arama... O da günde bir öğün... Hücrelerin mumları, kandil yağları, şunun bunun elinde kalmaktadır. Bulgur çorbasının odununu her gün mahallelere dağılırız da dilenerek toplarız. Millet, çömezlerin odun dilenmelerinden usandı. «Allah versin» demeye başladı. Çoğu zaman, bağlara kadar gidilir. Bekçilere görünmeden çitler sökülür. Artık, Osmanlı toprağına düşen rezilliği sen hesapla...

Çalık Kerim, bir aya varmadan, medrese düzeninin, köy düzeninden farksız olduğunu anlayıp iyice rahatladı. Burada da

fakirler sürünüyor, kimse kimseyi sevmiyordu. Ortada bölüşecek hiç bir şey yokken herkes birbirine düşmandı. Mollalar fırsatını bulunca arkadaşlarının heybelerinden, sandıklarından yiyecek aşırıyorlar, bunu ayıp saymak şurda dursun, hüner göstermişçesine öğünüyorlardı.

Hücre sine tuz getirmeye gidenin ateşteki tenceresinden kaşıkla yağlı su çalanlar, yanan odunları kendi tencerelerinin altına sokuverenler kıyamet gibiydi. Bu yüzden ağız patırtıları, yumrukleşmeler oluyor, en sonunda Kemerbaşı kavgacılarından birini, rasgele biraz şamarlıyordu.

Bir defasında, herkesin «Avratçı» dediği öksürüklü, ince uzun oğlanın parası kayboldu. Oğlan bir vakit şuna buna yalvardı. Çalınan paranın — dört kuruşun — yarısından vazgeçtiğini, iki kuruş hücre sine bırakılırsa hiç seslenmeyeceğini söyledi. Umudu kesilince kendini yerlere atarak ağlamaya başladı. Sonunda dili dişi kitlendi, ağzından köpük yürüdü. Ayıltmak için tam bir saat uğraştılar, başından aşağı tam on kova su döktüler. Bir yandan da gülüyorlar,

— Hele avratçıya hele! — diyorlardı —, kendisine bugün iki kuruş lâzım demek... Hiç bir yerden bulamayınca gene bu oyunu tutturdu. Ulan yağma mı var namussuz? Avrada gidecek de iki kuruşu eksik...

Oğlanın ayıldıktan sonra bir kenara çekilip sesini kesmesine bakılırsa böyle diyenler yalan söylememişe benziyorlardı.

Kerim'in hırsızdan korkusu yoktu. Çünkü, hücre arkadaşlarından Ali Şah odayı hiç boş bırakmıyordu. Hutbe ezberlemediği zamanlar, çorap takke örmekte, karınca duası, Ya Hafız, Ya Sabur levhaları yazmaktaydı. Asıl korkusu bezir isi mürekkebinin çaldırmaktı. Yaptığı bezir isi mürekkebinin namı yedi vilâyet toprağını tutmuştu. Keten tohumu yağını bir çanakta fitille yakıp üstüne tuttuğu kaptı isini biriktiriyor, buna biraz zamlı su, biraz mazı katıp havanda aylarca döğüyordu. Dirhemi altınla tartılan bir mürekkep ki yüz yıl sonra rengi atmaz, silinse çıkmaz bir mürekkep...

Öteki mollaların çoğu, aylak gezen, tembel, serseri oğlanlardı. Estrar, rakı, şarap içiyorlar, afyon yutup hovardalıkta dolaşıyorlardı. Kötü karılardan dost tutanlar, bağlarda kahpe oynatırken dayak yiyip yüzü gözü kan içinde medreseye gelenler çoktu.

İçlerinden bazıları da işi «Cemal âşıklığına» vurmuşlardı.

Bunlar yanlarında birer körpe çömez gezdiriyorlar, arada bir parlak çömez ayartmak yüzünden birbirleriyle dövüşüyorlardı.

Çocuğun, yorganlarına sarılı birer curası vardı. Bazı geceler, bazı hücrelerde esrar kabağı dolaştırılıp tenekelerle şarap içilmekteydi.

Arada sırada Kemerbaşı, hücrelerden birine, molla kılığına sokup bir kötü karı kapatıyor, günlerce tadımı iki kuruştan işletiyordu.

Çalık Kerim, bu rezilliklerin hiç birine karışmadı. Bir yandan okumaya kuvvet verdi, bir yandan silicilik hizmetini başa çıkarıp hocadan aferinler aldı. Hocanın aferinleri pek de boşuna değildi. Her gün medresesinin duvarlarına, hele ayakyollarına, ağza alınmaz küfürler, pis iftiralar yazılıyor, edepsiz resimler çiziliyordu. Yazılan yazıların çoğu da Müderris Hüsamettin efendiyle Sarı yağız çömezinin üstüne...

Çalık Kerim silip durduğu bu yazılardan, Hüsamettin efendinin de Cemal âşığı olduğunu, daha beteri, çömezleri asıl, kırklık karısının beğenip seçtiğini öğrenmişti. Sarı Sıtkı'nın çarşıdan öteberi alıp eve bıraktığı günler, neden medreseye geç geldiği ayakyollarının duvarlarına açıktan açığa yazılıyordu. Gene bu yazılara bakılırsa, hanım, eski çömez Pelvan Niyazi'nin arkasından çok ağlamış... Bereket versin bu parlak Sıtkı yetmişmiş de karının derdi savuşabilmiş...

Silicilikteki çalışkanlığını görünce Kemerbaşı, Çalık Kerim'i öteki işlere de salar oldu. Artık dur durak bilmeden bağırıyordu:

— Hey Çalık Molla!... Dağıtıcılığa gel...

— Ulan nerdesin domuz Çalık? Kalburcu lâzım...

— Heyyyy Çalık dedim, namussuz... Kandillere yağ konulmamış...

— Oğlum Çalık, süpürücüler savuşmuşlar. Haydi, şurayı alıver. Göreyim seni...

— Kerim Molla... Şu taslara göz-kulak ol! kayboldu mu, ben seni yatırır keserim.

— Odun, hani odun? Yahu ben şimdilik bu Çalık'ı tepeleşem haksız mıyım kardaşlar!

Çalık Kerim, bir iki ay, her yana koştu ama kendisinden sonra iki molla daha gelip ayak işleri onlara verilmeyince bir gün apansız dikildi. Kabadayı Kemerbaşı'yla kapıştılar. Esrarkeş Bekir, Çalık oğlanın acı kuvvetine güç yetiremeyeceğini anlar

anlamaz, belindeki söğüt yaprağı bıçağa asılacak oldu. Çalık az kaldı ki bileğini ufalaya... Bekir hemen işi şakaya döktü:

— Oğlum, bunlar nasıl pençeler... Bunlar bildiğimiz arslan pençeleri... Yiğit arkadaşına kurban olayım... — diye sırttı.

O günden sonra, Çalık oğlana hiç bir iş buyurmadılar. Canı çektikçe, mahalle çeşmesinden su taşıyordu o kadar... «Hem sevaptır, hem de biraz karı görelim» diyerek...

Mahallenin erkekleri, ilk günler, bir kenara çekilip sıra bekleyen Çalık Molla'yı yadırgadılar. Sonra sonra...

— Şunu adamdan saymak ayıp — dediler —. Karılara göz ucuyla baktığı bile yok!

Hele mescidin, soluğu kesik imamı ile uyuşup ezan okumaya başlayınca mahallenin karısı, erkeği Çalık Molla'yı sevdi:

— Allahın bir fukarası... Yüreği temiz...

— Yüreği temiz olmaz mı? Geçenlerde çingen ayısı bulamamışlar da Leblebici Hilmi Ustanın Zarife'yi buna çiğnetmişler. Ne sızı kalmış, ne bi bok... Karı zıpladı kalktı. Hilmi usta para verecek olmuş da, ne dersin, Çalık oğlan almamış... Aklı olsa alıp cebine atmaz mı?

Cer vakti gelip çatınca Çalık Kerim, köye haber saldı, anasından eşeği istedi. Karagöz Kasım'ı yanına alarak Merzifon'un yolunu tuttu. İlk köyde muhtar odasına ineceğine eşeği doğruca imamın evine sürdü, herifin «Buyur!» demesine fırsat vermeden.

— Bak hoca — diye lafa girişti —, sen bizi beri benzer cer mollası belleme... Biz Amasya'nın beşyüz yıllık Şeyhler Şeyhi Kasım Sultan ocağındanız. Bu gördüğün yiğit, Kasım Sultanın on ikinci göbek torunu... Bu dünya böylece durmaktaysa bilmiş ol, işte bunların yüzü suyuna durmakta... Bizim oralara 93 göçmenleri birikti ki, toprak atsan yere düşmez. Eğer dini bir uğruna imdat etmezsek, bunlar çocuklarını pişirip yiyecekler. Çektikleri açlığın nasıl bir belâ olduğunu artık sen hesapla... Bizim ocağın yolunda para sadakası yasaktır. Biz paraya el süremeyiz. Bizim işimiz Âdem Peygamber mahsulü: Ekinle, zahireyle döner. Pekmez, yumurta otlamaya da iznimiz vardır. Köylü gönlünden kopanı verecek... Ama bedava değil... Bizde her şey bir hizmet karşılığı

olmalı... Yükümüzdeki malın değerine geldi mi, dünya malı yetmez. Sevabı dersin, bütün İslâmî cennete götürdükten başka, nice kâfiri de cehennemden kurtarsa gerekir. Haydi, anan seni kadir gecesinde doğurmuş, muhtarınızı buluver. Bu gece yatsıdan sonra köylü dağılmasın!

Çalık Kerim, sözü epi uzatmış, lafın arasına, topladığının birazını köyün imamına bırakmanın da Şeyhler Şeyhi Kasım Sultan'ın kanunu olduğunu sıkıştırmıştı.

Gece, yatsıdan sonra, camide heybesini açtı, malları ortaya döktü. Bir yana hamayilleri tepe gibi yığmış, bir yana Ali Şah'a yazdırdığı muskaları, muşambalarının renklerine göre ayrı ayrı kümelemişti. Pınar suyuyla doldurduğu küçük şişeleri şuraya sıraladı; kırmızıya boyadığı kaynamış afyon şırası binliğini beriye dikti.

Yanık sesiyle biraz Kur'an okudu, mevlûtta biraz dolaştı, «Şol cennetin ırmakları» ilâhisini amine bağladıktan sonra sabahleyin köyün imamına söylediklerini tekrarladı.

— İşte Müslümanlar — diye parmağını uzattı —, harmanları yangından, malı, davarı canavardan koruyan muskalar bunlar... Göze gelmeyi, cine şeytana uğramayı önleyenler nah şu beridekiler... İnek buzağısını, kısrak tayını mı bırakmakta? Dermanı bundadır. Hayırlı işlerin düşman oyunuyla bozulmasını istemezsen, şu mübareklere sığınacaksın... — Gizli bir lafı varmış gibi sesini biraz alçalttı —: Hoca kısmı gibi, muska kısmına da ayıplık olmaz. Hamdolsun hepimiz erkeğiz. Gördüğünüz sarı muşambalı muska, erkeklik gücünü yedi manda boğası kadar artırır. İster boynuna tak, istersen götür, damızlığını bağladığın yemliğe as... Aman dayı, tazedden aptest almadınsa o şişelere el değdirme! Onlar Kâbe'nin bildiğimiz zezem suyudur. Allah gecinden versin Ezrail peygamber başına dikilirse, «Aman komşular...» diyerek neden çırpınmalı? İçiver de öte dünyaya yüz akıyla gidersin!

Haaa! bu mu, bilemedin ağa, kızılıcak şerbeti değil, Lokman Hekim'in can ilacı... Baş ağrısını, karın ağrısını, diş ağrısını, bel ağrısını, her çeşit yeli, sızıyı bıçak gibi keser. Görmemişse dönersin. Bir daha da yanına yaklaşamaz... Uyumayan bebeklere şuncacık içir üç gün uyanırsa, biz buradayız, gelir verdiğin iki ölçek ekini geri alırsın.

Gene biraz Kur'an okudu:

— Bizimkisi kazanç işi değil — diye bağırdı —, biz ocak takımımız. Biz kazanç altında dolanamayız, Müslümanın dardını, acısını, belâsını, uğursuzluğunu deflemeye dolanırız. Topladıklarımız, göçmen açlarına gidecek... Şeyhimizin yasağı var.. Elimizi paraya süremeyiz. Para gâvur işi... Boynu boğazı, kolu bacağı şişenler, karaçiban dökener, sütü kaçmış karılar, kısır gelinler hep gelsin! Biz okuduğumuz Kur'an'a para alıcılardan değiliz. Helâl ekinizden göçmen açlarına gönlünüzün dilediğini verirsiniz. Hiç vermeseniz de olur.

Kerim'in çalıklığı işe yaradı. Kocalar, kız babaları: «Adam Allahın bir çalık mollası... Kötülük gelmez!» dediler, marazlı karılarını, hastalığı savuşturamayan kızlarını saldılar. Çalık Kerim gelin karıların her birine bir laf uydurdu:

— Bir halt etmişler de ecinni tayfası bunları korkutmuş... Yerlerinden çıkmış korku damarını bastırıp yerine yerleştireceğiz. Ayrıca muskası da vardır, boynuna asmayla hiç bir şeyi kalmaz. Meraklanma anacığım, senin gelinin Allahın izniyle sütü yürür ki Kırım ineği kaç para...

Çalık Molla'nın korku bastırmasını, düşmüş göbekleri yerli yerine koymasını karılar öge öge bitiremediler.

Arka üstü yatırıp ve de örtüyü üstüne çekip ovalamaya kasıklardan başlayarak...

— Bir zaman bu ovalama gitmekte bacım. Kurban olduğumun elleri de nasıl bir eller... Ondurucu bir eller... Ovalayıp dururken apansız, «Korkunu basacağım hey avrat, basayım mı?» diye sormaz mı? Karşılığında, «Bas ya... Bas gitsin!» diyeceksin. Önceden öğüdü böyle... «Nah bastım. El benim elim değil Ayşe,-Fatma anamızın eli...» demesiyle gövdene ılgın ılgın bir titreme yayılmakta ki domuz korkunun yerine basıldığında şuncacık kuşkun kalmamakta...

Karılara böyle ama, erkeklerin korkusunu bastırmanın yolu başkaydı. Çalık Molla bir sivri bıçağı, bir tasın üstüne tutuyor, sapından akıtıp ucundan damlattığı suyu heriflere içiriyor, o kadar...

Çalık Kerim köylerden topladığı ekini, yumurtayı, yapağıyı, pekmezi, fazla kazanca bakmadan nohutla değiştirip Çorum'un leblebiciler çarşısında Hilmi ustanın dükkânına yiktirmaktaydı.

Ramazân bayramında cer işi bitip kasabaya döndükleri zaman hesaplaştılar. Hilmi ustada tam on dört mecidiyeleri

birikmişti. Çalık Kerim bunun ancak dört mecdiyesini Karagöz Kasım'a verdi. Gerisini altına çevirdi, muska yapıp besmeleyle boynuna astı.

İlk cer parasından elde ettiği bu iki altın, o zamana kadar paraya hiç değer vermeyen Çalık Kerim'in huyunu değiştirdi. Oğlan, Narlıca'nın Dişlek Ahmet ağası gibi, büsbütün pintileşmedi ama, kesesine gireni de kolay kolay çıkarmaz oldu.

— Nefis dediğin itten arsız... — diyordu —. Başiboş bıraktın mı, kuduz manda gibi boşanır da seni peşi sıra sürür götürür. Sürdüğünü nereden anlayacaksın? Ağız sulanmasından... Canın bir şeyi çekti de ağzın mı sulandı? Önce tükür gitsin! Nefsini tükürdün demektir. Baktın olmadı, dişi sık ki kıvransın. Diş sıkamak, karnına, yüreğine gem vurmaktır. Baktın gene zorlatmakta... elinden yakarı çekip alamamaktasın, o zaman ilerde kazanacağından yemeli... Borç et, el kesesinden harcan! Ama en kısası: Can isteğini yenmek... Köpek nefsi yenmenin keyfi, körpe karı etinde yoktur.

Çalık Kerim, Narlıca'ya ancak iki yıl sonra, Rus-Japon Savaşının bitmesinde çıktı.

Köy bıraktığı gibiydi. Küçükler biraz daha büyümüş, yaşlılar biraz daha kocamıştı. Mahir ağanın kızı Petek çocuğa kalmış... Çocuğun hizmetkârları Hasan'dan olduğu söyleniyor. Günahı söyleyenlerin boynuna...

Çalık oğlanın mollalığını Narlıcalılar pek umursamadılar. «Bizim Parpar'ın Çalık değil mi? Hele rezil!» diye güldüler. Anası biraz mızırdandı, geçim zorluğundan laf açtı ama, oğlunun kılıksızlığına bakıp paradan umut keserek uzatmadı.

Köylü, Japon'un Rus'u kötületmesine seviniyordu. İstanbul gazetelerinde savaş resimleri görmüşler, adı duyulmamış bir Japon'un koca Rus Çar'ını eşekten düşmüşçe çevirmesini beğenmişlerdi.

Bir kaygıları vardı: Çakır Kâhyaların Kenan oğlanın gittikçe rezilliği ele alıp bunca varlığını rüzgâra vermesi, havaya savurması... Daha şimdiden Yediçinar Yaylasındaki beş yüz davarlık sürü olduğu gibi Abuzer'e geçmiş, yabanın deyyusu yaylaya iyice yerleşmişti.

Mahir ağa,

— Gayrı bu kara kavata güç yetmez... — diye dizlerini dövüyordu —, nah, dediği dersiniz üç yıla kalmadan bu Abuzer yayla beyi olup çıkmaz mı? Vallah billâh K r Dede gibi bir yiğidi, durduğu yerde, zaptiye pususuna iteleyen de bu kara domuz!... Yoksa, zaptiye kolağası Celil denilen oğlancının ne ağzıydı?

— Yanılmaktasın ağa! K r Dede'ye, Emey karı yüzünden, delibaşısı Kürt Musa kahpelik etti.

— Ne ağzına... «Bu kahpelik, Musa çavuş kahpeliği değil, hâlisinden Kerbelâ kavatı kahpeliği...» dediği dersiniz...

— Bütün suç bizim adamımızda... Kenan efendi, getirip yaylaya kondurmasaydı, Kerbelâ kavatı, K r Dede gibi bir arslana kıyabilir miydi? Ne olmalıydı da  mer efendi  lmemeliydi. Toy oğlan, ağalığı yüzüne gözüne bulaştırdı, daha da bulaştıracağı geride...

— Bırak... K k  pislikteymiş... Bereket Saim  hanım tez öldü, bu rezilliği hiç görmedi. Yahu,  mer efendi gibi bir soylu kişiden böyle bir besmelesiz nasıl peydahlanmış? Zibidi, resmen analığı Güllü kahpesini kullanır olmakla şimdiden cehenneme direk... Babasından miras kalan Benli Nazmiye orospusu da caba... Bu namussuz, ilerde analığından olma bacısı Hacer'i de...

— Töbe çek Mahir ağa! bitirdin ki tamam bitirdin. Böyle bir şey nasıl olabilir mi?

— Nasıl mı? Ben bu gidişini iyi g rmemekteyim ağalar, bu oğlan babadan kalmaları yesin bitirsin de ben size sorarım bakalım, evdeki karılara hovarda götürmez mi?

— Bak burası az biraz doğru... Benim bildiğim Kenan rezili bunu da yapar ama Benli Nazmiye razı gelmez. Benli karı, Kenan'dan yiğittir. Her yıl  mer efendiye mevl t, Kur'an okutmaktaymış. Ha ne dersin Çalık molla? Senin haberin vardır.

— Doğru... Her yıl,  mer ağama mevl t okutmakta... Bir Nazmiye karı, bir de Kirkor efendi... Kirkor efendinin karısı da  mer efendinin canına, koca koca danaları gönderip medresenin kapısında kestirir.

— Ben de olsam kestiririm. Çakır Kâhyaların bunca yıl çevirdikleri iltizam işi hep Kirkor g vurunun eline geçti.

— Geçer elbet... Ne demişler? « n-bin dünyası...» demişler. Sen toplayacaksın, sonra oğlundan bana gececek... Aşık Yunus efendimizin dediği hesap: «Mal da yalan, mülk de yalan / Var

biraz da sen oyalan.» Benim tutulduğum, bu Kenan alçağı, Narlıca'daki topraklarımı da kavat Abuzer'e ucuz-pahalı satarsa... Şart olsun belâ tüter.

Çalık Kerim'in medreseye yerleşmesinin tam yedinci yılında, bir yaz günü Çorum kasabasında apansız bir gürültü koptu. Her köşe başında çifte davullar dövülüyor, kız gibi köçekler kıvrır kıvrır göbek çalkalıyordu.

Mahalle aralarına, çarşılara dağılan tellâllar:

— Allahını, dinini, peygamberini, padişahını sevenler evine, dükkânına bayrak asacak, bayrak... — diye bağırdıklarından kasaba az vakitte gelin arabasına dönmüş, kırmızı Osmanlı bayraklarından görünmez olmuştu.

— Neyin nesi yahu, Bayram değil kandil değil! — diyenler şöyle anlaşılmaz bir karşılık aldılar:

— Hürriyet bu, hürriyet...

— Ne demek?

— Hürriyet ağa!... Bundan böyle sen sensin, ben de ben... «Hep bir eşit» olduk. Başımıza buyruk...

— Yalana bak! Ee?

— E'si hürriyet dedin mi bitti. Gayri canın çekerse padişahı it hesabına almayacaksın! Özgürlüktür bu, maskaralık belleme!

— Sus, aman bir duyan olur da Yemen'i Fizan çölünü boylarsın. Hem bu nasıl bir söz? Ağzın eğrilir.

— Hey baba! geçti o baskı günleri, sen uykuda mısın? Ankara'dan kim geldi bakalım?

— Kim geldi?

— Cemiyet geldi, yaylı arabasıyla... Bunlar buraya yetişmek için yolda tam üç çift at çatlatmışlar.

— Burada bize n'olmuş ki yetişmeye çabalamış bu cemiyet her neyse?

— Sana bana müjde verecekler. Bayraklara davullara bak-sana...

— Dur yavrum benim aklım karıştı, bu işe Veli paşa ne demiş?

— Hürriyete Veli paşa ne diyebilir? Davavekili Cevdet bey, Fazlı bey meğer gizli din taşırlarmış. Veli paşaya haber yollamış-

lar: «Bu sıra evinden çıkmasın kendine iyilik getirmez!» diyerek...
Anladın mı?

— Yalandır hey kardaş, bunun yalanlığı belli bişey... Veli paşa gibi bir başıbozuk paşası, Davavekili Cevdet beyin kollarını bağlatıp sürgüne salsak haksız mı şimdilik? Hem de haklı...

— Geçti o günler! Postaya git de telgrafçıyı dinle...

— Nesini dinleyeceğiz?

— Haberin kökü sıkı telgrafçıda... Millete sormuşlar, «Hürriyet mi istersin, şeriat mı?» demişler, millet Allah sayesinde «Şeriatı siktir et, hürriyet isterim» demesin mi?

— Kim sormuş, hangi millete?

— Kim olacak, Cemiyet... karşılığını veren de bizim millet...
Sen-ben...

Davullar gece-gündüz durmamacasına gümbür gümbür vuruldu, bayraklar bir zaman nazlı gelin gibi körpe körpe sallandı. Davavekili Cevdet beyle arkadaşlarının bağıra bağıra sesleri, solukları kesildi. Saat meydanında Hükümet konağının balkonundan durmadan söylev çektiler, adamın aklını başından alan, o zamana kadar duyulmamış, çok korkunç laflar ettiler.

— Herifler bağırmakta hey efendi, «Contürk İttihat Terakki, anayasa!» diye bağırmakta bunlar... Cemiyet, umumî merkez, komita... dediklerini duymalı ki adamın aklı sıçrar! Hürriyeti, adaleti, eşitliği, kardeşliği haydi anladık. «Enverler, Niyaziler, Talatlar» neyin nesi? Bunların içinde bir de Geyik varmış... Peki, bizim Osmanlı'daki Geyikli Baba efendimiz mezarından uğradı da hürriyet alayına mı katıldı? Ben şaşıtm.

Bir zaman sonra, şeriatı şuraya bırakıp hürriyeti istemiş olan milletin önüne bir sandık getirildi. Müslümanın, gâvurun adı deftere alındı. Oy istendi.

Başta Hıdırlık şeyhi, arkasında birtakım aklı erenler başlarını sallayarak gizlice:

— Bu iş sökmez ya hele bakalım — diyorlardı — Anayasa dediklerini Padişahımız efendimizden zorla almışlar. Fukaranın vermeye hiç niyeti yokmuş. Böyle işler geçmişte görülmüştür. Buna kul azgınlığı denir. Osmanlı toprağında ne zaman, bir kul azgınlığı olmuşsa, arkasından belâ yüz göstermiştir.

Bu aralık Fizan'dan canlarını nasılsa saklayabilmiş birkaç sürgün gelip yetişti. Bunların dedikleri akılları büsbütün karıştırdı.

— Bu işin içinde başka işler var — diyorlardı —, bir kere Sultan Hamit, istemezlerin kahpeliğine aldanıp Mithat Paşa gibi bir arslanı Yemen'in Taif zindanında boğdurdu. «Sen devletine milletine temel direği olacak böyle bir yarar paşayı neden öldürttün?» diyen doktor okulunun öğrencileri ayaklandılar. Bunlardan şu kadarı, ayakları zincirlendi de denize atıldı.

Fazladan gelen bu sürgünlerde her sorunun karşılığı da vardı:

— Contürk dediğin bildiğimiz Contürk... Bunlar Sultan Hamit'in belâsından Avrupa'ya kaçtılar. Oradan saraya telgraf yağdırdılar. Saray bildiğimiz padişah sarayı... Sonunda Selânik'ten, Serez çevrelerinden ordu kalktı. Başında Enverler, Niyaziler, Talâtlar... Biz sürgünde...

— Ortada bir Anayasa lafı var, anlayamadık?

— Bu mu? Bildiğimiz kanun... Bunu Sultan Hamit bir oyunla ortadan kaldırmıştı. Bunca yıl çektiklerimiz hep bundan... Biz sürgün...

— Şimdi bulunup meydana mı getirildi?

— Contürkler zorla aldılar. Biz sürgünde...

— Demek bunu aldılar... İyi imiş öyleyse... Peki, geçenlerde oy verildi, o neyin nesi?

— Milletvekili seçtik. Milletvekillerimiz İstanbul'da toplandılar. Bundan böyle ferman bunlarda... Her işi bunlar çevirecek. Biz sürgün...

— Padişah?

— Yerinde...

— Oh çok şükür birader... Ben de herife bir kötülük geldiye dedimdi...

Bunlara karşılık gözden düşen Veli paşalılar Hıdırlık şeyhinin adamları durumu hiç beğenmiyorlar, başka türlü anlatıyorlardı:

— Contürk demek düpedüz zındık-farmason demektir. Bunlar peygamber vekiline, koca Osmanlı padişahına dinsiz-imansız lafiyla karşı gelip kıpkızıl gâvur olduklarını meydana vurdular. İşin içinde İngiliz parmağı, Rus altını var. İstedikleri: Dini-ımanı, ırzı-ınamusu ortadan kaldırmak... Kızılbaşlık diyeyim de aklın ersin kardaş! Hürriyet ne demek, canı çeken öz anasıyla yatsa yatar. İstanbul'a çoktan olanlar olmuş. Gelen mektuplarda ne yazılı? Contürk fermanı ile ev kapıları ardına kadar açık... Beline güvenen içeri girecek, nefsini körletip cehennemlik olacak da

keyfine bakacak! İşe bakmalı ki Bosna-Hersek gitti Girit'imizin de eli kulağında...

Millet ne yana kulak verip, kime inanacağını iyice şaşırmişti ki bir sabah sıkı telgrafçıdan ortalığa bir haber yayıldı:

— Selânik'ten ordu yürümüş, İstanbul'u apansız basmış. Bunca senelik Sultan Hamit'i tahtından indirmiş.

— Sonunda bunun böyle olacağını ben demedim miydi? Sakalımız yok ki lafımız dinlensin. Şimdi buyurun bakalım...

— İstanbul'da çok işler olmuş ağa, kan gövdeyi götürmüş.

— Eyvah!

— Eyvah ya, ne sandın? Selânik'ten ordu yürümesinin sebebi İstanbul'un askeri başkaldırmış... Mektepli subayları kırmaya başlamış... Selânik ordusu yetişince, onlar da bu kez padişah takımını bitirmişler.

— Peki, Çorumumuzun babası, bunca yılın Beşiktaş karakolu komutanı Hacı Hasan paşamızın yerine geçen Kabasakal paşamız, Padişahın göz bebeği, «Peygamber ümmisi» efendimiz, ne oldu?

— Kabasakal mı kaldı birader? Götürmüşler de parçalayıvermişler. Duyduğum doğruysa leşini itler yemiş...

— Vah, işte buna yandım...

Akşama doğru çıkan bir başka laf, ağızlarını bıçaklar açmayan Çorumluların yüreklerine biraz su serpti. En karamsarlar:

— Kabasakal paşa efendimize bir şey olabilir mi hiç? — demeye başladılar —. Şimdi haber gelmiş! Çorum'un yüzakı Yedi-sekiz Hasan paşamız, karakolunda gene padişah gibi söz geçirtmekteymiş. Contürkler: «Sen hiç korkma, şana bizden kötülük gelmez. Senin gibi paşalar bize ilerde lâzım olsa gerektir,» demişler. Bunu diyen Contürklerin ayak takımı değil haa! Mahmut Şevket paşa efendimiz...

— Kim bu Mahmut Şevket paşa? Hiç duymadım.

— Nerden duyacaksın? Kendisi Peygamber soyundan bir Arap ki su katılmamış bir Arap... «Kureyş'in bir ulu kişisi» diyeyim de sen anla!

— Aman iyi...

— Buraya kadar iyi ama burdan sonrası kötü...

— Aman!

— Meğer bizim Kabasakal paşamız daha önce ne halt etmiş

bakalım. Hareket Ordusunun Selânik'ten yürüdüğünü duymasıyla saraya koşmuş...

— Ey?

— «Padişahım, bana izin ver. İstanbul'daki Çorumlu kullarından bir tabur düzeyim, Hareket Ordusu denilen gâvur tohumlarını kirayım,» dememiş mi?

— Ulan aferin! Kırmış mı sakın! Oooh!

— Hayır, Sultan Hamit ne dese iyi: «Ben İslâm kanı döktürüp, yarın kıyamet günü ortaya alını kara çıkamam!» buyurmuş.

— Oldu mu ya şimdici? Contürk takımı Kabasakal Paşa efendimizin lafını duyarsa?... Hem de duyar... Yıldız sarayında curnalcı kıtlığı mı var? Ulan kavat Kabasakal desem, Hareket Ordusu kurmak sana mı kaldıydı rezil!

Gece, yatsıdan sonra meselenin rengi yeniden değişti.

— Hayır, gizli telgraf var. Ben öğrendim, geçende kopası kafasına taç giyen Bulgar İstanbul'u baskınla almış! Hürriyet ne demek! İslâmı kırmış ki, yediden yetmişe...

— Hareket Ordusu, bildiğimiz Bulgar ordusu olmasın?

— Tamam! Bulgar ordusu... Ayasofya camisine çan asmışlar, çan... Şimdi fukara Ayasofya'nın tepesinde gümbür gümbür gâvur çanı ötmekteymiş...

— «Kıyamet belirtisi» diye ben işte buna derim! Töbe!

— Benim kaç zamandır yüreğim yasta... Neler duydum da kimselere diyemedimdi kardaş. Meğer bu hürriyet belâsından sonra Ankara'dan öteye çok işler olmuş. Bir kere köylü hep şehirlere, kasabalara yürümüş...

— Neden?

— «Sırayla bu! — demişler —, biraz da kasabalılar tarlada, bayırda çalışsın, biraz da biz şehir yerinde keyif sürelim.»

— Allah Allah, köylü kısmı kasaba yerinde ne halt edebilir? Mal gibi dolaşmaya mı gelecekler? Peki, bunca Müslümanın ekmeği nerden çıkacak?

— Onu kim düşünür? Hürriyetle sen oyun mu oynamaktasın? «Herkes aklına geleni yapacak» denildi mi? İşte buyur...

— Bunlar ortalığı karıştırdılar dayı, bunlar fışkıyı yüzlerine gözlerine buluşturdılar.

İşin içyüzü ancak toplar atılınca anlaşıldı. Sultan Hamit indirilmiş, yerine Sultan Reşat bindirilmişti. Bunda hiç yalan yok

ama korkulacak bir şey de yok... Ya amca gitmiş yeğen gelmiş, ya da yeğen gitmiş amca gelmiş... Ya da bunlar kardaş... 31 Mart patirtısı da okumuş subaylarla alaylı subaylar arasındaki bir mesele... Allah göstermesin, bunlar birbirlerini tüketeyazmışlar.

— Peki bunların ikisi de Müslüman değil mi?

— Müslüman ama aradaki hürriyeti n'apalım?

— Yahu benim şu «Hürriyet» lafından karnım bozulmaya başladı. «Geldi» dediler. Hani nerde? Bir göreydik...

— Bırak! Osmanlı'nın işini bilmez gibi... Bizim millet mal gibi millet... Birisi çıkmış, «Hürriyeti mi istersin, şeriati mı?» demiş... Bizim, sözüm burdan dışarı eşek adamımız «Hürriyet!» demiş. «Senin bilmediğin bir aş, ya diş ağrıtır, ya baş» diye bir laf vardır. Bizim babamız da şeriati bırakıp hürriyete mi sarıldıydı? Başkaca, bakalım bizim «Hürriyet» dediğimiz nereden belli? Kâğıtlara yazıvermişlerdir, bir hürriyet...

— Doğru! Hemi de öyledir.

Bazılarının yüreklerine çeken korku gitgide dağılmıştı. Bunlar öşür-iltizam işleriyle uğraşanlar, geniş topraklarında ortakçı-azap çalıştıran ağalar, köylü kısmına, harman ödemesi, borç veren büyük esnaflardı. Bir kısım ufak memurlar da yerlerinden olacaklarını düşünerek çok kıvranmışlardı. Bereket versin, işin kuru gürültüden ileri geçmediği, her şeyin eski hamam, eski tas kaldığı çabuk anlaşıldı. «Allahın sayesinde» düzen bozulmamış, hele kazanca-geçime hiç bir değişim erişmemişti. Köylü gene köylü, esnaf gene esnaf, zengin zengin, fakir fakirdi. İstanbul sarayında Sultan Hamit oturmuyormuş da Sultan Reşat oturuyormuş... Varsın sağlıcakla otursun. Saray kısmı da boş kalacak değil ya, elbette bir oturan bulunur. Hakçası, bu Sultan Hamit de, amcası Sultan Aziz'i tepeleyip postuna kurulmadı mıydı? Ne demişler: «Etme bulma dünyası...» demişler.

İtalyan harbiyle Trablus'un kısa zamanda elden çıkması şeriatçılar için essahtan düğün bayram oldu. Bunlar tam otuz üç yıl peygamber postunda oturmuş, Allah sayesinde yedi kralı parmağında oynatmış Sultan Hamit gibi bir padişaha Rumeli çingenelerinin yaptıklarını bir türlü unutup bağışlayamamışlardı. «Allah bunu ittihatçıların yanına hiç koymaz, kurban olduğum...» diye yemin ediyorlardı. İşte, çok şükür, belirtiler yüz göstermişti.

— Allah işini bilmez mi, canım!

— Ben doğrusu, bizi açlıkla, ya da salgınla yola getirecek sanmıştım.

— Gâvurun Trablus'a yüklenmesi ne mutlu... Gene bize acıdı mübarek!

— Saçı bitmemiş yetimlere acımıştır, dul karılara acımıştır. Kendin bilmez değilsin ya! Peygamber zamanı, günlerden bir gün, Cebrâil meleği gelir, Allahtan selâm getirir: «Bu yıl kış zorlu olacak, Müslümanlara söyleyin sıkı dursunlar,» der. Millet yiyeceği unutup var gücünü oduna verir. Bir de bakarlar, o yıl kış her zamankinden daha yumuşak geçmekte... Peygamberdir, sözgelimi, yalancı çıktı çıkacak... Haklı! Ele güne karşı: «şöyle böyle» dedi, sonunda yalancı... «Nedir hey Allah?» diye sorar. Meğer Allah, bu uyuz köpeğe acımış da kışı yumuşak göndermiş... İşte bunun gibi, bizi bu sefer gâvurla terbiye etmekte...

— İyi ama bu Trablus bakalım Osmanlı toprağı mı? Ben hiç duymadım.

— Bizim elbet! Arabistan'dan ilerde bir yer ki Mısır'dan sonra birinciye gelen hazineyi burası gönderirmiş.

— Yandık öyleyse, bittik.

— Biz neden yanalım! Gâvura kaptıranlar yansın!

Daha bu belâ defolmadan Balkanların karıştığı haber alındı. Sırp-Karadağ-Bulgar-Yunan bir olup apansız Osmanlı'ya saldırmışlar.

— İşe bak ki, koca İslâm ordusu bir tek tüfek atmadan bozulmuş. Selânik'i Yunan, Edirne'yi Bulgar almış. Şimdiyse İstanbul'un kapısına dayanmışlar...

— Sen, okumuş subay sözüyle 31 Mart'ta, bunca rüzgâr görmüş cenk artığı işerlerini kırar mısın?

— Bu Balkan gâvurları bir bizim Kabasakal efendimizden yıllararmış, bir de Fehim paşa efendimizden... Sultan Hamit'i hiç sayma! Onun işi daha büyük gâvurlarla... Bunlar fukaranın adını hiç ağızlarına alamazlardı.

— Bulgar papazı bizdeki hürriyet oyununu duyunca ne demiş bakalım? «Hey avanak Osmanlı! Kendi ayağına baltayı vurdun güzelce...» demiş, sonra kralına kâğıt yazmış...

— Ne diye?

— Ne diyecek? «Sırasıdır. Osmanlı'yı bitirirsen şimdi bitirirsin, davran,» demiş.

Bu sefer gene davullar vurulmuştu ama Hürriyet-Şeriat işi

için değil, redif taburları düzmek için... Bu sefer de tellâlar bağırdı ama, «Evlere dükkânlara bayrak asılsın!» diye değil, şu doğumdan, şu doğuma kadar bir haftalık ekmekleriyle milleti askere çağırma için...

Gene kahvelerde, sokak başlarında söz çoğalmış, her kafadan bir ses çıkmaya, duyulmamış, işitilmemiş sözler dönmeye başlamıştı:

— Kızıl Sultan el altından Bulgar'a haber uçurmuş. «Şurdan girip şurdan çıkacaksın! Ben Osmanlı'nın şu yanlarını boş bıraktım, göreyim seni! Öcümü şu Contürklerden bir güzel aliver,» demiş.

— Töbe yalan! Bu nasıl bir söz? Bunun sonunda taş kesilmek, çarpılıp çalık olmak bile var. Senden gayri böyle diyenlerin... Beni günaha sokma! Öyle peygamber gibi padişaha kıydılar da... Onlar bu dünyayı sahipsiz mi bellediler. Allaktır bu, iti, hınzıra salar da karşısına geçip güler. Bulgar Yunan kaç para...

Aralıkta hürriyetçilerden binbaşı Enver beyin İstanbul'da hükümet konağını basıp Nâzım paşa gibi bir yiğiti göz göre şehit ettiği haberi geldi. Söz büsbütün ayağa düştü:

— Tamam, ben işte buna gülerim efendi, tastamam Hoca Nasrettin hesabı: Rahmetli Hoca ne demiş? «Ulan karı — demiş —. Sen içerden ben dışardan, bu evi bir hale-yola koyacağız, aklım kesti!» demiş.

— Neden vurmuş bu Enver?

— Post kavgası... İndiricek de kendisi oturacak.

— Kapıdaki Bulgar'ı n'apalım?

— Bulgar yabancı mı ki, sen bu lafı böyle dedin? Bulgar da bir kardeşi pisin...

— İyiymiş öyleyse, pek güzelmiş...

— Güzel olmaz mı?

Sonunda Enver yaman çıktı, gidip Edirne'yi geri aldı, «Barış olmuş» lafı duyuldu. Ancak Yozgat'a kadar gidebilmiş olan Çorum'un Redif taburları, oradan geri döndüler. İşin başka türlü bitmesini bekleyen Veli paşalılarla Hıdırlık Şeyhi takımı, harbin apansız sona ermesine pek üzüldüler ama Rumeli'nin elden çıkması kederlerini biraz dağıttı. İstanbul'da askerlik eden Çorumlulardan birkaçı harbe gitmişlerdi. Bunlardan biri kasabaya yaralı geldi, çok da havadis getirdi.

— Bizi Bulgar bozmadı — diye herif yemin etmekteydi —, ne ağzına... Bizi başımızdaki komutanlar bozdu. Ateş emri vermediler, düşman bizden yılmış kaçmakta... Kovalattırsanıza gâvur döllerini... Hayır... Yunan'ın donanması bire kalıncaya batacağı. Meğer bizim dinsizler, gemi toplarımızın kamalarını gizliden çıkarıvermişler — Herif lafın burasında içini çekmekte ki, kuyu gibi —. Sonunda yeni padişah, başını açıp Sultan Hamit'e koşmuş «Ben ettim sen etme!» diye kanlılar gibi yalvarmış. Sultan Hamit'tir, «Rumeli'ne karışmam ama İstanbul'u sana kurtarıvereyim,» demiş. Beriki, «Aman Edirne'yi olsun başışla!» diyerek eteğine sarılmış.

Dinleyenlerden bir Veli paşalı keyfe geldi:

— Hey kurban olayım Sultan Hamit! — diye sevindi —, işini bilmez mi canım? Rumeli dediğin, evvel-eski gâvurluğun yatağı... Rumeli milletinde din-iman aramayacaksın. Gittiği iyi oldu, Osmanlı toprağından pislik temizlendi.

— Evet, hakçası Rumeli gidince...

Yavaş yavaş söz azaldı, herkes işiyle gücüyle uğraşmaya başladı ki, «Cihan seraskeri Mahmut Şevket paşa efendimizi» Topal Tefvik denilen bir zibidinin kurşunlayıp şehit ettiği haberi geldi.

— Bunlar bir boş tabut uydurmuşlar, paşanın hükümet konağından çıkacağı sırayı gözlemişler, dört hamalın sırtına verdikleri tabutu arabasının önüne geçirivermişler. Peygamber dölünden inme bir Arap paşası, cenazeyi atlarına çignetecek değil ya. «Dur, yol ver!» diye sürücüsüne ferman etmiş. İşte tam bu sırada, Topal Tefvik denilen besmelesiz kurşunları sıkamaz mı!

— Sıkınca da dünya kendisine mi kalmış? Onu da asmışlar. Mundar gebermiş. Yalnız onu mu? Bu işde çok adam var efendi. Padişah damadını bile asmışlar. Yüzden fazla adam asılmış ki tespah tanesi gibi...

Bu olaylar, medreseye pek dokunmamış, kapısından içeriye bile bakmamıştı. Evet, Millî Eğitim okullarına güç verileceği söyleniyordu ama boş lafa kulak asan kim?

Çalık Kerim medresede onuncu senesini doldurmuş, aslına bakılırsa okuyacak dersi çoktan tüketmişti. Çıksa çıkar da dilerse bir köye imam bile olur. Ama köy yerinden hoşlanmıyor, alnı terlemeden kazanmayı, kolay kazandığını da biriktirmeyi seviyor-

du. Bir yıldan beri büyük caminin müezzinliğini bedavadan yapmakta, gür sesiyle ezan, mevlût okuyup cenazelerde ıskata gitmekteydi. Cer dönüşleri kemerindeki altınların yanına birkaç tane daha koyuyordu. Hürriyet de, şeriat da umurunda değildi. Bunlardan laf açılınca:

— Başımızdakiler ne yaparlarsa iyi yaparlar. Bize dua etmek düşer! — diyordu.

Narlıca'yla ilgisini de hemen hemen kesmiş gibiydi. Köye ayda yıl bir çıkıyor, kendisini görmek için bazı bazı medreseye uğrayan anası Topal Ayşe karıyı bir kovmadığı kalıyordu. On yıl içersinde anasına verdiği harçlık iki mecidiyeyi bulmamıştı. Ayşe karı çok bunalarak yüzünü kızdırıp para isteyecek olsa,

— Biz burada para mı kesmekteyiz? Beni günaha sokma!
— diye suratını asiyordu.

III

Çorum kasabası Samsun'la Ankara arasındadır. İkisine de beş altı konak çeker. Bu yüzden olup bitenleri neden sonra haber alır. Sultan Hamit zamanı, Yedi-sekiz Hasan Paşa Çorumluları saraya kayırır, kimini at uşağı, kimini mutfak uşağı yazdırır, askerlik dairesinin, hemşehrilerini fazla sıkmasına meydan vermezdi. Hürriyetten sonra bu düzen bozulmuş, yeni hükümetin ilk işi asker toplamak olmuştu ama Balkan Harbi'ne askere alınanlar Yozgat'tan geri geldikleri için Çorum kasabası harbi pek umursamamış, harp herkese şaka gelmişti.

Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı haberine bu sebepten Çorum'da pek aldırın olmadı. Osmanlı İmparatorluğunun savaşa biraz sonra katılmasının da bu aldırılmazlıkta az buçuk payı vardı

İlk haber şöyle çıkmıştı:

— Duydunuz mu uşak! Bugün İstanbul gazetesi gelmiş, kahvede okudular. Gâvurun içi karışmış.

— Hangi gâvurun! İngiliz'in mi?

— İngiliz'in değil, Avusturya'nın... Avusturya kralının oğlu Sırbistan'a gezmeye gitmiş. Karısı da yanında... Bunlar gezip dururlarken Sırp'ların biri vurup öldürmesin mi?

— Tanrı misafirini mi vurmuş bu Sırp'lı?

— Ne sandın ya, Tanrı misafirini...

— Kudurmuş mu namussuz? Avusturya kralı kızmıştır öyle

ya?

— Kızılmaz mı? «Yirmi dört saate kadar savaşım var, vaktine hazır ol» diyerek kâğıt yollamış.

— Bu Sırlı Balkan'da bize yüklenenlerden değil mi?

— Bize yüklenenlerden...

— Şimdi anladım. «Bana Osmanlı dayanamadı, Avusturya'nın kralını ben it hesabına mı alırım?» demiştir.

— Hemi de öyle demiş.

— Kâğıdı gerisin geri yüzüne çarpar öyleyse.

— Mahkeme başkâtibi Mecit beyin de fikri bu...

Öteki postadan çıkan gazetelerde daha tatlı haberler vardı: İngiliz, Alman, Fransız, Sırp, Avusturya, Rus birbirlerine dalmışlar, domuz topu olup boğazlaşmaya başlamışlar.

— Peki, hangisi hangisine vurmakta?

— Almanla Avusturya birlik...

— İngiliz de Sırlara mı arka çıktı?

— Evet, İngiliz arka çıkmış.

— Ya biz?

— Bizde bir şey yok.

— Ne güzel! Birbirlerini yesinler de aman bize değmesinler.

Aradan bir zaman geçti. Gazete havadislerinin keyfine diyecek yok... Gâvurlar kıyasıya boğuşuyor. Almanlar birer vuruşta Fransız'ı, Rus'u kötületmişler. Alman'da bir top varmış ki gülesini, Allah beterinden saklasın, Köse dağından aşırıyormuş. Ve de kırk yıl önce Fransız'ı on beş günde bitirdiği gibi bitireceğine ant içmiş... Hemi de kralını yeniden tutsak almaçasına...

Bir gün gene apansız davullar dövülmeye, hükümet konağının balkonundan yanık söylevler çekilmeğe başlandı. Köylere atlı zaptiyeler kâğıtlar koşturdu, askerlik şubelerinin önü kıyamet gününün arasat meydanına döndü.

— Tamam! Alman'la birlik olup savaşa girmişiz kardaşlar!

— Girelim ya, geç bile kaldık. Rezillige alıştık bi kez! Bir rüzgâr da budur, gelir geçer.

— Hemen geçmesin yahu! Balkan'ın öcünü Bulgar'dan aliverelim de sonra...

— Höst! senin dünyadan haberin yok! Biz bu kez Bulgar'la birliğiz. «Can yoldaşı! Silâh arkadaşı» diyeyim de aklın yatsın!

— İşte buna şaşım! Gebe karıların karnını deşip körpe

çocukları süngüye takan, camilere çanlar asan Bulgar gâvuruyla he mi?

— Enver paşa: «Önce Sırp'ı aradan çıkaralım da Bulgar'ların hesabı sonra görülür» diyeymiş...

— Ne akıl yahu! Ulan aferin Enver paşa!... İngiliz'den Mısır'ı, Yunan'dan Girit'i de geri alacak mıymış?

— Mısır, Girit kaç para!... Rus'dan Kırım'ı, Kafkasya'yı almadan kılıcı kına sokmak yok...

— Oh ağzını öpeyim. Gene ballar akıttın. Ama Alman erkekse bize o zorlu toplardan bir-iki vermeli...

— Hey şaşkın, top ne demek! Herif bize iki gemi vermiş ki, dünyada eşi yokmuş...

— Yalana bak!

— Vallah... Gemi vermeseydi, bizim bu savaşta işimiz neydi? Biz bu gemilerin hatırına girmekteyiz! Bunlar savaş patladığı sırada bize yakın bir denizdeymişler. İngiliz bunları sıkıştırmış! Bunlar kaçır, İngiliz'in donanması kovalar. Sonunda Alman gemileri bakmışlar ki kurtuluş yok, bizim Çanakkale boğazına dayanmışlar da yol istemişler. Enver paşa onlara yol vermiş, arkasını kovalayan İngiliz gemilerine basmış gülleyi...

— Hele arslana hele! Hey ömrüne bereket! Öyleyse dur sen, ben işi anladım! Alman yeni toplardan bize gizliden vermiş ki bizimkiler İngiliz'i topa tutmuşlar, yoksa n'ağzımızaydı bacanak?

— Artık orasını bilmem. Gemiler şimdi bizde... İngiliz bize çok yalvarmış. «Ben ettim sen etme! Benim bu amansız sıramda düşmanıma arka çıkma!» diyerekten...

— Önce gerekti domuuuz! Ismarladığımız Reşadiye gemimizle Sultan Osman gemimizin üstüne oturur musun?

— Enver paşa tastamam böyle diyerek İngiliz'in İstanbul'daki elçisini eşekten düşmüşe çevirmiş. «İngiliz elçisi söz bulamadı, fazladan korkuyla herifin dudağı çatladı» demekte Karagöz gazetesi...

Bunlar konuşulurken kahveye sıska telgrafçı girdi. Elini kaldırıp milleti susturdu:

— Duyduk duymadık demeyin Müslümanlar! Alman'ın verdiği iki gemi dün gece Sivastopol'u bombardıman etti, taş taş üstünde komadı.

— Essah mı telgrafçı? Hay sen çok yaşa...

— Ulan iyi! Ulan aferin!...

Fakat aradan altı ay bile geçmemişti ki, Çorum'un adamına önce bir şaşkınlık sonra da korku elverdi. Bu rüzgâr geçenki Trablus'a, Balkan'a hiç benzemiyordu. Ötekiler bunun yanında esinti sayılmaz. Bu seferki, fırtınanın domuzu! Az vakitte köyde-kasabada eli silâh tutan babayiğit bırakmayan bir belâ!...

O zamana kadar düzeni hiç bozulmamış olan medresenin bile can başına sığramıştı.

Seferberliğin ilk davulları vurulunca Çorum Cemiyet başkanı Davavekili Cevdet beyin sözüyle Hıdırlık Şeyhi, müderris Hüsa-mettin efendi, büyük hocalarla mollalar ortaya atılmışlar:

— Büyük savaştır bu! Her Müslümana Allahın emri var! Gitmeyenler gâvur olur aman ha! — diye bar bar bağırıyorlardı.

O zamana kadar, molla takımının askere götürüldüğü hiç görülmemişti. Allahın savaş emri, Hoca tayfasını tutmadığından medresedekilerin yürekleri rahattı. İşin şakası kalmadığını anlayan ağa oğulları, açıkgoz zibidilerle birlikte canlarını medreseye atmışlardı. Az vakitte medresenin kırk hücrelerinde molla sayısı üç yüze yaklaştı, odalarda toprak atılsa yere düşmez oldu. Ne çare ki Kafkas-Kanal-Çanakkale kırılacak adam istiyor, sıra medreselere geliyordu. Çok geçmeden de belâ kapıya dayandı. «Mollalar asker!» lafıyla Çorum medresesi, içine aç kurt girmiş koyun sürüsü gibi bir anda karıştı, çorba kazanı gibi fıkır fıkır kaynamaya başladı.

Evet, Osmanlı'ya bir belâ uğramıştı, ötesi yok...

— Molla kısmı askere mi alınmış.

— Töbe! Kitaplarda görülmemiş bir dinsizlik... Firavun'un, Yezit'in aklına gelmemiş bir gâvurluk...

Zavallı mollalar önce müftüye, sonra mutasarrıfa, daha sonra Hıdırlık şeyhine koştular. Hiç biri dertlerine derman olmayınca bu rezilliği çıkaran davavekili Cevdet farmasonuna başvurular, yalvarıp yakardılar. Akıllarınca, gelen emirde bir yanlışlık olduğu yüzde yüzdü. «Elifi görse mertek sanan askerlik şubesi başkanının sözüyle böyle bir günahı kim işleyebilir bakalım? İstanbul'a yazılsın ki hele bir!» diye bağırıştılar. Gelen emir bir daha gözden geçirildi, sıska telgrafçı makine başına oturtulup Ankara'dan, Samsun'dan soruldu. Yalanı yanlış yok: Mollalar asker!

Bu sefer:

— Emri veren kim? — dediler —, bakalım padişahımız

efendimizin bu işten haberi var mı? Farmasonun biri uydurduysa... Hemi de uydurmuştur. Hemi de beri benzer farmason sanılmasın! Bizim kendi farmasonumuz! Şu davavekili Cevdet olacak imansız!

Saraya tam üç yüz imzalı telgraf çekildi. Ertesi gün karşılığını alıp okudular: «Osmanlı toprağında bütün eli silâh tutan mollalar ve dervişler ve hocalar Allah yolunda savaş için asker! Çünkü Büyük Savaş Fetvası çıkmıştır.»

Mollalar gömleklerinin yakalarını yırtarak bağrıışmaya başladılar, sonra da gözleri karardığından başkaldırdılar:

— Biz gitmeyiz! Hayır, kitapta yeri yoktur. Cümlemiz medresemizde bire kadar kalırız da gitmeyiz. Osmanlının bu zamana kadar son dayanağı nedir bakalım? Hacı, hoca, imam, molla takımı değil mi? Bunlar gâvur kılıcıyla kırılırsa İslâmın temeli çökmez mi? Hayır biz bir yere gitmeyiz.

İşte o zaman davavekili Cevdet denilen alçağın, gizli din taşıyan gâvur dölü olduğu meydana çıkıverdi. Arnavut şube reisini de kendisine uydurmuş, medreseyi askerle çevirtmişti. Önce birkaç satırla öğüt verdi. Kendisi de gönüllü yazılacakmış... Tam buna şart ederken arka sıradaki mollalardan bir namussuz, besbelli cami kabadayılarından bir ayağa-kalkıcı, «Hastir!» diye bağırmasa mı?

İşte ne olduysa bundan sonra oldu, dinsiz davavekili fukara mollalara, haşa huzurdan, öküz siniri kırbacıyla girişti, yetiştğini «Allah yarattı» demeden bitirdi. Askerler, zaptiyeler de bir ucundan koyuldukları için çok mollanın yüzü-gözü patladı, kolu budu zedelendi. «Bre medet! Müslüman yok mu?» bağırtilarına, çoktan erkeksiz kalmış, koca Çorum kasabasinda karşılık verecek bir tek yiğit çıkmadı. Bunlar, o gün, medreseliyi zorla «depoya» doldurdular, gece sabaha kadar adlarını defterleyip gün doğmadan Ankara'ya doğru yola çıkardılar. Ne davul-zurna, ne de Osmanlı bayrağı... Kızılbaştan yesir alınsa da böyle olmaz.

Bu molla takımı böylece Çanakkale'yi tuttu. Çanakkale için çok laf ediliyordu:

— Bir değirmen ki, Allah beterinden saklasın, ekin yerine insan öğütür, belâ değirmeni!

— Taburlar, alaylar kırılmakta kardaş; göz açıp kapayası olmadan bakmışın, bir koca alay eriyivermiş. Buna molla duası ne halt etsin...

— Peki yahu, deli mi bu Enver? Verirse de bunca Müslüman kurtulsa... Bir Çanakkale de varsın eksik olsun. Koca Girit adası gitti de, kıyamet mi koptu?

— Herif bi kez inat etmiş. «Olmaz vermem!» demiş. Bu Enver Paşada bir inat var, huylu katırlar bunun yanında uyuz eşek kalır. Şehzade Yusuf İzzettin efendi, Enver'e Seddilbahir'de neden kurşun attı bakalım? Hep inadı yüzünden...

Çanakkale belâsından hemen önce, bir de Kafkasya'nın Allahıekber dağı meselesi çıktıydı. Görenler yeminle anlattılar. Enver burada, kışı hesap etmediğinden tam doksan beş bin Müslümanın kanına girmiş.

— Bu da bir Enver oyunu... Herif orduyu saldırttığı sıra, bir kış ki nasıl bir kış... Kar dizboyu... Tükürdün mü, yere şak diye buz düşmekte...

İşin şaşılacak bir yanı da şu: Çanakkale'yi, Kafkas'ı görenler, Türkçesi asker kaçakları da git gide çoğalıyordu. Ayrıca dördüncü ordunun ilk göçmenleri de bölük bölük gelmeye başlamışlardı. Sözü anlaşılmaz dadaşlar ki...

— Rus bizi fena bozdu kardaş... — diye ağlaşıyorlardı —. Cepheler dağıldı. Ordu Suşehri'nde... Suşehri dediğin nah şurda... Sivas'tan iki konak ilerisi...

Asker kaçaklarının sözü de şu:

— Vehip paşa ne demiş? Vehip paşa demiş ki «Bir umudum, Kızılırmak... — demiş —. Orada da tutunamazsam İstanbul'a kadar kaçarım, bütün silâhları denize atıp teslim olurum» demiş. Sen bizi korkudan kaçtı belleme! İçime şuncacık korku geldiye gâvur dininde can vereyim. Bizi düşmandan evvel bit yiyecekti kardaş, seferberlik biti ki, ordunun içinde kanatlanmış uçmaktadır.

Cepheler Çorum toprağının köylerini erkeksiz bırakmış, erkeksiz köylerde rençberlik karılar kaldığından yavaş yavaş kıtlık başlamıştı.

Hıdırlık şeyhi başını sallayarak,

— Ben size demedim mi? — diye yalandan içini çekiyordu. İşte dediğim nasıl birem birem çıktı. «At izi it izine karışır» demedim mi? Bu işin sonunu artık Allahtan başkası bilemez. Aldınız mı Contürk hürriyetini?

Çorum toprağı seferberlik kıyameti içinde böyle debelenirken Parpar'ın oğlu Kerim çalıklığının faydasını görmüş, askerlikten yakasını kurtarmıştı. «Ulan aman! bu adam kırımı biraz daha sürmeli, sürmeli de biz büyük caminin imamlığına konup keyfimize bakmalıyız...» diye gizlice güler sevinirken seferberlik illetlerinden tifo hastalığına yakalandı. Hastanede tam yirmi gün ölümle pençeleşti. Yirmi ikinci gün yalvarmasına, yakarmasına hiç aldırmayan namussuz hastaneciler,

— İyisin Molla iyisin! Ayı gibisin! Bas bakalım! — diyerek fukara Çalık Molla'yı taburcu ettiler.

Çalık Hafız'ın kefeni yırtması hastanedeki bakımdan değil, kendi sağlamlığındandı. Her aklına gelişte yüreğinin başını sızlatan bu hastane işini, Çalık Kerim şöyle anlatıyordu:

— Biz hastanede ilâç mı yedik efendi? Hayır, biz o ölüm harmanında say ki kendi etimizi yedik. Tifo bizi yakaladığı zaman boynumuz boğazımız dönmezdi. Yirmi bir günün sonunda kendimizi bir yokladık ki kemiklerimizin üstünde deriden başka bişey kalmamış... Hey gidi namussuz seferberlik hastanesi... Görmeyen bilmez, bilmeyen de şaka sanır. «Hastane» demekteyim ya ilâcın kökü yok. Tabelâ kâğıdında altıdan görünmektessin değil mi? Doktor altıdan yazmış. Bize ona göre yemek çıkacak... Elimize bulgur pilavı değil, kara ekmek geçmez. Baktım ki açlıktan öleceğim. Çalık Hafız elden ha gitti, ha gidecek... Kemere davrandım, hastanecilere parayı yığdırdım. Namussuz hastane hizmetçileri paramızı sanki bizimle beraber kazanmışlar. Bize bir getirdilerse kendilerine iki ayırdılar. Kime ağlayacaksın? Yanıbaşında dağ gibi pelvanlar hık diye gebermekte ve de leşleri üç gün ortada kalmakta... Her bir yatakta iki üç kişi can çekişmekte... Hepimiz, sözüm burdan dışarı, pislige batmışız. Doktorlar sabah yoklamasına burunlarını ilâçlı pamukla tıkayıp çıkmaktalar. O sabah bizi taburcu etmişler. Hademe söyleyince bir kere «Aman!» demişim. Davrandım. Kalkmak n'âğızıma! Gözlerim kararmış. Oyun sandılar. İmansız başhademe bizi kolumuzdan tutup sürüdü. Yalvarıp, ağlamaktayım. Gözlerimden ip gibi yaş dökmektayım ki, gâvur olan acır. Hiç aldırmadılar, bizi giyindirip hastane kapısından dışarıya atıverdiler. İçimizde kıl kadar umut kalmış: «Belki doktor görür de yenibaştan içeri alır» diye duvarın dibine yattım. Orada bir vakit inledim, yaralı it gibi hırıldadım. Allah tanık, şimdi sizlerden niçin saklamalı, biri gelirken kafası kesilmiş

tavuk gibi debelenmek bende... Akşama kadar üzerimizden atlayıp o kadar doktor geçti, hademe geçti, biri de, «Bu da neyin nesi? İt mi, köpek mi?» diye dönüp bakmadı. İşte o gün anladım ki, hastane takımı imansız bir takım... Hastayı, ölüyü çok gördüklerinden bunların yüreğini nasır kaplamış. Sonunda baktım ki elden gitmekteyiz, bizi orada kurt-kuş paralayacak. «Aman bir araba!» dedim, kendimi medreseye attım ama biz hasta düşmekten çok önce medrese medreselikten çıkmış, it ahırından beter olmuş. Eski şenlik nerde? Mollaların koca koca aş kazanlarını askeriyeye almışlar. Camını çerçevesini de, kimbilir hangi imansız söküp götürmüş... İki körle bir total molla, odalardan birine sokulmuş titremekte... Bunlardan biri, «Geldin ama Çalık Hafız, burada barınmanın yolu yok! Senin köyün yakın... Atla git, yoksa ölürsün kardaş!» dedi. Baktım doğru... Bize kalsa, bu kadarını da bilemeyip, orada gebereceğiz. Gene bir yaylı araba tuttum, leblebici Hilmi ustaya bıraktığım öteberiyi, kitapları neyi aldım, «Ver elini ya Narlıca!» dedim. Bizim medreseyi bırakmamız böyle oldu efendi ağa, dokuz on yıl sonra yeniden köye çıkmamız işte böyle oldu.

Çalık Molla köye çıktığı zaman, Narlıca yetmiş evinden tam yüz on dört erkeğini savaşa yollamış, kalanları da açlık, hastalık, eşkıya korkusu, çeşitli angaryalar ezip adamlıktan çıkarmıştı.

Askere alınanların içinde on beş yaşında, biraz gösterişli çocuklarla elli, altmış yaşında dinç ihtiyarlar da vardı. İmansız askerlik şubesi reisi milleti kafa kâğıdına göre değil, göz kararlamasına toplamış, köylünün eline birer kuru senet vererek önce atları, sonra öküzleri, daha sonra da eşekleri alıp gitmişti. Elde kalan hayvanlar da orduya aralıksız öteberi çektiklerinden rençberlik kol gücüne bakıyordu.

Eşkıya besleyip zaptiye ağırlamak da başka bir yıkımdı.

Çocuklar hastalıktan, açlıktan, soğuktan iyice zebunlaşmışlar, karılar erkeksizlikten keyifsiz, sinirli, yüzlerine bakılmaz pis çadırlara dönmüşlerdi.

Mahir ağa tifodan ölmüş, askere giden damadı zebun Selim'in de üç aya varmadan ölüm kâğıdı gelmişti.

Gözleri yavaş yavaş görmez olan Fukara Uzun İmam artık gözlük takıyor, gene de asker mektuplarını seçemediğinden keyfince uydurup ölüye «sağ», sağa «ölü» diyerek işleri büsbütün karıştırıyordu.

Kâhya Kadir ağanın hali daha da acıklıydı. Dağ gibi Kadir ağa bilinmez bir derde tutulup yatağa düşmüştü, tam üç ay inledikten sonra sopsız yürüyemez olup kalkmış, bu arada bir de cenabet öksürük peydahlamıştı. Her birinin boyu birer cıgara içimi öksürükler ki, sonu yok... Narlıca'da tuttu mu papur yoluna kadar uzayan bir öksürükler... Herkes usanıyor da,

— Nedir bu, kurban olduğum? Aman ölse de kurtulsa... — diyor.

Kısacası: Birkaç yıl öncesinin kocaman Narlıca'sı karılarla birkaç yatalak herife, birkaç asker kaçacağı ile, artık «Ağa» denilen Kara Kavat Abuzer'e — daha doğrusu, Sülük reziline — kalmıştı.

Köy, çeşitli dertlerin içinde çırpındığından Çalık Hafız'ın gelmesine pek aldırmadı. Bu aldırmanın bir sebebi de, Molla Kerim'in yarına çıkmasının şüpheli görünmesiydi.

Herkes ilk bakışta:

— Bu böyle yaşayamaz. Bitmiş yahu! Yakında ölür de kurtulur! — diye kesip attı.

Çalık'ın köye gelişi yalnız Ayşe karıyı sevindirmişti. Marazlı oğluna kavuştuğundan değil, «Oğlan para getirmiştir ne güzel!» ya da «ölmeden parasının yerini söyler!» diye... Hastaneye yattığını duyunca kendini ağlayarak yerlere atması da hayırsız Çalık'ı sevdiğinden çok, birikmiş cer paralarının kaybolması korkusundandı. O sebeple hastane kapılarında günlerce beklemiş, ateşler içinde, dalgın sayıklayan Kerim'e yalım yalım yalvarmıştı. Ne fayda Domuz Çalık «Nal» dedi, «Mih» demedi. Parasının yerini bildirmemi.

Çalık oğlu köye gelince Topal Ayşe: «Demek yüreği saf olduğundan, bir de Kuranı bir tamam ezberlediğinden ölmeyeceğini bilmiş alçak!» dedi. Birkaç zaman yüreğine taş bastı, para lafı etmedi.

— Bizi canlandıracak yumurtadır, taze yumurta... Sen hele yumurta pişir, diyen hafız oğluna kaç aydır biriktirdiği yumurtaları birer ikişer yedirdi. Sonunda yumurtaların tükendiği gün Kerim gene yumurta isteyince,

— Bitti Hafız! Biraz harçlık ver ki... — diyecek oldu.

Çalık herif, lafı anlamamış gibi anasının yüzüne bir vakit baktı:

— İyi öyleyse — dedi —, şu kara keçilerden birini keselim!

Allah bilir ya, Topal Ayşe karının yüreği işte o gün bozuldu, içini bir korku kapladı.

Tosun gibi kara keçi imansız hafızın bıçağı altına yatarken Ayşe karı kendini tutamadı, örtüsünü yüzüne çekip bir ağlama koyverdi. Bu sefer namussuz Çalık öfkeye binmesin mi? Rahmetli babası Parpar gibi bir nara vurup:

— Zırlıtlı istemem! Canımı sıkma! ahırda, kümeşte ne varsa gebertirim ha! — diye bağırmasın mı?

Ayşe karıyı aslında kıvrandıran Hafız oğlunun parası olup olmadığını bir türlü öğrenemeyişiydi. Oğlan öldüm Allah para lafına yanaşmıyordu. Eskiden köye geldikçe muhtar odasından dışarıya çıkmayan, medresenin, kasabanın, cerre gittiği uzak köylerin olmuş işlerini anlatan herife hastalıktan sonra bir hal olmuştu. Ağzından sözü tek tek damlatmakta, kendine söylenen lafları duymazdan gelmekteydi. Günde üç dört kere:

«Ana kız! Karnım acıktı!» diye sesleniyor, o kadar...

Evdekileri silip süpürdükten, katıklık bir şey kalmadığına iyice inandıktan sonra Çalık Hafız kesenin ağzını biraz açtı. Fukara Topal Ayşe'nin önüne, ite kemik verir gibi bozuk para atmaya başladı. Bunlar yüz paralık, beş kuruşluk, yirmi beşlik panganotlardı. Eski bakır onluk kadar değeri kalmamış seferberlik kaymaları... Ama hepsi de çarktan yeni çıkmış gibi pırıl pırıl... «Say ki bu domuz Çalık, kendi kesmiş.»

Çalık Hafız köye bahar üstü gelmişti. Adım atacak gücü yoktu. Ocağın yanına serdirdiği yatakta bir zaman inledi durdu. Bu sıralar anası, «Hasta-maraz! O sebeple fikri kalmamış. Bunun şimdilerde aklına söz möz girmez. Beslensin, biti kanlansın.» Ya da «Hey Allah, sen benden iyisini bilirsin! Tez vakitte iki temizlikten biri...» diyordu.

Bahar ilerleyip güneş iyice kızdırmaya başlayınca Çalık Hafız yağışsız günlerde yatağ; avludaki koca cevizin gölgesine taşıtmak huyunu çıkardı. Gittikçe kuvvetleniyor, boynu boğazı kalınlaşıp suratına kan geliyordu. Ölümü bu sefer yendiği belliydi ama işi gücü: Yatağa bağdaş kurup oturmak, leş arayan akbaba kuşu gibi Çorum ovasını gözlemek...

Bir zaman da böyle geçti. Ayşe karı baktı ki olmayacak, bir sabah oğlunun karşısına dikildi:

— Hafız! — dedi —. Oturmaktan bir şey çıkmaz yavrum! Biz bu yıl ne yapsak?

Çalık Hafız, ağzında bir ot kökü, Çorum ovasını gözleriyle tarıyor. Sanki sağır-dilsiz, sanki mezar taşı... Sanki kurumuş meşe kütüğü...

— Yavrum bak benim dediğim şu: Aslında bunlar benim sözüm de sayılmaz, komşularımız demek ki... Bir çift öküz uydursak, tarlalarımızı ortakçıdan kurtarsak... Sen Allahıma şükür, iyileştin, askerliğin neyin de yok... Bir hizmetkâr bul da reçberliğe giriş...

Ceviz ağacından karşılık alınır bu Çalık'tan alınmaz!

— Beri bak Hafız oğlum, Muhtar Kadir ağan dedi ki...

— Kes şu lafı, belâ mısın total orospu? Töbe yarabbi, bizim dersimiz bize elverirken...

— Sende dert kalmadı, iyice sağaldın. Bak dinle: Muhtar ağan, «Ben araya girsem — dedi —, yayladaki Abuzer ağadan bir çift öküz istesek...» dedi. Abuzer ağa yaylaya çift hayvanları biriktirmiş ki sürüyle... Harman ödemesine vermekte... Bu akıl kötü değil hay oğlum! Mahir ağanın Peçek arpalıkları bize ortak verecek... Borç yiğidin kamçısıdır, yavaş yavaş öderiz.

— Kes dedik ya, bre ana, sen karı aklınla he mi?

— Karı akli değil, koca Muhtar akli... Sonunda seni everirim.

— Defol şurdan, adamı günaha sokma...

Ayşe karı kovulmaya, terslenmeye aldırmadı, bu lafları her saat başı söyledi, yollar gösterdi, yalvardı. Söz geçiremeyince oturup ağıtlar yakarak ağladı. Birisi de domuz Çalığın taş yüreğini yumuşatamadı. Komşular:

— Babası rahmetlinin öfkesine karşılık bunda tembel inadı var besbelli. Bir inat ki adamı dinden imandan çıkarır, deli eder, öldürür! — diye gülüştüler.

Topal Ayşe, artık dardını karnında saklayamaz, ellerden gizleyemez olmuştu. Yanıp geziyordu:

— Bu ne demek böylece komşular? Bu seferberlik, bunca babayığidi devirip yesin de... Bu Çalık benim başıma nasıl bir belâ... Ben bundan evvel-eski neler çektim. Geberemedi bu benim rezil oğlum, ah ne fayda komşular!...

— Suz kız, töbe! Sen delirdin mi?

— «Sen delirdin mi,» dersiniz, «Bu Ayşe karı neler çekmekte?» demezsiniz. Kümeste tavuklarım, dolapta yumurtalarım kalmadı. Dağ gibi davarlarımı kesti ziftlendi, toprak yiyesice...

Ben dul karı başımla bu imansız nasıl besleyebilirmişim bakalım. Ambarlarımda ekin komadı. Biraz davransa n'olur bacım? Eller işde, benimki cevizin dibinde uykuda... Şuna iki laf ediverin sevaptır. Bir iş tutacaksa tutsun, tutmayacaksa gitsin cehennem olsun.

Köyde, Çalık'ın yüzünden tedirgin olup telâşı artan sade Ayşe karı değildi. Herif gebermeyince Uzun İmam'la Muhtar Kadir ağa da yerlerinden olacaklarını, ekmeklerini domuz Çalık'a kaptıracaklarını kara kara düşünmeye başlamışlardı. Daha birbirine açılmıyorlardı ama her saat başı Çalık'ı akıllarına getirip derin derin of çekiyorlardı.

Muhtar Kadir ağa kendi kendine, «Bu Çalık'ı medreseye yollamak hangi deyyusun aklydı yahu? — diyordu —. Narlıca'dan hoca mı yetişirmiş ki bre namussuz Uzun İmam? Oh elimizden muhtarlığı çekip almalı da... Hay kafa! Hay kafa! Yiğitliği her zaman sende durur sanırsın, öksürüğü hiç düşünmezsin. Senin burada isteyenin var, istemeyenin var. “Köyümüzde okumuş bir yiğit şurda dururken biz bu marazlı herifi n'apalım?” dediler mi yıkıldın gitti. Hey kafa!»

Öteden Uzun İmam da tespihini öfkeyle döndürerek acı acı düşünmekteydi: «Ulan gözlüğüne tükürdüğüm, ulan sakalı boklu! Elin çalığını medreseye yazdırmak sana mı kaldıydı? “Mektepte kız sevmekte” demişmiş, vara deseymiş. Şimdi ne olacak bakalım? Ezanda sesi çıkmayan, namazları kuş gibi kıldırmayan gözü görmez imamı köylü n'apsın? Hazır kendi adamından bir molla yetişmiş.»

Pis Çalık'ın aylarca boş oturmasına dayanamayan Topal Ayşe odaya gelip yaşlılar kuruluna ağladığı zaman Uzun İmam'la Muhtar Kadir ağanın gizli dertleri de artık dayanılmaz kerteyi bulmuştu. İki de iki yandan total karıyı aralarına aldılar, sorup soruşturdular. Herifin ağzında anlaşılmaz laflar varmış. Karı, «Hay Çalık yavrum! Bir işin sapına yapış!» dedikçe herif gözlerini devirip, «Ben işimi bilirim. Ben boş mu oturmaktayım namussuz, bu kafada akıl var.» diyerek domuzlanıyormuş.

Muhtarla İmam,

— Sen meraklanma biz oluruna bakarız! — diye karıyı

defledikten sonra, bir ağızdan:

— Boş oturur değilmiş, duydun mu? — dediler.

Uzun İmam daha fazla beklemeyi doğru bulmadı. «Kuyruğu dik tutmanın sırası mı kavat? Bu öksürüklü Kadir muhtarlıktan siktir edilirse ne lâzım gelir? Tarlası var davarı var. Sen kendini düşün!» diye gözlerinden akan suları ağlar gibi silerek:

— Beri bak Muhtar! — dedi —. Bu Çalık köye bir oyun kurmaktadır, yüzde yüz... Allah sonunu iyiye çıkarırsın!

— Ne gibi? Sen bir şey mi sezinledin?

— Sezinlemesi kalmadı. Mal meydanda... Eskiden köye uğrayınca senin odadan çıkmazdı. Çorum mutasarrıfı gibi laf verirdi. Bize ezan okuması, mezinlik etmesi hani? Her gelişinde: «Yazı işi varsa, çekinme emret Kadir ağa!» dedikleri nerde kaldı?

— Peki?

— Peki'si yok! Bu herif bir domuzluk kurmakta... Bana sorarsan imamlığa göz koydu.

— Yok canım! Essah mı?

— Bence ya imamlığa göz koydu, ya da muhtarlığa... İkisinden biri...

— N'ağzına yahu! Köy yerinde fukaradan muhtar görülmüş müdür? Fukara kısmı oda mı açabilir, gelen giden memura, zaptiyeye sofraya mı dökülebilir, eşkıyaya, garibe yatak mı serebilir? Ya biz öldük mü?

— Belli olmaz! Çalık akıldır. «Kadir ağam arka verirse...» diyerek...

— Kim, ben mi arka vermişim? Bunu aklından çıkarırsın. Hemi kanıma ekmek doğrayıp, hemi bunca yıllık muhtarlığı elimden alacak da he mi?

— Orasını artık sen düşün!

— Ben kaç zamandır düşünmekte değil miyim bre İmam? Çalığın tutumunu sanki biz beğendik mi? Peki bunun yolu? Yolu dedim. Kör gözüne söğdürme...

— Yolu... Ağzını arayacağız. Fukara kısmı doluya koyup aldırmadığından ve de boşa koyup dolduramadığından yüreğindekini uzun boylu saklayamaz. Önüne yatıp yuvarlandın mı karnın-dakini ossaat öğrenirsin!

Çalık Hafız hastalığı iyice atlattı atlatalı avludaki ceviz ağacının dibinde koca Çorum ovasına dalarak ne yapacağını tasarlıyordu. Önce kasabaya dönüp büyük caminin imamlığını ele geçirmeyi düşündü. «Bir kere, şerefine diyecek olmaz. Caminin yanındaki İmam evine yerleşir, bir de karı alırsa. Seneden seneye fitreler yağar, marazlara oku, muska yaz, paraları topla!»

Hastalık savuştukça yetmiş evlik Narlıca'yla birlikte Kavut Abuzer'in işine akıl takmıştı. Önünde Çorum ovası göz alabildiğine bomboş ortasında yazları suyu iyice azalan Büvet deresi... Şu yanda Merzifon'dan gelip kasabaya giren sarı yılan ölüsü gibi susa yolu... Beride erkeksizlikten bunalmış ne yapacağını şaşırmış koca köyler... Kimi yarım saat, kimi iki saat çeken tam dokuz tane köy... Üst üste elli evden beş yüz ev... «Buraların padişahı olabildin mi, her ev yılda bir altın cereme verse, işte sana beş yüz altın. Bir çiftlik parası... Seferberlik ne demek? Adam kırımını demek! Adam kırımını ne demek? Adam kırımını iş bilene para harmanı... Şu yabanın Kara Abuzer'i bile aradan çıktı, elin kavatı toprağımızda Karun kesildi. Dünyanın avanağı biz miyiz? Büyük caminin imamlığından ne çıkar? Boğaz tokluğuna bir çabalama... Şu anam karının aklına kalsa bizi bir çift öküzün ardından toprağa sürecek... Ufalanıp gidelim diye mi total kahpe?...»

Çalık Hafız yapabileceği işleri enine boyuna hesapladıktan sonra: «Akıllı ol oğlum — dedi —, neyin eksik hamdolsun? Çalıklıkla hafızlık da cabası... Göreyim seni, hiç bakma sıçra! Ya devlet başa, ya kuzgun leşe...»

Uzun İmam'la Muhtar Kadir ağanın, iyice pirenemeleri, işte bu sıraya rastladı.

Köye geldi geleli anası Ayşe karının, muhtarın, imamın telâşlarını farketmişti ama anlamazdan gelmişti. Eskiden beri insanların sıkıntıya düşmelerinden hoşlanıyor, bir şey kazanmış gibi gizlice seviniyordu. İmamla muhtarın, yüreğindeki anlama-ya kalkmaları, ne yapacağını kararlaştırdığı sıraya rastlamasaydı herifleri daha çok üzecek, olmadık oyunlar çıkaracaktı. Ama artık köyde hiç kimsenin kuşkulması işine gelmediğinden imamın yoklamasına boş vermedi, lafa koşuldu, doğru söylediği için de sözlerine karşısındakini hemen inandırdı.

Muhtarlığı kaptırmak meselesinden başka bir şey düşünmeyen Kadir ağa Çalık'ın paralı olup olmadığı üstünde duruyordu.

Çalık Hafız hastaneye gittiği zaman üstübaşı fena değildi.

Fakat çıkarırken cüppesini, şalvarını, lapçın kunduralarını, fesi sarığı değiştirmişler, ayağına delik bir asker postalı, sırtına sonradan karaya boyanmış yırtık pırtık bir asker kaputu vermişlerdi.

Kıyası: Çalık Hafız, köye pek kılıksız gelmişti. Cüppesinin üstünde it yatmaz. Ayşe karı bundan da ayrıca yanıp yakılıyor: «Sandığımı torbasını açtırmadı ki komşular, nesi var nesi yok baktırmadı ki... Sırtının sakosu yamalardan kurşun gibi ağır, gücüm yetip kaldıramaz öldüm,» diyordu.

Hele bu cüppenin kollarını kestirip başka yerlerini yamattıktan sonra Çalık'ın kılığı büsbütün rezilleşmişti. «Şalvarını kürt hizmetkârlar giymez, postallarını dersin köyün en fakiri evine sokmaz.»

Muhtarlığı kaptırmak istemeyen, kendini buna inandırmaya uğraşan Kadir ağaya Uzun İmam,

— Dur hele bakalım muhtar — demişti —, para ile imanın kimde olduğu bilinmez ve de bu para denilen cenabet: «Ben bu miskinde duramam!» diye sesi çıktığı kadar bağırmas. Hele bir bakalım...

Uzun İmam pis Çalık'a kendi ek yerini bildirmemek için ağız aramaya paradan başlamayı uygun bulmuştu:

— Hafız oğlum — dedi —, sonunda köye geldin, hoş geldin. Hastalık-sağlık adamoğlunun alın yazısı... Kitap ne demiş? «İnsanoğluna verilen belâları dağa taş vermişler de bunlar taşımaklığa güç yetirememişler.» Sen, çok şükür ölümü alt ettin, kefeni yırttın. Peki, ya böyle oturmak neyin nesi? Sana akıl öğretmek benim haddim değil. Sen kendin daha iyisini bilirsin. Eğer aklındaki, yeniden kasabaya, medreseye gitmekse o başka... Ama köyde kalacaksan, biz muhtar ağanla konuştuk, sana bir çift öküz uyduralım. Kendin çalışmazsan bir ortakçı bulursun. Çorum toprağına, maşallah, serçe sürüleri gibi, Dördüncü Ordu göçmeni gelmiştir ve de gelmektedir. Dil bilmez kürtler ki birisini takımıyla şuraya kondur, boğazı tokluğuna eşek gibi çalıştır, tepe tepe kullan. Sen biraz para denkleştireceksin yavrum, gerisine de hiç karışmayacaksın.

— Bizde para hiç yok imam efendi... Bizde para n'arar?

— Cerden, Kur'andan bişey birikmedi mi?

— Biraz biriktirdikti. Hastanenin imansız hademeleri güzelce aşurdılar. Bizi hastanede öldürdüler Uzun Hoca, bizi hastanede

boş böğrümüzden vurdular, senin haberin var mı?

Çalık Hafız, paralarını çaldırıldığını hatırlayıp kederlenmiş gibi başını çevirdi, gözlerini ellerinin tersiyle kuruladı.

— Vah, vah, işte buna canım sıkıldı hafız oğlum, işte buna kızdım. «Siz bir fakir mollanın parasına.» Töbe yarabbi!... Çalarlar bilmez miyim, sürmeyi gözden çekerler. Hastane hademesi dedin mi bitti. — Uzun Hoca'nın telâştan gözleri büsbütün sulanmıştı. «Parasız herif muhtar olamaz ama imam olur» —. İşte buna canım sıkıldı... — diye yere tükürdü—. Doktora deyiverseydin hay oğlum, «Bunlar benim paramı aşurdılar» diye ağlasaydın ya!

— Denmez mi? Ağladım bir vakit... Doktordaki gâvurluk bildiğin gibi mi? Gülüverdi de, «Hasta olduğundan sen samlamaktasın Hafız — dedi —. Burada kimsenin iğnesine dokunamazlar» dedi. Hem paramız da olsa bre hocam, bizde tarla var mı ki öküz alınsın? Beş altı parçası, kendin bilirsin, kıraç... Bunlarda ekin değil, ayrık otu yetişmez. Su altındakiler bakımsızlıktan orman olmuş. Yeniden sökeceksin. Öküz hak edemez ki... Sapana iki çift manda koşmayınca faydasız...

— Peki bu işin sonu nereye varır? Anan Ayşe karı yaşlandı. Ortağa verdiğiniz toprak sizi doyurmaz. Benim hesabımca sen yirmi beşini çoktan geçtin. Bu köyde kalacaksan evleneceksin. Evlenmek dersen para işi.. Çoluk çocuk neyle beslenir? En azından bir çift öküz dönmeli...

Çalık Hafız arada sırada içini çekerek dinliyor, bir yandan da küçücük taşları şurdan şuraya yuvarlıyordu. Uzun İmam büsbütün pirenmişti. Bu lafların sonu, hiç şakası yok, doğruca imamlığa dayanmakta... Zibidiye bunu da açıp kurtulsa mı? Yoksa deliye taşı andırmamak mı doğru? Kendi kendine bir zaman kıvrandı, sonra bu işi, bugün ne olursa olsun, bitirmeyi daha doğru buldu: «Bilelim de başımızın çaresine bakalım,» diye bir kere öksürdü:

— Bak biz ne dedik Hafız, Muhtar Kadir ağanla biz...

Uzun İmam yutkundu. Aklına birdenbire başka bir mesele gelmişti. Bu zıdır belki de muhtarlığı gözüne kestiremediğinden kara kara düşünüyordu. Şimdilik imamlığı ileri sürse... Öyle ya, muhtarlığı ileri sürmesiyle bu hafız: «Aman işi bize yaraştırın varken ne demek olsun» diyiverirse... Bir daha öksürdü:

— Kadir ağan iyice kocadı yavrum — dedi —, gücü mücü

büsbütün kalmadı. Bu seferberlikte bir köyün işlerini çevirmek ordu komutanlığından zor! Laf aramızda, herif essahtan yorgun. Dedi ki: «Maşallah bizim bir hafızımız vardı, o da köye geldi. Bundan böyle milletin işini biraz da hafız oğlum görsün, bana elverdi bu muhtarlık» dedi. Doğrusu da budur. Şimdiye kadar hastaydın, şimdi sağaldın! Kaçaklar için, kura pusulaları için askerlik dairesine gidersin, mültezimle boğuşur köyün hakkını ararsın. Her bir işimizi güzelce görürsün! Senin gibi, hafızdan bir muhtar, köy yerinde hepimize lâzım! Karı-kız angaryadan bitti. Üstlerine kanat gerer, it-köpek ayağı altında komazsın, nasıl bu akıl?

Çalık Hafız taşları yuvarlamaktan vazgeçerek Uzun Hoca'ya baktı, kara yağız yüzünü güzelleştirerek gülümsedi:

— Biz mi kanat gereceğiz Uzun İmam? — dedi —, şu bendeki kılığa hiç mi bakmadınız? Bu kılıkta muhtar ağa nerde görülmüş?

— Ne demek... Yiğit kısmı, bakarsın çullanmış, bakarsın atlanmış.

— Sağ olun, var olun! Bizi sevdiğinizden... Biz kendini bilmezlerden değiliz... Kendini bilmeyenin, hey Uzun Hoca, dini de yoktur imanı da... Biz bu Narlıca'yı dosta-düşmana rezil etmeye gelmedik!

— Peki, böyle oturmak neye varacak?

— Allah kerim...

— Allah kerimle karın mı doymuş Hafız?

— Neden? şurda kör bir boğaz... Tok mezarı vardır da aç mezarı yoktur.

Uzun İmam yarım ağızla:

— Orası öyle — dedi — ama dizlerinin bağı da çözüldü. «İşte belli bi şey! Bu herif imamlıktan başkasına dönüp bakmayacak! Namussuz muhtar sırat köprüsünü atladı kolayca... Fırtına bizim ekmeğin başına çörelendi, bizim ekmeğin başına...»

— Dinle Hafız! Bir sözüm daha var: Benim de artık imamlık edecek gücüm kalmadı. Ben imamlığı bıraksam gerek... Aslına bakılırsa köye sen gelince bana imamlık düşmez. Bu harmanda...

— Aman hoca efendi, biz ne dedik: «Kendimizi biliriz» dedik. Bu nasıl bir söz? Biz ne biçim bir namussuz olalım ki, üzerimizde bunca hakkın varken senin ekmeğine göz koyalım? Sen bir kere benim derdimi sorsana be adam! Bizim imamlık

edecek sıramız mı? Bu tifo hastalığı bizde akıl mı koydu ki sen bu lafı böyle dedin? Biz ezberimizdekileri hep unuttuk Hocam, biz bir Kulhuvallahi'yi tamamlamak için ölüm terleri döker olduk. Dün yediğimizi unutmaktayız da, «Neydi hey Allah!» deyip fikre dalmaktayız. Biz fenayız Uzun İmam, biz günden güne fenaya gitmekteyiz!

— Deme Hafız, doğru mu köpoğlusu? Ulan bu ne iş! Essah! Sen odada uyuklar oldun yavrum! Ben de, «Neyin nesi» demekteyim. Öyleyse... Ezberinde bir şey kalmadı he mi? Vay benim emeklerime... Biz de seni görüp, «Bunca yıldır medresede okudu» diyerek... Tüü... Vay canına! Ee?

— E'si bu! Bizden imamlık geçeli hanidir! Sen keyfine bak!...

Uzun İmam öğreneceklerini öğrendiğinden, rezil Çalık'ı çakıl taşı yuvarlamakta bırakıp müjde vermek için muhtar odasına koştu.

— Ferah ol muhtar! — diye içeriye girdi —, pis Çalık'ın akılı yok ki muhtarlığı, imamlığı düşüne... Oğlanın aklını, hamdolsun tifo hastalığı almış gitmiş.

Muhtar Kadir ağa öksürükle sarsılarak:

— Hay Allah! — dedi —, gördün mü? Uzun İmam! Ulan aferin Çalık oğlan!...

— Aferin olmaz mı? Hem de zorlu aferin...

— Ama aslında bu Çalık fena oğlan değildir. Biraz tembel... Bunun babası da böyleydi, aklında mı? Bunlar soy-ocak eşek gibi bir adamlar... Böylelerini keyfine bırakacaksın. Dokunmak hayır getirmez.

— Bundan böyle Ayşe karı ağlamaya gelirse defedersin gider. Yok, «Öküz alınsın!» yok, «tarla ekilsin» lafı istemem. Bir kez şaşırıp medreseye yolladık, herif elimizden ekmeğimizi alayazdı. Bir daha hiç kimseye akıl vermeyeceğiz muhtar, başlarının öksürüğünden...

Ellerini uğuşturarak karşı karşıya keyifle güldüler.

Muhtarla imamın yüzü gülünce köyün üstünden sanki bir duman kalkmış, ortalık bahar günü gibi neşelenmişti. Buna karşılık Ayşe karının hali kötüydü. Eskiden dert dinleyen, «Hafız

nasıl? Ne dedi? Daha düzelmeye niyeti yok mu?» diye soran Muhtar, karşısına çömelip akıl veren İmam artık sözlerine kulak asmaz olmuşlardı. Fazladan gülüyorlar, «Adam aldırma, bunun babasını bilmez değilsin ya!» diyerek gönül eğlendiriyorlardı. Canı büsbütün yanan Ayşe karı ağlamayı büsbütün arttırdı. Bu sürekli ağlamalar Çalık Hafız'ı köylünün gözünden büsbütün düşürdü. Okuma yazma bilmesi, medresede on yıl dirsek çürütmesi de hiç bir işe yaramamıştı. Hastalanmadan önce. «Akli kendisine yeter. Bu Çalık yaman oldu yaman!» diyenler bile sözü değiştirmişlerdi. «Parpar'ın dölünden kubbe veziri mi yetişecekti yahu? Hele şimdi bir de Parpar öfkesi peydahlanmalı ki Narlıca'nın keyfini görmeli» diye gülüyorlardı. Çalık Hafız köye dönüşünün altıncı ayını doldurmadan herkesin maskarası bir Domuz Çalık olup çıktı.

Domuz Çalık'a en çok Muhtar Kadir ağa yükleniyor, sanki ilk zamanlar kendisine çektiği sıkıntıların acısını çıkarıyordu. Karşılaştıkları yerde yolunu kesmeyi, iki öksürük arasında laf dokundurup dinleyenleri güldürmeyi huy etmişti.

— Dur hele Domuz Çalık, savuşma! Neredesin babayiğit? «Gönüllü yazıldı da Genç Osman gibi Bağdat'ı İngilizden geri almaya gitti» dediler. İnandımdı ulan! Şu sendeki akla ne dersin?

— Yazılmadık Muhtar ağa, yazılsak iyiydi ya...

— Hay şuna bakın komşular, şu Domuz Çalık'a bakın? Bu Çalık gayri çizgiden çıktı. Baksanıza kafası gömleği bütün ıslak... Demek suya girmiş bu Çalık, demek buna su gerekmiş... Bildiğimiz, boy aptesi... Öyleyse, bu bizim cenabet Çalık gündüz gözüne hovardalıktan gelmekte... Bre bekçi! «Köyde pire zıplasa haberim olur.» dersin, buyur bakalım! Çalık o işi görüp gizliden dereye gidivermiş. Şimdi n'olacak?

— Aman efendi ağa hovardalık bizim n'ağzımıza...

— Hele domuz! Dur sen... Geçenlerde Küpeli Meryem kahpesi bana ne dese iyi? «Şu Çalık'ı vaktiyken evlendir kâhya, sonunda köyün tutumu elinden çıkar haa... Durum bildiğin gibi değil,» dedi.

— Bugün keyiflisin muhtar ağa, bırak...

— Hiç bırakmam. Köyün dul gelinleri yolunu bekler olmuşlar, mart kedileri gibi damlarda dolaşmaktan... Senin yüzünden hepsi dertlenmiş. «Ölemedik hey Allah, ölüp kurtulamadık» diyerek dizlerini dövmekteymiş gelin milleti...

— Bize değildir. Bize olur mu?

— Olur pek güzel! Buna Seferberlik demişler yavrum. Geçenlerde rahmetli Mustafa'nın körpe karısı Nazire ölmedi mi? Hamur yağuran gelinlerden biri küpeli Meryem'e sormuş: «Meryem abla neden öldü bu Nazire?» demiş. Küpeli namussuzu: «Neden ölecek, a kızım ersizlikten...» demesiyle karı ne karşılık verse iyi? Elindeki ekmeği göstermiş de: «Şu ekmeğe çarpsın ki hepimizin olacağı bu...» demiş. Sen artık okumuş aklınla bu lafın ucu nereye gider, anla!

— Bizim aklımız böyle laflara ermez.

— Erer, domuz gibi erer. Köy karılarının durumu gayet zorda Çalık ağa! «Yıl uğursuzun» demişler. Senden iyi uğursuz olmaz. Meydan sana kaldı. Hemi de kitaba uyup dört tane almazsan alçaksın. Şuraya bir düğün kuralım, Narlıca'nın güveyisini görsünler de, «Aman bu nasıl yiğit!» desinler.

Uzun İmam da gözlerinin sularını yeniyle kurularak lafa koşuluyordu.

— Niçin demeyeceklermiş hey Muhtar? Çalık Hafız'ıma at da yaraşır, meydan da... Nesi eksik şunun?... «Kara çul altında koç yiğit yatar» diyen sen değil misin, Çalık oğlum, şimdi alımkâr olsun. Mecitözü'nün Çerkez köylerinden on dört yaşında bir dünya güzeli kapar gelirim. Nedir yahu? Bu bizim Çalık Hafız'ımız, Yediçınar Yaylasındaki Abuzer ağanın Sülük oğlandan aşağı mı?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARA ABUZER AĞA

I

Çalık Kerim, hastanede kefeni yırtıp Narlıca'ya döndüğü sırada, Kavat Abuzer'in Sülük oğlan, cepheye ekin çeken eşek kervanlarının kervanbaşılığını yapıyor, omuzunda Alaman mavzeri, belinde Nagant tabanca, elinde gümüşlü Çerkez kamçısı, üç yüz altınlık arap atı ile Narlıca'nın körpe gelinlerinin düşlerinden hiç çıkmıyordu.

Hürriyetten sonra, Çorum toprağında eşkıyalığın kökünü kesebilmek için Kara Abuzer'i kullanan İttihat Terakki başkanı davavekili Cevdet bey, yedek subaylığını isteyip gitmeseydi, yalnız Sülük oğlan değil, Kavat Abuzer bile askerlikten yakasını kurtaramazdı.

Cevdet beyin gitmesiyle, hüküm yeniden başıbozuk paşalarına, Hıdırlık şeyhine geçmiş, daha doğrusu meydan, Ermeni sürgününde Kirkor Emmisini boğazlayıp altın dolu kasasına, kocaman tüccar dükkânına, ardiyelerine konan Çakır Kâhyaların Kenan'a kalmıştı.

Bu sefer sırtını essahtan zorlu yere dayayan Kavat Abuzer, oğlu Sülük için önce bedel verdi, sonra da Sivas'ın askeriye hastanesinden sakatlık raporu çıkarttı. Şu kadar altına, bir düztaban raporu ki, fazladan bacaklarda ordubozan görünüyor. Davavekili Cevdet gibi bir avanak-zibidi kaç para eder, başkomu-

tan vekili Enver paşanın bozduramayacağı bir rapor...

Seferberliğin ölüm harmanında, domuz gibi oğlanı, göz göre askerlikten kurtarması Kavat Abuzer'in, gerek para, gerek sözünü yürütme bakımından nerelere vardığını meydana koymuştu.

O zamana kadar herifin ağalığına pek kulak asmayan Narlıcalılar, ilk defa feslerini önlerine alıp biraz düşündüler. Öyle ya, daha dün, Çorum toprağına nasıl ayak bastığı, hangi yollardan Yediçınar Yaylasına yerleştiği, bilinen bir rezil...

— Yahu nedir? Biz bunun yüzüne karşı «kavat» dediğimizde...

— Evet, «Kavatlık da Allahın bir emri...» diye sırtan zibidi...

— Dahası! «Biz bu zenaata yapışmasaydık, ne belli kurban, belki sen sıvanırdın da maskara olurdu!» diye gülüvermez miydi? «Hamdolsun kavatız. Zenaatın kötüsü olmaz. Bu da bir altın bilezik...» demesi de fazladan...

— Sülük oğlan gelip yetişmeseydi, bu «Kavat» lafı, daha çok sürüp giderdi. Oğlan, «Vay! Sen benim yüzüme karşı, babama nasıl kavat demişsin bakalım?» diye yaşitlarından birinin kafasını tüfek dipçığıyle yardı da... Abuzer'e kalsa, kavatlığıyla öğünüp gezecekti güzelce...

— Bu dünyada niçin herkes «Oğlum olsun!» diye zorlatır bakalım? «Gelir yetişir de beni arkalar» diye.

— Doğru... Sülük oğlan yetişmeseydi, Abuzer'in biriktirdiklerini, bu seferberlik fırtınası hiç bakmaz dağıtırdı ağa...

— Kara kavata kalsa, evet, çoktan dağılıydı. Kavat kısmının yüreğinde onur olmadığından yiğitliği yoktur. Ben bu herifin adam gibi kızdığını hiç görmedim. Kasabadan birkaç kopuk bunun parasını kaç kere inkârdan geldiler de hiç umursadı mıydı?

— Umursamaktan vazgeçtim. Geçenlerde, adı lâzım değil, Buvet köyünün yeni yetmelerinden biri bunun parasını resmen vermezlenmiş. Seninki bir zaman karı gibi yalvarmış da sonunda ne demiş, bil bakalım? «Biz senin gibi yiğidi paraya değişenlerden değiliz kurban!» demiş, «Yağ-bal olsun! Bunalırsan gene gel, bizde varsa al-savuş, hiç sıkılma!» demiş, fazladan bir de sırtını sıvazlamış...

— Allah Allah! Yaylada barındırdığı namlı eşkiya Musa Çavuş'u neden haylamaz?

— Aslında böyle işleri Musa Çavuş'la Fati karıdan gizli yapmakta... Herifin aklı başka... «Yoksul takımını fazla bunaltmak iyilik getirmez. Az-biraz utandırabilirsen ne güzel!» demekte...

— Öyleyse bu bizim Kavat Abuzer ağamızın ağalığı, zor ağalığı değil, bildiğimiz kancık it ağalığı...

— Tamam, kancık it... Ne demişler? «Kancık it kısmını hiç kimse boğamaz» demişler. Herif işin kolayını buldu, aferin!

— Kim?

— Abuzer ağa...

— Ağa mı? Ayıp ettin şimdilik... Duyarsa şart olsun öfkelenir. Bilirse bu «Ağa» lafı, anasına söğmekten beter... Yahu beri bak! Bu ağalık da nereden çıktı sipsivri?

— Evet, ağalık da gayrı bu bizim Çorum toprağımızda maskara oldu. Ama vaktiyle rahmetli Mahir ağa dediymi kardaşlar, «Bir yolu bulunsun, bu rezil Yediçınar Yaylasından sürülüp çıkarılsın, biz bunun ilerde çok belâsını çekeriz!» dediymi. Buyurun bakalım!

— Evet, yaylamıza karakuzgun gibi tüneyip... Vay başıma! Kerbelâ nere, buranın ağalığı nere?

— Kerbelâ adamı olduğu da yalan... Böylesinin vatani olmaz. Böylesini hiç bir yer kabullenmez de ondan... Ama neme lâzım, herif yamanmış... Düzençinin domuzu da, domuzun düzençisi...

— Düzençiliğine benim bir şey dediğim mi var? Buranın yedi kat garibi olup, bunca namlı eşkıyayı, bunca gem almaz ayıngacıyı, anasının donunu satmış bunca hayvan hırsızını, rahmetli Çakır Kâhyaların Ömer efendiden daha iyi çekip çevirmesi...

— Bana sorarsan, herifin bütün hüneri zenginliğine şımarma-dı, hükümet adamı arkaladıkça kasılmadı. Lafının tesbihi: «Abuzer sana kurban yiğit...» «Sülük kölen senin kapı itin...» Yaylasında Musa Çavuş gibi bir eşkıya reisini askeriyle birlikte bunca yıl barındırırken yüzü yerde olmak kolay değil...

— Canım uzattınız ki iyice uzattınız. Herif kavat olduğundan, ister istemez alttan alacak... «Bu toprağa nasıl ayak bastığını bilenler daha ölmedi» diyen sensin... Durduğu yerde arının deliğine çubuk mu sokacaktı? Emey karının verimkârlığıyla işini yürütüp dururken...

— Yanılmaktasın dayı... Herif kavat, Emey karı da bildiği-

miz meydan kahpesi ama, büyük karısı Fati hanıma ne diyeceksin?

— Fati hanıma sözüm yok... Karı sapına kadar yiğit-Osmanlı! Eline çabuk, yüzü güleç... Mavzeri eşkiya reisi Musa Çavuş'tan daha zorlu kullanır. Sülük oğlanın üç yüz altınlık kırağını en amansız yerde, Çerkez beyleri gibi, koyuverdiğini ben gözümle gördüm. Hakçası, asıl ağalık Kara Kavatın değil Fati hanımın...

Kara Abuzer, Narlıca'nın kendini ağadan saymadığını, arkasından böyle konuştuğunu bildiği halde yıllardır bir kere olsun yüzlememiş, gücü arttıkça köye yaranmaya çalışmıştı.

Hele seferberlik kıtlığında herifin çok iyiliği görüldü. Kara Kavat, acından ölmek derecelerine gelen bazı erkeksiz evlere çuval çuval ekin verdiği gibi, fakara kızlardan üçünün çeyizini düzmüş, fazladan köyün camisine, harman yerini kaplayacak büyüklükte bir Elbistan kilimi bağışlamıştı.

Bu işlere bakarak bazı Narlıcalılar yavaş yavaş ağız değiştirdiler:

— Arkadaş, herif vaktiyle kavatmış... Günahı diyenlerin boynuna... Bunu ortaya atan kim? Bildiğimiz Parpar'ın kötü Çalık. «Allah bir!» dediğine inanılmaz bir zibidi... Aklınızda mı? Geceleri şunun bunun evini gözleyerek... Koca köyü az kalsın birbirine düşürecek değil miydi? Bereket medreseye sürüldü de belâsı defoldu.

— Doğrusun ağa... «Kırk yıl günah, bir gün töbe...» demişler. Bence Abuzer ağanın, ağalığı ekmek nankörü olmamasında... Kenan efendi, Çakır Kâhyaların bunca varlığını, on yılda tüketip hasır üstünde kalınca, evdeki karılara hovarda götürür olunca, bu Abuzer ne demiş bakalım? «Höst! demiş, sen benim rahmetli ağamın biricik oğlusun. Bundan böyle geçimin benim boynuma... Rezillikten elini çekmezsen, şart olsun, seni vurdururum!» demiş. Nasıl herifteki vicdan? Verimkârlık varlıkla olur, ama, Abuzer ağa varlığını kendine yarattırdı güzelce...

Narlıcalıların hepsi nerdeyse bu ağza yanaşıyorlardı ki Eşkiya Musa Çavuş'un, kana susamışlığıyla ırz düşmanlığı apansız azgınlardı.

Herif, davavekili Cevdet bey askere gidene kadar, edebini bilir tanılırdı. O zamanlar da mavzer kurşunuyla attığını vurduğu

biliniyordu ama, işte hepsi o kadar... Abuzer'in bir adım gerisinde, elleri göbeğine bağlı duran bir kopuk... Suratı, evet, domuz suratı... Gözleri, çürümüş sel kalıntısı gibi bulanık... Lafa hiç karışmaz... Arada bir halleder de, Abuzer'i «Hayvan hayvan...» diye bağtırtır.

Davavekili Cevdet beyin askere gitmesinden bir hafta sonra, Yediçınar Yaylasının amansız derelerinden birinde iki leş bulundu. Birer kurşunla işleri bitirilmiş, Büvent köyünün yeni yetişmelerinden iki oğlan...

Söylenenlere inanmak lâzımsa, bunlar Kara Abuzer'den, satıp ödenmesine, kaçak tütün almışlar, parasını verme sırası gelince:

— Ne parası? — demişler —, aslına bakarsak, Kara Kavatin bize borcu çıkar, hem de Emey kahpesinin boynundaki bir borç... Dünyanın öte ucundan gelip... Kavatlıkla yaylamıza konup... Akli varsa bu topraklarda karnını doyurduğu elversin...

Oğlanların kimi kimseleri, Çorum hükümetine davacı düş-tüler:

— Bizim kanlımız, dağdaki Kara Kavat Abuzer'dir ve de onun kapı iti Musa Çavuştur... — dediler.

Musa Çavuş, o sıralar Sivas'ta olduğuna yer tanığı gösterip kurtuldu. Kurtulmasıyla de kuduz it gibi azdı.

Artık Narlıca'ya iki günde bir uğramaya başlamış, tenhalar da cadı karılardan Küpeli Meryem'le fısıl fısıl konuşur olmuştu.

Bu iş farkedilince muhtar odasında lafı açıldı:

— Yahu! Bu herif nasıl eşkıya? Eşkıya kısmı uçkuruna sıkı olacak değil mi? Bunun yüreğinde tamam dokuz okka rezillik var. Peki, bu zamana kadar rezilliğini meydana koymaması nasıl bir oyun.

— Bana sorarsan, Musa'nın kendi rezillenmesi belleme! Bunu kudurtan Çakır Kâhyaların Kenan efendi... Ne demekteymiş? «Biz hasır üstünde kaldıktı. Dostumuzu düşmanımızı bildik. Bundan böyle dayansın kahpe Çorum! Bak benim ne oyunlarım var!» diyesi... Musa'yı mahkemeden çekip aldı, Sülük oğlanı silâhlayıp eşek kervanlarına kayırdı. Şart olsun, bizim düşmanımız bu Kenan... Allah işini bilmez mi canım! Onca varlığı bunun elinden niçin aldıydı kurban olduğum?...

— Bre Uzun İmam, aldığı gibi, yeniden veren de kendisi... Ben onu bunu bilmem, bu Çakır Kâhyaların Kenan imansız

rahmetli Kirkor Çorbacıdan daha gâvur...

— Töbe de ağa! Hepsi Allahın bir işi...

— Allahın bir işi ama, neden işi? Allah bunların ne bok olduklarını bilmez mi? Şu Seferberlik kırımından, Kenan'la Musa gibi alçakların yakayı kurtarmaları fazladan Müslümanın başına belâ kesilmeleri...

— «Yıl uğursuzun...» denilmiş oğlum.

— Denilmiş ama, bu kadar mı denilmiş? Geçenlerde Musa Çavuşun zeybeklerinden biriyle konuştum. Bu Musa namussuzunda bir imansızlık varmış ağa, gâvur mavurda öyle değil... Konuştuğum yiğit: «Ben böyle gözü kanlı herif görmedim. Böyle kahpe dölü olmaz» diye yemin etti. Anlattığına göre, sipere girip «Baht işi» deyip tam altı saat papur yolunu gözlemekteymiş...

— Neyi?

— Hava değişimine gelen garip askerleri...

— Anlayamadım.

— Dinle! Adamsız bir sırada, tüfek menziline giren garipleri atıp düşürmekteymiş, keyf için...

— Aman...

— Aman ya... Hem de, «Sevaptır. Sürünmekten kurtarmaktayız!» diyerek gülmesi de fazladan... Bana anlatan dedi ki: «Adam gâvur olsa serçe kuşuna da öyle atmaz» dedi. «Fukaraların debelene debelene can vermelerini seyrederken görmeli» dedi... Şunca zamanın eşkıya kızanları bile korkmuş ağa! Konuştuğum oğlan: «Şart olsun, bu Musa Çavuştan Kör Dede olsa yıldı» diye yemin etti. Büvetlilerin temizlenmesine Kara Abuzer çok kızmış ama seslenememiş.

— Doğrudur. Bu kadar gözü karaysa ağasını da bir gece uyurken vurur geçer. Eeee...

— E'si... Büvetli oğlanların işine Kara Abuzer, «Kurt bile canavarken, barındığı topraklarda koyun boğmaz. Bu rezil sonunda bizim başımızı derde salsa gerektir» diye bir zaman düşünmüş... Aslında oğlanlar Kara Abuzer'in parasını, Musa Çavuşun gizliden arkalamasıyla inkârdan gelmişler besbelli...

— Musa gâvuru essahtan bu kadar kıyıcıysa, Allah tez vakitte belâsını verir ama, kurban olduğum şerrini bize bulaştırmadan verse...

— Bulaştırması mı kalmış efendi, senin dönen işlerden haberin yok... herif köye taraf cadıklarlar düşürmüş, bütün

körpe gelinlere haberler uçurmuş...

— Aman hangi köye? Nasıl haber?

— Bizim Narlıca'ya... Uçurduğu haberler, Seferberliğin bu erkeksizliğinden gayet zorlu... Ne diyormuş bakalım? «Bu gece gelsin, diyene, bir beşibirlik takarım!» diyormuş. Ayrıca yeygisini de üstüne alımkâr... Rahmetli Mahir ağanın Petek'e geldi mi onun navlunu ayrı... Ona üç beşibirlik...

— Hele namussuz... Kahpe analı olduğunu unutmuş da öyle mi?

— Aman ağa, duyar muyar... Keselim neme lâzım...

Bu son lafın üstüne, muhtar odasını birden ölüm sessizliği kaplayıvermesin mi? İşte o zaman, Narlıca'nın Seferberlik artığı erkekleri, davavekili Cevdet beyin yıllardır gemlediği Musa Çavuş rezilinden korkar olduklarını anlayıp şaşırıldılar. Bu korku harbin yılgınlığıyla beraber, hiç farketirmeden yavaş yavaş çökmüş, sanki yalnız insanların yüreklerine değil, köyün taşına toprağına da derinden derine işlemiştii.

Odadakiler, utanmayı bile akıl etmeden içlerini çekip boyunlarını büktüler.

Yediçınar Yaylası üstlerine abanmıştı, alıcı kuş gibi...

Narlıcalılar Kara Abuzer'in yanındakilerden ikisini — Tapucu ile mahkeme başkâtibini — tanıyorlardı. Tapucu Ethem efendinin yedi vilâyet toprağına keskin nişancılığı nam salmıştı. Çok zaman işe giderken de, «Tüfekçiye yayını onartacağız!» diyerek 12 numara Fransız çiftesini yanına alır, biraz sıkıştırırsa: «Ne halt edeyim yahu, namussuza doyamadım gitti.» diye gülüverirdi.

Mahkeme başkâtibininse atla, silâhla, avratla ilişiğı yoktu. Çalgılı oyunlu toplantıları sever, içkiye değme delikanlılardan çok dayanır bir herif... Körpe oğlanlarla gezip dolaştığı için, Çorumlular, «Eskiden ekmiş bu Mecit bey, şimdi toplaması ayıp değil» diyorlardı.

Narlıca, üçüncü misafirin kim olduğunu Abuzer ağa söyler, diye bir zaman bekledi.

Herifin kalıbı gösterişsiz... İnce kıyımın marazlıcası... Benzi sarımsı da, boynu ekin sapı gibi... Yemesi içmesi de hiç... Adam

gibi adamlar üçüncü lokmayı göçürürken bu fukara birinciyi çiğnemekliğe yeni bulaşıyor. Ama görünüşe aldanıp da yanılmamalı... Bu herif zorlu bir yerin herifi olmasa, Kavat Abuzer, ağzını ota değdirmemiş üç oğlağa kıyar da Narlıca'da sofraya döker mi? «Komşu köyler bak bizi ne kadar saymaktalar...» demeye getirip bu zebun herifi aldatmaya kalkması neden? İlerde bir çıkar umcuğundan...

Uzun İmam, böyle işleri pek merak ettiği için fazla bekleyemedi. Sülük oğlana gizliden sordu. Sülük oğlan, her zamanın meşe kütüğü... Kanlı ablak suratından, yarı yumuk kara gözlerinden bir şey anlayabilene aşkolsun.

— Ne bileyim bre imam emmi... — diye lafı geveliyor —. Bu herif, «Şöyle olmasın da böyle olsun...» demiş de buraya sürülmüş. «Contürk sürgünü» besbelli...

— Ulan rezil! Bu zaman, nasıl bir zaman? Bu herif Contürk sürgünü ola mı bilir? Gün, Contürk günü değil mi?

— Artık o kadarını bilmem... Benim babamda yaza çıkmaz iş çöktür. Şu herife ben sofraya mı dökerim? «Vaz geçtim, sizin dediğiniz doğru...» desin de memleketine gitsin. Haksız mıyım hoca emmi?

Uzun İmam, Sülük ayısından bir şey elde edemeyeceğini anlayınca yüzünü kızdırıp Abuzer'e sordu:

— Bey oğlumu çıkaramadım ağa, memur mu?

— Hayır imam, bu Refik bey hem İstanbullu, hem de İstanbul'un gazetecisi...

Hoca başını salladı:

— Hey gidi İstanbul'un gazeteleri... kimi sabah çıkar kimi akşam... İlk günler, «Bunları böyle kimler doldurur, hey Allah, bunca lafı nerden bulurlar?» diyerek çok şaşımdı.

— İşte bütün onları bizim Refik bey doldurmuş, ama ne fayda! hükümetin gidişatını beğenmemiş, bir iki satır yazmış... Onlar da: «Yaa, demek ki sen!» demişler, «Haydi buyur sürgüne.» demişler.

— İftiradır. Ben bilmez miyim? Az kalsın biz de iftira yüzünden biteyazdıktı. Sürülmekle yiğit kısmının şanına hiç bir noksan erişmez. Burası da Müslüman toprağı... İstanbullu olup buralarda yaşaması zordur ama neylersin, yiğitin alnına yazılan gelir ve de Osmanlının yasağı üç gündür. Biz buralarda nice Contürk sürgünü ağırladık, en başta Cemiyetin müfettişi Seyfettin

bey... Bu dünya in-bin dünyası... Benim canımı sıkan... Onlar da sürgünde gezdiler. Tadını bilseler gerek... Şimdi ferman ellerine geçmekle adam sürmeleri nasıl bir yaraşksızlık...

Hürriyetten beri, arka arkaya patlayan savaşlar yüzünden kasabalara yakın köylerin hemen hepsi gibi, Narlıcalılar da, gazete görmüşlerdi. Ama bunları kimler yazar, Trablus'ta olanların haberini İstanbul'un gazetesi ossaat nasıl alır da kâğıda döker? Akıl ermez işler ki, hiç ermez bir işler... Bunun bilinen yanı: gazeteci milleti yalanları güzelce düzüp basmakta... «İtalya'dan şu kadar bin esir, bu kadar yüz top alındı. İtalya Allahın izniyle bitirildi!» dedikleri tüm yalan çıkmadı mı? Balkan harbinde: «Millet yediden yetmişe savaş istemektedir. Yapmamış olmaz.» diyenler kim bakalım? Hep İstanbul'un gazetecileri... Millet yediden yetmişe savaş istemişmiş... Şu lafta kıl kadar doğruluk var mı Allaseniz?

Yemekten sonra öğle namazı kılında, kahveler de içilince muhtar Kadir ağa sürgün herifin aklını yoklamak için, «Kızım sana dedim gelinim sen işit» demeye getirip Kara Abuzer'e sordu:

— Rus'tan, Alman'dan ne haber ağa? Bu sefer Sivas'a Sülük yeğenimle gitmişsin. Bu seferberlik ne zaman bitermiş böylece?...

Kara Abuzer, büyük adamlarla oturup kalktığını, dünyada olup bitenlerden haberi olduğunu köylüye göstermekten gitgide hoşlanıyordu. Kehribar tespihini şakır şakır çevirerek söze girişti:

— Bu sefer cepheye kadar gittik, Vehip Paşaya misafir olduk. Hazırlardan iyi olmasın, Vehip Paşa bizi çok sevdi. Senin şimdi sorduğun gibi, o da «Köylü-kentli nasıl? Ekinler iyi mi?» diye sordu. Bilmediğinden değil ya! Vehip Paşanın bilmediği yoktur. Niyeti bizi sınamak... «Bakalım bu Kara Abuzer'in kafası nasıl?» diyesi... Biz de aklımızın erdiğini söyledik. Bizde yalan yoktur, kendiniz bilmez değilsiniz, bizim sözümüz dışı değil... Dilimizin döndüğü kadarını anlattık. «Tamam! Bana gelen haberler gibi söyledin. Aferin Abuzer ağa!» diye alnımızdan öptü. Büyük Allah ama, büyük adama kurban olayım! «Ben arkamı size dayadığımdan burada barınabilmekteyim» dedi. Doğru bir söz. Arkadan ekmek yetiştirilmeyince asker hiç tutunamaz. Savaş dedin mi, önce karın tokluğudur.

— Doğrusun ağa, açlıkla oyun olmaz.

— Senin bize sorduğunu biz de Vehip Paşaya sorduk: «Bu harbin sonu nereye varır? Dinin gibi doğru söyle!» diye yalvardık.

Bir vakit sakal falına vardı, ensesini kaşdı, «Sormasan iyi idi ya, sordun — dedi —, laf aramızda, senden sır çıkmaz! Bu kışı da atlarsam korkma! Padişaha kâğıt yazdım. Şu kadar silâh, şu kadar top, şu kadar makineli istedim. Bir tamam yolladılar mı, gâvuru başkentine kadar sürerim ve de Allahın izniyle sarayını yıkıp krallarını bağlar tutsak getiririm.» dedi. Bu Osmanlı'da Vehip Paşa gibi üç paşa daha olmalı ki, ne fayda!

— Asker nasıl asker? Ayağının postalı, sırtının çulu, karnının sıcak çorbası nasıl?

— İyidir. Benim gittiğim gün Vehip Paşanın öfkeden yanına varılası kalmamıştı. Meğer o sabah okumuş subaylardan birini daha vurup öldürmüş...

— Besbelli, savuşmaya kalktı yüreksiz... Kaçanlara vur emri vardır. Ayrıca kumandan paşalar canları çekince bir iki subay vururlar ki asker şımarıp bir rezillik çıkarmasın!

— Subayı kaçığından vurmamış... Askerin karavanasına hiyle karıştırdığını duymuş, «Aç ağzını ulan!» demiş, kurşunları boğazına dolduruvermiş. Ben yanına girdiğim sıra namazdaydı. Kıldı bir vakit, bir vakit töbe çekti. Bitirip bana döndü: «Ağa hoş geldin, arslan doğurtmuşsun aferin be!» diyerek şu Sülük itini övdü biraz... Sonra lafı sabahki subay öldürmesine getirdi. «Allah bilir kedinin burnunu kanatmak istemem, ne halt edersin ki adamın elini kanda bırakmakta bu reziller!» dedi. Baktım, yüreği sıkkın... «Aldırma paşam, canın sağ olsun, kulak verme» dedim. «Vermeyeyim diyorum ya, yürek götürmüyor. Haydi gebertme, bu sefer askerin durumu fena» dedi. Perde çavuşuna hemen kahve söyledi. Sanki bilmez gibi: «Bu sefer getirdiğin ekin nasıl?» diye sordu... — Abuzer ağa içini çekerek mahkeme başkâtibi Mecit beye döndü —: Bizim yaş elliyi geçti. Biz de bunca iş gördük, bunca beylerle paşalarla oturduk. «Peki ne öğrendin?» dersin, şunu iyi öğrendim: Osmanlının işine akıl ermez.

— Neden ağa? Âşık ne demiş? «Hükümet işi bir dolap, eşek bile döndürür» demiş. Erdirirsin de öteye bile geçersin.

Abuzer ağa kara kaşlarını çatarak İstanbul'un gazetecisine döndü:

— Mecit bey sizi sevdiğinden böyle der ya, kulak asma beyim — diye kasıldı —, biz haddimizi biliriz. Hükümet işi, yayla işine benzemez! Bu Mecit bey bizi yellemekte ki çizgiden çıkarıp sürgün ettirip sana döndürecek.

Köylüler, Abuzer'in bu sözüne hıkır hıkır güldüler. Misafirlerin karşılarında diz çökmüşlerdi. Hepsi de sakat, sıska, hasta, yaşlı, çarpuk çarpuk, yanırı yumru, seferberlik artıkları... Yüzleri sürekli açlıktan, daha doğrusu yüzyıllardır yalnız ekin yemekten kansız... Çoğunun dişleri otuz yaşında dökülmeye başlamış...

Muhtar Kadir ağanın sivri gırtlığı mintanının açık yakasından göğsündeki kirli bir çukura doğru bumburuşuk iniyor, gülerken titreyen sakalıyla alt çenesi bir daha kapanmayacak gibi sarkıyor. Vaktiyle heybetli bir adam olan Uzun İmam bitmiş, yamalı cüppesi, yamalı dizleri, üst üste pençelenmiş ağır hantal lâpçınlarıyla adamlıktan çıkmış. Hele iki tane hava değişimli asker var ki, kemiklerine sarılmış sarı derilerinden içerisi nerdeyse görülecek...

İstanbul'un gazeteci sürgünü Refik bey, bu acıklı görüntüye korkuyla baktı. Kafkas'ta, çölde, Çanakkale'de, bilinmez daha ne cehennemde, yıllardan beri vuruşanlar işte bunlar...

Buğday yerine çoğu ot yiyerek, yaşatmaya çabaladıkları sıska gövdelerinde tifüs bitlerini beslerken «Allah Allah!» diye çağırışarak düşmana saldıranlar...

Ayrı ayrı bildiklerini bir araya getiremediklerine güvenilerek önlerinde, yüz yıllardan beri çeşitli laf cambazlığı yapılanlar...

Sürgün yazar, ince yüzünü ikiye bölen uzunca burnunun gölgesinde alt dudağını gizlice ısırıldı. «Bütün suç ittihatçılarda...» diye gözlerini kıstı. «Alaşağı edilmezlerse bu işler düzelmez»

Abuzer ağa, gülerek başka bir şey anlatıyordu:

— Seferberliğin kötülüğü varsa iyiliği de var. Seferberlik iyiliğini bu kez Allah Sivaslıya vermiş efendi, bu sefer başka türlü gördüm.

— Ne gibi?

— Sivas'a bir Arap hoca kondurmuşlar. O da sürgün... Cemal Paşanın Suriye sürgünlerinden... Gayet yaman bir hoca. Ben, bizim memlekette çok Arap hocası gördüm. Kerbelâ, derin hocaların uğrağıdır. Ama böylesini hiç görmedim. Aslı Mekke'den, Peygamber kökünden... Herifin bütün ömrü oruçlu geçmekte... Herif tüfek harbisi gibi incelmış de deriyle kemik kalmış Kur'an ağzıyla laf dökmekte ki, insanın dudağı çatlar. Bu Arap hoca Seferberlik üzerine çok laf etti. Ben bu Arap'tan çok akıl aldım. Refik bey bizden iyisini bilir ya...

— Yok canım! Kaç yıldır sürgünlerde dolaşıyoruz, dünyayla

ilgimiz kesik...

— Bilirsin bilirsin ama söylemezsin. Neden mi? Sürgün mürgün hükûmat adamısın. Hükûmat adamları az söyler. Diyeceksiniz ki: «Bu mahkeme başkâtibi neden böyle boşboğaz?» Bunu ben hükûmat adamından bile saymam. Buna aylık veren hükûmatın... Töbe yarabbi!

— Olmadı ağa, «Hükûmatın...» dedin kestir, bizi merakta kodun. Bu sözü bitirmedin mi, adın korkağa çıkar.

— Git işine başkâtip! Gördünüz mü, bizi söyletecek de sonra gidip gammazlayacak! Yağma yok!

Uzun İmam, Sivas'a kondurulan Arap hocayı merak etmişti:

— Arap hoca dedin ağa, Arap hoca neler anlattı mübarek? — diye sordu.

— Evet, herif dedi ki: «Bu savaşı sen, olur olmaz savaflara benzetme Abuzer ağa!» dedi, «Bu savaşın kitaplarda yeri görül-müştür. Kitapta yerini bulduk ki, “20'ye varmam, 50'ye kalmam” denilmiş... Açıkçası 320'ye kadar gelmeyecekse de 350'yi de geçirmeyecek!» Arap hoca işte böyle dedi başkâtip, şimdi yılmız kaç?

— İznin olursa 1333*...

— İşte gördün mü? Şurda topu topu 15-20 yıl vaktimiz kalmışsa kalmış.

— Sonrası?

— Sonrasını sen nerden bileceksin hey başkâtip? Sonrası... Arap hocaya bakarsan, Mehdi resûl-Deccal peygamber gelse gerek...

— Gelsin, hoş geldi, safa geldi.

— Elindeki kılıcı, zülfükârı n'apalım? Neden gelmekte Dec-cal peygamber? Senin benim gibi suçluları temizlemeye gelmek-te... Arap hoca dedi ki: «Kitabın yazdığı belirtiler tamam — dedi —, gelmesine yakın çok kan dökülecekti, işte dökülmek-te, peygamberin soyu soppu ayak altında kalacaktı, işte bizim Rum içine sürgünlüğümüz... Çok canlar yanacak, çok ocaklar sönecek... İşte yanıp sönmekte... Irz-namus bir pula satılacak, kâğıttan para basılacak da çarşılarda sürülecek... İnsanlar azıp Firavun gibi göğe çıkmaya, balık gibi denizin altında gezmeye kalkacak. Allahın izniyle bu belirtilerin hepsi göründü, tamam

*1916-1917

oldu.» Arap hoca bunları benim size anlattığım gibi anlatmakta değil! Gözlerini tavana dikip sanki meleklele konuşmakta... Arada ağlamak, haykırmak, saçını başını yolmak mı istersin! Sonunda, «Beni dinle Abuzer ağa, biz hemşeri sayılırız — dedi —, bu savaşın sonunda bir büyük gâvurun kralı, milletinin yediden yetmişiyile Müslüman olacaktır. Biz okuma gücüyle bu milletin hangi millet olduğunu bulduk. Bu millet Alaman milleti... Yakında palabıyık kralıyla birlikte Alaman milleti İslâm oldu bil! Bu sebeple savaşı mutlaka Alaman kazanacak, İngilizin uğraşması boşuna... Alaman kazandı mı, dünyadan kötülük kalkar. Karıcılık, içki, kumar, adam vurmak yok... Dinin düzeni yürüyecek: Öldürenin başını keseceğiz, hırsızın elini...»

— Aman Abuzer ağa, amanı bilir misin?

— N'oldu başkâtip, neye telâşlandın?

— Sana telâşlandım ağa!

— Benim neyime telâşlandın? Sen kendine bak! Oğlancılığın cezasını daha demedim.

— Vay o da mı var? Ben yalnız hırsızlıkla adam öldürmeye ceza kesilecek sandımdı da, kafası, bir de elleri kesilince, «Bu Abuzer ağa, Nasrettin Hoca'nın kuşuna benzer ne güzel!» dedimdi.

— Bizim kafamızla kolumuz neden kesilecek?

— Dinin düzeni seni de kesmeyecekse Çorum'a hiç uğramayacak demektir, kulak verme!

Abuzer, sürgün gazeteci Refik beye döndü:

— Bu bizim başkâtibimiz resmen oğlancı olduğundan cezası kazık! — dedi —, bunu budaklı kazığa oturtacaklar. Bütün Çorumlu seyrine koşar da, «Oh! pislik temizlendi hamdolsun» diyerek düğün-bayram yapar. Hasılı Arap hoca çok laf etti beyim, öylesine ki, bizden sonrakiler bu günlerin kötülüklerini hep kitaplarda okuyacaklarmış da: «Bu nasıl iş? Vaktiyle neler olmuş? Müslümanın Müslüman ırzına ters bakması, malına göz koyması ne belâ imiş? Şarap haram yazılmışken, Müslüman geçinenlerin kullanması nasıl dinsizlik?» diyerek parmak ısıracaklarmış... Arap hoca yemin etti. Sonumuz aydınlık!

Köylüler hep birden içlerini çektiler.

Mahkeme başkâtibi Mecit bey iki yanına bakarak sordu:

— Nerde Çalık Molla? Hani bu köyün namussuz kamburu?

— Çalık molla n'olacak Mecit bey? Bir şeye mi lâzım?

— Lâzım elbette... Mehdi Resûl gelecekse Çalık Hafız'a iş düşer. Buralarda geceleri olup bitenler Çalık'tan sorulmaz mı? Alalım Uzun Hoca'yı... Bunun vaktiyle bir okul işi vardı. Sabahın erkeninde bir iş... Refik bey mutlak dinlemeli...

Uzun İmam fena telâşlandı. Sarıklı fesini saçsız kafasında iki kere çevirip atıldı:

— Bırak Mecit bey, vallah hemşeri gibi hemşeri değilsiniz. Namussuz Çalık vaktiyle bizim alınımıza kara sürmek istedi. Bunca yıldır unutturamadık. Refik bey oğlum essah belleyecek de...

— Essah değil de he mi? Hayır Çalık gelmemiş olmaz. Nerde şu Çalık? Sana dedim Muhtar, Çalık nerde?

Muhtar Kadir ağa, Uzun Hoca'yı zordan kurtarmak için,

— Bugün hiç görmedim — dedi —, son günlerde rahmetli Parpar babası gibi yabanileşti, adam içine çıkmaz oldu. İş-güç tutmaz, kopuk-serseri... Tenhalarda kendi başına...

Kadir ağa, İstanbul'un sürgün gazetecisine Parpar Ahmet'le oğlu Çalık Kerim'i kısaca anlattı.

Vakit ikindiye gelmiş, gölgeler uzamıştı. Yayladan aşağıya serin akşam rüzgârları esiyordu. Namazdan sonra Abuzer,

— Eh biz gidelim Kâhya — dedi —, gün nerdeyse devrilecek... Yolumuz epeyce...

— Sen bilirsin ya, akşam yemeğini de burda yeseydik.

Köylü koşup hayvanları getirdi. Sülük oğlanın narınlı al-kısrak üç kişiye zaptolmuyor, keyfinden kişneyip dört ayağıyla meydanı kazıyarak göklere çıkıyordu. Sağrısı adam boyundan yüksek, başı kuyruğu dimdik, bakmaya doyulmaz bir hayvan... Böyle olmasa kan tulumuna dönmüş Sülük rezilini yaylaya çıkarabilir mi?

Abuzer, hep birden ayağa kalkın Narlıcalılara, «Kalin sağlıkla... deyip öne geçti. Köylüler, bir büyük belâ atlatmışlar gibi içlerini çektiler. Birbirlerine belli etmek istemiyorlardı ama, başlarına ağa kesilen Kara Kavat'ı biraz kıskanmıyor da değil-lerdi.

II

Abuzer'le yanındakiler Narlıca'yla Yediçinar arasındaki yokuşu yarılamlışlardı ki; tapucu Ethem efendi birdenbire üzenilgere basıp yükseldi, ileriye baktı.

— Hayrola? — diye telâşlandı.

Yokuşun dirseklendiği yerde, küçük meydandaki koca meşenin dibinde birisi oturuyordu, tüfekli birisi...

Abuzer, gözlerini kırıştırdı: «Asker kaçaklarından besbeli... Ya mermi, ya da tütün almaya gelmiştir. Tam da sırasını buldu namussuz!» Böyleleriyle alışveriş olduğunu memur takımına bildirmek istemediğinden önce Sülük oğlanı göndermeyi tasarladı. Sonra vazgeçip kendisi hızlandı, biraz yaklaşınca, «Bu da ne? Hayâl mi, düş mü hey Allah?» diye şaştı.

Abuzer ağanın padişahlık ettiği yayla yolunun dirseğinde koca meşeye sırt verip ovayı gözleyen tüfekli yiğit, Narlıca köyünün rezil Çalığı, Parpar'ın Kerim değil mi?

Ağa biraz ferahladı, «Fukaranın akli olmadığından... Eline bir işlemez martin geçirip...»

— Merhaba Çalık Hafız!

Çalık Hafız, Abuzer'in gür sesiyle ürküp sıçramış, edeple toplanmıştı.

— Buyur ağa!

Pis Çalık'ın elinde pırıl pırıl bir Alman mavzeri vardı. Ağa şaşırarak sordu:

— O ne? Kaval çalmaya mı heveslendin kurban?

— İyi bildin ağa, kaval...

— Dur bakalım, şöyle dur alçak! Töbe töbe! Essahtan bir mavzer tüfeği, hem de Alaman...

— Alaman, evet!

— Dolu filan mı sakın?

— Sâyende dolu ağa!

Ağanın «sayesinde» dolu olduğu anlaşılan yepyeni tüfek, boyca, pis Çalık'tan uzun duruyor, akşamın kızıl ışığında herifin çarpık çurpuk gövdesine, bu gövdeyi örten paçavralara hiç yaraşmıyordu. Gelenler atlı olduklarından Çalık'a yukardan bakıyorlardı. Böyle bakılınca Narlıca'nın kısa bacaklı Çalık Hafız'ı, bir çukurda duruyor gibiydi. Bu herif, belli bir şey, tekin değil... Yüzüne biraz sevimlilik veren gülümsemesi bile bi hoş... Adam ürker.

— N'olacak bu dolu tüfek? — Abuzer ağa karşılık beklemeden gülmeye çalışarak Refik beye anlattı!—: Bu yiğit, bizim Narlıca'dan... Hani Uzun Hoca'ya takıldık ya, işte o... Aman haa... Görünüşüne aldanmayın, tam on sene medresede okumuştur.

Okumuşluğu kendine yeter, akli kendini güzelce gezdirir. Sonunda biraz hastalanmasaydı şimdi Çorum'un büyük camisine baş imam bile olurdu. Medreseye gitmeden önce silâhşorluğu yoktu gibime gelir. Ulan sana dedim Sülük... Bunun önceleri silâhla işi var mıydı? Bu Hafız, bize vaktiyle kuyrukçuluk etti, beyim, Sülük kölenle yaylada epi dolaştılar. Molla olunca mı silâha sarıldı? Hele sorup anlayalım! Dolu bir tüfekte dağ yolunu neden tuttu? Ha nedir, Hafız ağa?

— Kulağımıza bir laf geldi de... «Bu Hafız'da cer parası çoktur, kendisine de hiç lüzumu yoktur» demişler.

— Kim demiş?

— Asker kaçakları...

— Yok canım! Vallahi iyi demişler. Şimdi n'olacak?

— Yolunu yordamını bir bilene sorduk, iyice danıştık. «Ya parayı vereceksin, ya da silâhlanacaksın!» dediler. Aklımız yattı. Cer parasını toptan buna yatırdık. Belki hatırını sayarlar da bize değmezler.

Şakalaşır gibi konuşuyordu.

Abuzer biraz düşündü:

— Şu halde cer parası çok, demek?

— Olmasına bakır metelik bile yok ama, sen anlatana kadar...

— Post elden gider, öyle mi? Aferin Hafız! İyi ama bu tüfek milleti, attığını kendi başına vuramaz. Arkasında silâhşör-Osmanlı ister. Sen attığını vurabilir misin?

— Sayende ağa!

— Sayemizde mi?

— Sayende...

— Anlaşıldı Mecit bey, bu yiğit attığını vurur olmuş... İnanmazsan, denemesi bedava... Fişek var mı?

— Sayende...

— «Sayende» dediğini hep duyduz. Burası neresi? Yediçinar yaylasının er meydanı... Korkma Hafız, yaktığın kadar fişek benden... Şu ilerdeki beyaz taşa hele bir sık!

— Beyaz taşa mı, üstündeki kuşa mı?

Taşın üzerinde bir kuyruksallayan, kuyruğunu keyifle sallayarak duruyordu. Çalık Hafız'ın silâhşorluğa özendiğini nereden bilecek?

Abuzer gözlerini kırpıştırarak Tapucu Ethem efendiye döndü:

— Kuyruksallayana atacak! Ethem bey! Bilmiş ol! Elli metreden mavzer kurşunuyla... Ulan aferin Hafız! Kuşu vurursan benden sana on beş mavzer mermisi...

— Durduğu yerde mi?

— Çalık Hafız bunu yavaşça sormuştu.

Abuzer,

— Bir de uçana mı atacaksın rezil? — diye çıkıştı —. Elindeki çifte tüfeği mi senin? Vuramazsan İstanbullu Refik beyin önünde şaplağı yersin! Nasıl!

— İyi ağa!

— Haydi öyleyse...

Çalık Hafız tüfeği ağır ağır kaldırdı, omuzuna dayamasıyla, gez-göz-arpacık demeden, ateş etti.

Ötekiler taşın üstündeki kuşa bakıyorlardı.

Kurşun sesiyle beraber, kuyruksallayan, içinde dinamit patlamış bir tüy yumağı gibi, havaya sıçrayıp dağıldı.

— Allahı ekber! Vurdu bey!

Abuzer böyle bağırmıştı.

İstanbul'un gazetecisi,

— Aşkolsun — dedi —, çok güzel! Aferin!

Başkâtip Mecit bey,

— Abuzer ağa davran! — diye güldü —, gelsin bakalım on beş mermi, hele gelsin!

Kavat Abuzer, bir yandan fişeklerin parasını vermek için kesesine davranıyor, bir yandan oğlu Sülük'e bakıyordu. Sülük oğlanın gözleri korkuyla büyümüştü. Küçüklüğünden beri bu Çalık'ın tekin olmadığına inanıyordu. Kalın dudaklarını yalayarak gözlerini babasından kaçırırdı.

Kendisini yeni toplayan Tapucu Ethem efendi,

— Höst bırak! — diyerek araya girdi —. Ben bunu sayar mıyım? Fukara kuşun öleceği varmış. Kurşun körlemeden değdi. Bir kere daha sınavacağız, verme dur!

— Hiç olur mu Ethem efendi? Böyle bir yiğit, iki kere sınanmaz, ayıptır.

— Dur, dedim, yağma mı var yahu? Elli adımdan, mavzerle, desteksiz atıp kuyruksallayan mı vurulmuş? Bu Çalık, bizi kürt çocuğu mu belledi? Ne demişler? «Hak oyunu uçtür» demişler.

Abuzer, Çalık Hafız'a döndü:

— Bak, kendin duydun yiğit? İşte bizim Tapucu Ethem beyi dinledin.

Çalık Hafız gülümsedi:

— Ethem efendi haklı!... Doğrusu, hüner üç kere gösterilecek. Hay hay, ama Ethem efendinin nagant tabancasına...

— Ne demek?

— Vurursam Ethem efendinin nagantla fişekleri benim olur, vuramazsam yetmiş mermisiyle bizim mavzer Ethem efendiye geçer.

Mavzerle kuş vurmanın zorluğunu iyi bilen Tapucu Ethem efendinin can başına sıçradı:

— Vuracaksın da he mi? — dedi —, vuracaksın da öyle mi rezil Çalık? İşte şimdi halt ettin alçak!

İşin dönüp dolaşıp tapucunun nagantına dayanması başkâtinin hoşuna gitmişti. Ağzının içinde bir şeyler söyleyerek parmaklarını şıkırdatmaya başladı. Tapucu Ethem efendi hışımla sordu:

— Bir şey mi dedin gâvur kâtip?

— Haşa, ne diyebilirmişim? Aklıma bir âşık sözü geldi de... Vaktin birinde âşık demiş ki: «Akar suyun bendi yâr / Benzin küle döndü yar / Gene karşıma çıktın / Gönlümün levendi yâr» demiş.

— Bu lafın neresi benim üzerime?

— Birinci beyit senin... Baksana: «Benzin küle döndü» senin üstüne... «Levent»lisi de Hafız'ın...

— Silâh işinde benim benzim küle dönmez. Şimdi bir kuyruksallayan bulacağız. Bu rezil, elbet vurmaya vurulmaz. Oh ne güzel! Şu tüfeği elinden alırım, ensesine iki de şamar çekerim. Bak Hafız, bizim işde şamar da var. Sen beni ütersen ensem helal olsun, bir değil, iki şamar çek. Çek ki bu kuru kafa akıllansın. Narlıca ne babayiğitler yetiştirmiş anlasın.

— Aman efendi-ağa! Bizim n'ağzımıza... Yenilirsem sen dilediğin gibi vurursun.

— Bizimle gönül eğlendirmekte, bu rezil! Yeter ettin namussuz, silâhşorluk maskaralık değil!

Mecit bey,

— Maskaralık mı değil mi bana karanlık! — diye güldü —. Bizim yiğit Hafız «Nagant» dedi sen bir şey demedin!

— Demedim mi? Nagant hazır oğlum, nagant işte... — Ta-

pucu Ethem efendi belindeki kemeri öfkeyle çıkarmaya çalıştı —: İşte nah! Elli de mermisi var. Verdim gitti şart olsun! Nerde kuyruksallayan?

Çalık Hafız, koca tüfeğe dayanmış öylece duruyor, sırtarak yere bakıyordu. Kendine güven olur ya bu kadar mı olur? Tapucu, fazla ileri gidip gitmediğini telâşla düşündü. «Öyle ya, bu namussuz tüfek idman işi... Bir sandık cephane yakarsan, bileğin de biraz sağlamsa, keskin nişancı olur çıkarsın! Hay Allah! Tüü...»

Abuzer'in aklı, deminden beri iyice karışmıştı. «Yoksa Musa Çavuş, karılara marılara dolanırken bu uğursuz yılanın kuyruğuna mı bastı?» diye düşünüyordu.

Sürgün yazar Refik bey de, kendini bu çekişmeye kaptırmıştı. Narlıca muhtarının bu Çalık'la babası Parpar için anlattıklarını zihninden geçiriyordu. On yıl medresede okumuş sakat herifin durup dururken silâhşör kesilmesi şaşılacak bir iş...

Başkâtip Mecit bey, arkadaşlarına tabakasından cıgara verdi, bir tane de Çalık'a uzattı. Çalık Hafız,

— Sağol efendi-ağa! Biz kullanmayız... — diyerek elini göğsüne götürdü.

Abuzer,

— Ne demek? — dedi —, benim kuyrukçuyken hiç söndürmezdin rezil...

— Öleydi ağa... Tifodan sonra boşladık. İçsek de kulak verme, arada bir...

Refik Bey Çalık'ın kazanmasını nedense, hem istiyor, hem istemiyordu. Bu çelişmeli duyguyu yadırgadı. Biraz araştırınca sebebini bulur gibi oldu: Eğer vuramazsa zavallının elinden tüfeğini alacaklar, belki de şamarlayacaklar... Yok, kazanırsa bu yarı deli herifin elinde, böyle bir hüner ne korkunç bir kuvvet olur!

Bu sırada Abuzer,

— İşte aman! — diye kısık sesle bir kuyruksallayanı gösterdi.

Kuş, beyaz kayadan on adım ilerideki meşenin dalına konmuştu. Sinirli bir kuyruksallayan ki, kuyruğunu havan bıçağı* gibi duraksız işletir bi kuyruksallayan...

*Tütün kıyma bıçağı. Bazı usta kaçakçıların elinde gözle görülmeyecek kadar hızlı işler.

Başkâtip,

— Dur olmaz Hafız oğlum! — dedi —, bu seferki on adım daha uzak... Sonunda bu Tapucu mızıkçılık eder: «Bizim sözümüz beyaz taşta kadardı, on adım fazlasını saymam» der.

Tapucu,

— Başlarım geçmişinizden... — dedi —, vuracaksan vur da kurtulalım namussuz Çalık, yeter ettin!

— Sen aldırma Hafız oğlum! Aman acele etmeyelim! Kuşu düşer. Say ki biz bir kuyruksallayan değil bir tapucu geberteceğiz! Aman iyi nişanla! Şunu İstanbul'un vapur bileti gibi zımbalayalım!

Çalık Hafız sağ avucuna tükürür gibi yaptı:

— Ya Allah! sen utandırma! — demesiyle tüfeği kaldırıp ateş etmesi bir oldu. Gene uzun boylu nişan almamış, kuyruksallayanı gene kül-ufak ederek fukaranın her tüyünü bir dağa savurmuştu.

Başkâtip,

— Yaşa namussuz Çalık! — diye bağırdı —, bittin tapucu, yarayı canevinden yedin, bastır şu nagantı, bastır.

Refik bey elini çenesine götürerek,

— Aşkolsun, bravo! — dedi.

Kara Abuzer küçük siyah gözlerinin yırtıcı kuş bakışlarıyla pis Çalık'a bakakalmıştı.

Tapucu Ethem efendi, nagant tabancasını kemerindeki mermleriyle birlikte uzattı:

— Benden çok sana yaraşmış Hafız — dedi —, al da güle güle kullan!

— Eyvallah efendi-ağa! Gönlün kırılmadı ya. Vuramasaydık bizim tüfek senindi.

— Neden gönlümüz kırılacak? Biz de senin kadar değilsek de, iyi-kötü silâhşoruz... — Kuru kuru gülen Abuzer'e döndü —: Haberin vardı da bildirmedin değil mi kara kavat?

Abuzer, başka şeyler düşündüğü için tapucunun sözlerini işitmedi bile, Çalık Hafız'ı bir zaman gözden geçirdi. Herifi yeni görmüş gibi şaşırdığı, bir şeye benzetemediğinden aklını toplamaya çalıştığı, dalgın bakışlarından anlaşılıyordu.

Tapucunun kaybına çok sevinen başkâtip kabına sığmaz olmuştu:

— Bilmem ki bunu duydunuz mu Refik bey? — dedi —,

İstanbul'un bir âşığı söylemiş: «Delikli demirin vurmazı olmaz./ Ar-
dına geçip de göz uydurmalı.» Bu laf, Narlıca'nın Çalık Hafız'ı
için... Nerde senin namlı nagant tapucu, hani bakalım, nagant ner-
de? Rüzgârı ordular bozan nagant? Sen meşeyi ıssız mı belledin
tapucu, buraları hep mi sahipti?

Tapucu Ethem efendi,

— Yürü allasen Abuzer ağa! — diye yalvardı —, yürü dinini
seversen. Bu düzen bizi bitirmek içinse işte bittik! Neye güldün
Çalık ağa? Bereket, bu topraklarda hiç kimse inanmaz da...
Gülersin başkâtip, bir de İstanbul manisi döktürürsün... Bre
namussuz Çalık, bir kurşun da şu sivri sakal farmasona yapıştırırsa-
na... Yapıştır ki sana altımdaki atı bağışlayayım. Korkma sakın
bunu hükümet adamdan saymaz... — Gülümsedi —: Bize izin
Hafız ağa! İzin ver de gidelim. Aferin, yaman Osmanlıymışsın!

Sürüp geçtiler. Atlılar gözden kaybolunca Hafız keyifli bir
ıslık öttürdü, nişancılığıyla kazandığı tabancayı bir kez okkaladı,
sonra besmeleyle beline bağladı.

Üç aydan beri tam bir sandık cephaneye yakmış, şu kadar para
harcamıştı. Bir sandık cephanenin sözü mü olur? Bir de yepyeni
mavzer eskitti. Yaptığı masraf meteliğine kadar defterde yazılı...
«Ama sonunda usta olup kazanca geçtin arkadaş!»

Çalık Hafız, böyle diyerek tüfeğini omuzladı. Canı, «Telgra-
fın tellerine kuşlar mı konar?» türküsünü çağırarak istiyordu.
«Şunun sırası mı bre Çalık? Senin türkülük zamanın daha geride
oğlum» diye kendi kendini azarlayarak yürüdü.

Çalık Hafız'ın yayla yolunda silâhşorluk hüneri gösterip
Tapucu Ethem efendinin nagant tabancasını kazanması Başkâtip
Mecit beyin ballandırmasıyla Çorum kasabasına hemen yayılmış-
tı. Oysa Çalık Hafız bir şey demediğinden Narlıcalılar olup
bitenden habersizdiler. Bu yüzden Kara Abuzer'in pazar yerinde
kendisini çevirip anlaşılmasız laflar etmesine Kâhya Kadir ağa çok
şaştı.

Abuzer, suratını asmış da apansız,

— Hayrola Muhtar — demişti —. Mavzer mermisi mi lâzım?

— Ne mermisi?

— Alman mavzeri mermisi... Eğer çok lâzımsa ben verivere-

yim. Bunca zaman komşuyuz. Narlıca'nın silâhşoru cephanesiz kalmasın...

— Bizim silâhşorumuz filan yok, ağa, ne demek?

— Ne demek olduğunu bana mı sorarlar? Sen benden iyisini bilirsin!

Muhtar Kadir ağa Abuzer'in yüzüne gözlerini kırıştıtarak baktı. Sonunda uzun öksürüklerinden birine başladı. Herif başını sallayıp şuraya dönünce Narlıca'nın gün görmüş kâhyası: «Her hâl bunda bir iş var ya, neyin nesidir, bize karanlık!» diye düşündü. «Yakında anlaşılır güzelce! Herkes duyar da türkü bile olur. Yabanın kavatı kara herifi zenginlik durduğu yerde dürtüklüyor besbelli, koca Yediçınar Yaylasına sığamaz oldu da, Allah göstermesin resmen belâ mı aramakta?... Kulağıma çalınan doğru mu aman? Kenan efendiden Narlıca'daki tarlaları istediği, Musa Çavuş köpeğini de rahmetli Mahir ağanın Petek'e salmak niyetinde... Küpeli Meryem cadısıyla haber yollamaktalarmış bunlar... Petek karı dul ama eski hizmetkârları pelvan Hasan'ın geceleri gizliden kariya gittiğini bilmeyen yok! Ağa, «it dişi domuz derisi» diyerek namussuz Musa Çavuş'la Hasan'ı mı tokuşturacak? Ulan iyi! Evet! İt dişi domuz derisi, demişler, hem de çok doğru demişler. Boğuşsunlar da seyir olsun.»

Kadir ağa meseleyi yaymak istemediğinden köyde kimseye açmadı, birkaç gün geçince de unuttu gitti.

Abuzer'e gelince: Herif toprağında gözü pek silâhşor istemiyor, biricik oğlu Sülük oğlana bir kötülük geleceğinden ödü kopuyordu. Pis Çalık'ı, elinde pırıl pırıl Alaman mavzeriyle uçara kaçara atar ve de attığını vurur gördüğünden beri gözüne uyku girmemişti.

Narlıca'nın soluğu tutuk muhtarına mermiden cephaneden laf açması ağız aramak içindi. Herifin bilmezden görünmesiyle büsbütün kuşkulandı. «Köy yerinin işleri Mart ayının oynak havasına benzer. Şimdi günlük güneşlik, bakarsın birden boralamış. Bizi istemeyen kıyamet gibi... Akıldan noksan Çalık'ı silâhlayıp meydana saldılar. İyi ya, bu işin arkasında kim var acaba?»

Kara Abuzer çok durmadı, meseleyi Fati kariya açtı. Musa

Çavuş laf anlamaz olmuş, iyice azmıştı. Köy yerinde yaban adamının karılara dolanması düpedüz belâ aramaktı.

Herif kanlı gözlerini ağasının kehribar tespihine dikerek domuz gibi dinledi.

Aslında herifin Petek kariya açıktan asıntı olması, Emey kariyla aralarındaki ilintiği gizlemek içindi.

Bu sebeple Abuzer'in bağırıp çağırmasına, karı işlerini toptan boşlaması emrine «Olur, peki» demedi.

Ağa bağırıp çağırırken Musa Çavuş kendi kendine, «Bu rüzgâr Hanefi'nin Hasan pelvandan esmekte... Akılsız Çalık'ı silâhlayan Hasan'dır. Kendi yüreksiz olduğundan geri durdu. Demek öyle mi Narlıca! Alacağın olsun» demektedir.

Vakit yaz üstüydü. Köylü daha arpa biçmeye girmemişti. Herkes orağını tırpanını bileyip düvenlerin altlarını taşlarken Narlıca'da işler birden kötüleştii. Birkaç gündür sürüden davar kayboluyordu.

Önce,

— Eh! — dediler —, ayaklı maldır. Ayaklarıyla şu yana yürüyerek kendini kaybeder güzelce...

— Davarın akli yok ki canavarın yolunu gözlediğini bile!

— Evet... Davar kısmı akılsız olduğundan... Hemi de: «Sürüyü güden kurdu görür» demişler. Aldırma çoban, bunlar olağan işler!... Çoban öcü canavarda kalmaz. Günün birinde o namussuz hırsızı, bir yerde sıkıştırırsın. Hırsız kısmının, ele gelmediği görülmemiştir. Postunu gocuk bile yaparsın da keyfine bakarsın!

— Bana sorarsanız komşular, ben canavara da suç bulmam. Bizim asker kaçaklarımızdan biri, bir boş vaktinde bunun inini, yuvasını mı dağıttı? Yavrusuna değmeyince bu kurt milleti, barındığı yerin davarına dokunmayacak.

Bunları, davarı kaybolmayanlar söylüyordu.

Biraz geçip hırsızın, canavar olmadığı iyice anlaşılınca köylü kafa kafaya verdi.

Bir sürüye canavar uğrasa boğduğu davarın derisi, boynuzu meydanda olur. Bu namussuz, boynuzları da yalayıp yutmaz ya... Koyun davarı hem akılsız, hem korkak olur. Fazladan da

kaltabandır. Bir yere sıkışır, kaya arasına, ağaç çatalına takılır. «Bağırsana mübarek! Bağır ki çoban yetişsin!» Hiç bağırılmaz, orada debelene debelene geçer.

— Bir yere takıldı da orda öldü, diyelim. Hani gökyüzünün akbaba-kartal kuşları? Bunlar leşin bulunduğu yerde değirmen taşı gibi dönüp durmazlar mı? Tanrının çoban milletine, davar sahiplerine bir iyiliği de budur: Yerde kaybolan davarın izini gökyüzünde bulursun!

— Bana sorarsanız, bu belâ iki ayaklı canavar belâsı! İşte belli bi şey, sürüden en besili hayvanlar ayıklanmakta... Bu canavar, kavurma kazanı canavarı... Hiç ağlama çoban oğlum, hırsıza beyler borçlu... Gözünü aç da şunu bir güzel yakala, itlere boğduruver.

Yedinci sekizinci davardan sonra Narlıca'nın yüreği iyice bozuldu, herkes öz oğlundan şüphelenmeye başladı. Muhtar Kadir ağanın gizli emirleriyle gece yarısı ev damlarına çıkıp bacalardan içerisi koklanarak, kavurma-kebab kokusuyla iz arandı. Şâyeste abla gibi Osmanlı karılar çalı, yaprak toplar gibi asker kaçaklarının korudaki yatak yerlerini yokladılar. İtlere sıyrılmış kemik, gömülmüş işkembe arattırıldı.

Sonunda Muhtar Kadir ağa köy erkeklerini topladı, hepsine yoluyla yemin verdi. Asker kaçakları bile gözlerini kırpmadan kitaba el bastılar, odanın ortasına uzatılan değneğin üstünden kuş gibi atladılar:

— Bu nasıl söz? Biz kendi köyümüzün davarına nasıl hayınlık edebilmişiz ağa? — dediler.

Muhtar Kadir ağanın can başına sıçramıştı: «Vay! demek biz kocadık öyle mi?» demesiyle korucuyu hemen Büvet köyüne salıp bir namli izci getirtti. İzciyi önlerine aldılar, dağ-dere gezdiler. Bütün izler Deveboynu yoluna kavuşuyor, orada kayboluyordu.

Büvet'in Alevî izcisi gülerek,

— Kadir ağa — dedi —, bu sizin davarlar bana kalsa Çorum'un Tepecik mahallesine, kahpelere sevdalanmışlar. Bak-sana hepsi kasaba yolunu tutmakta...

Narlıca'nın başına çöreklenen bu belâ, nasıl bir belâ ise: «Siz misiniz iz sürdürenler?» diye öfkelenmiş olmalı ki o gece Kadir ağanın boğalığa beslediği dağ gibi sarı tosun eve gelmedi. Yaz günü canavar kısmının koca tosuna dalamayacağı, dalsa da hiç bir şey elde edemeyeceği bilindiğinden işin içyüzü büsbütün anlaşıl-

mıştı. Bütet izcisinin kasabadan laf açması da yayladaki Musa Çavuş rezilinin korkusundan...

Avanak çoban,

— Şaşım millet! Şaşım Müslümanlar! — diye ağlıyordu —, bize bu uğursuzluk neyin nesi hey Allah?

Muhtar Kadir ağa kızıdı:

— Höngürtüyü kessene bre alçak! — diye çıkıştı —, şunun bir faydası var gibi... Kes yeter! Şurdan benim hayvanı eğerle-sinler.

Kadir ağa hemen getirilen yaşlı kısağına, delikanlı gibi, bir hoplamada bindi, Yediçınar Yaylasının yolunu tuttu.

Abuzer'in kasabada söylediklerini, bir de sarı tosunun yürek yanıklığıyla düşünmüş, herifin çatkin suratı gözünün önüne geliver-mişti. «Hay Allah hay Allah, neyin nesi?» diye elini iki kere dizine vurması bundandı.

Kadir ağa yayladan akşama doğru döndü. Hiç kimseye bir şey demeden hayvanı doğruca evine sürdü, dizgine özengiye sarılan gelini iki öksürük arasında bir güzel haşlayıp içeri girdi, yatsıya kadar çıkmadı.

Namazdan sonra korucu,

— Millet dağılmasın, muhtar ağamın iki çift sözü var! İnsan dağılmasın, kâhya odasında toplantı var! — diye bağırdı.

Narlıca'nın seferberlik artığı erkekleri — yirmi otuz derman-sız ihtiyarla biraz yeni yetişme, birkaç tane de raporlu asker, bir de Çalık Hafız — muhtar odasının önündeki kara meşenin dibine toplandılar. Yaşlılarla varlıklılar, meşenin gövdesine tutturulmuş çarpuk çarpuk sedirlere oturdular, delikanlılar yere çöktüler.

Sıcak yaz gecesinde, ağustosböceklerinin cayırtıları, aşağıda-ki dereden kurbağa sesleri duyuluyordu. Esinti, mesinti yok... Millet durduğu yerde terliyor ki zırlı zırlı... Yaşlıların cıgaraları, çubuklarında bir yanıp bir sönüyor. Gökte ayın on dördü... Meşenin gölgesinden ötesi gündüz gibi...

Mesele kaybolan davalar meselesi! Mal canın yongası olduğundan kimsenin ağızını bıçaklar açmıyor. Yalnız Uzun Hoca arada bir gözlerinin sularını elinin üstüyle kurularak,

— Hak mevcut! Hak töbe! — diye içini çekmekte...

Kâhya Kadir ağa bir vakit öksürdükten sonra,

— Biz bugün nereye gittik?—diye söze başladı—, biz bugün

aylaya çıktık ağalar! «Kaybolan davarlarımızın işi için Abuzer ağayla görüşelim» dedik. Kendiniz bilmez değilsiniz ya, Abuzer ağa köyümüzü sever. Fazladan beni de sever. Şimdiye kadar yayladan yana, bize bir zarar erişmemiştir. Ne zaman yaylaya çıksam Abuzer ağa «Buyur Kâhya, bir şeye mi geldin? Can-baş üstüne!» diyerek yer gösterirdi. Bugün bizi Sülük karşıladı. Her zaman elimize davranan Sülük, «Neymiş?» dedi. «Baban yok mu?» dedim. «Yok» dedi ama işte öylesine... Ağzında bir ekin sapı, çevirir sağa, çevirir sola... Davar lafı açacak oldum... «Yeter ettiniz Narlıcalar — diye it gibi hırladı —, ne demek olsun? Bu dünyada utanmak diye bir şey vardır. Biz sizin çoban itiniz miyiz?» Baktım iyice kızmış. İyi ya, bunlar bize niçin kızdı? Laf gelsin Uzun İmam, bunca yıl İstanbul'da huzur hocalığı yaptığın simdicik bir işe yarasın!

Uzun İmam bir zaman düşündü. Abuzer'in oğlu Sülük'ün durup dururken böyle öfkelenmesi, koca Kadir ağayı adam hesabına almaması iyi değil! «Şu halde davara uğrayan belâdan yayladaki domuzların bilgisi var. Peki, durdukları yerde, bunlara n'oldu? Sakın Petek kahpesi Musa Çavuş reziline yüzvermediğinden mi? dur bakalım!»

— Fati hanım bir şey demedi mi?

— Demedi. Bu gidişte yaylanın tutumunu ben gayet kötü gördüm Uzun İmam!

Narlıca'nın meşe dibinde ses kesildi. Uzaktan uzağa bir iki kurbağanın vıyaklaması, cırcırların cırcırı hesaba alınmazsa ay ışığının altında dünya ölmüş gitmiş...

Tam bu sırada, bir haftadan beri hiç ara vermeden muhtar odasına gelip giden Çalık Hafız 33'lük tespihini yere düşürdü. Tespih taşa rastlamış, şakırtısı boş bulunan köylüleri «Aman nedir?» diye sıçratmıştı.

Muhtar Kadir ağa fırsatı kaçırmadı. Bu pis Çalığın, gâvur işi güdük tespihi, adam içinde elinden düşürmesine kaç zamandır içerliyordu. İki dizi üstüne gelerek bağırmaya başladı:

— Çorum'un Veli Paşası gibi neyin nesi? Bir de tespih peydahlamışlar. Günahı bilmezler, ayıbı bilmezler. Başımıza gelen belâlar neden bakalım? Hep haddimizi bilmemezliğimizden. Büyüklerde acıma kalmamış, küçüklerde saygı... «Kıyamet belirtisi» diyerek ben işte buna derim. Biz burda canımızla uğraşp... Köy ateşe yanarken... Keyfinden şıkır şıkır tespih

dolaştırarak... Daha keser mi yahu, şunu cebine hiç sokar mı? «Kes!» dedim, töbe yarabbi! Kes yeter. Vaktiyle bir utanma vardı, bir utanma...

Çalık Hafız kalın sesiyle tane tane karşılık verdi:

— Canım Kadir ağa, bize çatınca hayvan hırsızlığı duru mu verecek?

— Sana çatınca durmayacağımı ben bilmez miyim? Şunca yıl medresede okudun, Çorum'un medresesine, meşeden bir dal kesip yollasam on yılda adam olurdu. Sen bir molla herifsin, omuzuna bir tüfek asıp yayla yolunu kesmek senin neyine yahu?

Uzun İmamla beraber bütün köylü meraklandı:

— Ne kesmesi kâhya? Nasıl tüfek? Kim kesmiş yayla yolunu? — diye sordular.

— Bilir miyim? Yeni huylar peydahlanmış. Osmanlılıkta hüner göstermek mi istersin, lüver alışverişi mi istersin?

— Allah Allah, bunlar nasıl sözler Çalık oğlum? Bunlar essah mı köpoğlusu?

— Sen bizim işimizi bırak Uzun Hoca, bu köyün çobanı, davarımızın yanında iki kez kime rastladı bil bakalım? Bizim davarın yanında Kavat Abuzer'in Sülük oğlan sırtarak ne ararmış?

— Yahu ne işler? Bizim birinden haberimiz yok. Bre Kâhya...

Kadir ağanın bir şey demesine vakit kalmadan bir nal sesi duyuldu. İtler parladılar. Seferberlikten beri kulağı böyle gürültülerde olan köylüler, başlarını uzatıp dinlediler. Yatsıdan sonra köy yerine atlı neden gelsin? Hem de hayvanı inadına dizginleyerek?... «Buyur bakalım: Şuncacık oğlanları askere çağırmak için askerlik dairesinin zaptiyesi mi bu? Ya da asker kaçaklarını şu kadar zamanda teslim emri koşturan candarma mı? İster misin hepsinden beteri, eşkiyadan bir haber, Musa Çavuş'tan...»

Gelen hangisi olursa olsun belli ki, imansızın biriydi. Hayvanı yokuş yukarı bu nasıl sürmek hey oğlum? Bunu da Allah yarattı. «Çıt» der ayağı kırılır. Kösteklenirsiniz de ikinizin birden boynunuz altınızda kalır. Nallâr kara taşlarda yalaza çıkarmakta... Hasılı belâlı bir gürültü yumulmuş Narlıca'ya doğru geliyor. Haydi hayırlısı...

Atlı görüldü. Biraz yavaşladığından ay ışığında eğerindeki, kantarmasındaki gümüşlerin, başlığındaki, poturundaki sarı sır-

maların parılıtısını farkettiler.

Herif kalabalığı görünce dizginleri kasıp hayvanı şahlandırdı, inmesine yardım için koşan iki delikanlıyı:

— Açık durun, yanaşmayın! — diye tersledi.

Muhtarla imamın arkasından bütün Narlıcalılar çekinerek gölgeden çıktılar, öfkeli herifin karşısına asker gibi dizildiler. Gelen atının candarma-zaptiye olmadığı kılığından belliydi. Öyleyse Musa Çavuşun askerlerinden, eşkiya Musa Çavuşun...

Kadir ağa,

— Buyur yiğit, hoş geldin! — dedi.

— İçinizde okuma yazma bilen var mı?

— Buyur ağa, buyur dinlen! Egeri alsınlar da hayvan rahatlasın!

— Gevezelenme namussuz! Sorduğuma karşılık ver: İçinizde kâğıt okuyan var mı?

Muhtar Kadir ağa, seferberlikten beri çok şey öğrenmişti. Bu zaman nasıl bir zaman? Okuma bilsen bir belâ, bilmesen bir belâ... Şu herif belli ki, birinden kâğıt getirmiş. Narlıca'ya gecenin bir vaktinde hayırlı kâğıt kimden gelir? Hele getiren böyle olursa? Filinta omuza çapraz asılmış, göğsünde dört kol fişek, ayaklarında çizmeler... Ya, it gibi hırlamasını n'apmalı? En tatlı sözü, «Namussuz...» Öfkeden gözü kararmış... Öfkeden gözü karar-masa Uzun İmam'ın kazan kadar sarığını farketmez mi?

— Duymadın mı domuz bunak, okuma bileniniz var mı dedim?

İşte bu anda, Narlıca'nın, kıyamete kadar unutamayacağı bir iş başladı. Pis Çalık rahmetli Parpar'ın kötü Hafız, adam gibi, bir adım ileri çıkıp karşılık verdi:

— Var Allahın izniyle. Var elbette... Hani kâğıt?

Hafız'ın bir eli, koltuk altına doğru, göğsündeydi. Ayaklarından birini ileri, birini geri basmıştı. Ay ışığında koca kafasıyla iri gövdesi essahtan bir hoştu. Kim olsa, «Aman cine mi uğradım?» diye ürker.

Gece vakti omuzunda mavzer tufengi ile Narlıca'nın üzerine gelip okuma bilir adam arayan öfkeli herif şu rezil Çalık'ın kendisini ürkütmesine ayrıca kızmış olacak ki, büsbütün bağırdı:

— Ulan bu temeline tükürdüğümün köyünde senden başka laf edecek yok mu? Adama benzer biri gelsin!

— Sen hele kâğıdı ver, okuyamazsak bir uygununu buluruz.

— Ağıza bak ağıza! Kendisini köylüye mahkeme kâtibi tanıttacak. Kulak ver yerdenbacak! Yanlış okursan, eksik okursan başına gelecekleri kendin düşün. Ben Musa Çavuşun askeriyim. Musa Çavuşu bildiniz mi?

Köylüler hep birden uzun bir inilti koyuverdiler. Muhtar Kadir ağaya hemen öksürük yapıştı. Uzun İmam gözlüğünü indirip göz sularını firt firt silmeye başladı.

— «Musa Çavuşu bildiniz mi» dedim?

— Bildik ya, bilinmez mi? N'olmuş Musa Çavuş'a?

— Ulan Çalık pezevenk, töbe yarabbi! Musa Çavuş'a n'olabilirmiş? Size buyrultusu var. Bura köylerine hep döküm döküldü, salma salındı. Burası Narlıca değil mi? Ev başına onar kaymadan yedi yüz lira vergiye bağlandınız. Musa Çavuş size acıdığından iki yüz lirasını çeldi, kaldı beş yüz lira...

Muhtar Kadir ağa,

— Aman yiğit... — diye başlayacaktı, öksürük meydan bırakmadı.

Herif,

— İki güne kadar beş yüz lirayı güzelce toplayacaksınız — dedi —, iki günün sonunda biz geleceğiz. Musa Çavuş'un yanında en azından 20-30 askeri bulunur, hepimiz atlıyız. Sofraları bu hesaptan hazır edersiniz. Ayrıca kendisine iyisinden iki mavzer tüfeği, bir sandık cephane, mermileriyle beraber üç tabanca lâzım... Tabancalardan birisi nagant olmazsa olmaz.

Köy yaşlıları, sanki bir faydası varmış gibi:

— Aman ağa! Amanı bilir misin? Ne mümkün, bizim köyümüz fukara köy... Bizde ekin yok ki, para olsun! — diye çağırışmaya başladılar.

Musa Çavuş'un tatarı buna çok kızdı:

— Ulan bu nasıl bir köy? — diye çıkıştı —. «Okuma bilen var mı?» dersin karşına bir topal herif çıkar. Musa Çavuş'un emrini sayarsın, hep birden karı gibi ağlarlar. Nerde bu köyün muhtarı olacak namussuz? Nerde buranın kocalar kurulu? Hey muhtar nerdesin?

Muhtar Kadir ağa ellerini göbeğine kavuşturup yaklaştı. Sakalı titriyor, göğsü kaynayan çorba tenceresi gibi hırıldıyordu.

— Buyur yavrum, muhtar benim, emret! — dedi.

— Şöyle yanaş, karı gibi saklanmak neyin nesi be herif? Kulak ver: Beş yüz lira, üç mavzer tüfeği, üç lüver, biri nagant

olacak... Bir sandık mavzer mermisi, ayrıca tabancalara da kurşun ister. Bunlar kâğıtta birer birer yazılı. Ayrıca yağlısından davar kesersin. Dişi davar oldu mu bizim Musa Çavuş seni şu ağaca asar da yavaş ateşte güzelce kebab eder. Paralar, öteberi sabahtan hazır olmalı... Musa Çavuş burasını beğenmezse hiç oturmaz. Nah işte kâğıt...

Herif kâğıdı, Muhtar Kadir ağanın suratına doğru fırlattı. Beyaz kâğıt, ay ışığında hayın hayın parlamış, hıştırtısı köylülerin yüreklerini çatlatayazmıştı.

— Kaldırsana kâğıdı, Muhtar, kırbaç geldi haaa! Bu da bir padişah fermanı... Bir bilene okutursunuz. Bu kâğıdı, böyle haddini bilmez çalıklar hiç bir vakit okuyamaz, okursa da bir şey çıkaramaz.

Muhtar Kadir ağa, köyün istenilenleri bulup veremeyeceğini bildiği gibi, Musa Çavuş'un böyle sıralarda ne kadar imansız olduğunu da biliyordu. Canı başına sıçramıştı. Davranıp eşkiyanın dizginini tuttu, titreyen sesiyle yalvarmaya başladı:

— Aman yiğit, aman ayaklarını öpeyim, dinle ki bir... Musa Çavuş ağamıza her kim anlattıysa, bizi yanlış anlatmış. Biz o adamlar değiliz arslan oğlum! Beş yüz kayma şurda kalsın, bu köy elli kaymayı toplayamaz. Tüfek dersen... Bizde sopa bile kalmadı, biz tükendik yavrum biz... — Fukara Kadir ağanın yüreği kabarmış, ağlamayı essahtan ele almıştı —: Musa Çavuş efendimiz buyursun, can-baş üstüne... Dilediği davar olsun. Lâkin bizim gibi itlerde silâh ne arar, hay oğlum?...

— Vay muhtar! Bunlar ne biçim sözler? Demek sen Musa Çavuş'tan iyisini mi bilirsin?

— Haşa, n'ağzıma?... Musa Çavuş ağamızın tozu değiliz! Musa Çavuş, bizim ağamız... Bu köy öyle bir yiğitin gölgesinde barınmakta... Musa Çavuş olmasa bizim ırzımız namusumuz...

— Uzattın sakalı boklu, canımı sıktın! Bak şart olsun, beş yüz kaymayı yedi yüze çıkarttırırım ha! Musa Çavuş'a derim ki... «Hey ağa, o Narlıca nasıl varlıklı bir köy» derim. «Bir muhtarı var, böyle salmayı kendi mangır kesesinden çıkarıp sayar!» derim. Salıver hayvanın başını...

— Aman arslan oğlum...

Herif kırbacı muhtarın eline yapıştırdı Kadir ağa can acısıyla elini ağzına götürüp uflayarak iki kere döndü. Eşkiya tatarı

gölerek hayvanı çeviriyordu ki, Çalık Hafız'ın sesi kalın kalın duyuldu:

— Beri bak kahpe avratlı! Bizim de iki çift lafımız var.

— Kim o? Ne dedi?

— Benim ben, Çalık Hafız... «Kahpe avratlı» dedim, anlayamadın mı? Dur eğlen.

— Vay ulan, bana haa...

Herif şaşkınlıktan kurtulup silâhına davranacak oldu. Çalık Hafız deminden beri ceketinin altında tuttuğu sağ elini hızla çıkarıp Ethem efendiden kazandığı kocaman nagant tabancasını uzattı:

— Kıpranma! Yandın bil! — diye bağırdı —. Çek elini, çek dedim, bunu bizim belimize anan olacak orospu bağlamadı. Edebini takın, yoksa bitiririm. Bana önce hayvanı geberttirirsin de cehenneme yaya gidersin!

Muhtar Kadir ağanın parmağı ağzında kalmıştı. Ötekiler de sanki toptan ölüp gitmişler... Orta yere öyle bir sessizlik düştü ki, nerdeyse ihtiyar çobanın yakasında gezinen bitlerin ayak sesleri duyulacak... Çalık Hafız, «Bunlar çakşır-tıman etmedikleri halk komamışlardır» diye düşünerek keyiflendi, silâhını ay ışığında biraz kıvıldatarak menevişini erkek erkek ışıldattı:

— Muhtarımıza el kaldırdığın için seni şimdi kurşunlamak vardı ya... Atının kuyruğuna bağlayıp Çorum'a kadar sürümek isterdi ama, ne fayda emir kulusun. Laflarıma birer birer kulak ver. Bir tekini eksik bırakırsan elimden kurtulamazsın. Musa Çavuş denilen köpeğe dersin ki: «Narlıca'da bir Çalık Hafız var» dersin. «Bu Çalık Hafız dedi ki dersin, her kuşun eti yenmez dedi dersin. Kuş olur ki, sabah akşam canlı et yer, dedi bu Hafız dersin. Narlıca'nın alık Hafız'ı «Mertlikte kahpelik olmasın!» dedi diyeceksin! Sizin gibi kahpe avratlılar mertliğin adını hiç duymamışlardır ya var sen gene böyle söyle! İşte biz merdanelik gösterdik. Yanılır da buraya gelerseniz sizi bire kadar kırarım.

— Töbe Hafız ağa, bunlar nasıl söz arslanım? Bunları Musa Çavuş'a, Çorum mutasarrıfı söyleyemez.

— Ben Çorum mutasarrıfı değilim, Çalık Hafız'ım. Bu köy bundan böyle benden sorulur. Musa Çavuş denilen kavat eskisi bunu böyle bilsin.

Muhtar Kadir ağa kendisini ancak toplayabilmişti. Hırıltılı bir sesle araya girmek istedi:

— Aman oğlum! — diye yalvardı —, aman sen bunun kusuruna bakma! Bu bir garip Çalık... Akıldan noksan bir rezil ki...

Çalık Hafız bir adım geri sıçrayıp muhtara döndü, silâhı çevirdi:

— Sesini kesmedin mi bittin! — diye kükredi —. Bir laf daha edersen, sonunu kendin düşün kâhya. Bu iş senin bildiğin işlerden değil! — Eşkiyaya elini salladı —: Asıl sen bunun kusuruna bakma! Musa Çavuş'a ne diyecektin, aklında mı?

— Aklımda ağa aklımda...

— Sende akıl ne ararmış ki aklında olabilsin tavuk hırsız! Hepsini düzğünce sıralamazsan... İyisi mi «Narlıca'da bir Çalık Hafız var, senin kâküllü avradına söğdü, hem de gerine gerine...» diyiver. Korkar da demezen, bir değil beş kahpe avratlısın.

— Denilmez mi? Vallah derim!

— Dur nereye? Daha sözüm bitmedi. Musa Çavuş'a diyeceksin ki, buraya gelmeden önce Yediçınar Yaylasının Abuzer dedikleri namussuzunu görsün... Abuzer denilen Kerbelâ kavatını bildin mi? Irzı kırık deysu...

— Bildim elbet... Hiç bilinmez mi?

— Tamam! Musa Çavuş'ta akıl yoktur. Ne bilirse hep o kara köpekten öğrenir. Beni bir kez ona sorsun! «Yayla yolunda sınağığın bir Çalık Hafız...» dersiniz. Ben bu havanın nerden estiğini bilmeyecek herif değilim. Beni ilk baskında temizleyemezseniz önce Abuzer'in sinsilesini kurşunlarım, sonunda sizin hesabınızı görürüm. Beni olura olmaza kemiklerini kemirteceklerden saymayın haaa... İşte bu kadar... Savuş bakalım! Daha durmakta, ulan yıkıl dedim itoğlu it, defol...

Herif hayvanı can korkusuyla bir çarketti, bastığı toprak tutuşmuş gibi tepikleyip göz kırpmaya bırakmadan yolun kıvrımında kayboldu.

III

Narlıcalılarda bet beniz kalmamış, hepsinin dişleri paslı kurt kapanı gibi kitlenmişti. Yataklara girip güzelce uykuya vardıktan sonra gökyüzünde uçuyor uyansalar bu kadar şaşırılmazlardı.

En önce köyün eski kopuklarından İhsan Çavuş söze kudret

buldu. Son zamanlarda iyice bunadığından meseleyi pek anlayamamıştı:

— Yaşa ulan Çalık! — diye sevindi —. Aferin alçak! Senin ağzın iyi laf yaparmış köpoğlususu... Yiğitliğin onda dokuzu esip üfürmektir, yukardan atacaksın, tutarsa bahtına... Beğendim, afêrin!

Bu sözler köylünün aklını başına getirdi. Muhtar Kadir ağa, öfkeden kart horoz ötüşü gibi çatallaşan sesiyle bağırmaya başladı:

— Ulan Çalık! Ulan namussuz Çalık! Nerdense beline soktuğun çakar almaz dönere güvendin de he mi? Ulan bu nasıl bir iş? Ulan sen kendini bilmezsin rezil? Şuncacık boyuyla İngiliz kralına harp açtı Müslümanlar! İngiliz kralı kaç para?... Musa Çavuş, deyince Çorum hükümeti altına pislemekte ve de koca mutasarrıf kiblesini şaşırmakta... Ulan bu Parpar kabilesinden bizim çektiğimiz elvermedi mi hey Allah?

Ötekiler de kendilerini toplamışlardı. Köylü, cenaze başına birikmiş gibi çığırışmaya başladı. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— N'aptın sen bre namussuz Çalık?

— Hay Allah belânı versin e mi?

— Köyü yaktıracak.

— Yaktıracağı mı kaldı kardaşlar, yaktırdı gitti.

— Vay Çalık vay! Narlıca'yı sonunda göçmen ettin öyle ya...

— Nasıl laflar bu laflar?

— Senin bize ne düşmanlığın vardı namussuz?

— Saçı bitmemiş yetimleri, bunca dul karıları, it-köpek ayağı altında koyup...

— Şu Çalık'ı önce bir güzel çiğneyelim ki komşular, sonrası-na Allah kerim!

Başka bir şey hatırlayan muhtar Kadir ağanın bağırması hepsini bastırıldı:

— Peki, Musa Çavuş'a esip gürledin köpek! Dağdaki Abuzer takımından ne istedin? Uyuyan yılanın kuyruğuna basmak neyin nesi? Ulan biz burdayken sana söz mü düşerdi? Sen delirdin mi, cinli deyyus? Şimdi köyün ırzı-namusu...

— Irzı namusu karıştıрма muhtar, beni dinden imandan çıkarma!

— Vay susar mı uşak, hiç sesini keser mi?

— Uzattın iyice... Irz-namusmuş... Körpe gelinleri Musa

Çavuş sıra ile kullanınca ve de tayfasına peşkeş çekince bu köyün ırzı namusu zedelenmez mi? Yoksa bu köyün körpe karılarını Allah vakıf mı etti, eşkıya kopuklarına?

— Ne demek? Abuzer’le Musa Çavuş’a, haşa Allahın gücü yetmez. Sen delirdin diyerek belâ üstümüzden savuştu mu?

— Ya n’apmalı? Şimdi söyle bakalım, bu köy iki güne kadar beş yüz lirayı toplayabilir mi?

— Toplayamaz, toplamasına ya, sen heriflere söğünce biz kara salgından kurtulduk mu? Bu köyü ateşleyip yakmaya yakarlar, bu elde bir... — Yeniden öfkelenmiş, yeniden bağırmaya, fazladan tepinmeye başlamıştı —: Vay başıma, Domuz Çalık vay başlarıma gelenler!... Çoluğu çocuğu kestirdi bu Çalık, hepimizi kopası diline kurban etti. Bre Uzun İmam durmadan gözlerini silersin, «İki laf da ben edeyim» demezsin. Binsek de Abuzer ağaya mı çıksak? Ben nerelere gideyim kardaşlar, ben başımı hangi taşlara vurayım? Köy yandı ki...

— Bu köyü yakacak herif daha anasından doğmadı, sen öyle mi belledin, muhtar.

— Durun Müslümanlar, şimdi anladım. Bu Çalık hükûmata, zaptiyeye güvenmekte besbelli... Şunda karı kadar akıl var mı?

Pis Çalık’ın da artık öfkelenişini sesinden anladılar.

— Beni dinle muhtar — dedi —, zaptiyenin Musa Çavuşla, dağdaki Abuzer’le ortak olduğunu belki sen bilmezsin ama ben iyi bilirim. Bir aydır davarımızı sürümekteler, sen neden zaptiyeye gitmedin de yaylaya çıktın? Durup dururken bizim davara hırsız nereden uğradı bil bakalım?

— Bilmeye bilirim de söylemek işime gelmez, Narlıca’ya bir düşmanlık eden oldu. Bizden bir yerlere kötü laf götürdüler.

— Bilemedin kâhya, hiç bilemedin! Davara uğrayan hırsız, bu gece gelen eşkıya mektubu, hep benim yüzümden...

— Senin yüzünden mi, ne demek?

— Biz üç aydır nerdeyiz muhtar, biz üç aydan beri nerelerde gezinmekteyiz?

— Üç aydır nerdeymiş, şimdi şunun sırası mı?

— Sırası... Ne güzel sırası... Biz üç aydır, iki sandık cephane yaktık, bir mavzer tüfeği eskittik. Biz mavzer kurşununu iğnenin deliğinden geçirir olduk. Bugün, kibir şeytanın, koca Osmanlı ordusunda bizden keskin nişancı yoktur... — Hâlâ elinde tuttuğu nagantı ay ışığına kaldırdı —: Şunu gördün mü? Biz bunu keskin

nişancılığımızla kazandık. Bakiver tanırsın, Tapucu Ethem efendinin tabancası...

— Bir tabanca n'apabilir ki, hay oğlum?

— Sen bir tek tabanca sanırsın, bereket Abuzer senden akıllı! Akıllı olduğundan da, Musa Çavuş bu köye hiç gelemez.

— Gelemez mi?

— Gelemez vallah billâh... İşte sana yemin!

— Hay Çalık Hafız, bu iş senin medresede okumana benze-
mez. Köy işi başka... Gelmeyeceği varsa bile artık yüzde yüz
gelir. Kendisi gelmeseyse de Abuzer ağa haylayıp gönderir. Musa
Çavuş'un yatağı Abuzer ağa... Biz battık yavrum, senin aklın
ermediğinden...

— Musa da gelemez, Abuzer'i de gönderemez. Şaşırırlar da
köyümüzü basmaya kalkarlarsa onlara öyle bir iş ederim ki,
Çorum toprağında kıyamete kadar türkü olur. Buraya İstanbullu
sürgünün geldiği gün bunlar bana yayla yolunda rastladılar.
Silâşorluğumu gösterdim. O zamandan beri biz de evde mi
yatmaktayız, hayır, biz o zamandan beri çalı diplerinde vakit
geçirmekteyiz. Neden? «Bir kahpeliğe uğramayalım» diye... Eğer
köyü basarlar da beni ilk kurşunda temizleyemezlerse üç güne
sürdürmem sana Abuzer denilen pezevenkle Musa denilen
zibidinin kellelerini getiririm.

Pis Çalık öyle yürekten söylüyordu ki, dinleyenlerin içine bir,
«Aman olur mu ki, hey Allah» şüphesi düştü. «Essah mı yahu, saf
olduğundan bu lafları Allah dedirtmesin uşak? Aman Çalık
Hafız!»

Muhtar Kadir ağanın sesi biraz yumuşamıştı:

— Üstesinden gelebilir misin Hafız oğlum?

— Gelirim de öteye bile geçerim! Hiç meraklanma!

— Bir başına mı?

— Kimse davranmazsa, Allahın izniyle bir başıma... Yüreği
söylemeyenler koruya saklanır.

Uzun İmam deminden beri laf karışmadan Çalığı gözlüyor,
sözlerini, sesindeki erkekliği ölçüp biçiyordu. Belli ki, Çalık oğlan
bu meseleyi önceden tasarlamış, yapacağı, her neyse, iyice
hesaplamış... «Bunun aptal-avanak olmadığını ben bilirim» diye
düşündü, «bu zibidi, durduğu yerde Musa Çavuş'a Abuzer ağaya
savaş açmaz. Kıyıcılığına geldi mi, kıyıcıdır, bu namussuz! Eh

devir de hergele uğursuz devri... Keçesini sudan çıkarır mı çıkarır.»

— Çalık ağa haklı... — dedi —. Yiğitlenmekten başka yol kalmıydı. Hemi bu Parpar milleti evvel-eski tekin değildirdi kâhya, ister misin bu Çalık oğluma bu lafları Allah söylesin? Bir hikmet canım! Musa Çavuş köyümüze döküm dökecek de, benim Hafız oğlumun yüreğinde Hamza pehlivan yiğitliği gürlenecek... Bunlar kitaba bakarsan olur meseleler... Aklım yattı. Koruda bizim dört asker kaçığımız var. Onları da çağıralım, Hafız oğlumun yanına verelim. En iyisi köylü hep davransın yahu, biz hep davranalım da dini-bir uğruna cenge girelim.

Çalık Hafız birden atılıp Uzun Hoca'nın elini öptü. Adamcağız neye uğradığını anlayamamıştı.

— Dur Hafız, ne demek? Dur yavrum gece vakti... — diye kurtulmaya çalıştı.

— Hayır! Öpmemiş olmaz. Biz burda senin duan kuvvetiyle barınmakta değil miyiz bre Uzun İmam? Bırak bir daha öpeceğim. Beni medreseye gönderip adam eden sen değil misin? Muhtar Kadir ağam bu köyü çekip çevirmese bizi şimdiye kadar kurt-kuş paralamaz mıydı? Ben köylüme güvenmesem, eşkıya reisi Musa Çavuş'a savaş mı açabilirdim? Ben hepsini birbir düşündüm ağalar, siz keyfinize bakın?

— Keyfimize öyle mi pis Çalık?

— Pis Çalık ne biçim söz bre Süleyman dayı? Sen de iyice şaşkınladın.

— Olur mu hay oğlum, güç yetirebilir misin?

— Ferah ol Kadir ağa! Sayende yeteririm.

— Asker kaçaklarımızı çağıralım, kopuklar hemen gelsin.

— Bırak şunları Uzun Hoca! Asker kaçağı kısmı kaç kaç bütün ürkek olmuştur. Fazladan her birinin bin çeşit işi var. Hazırlığımızı düşmana haber bile verirler, halt bırakmaz karıştırırlar. Köy kaçaklığı eşkıyalığa benzemez. Eşkıya dedimse onlara da pek kulak asmayacaksınız. Ben yaylada kuyrukçuyken hepsini mihenge vurdum. Eşkıyanın ilk hızından korkmalı. Böyle yıllardır, dağda gezenlere kulak verme! Bunlar kemerlerine birkaç altun attılar. Gözleri köye gitmektedir de Musa Çavuş'un korkusuna seslenemezler. Paralı eşkıya ölümü göze alamaz. Bizim köyde Osmanlı karı kıyamet gibi... Şâyeste abla gibi beş tanesini silâhlasam bana elverir. Burda bu kadar erkeğiz. Eli

tutan, gözü gören davransın. Evet Uzun İmam buna, «Allah yoluna savaş» demişler. Duasını çek de, «Âmin!» diyelim.

— Hay çok yaşa Hafız! Sana verdiğim emekler helâl olsun! Demek gücümüz yeter mi?

— Yeter ki artmacasına... Yetecek ister istemez. Bu zaman nasıl bir zaman? Dağlarda, her çalı dibinde, bir Musa Çavuş yatmaktadır. Haydi kırıp döktük, herife istediği beş yüz lirayı verdik diyelim, iki ay sonra yeniden istemeyeceği, ya da başkalarının duyup «Bize de versinler!» demeyeceği nereden belli? Sülük oğlan mavzerin hakkını vermeseydi bunlar Abuzer'i bile dağıtmazlar mıydı? Sıraşdır davranmak gerek...

— Doğru!

— İşte okkalı bi söz! Haklı bu bizim Çalık Hafız yahu, bu bizim Çalık Hafız'da çok akıl var.

— Öyle ya kardaşlar, her yanımız asker kaçağı dolu... «Arslanın adı çıkmış, çakallar baş keser» denilmiştir. Hay çok yaşa Hafız!

— Aman ağalar, bir de köyün adı korkağa çıktı mı önü alınmaz. Biz bu Çalık'ın çalıklığına bakmayalım. Bu lafları ona bir söyleten var.

— Allahın bir işi canım! Aferin Çalık Hafız! Bre ne olacaksa olsun.

— Olsun da kurtulalım yahu!

Çalık Hafız, demiri tavında dövmek için köylüyü hemen Muhtar odasına çekti, iki dizi üzerine gelip çok laf etti. Tasarılarını sayıp döktü, milletin aklını savunma işine iyice yatırdı. Beli tutmaz ihtiyarlar bile arslan kesildiler, arada sırada şüpheye düşüp «Acaba Musa Çavuş'a, Sülük oğlana bir söylenen olur da başım belâya girer mi?» diye işkillenenler de her şeyi göze alıp köyü sonuna kadar koruyacaklarına yemin ettiler. Kitaba el basarak değnek atladılar.

Narlıca'daki mavzer tüfekleri savunmaya yetiyor, Osmanlı karılar da hesaba katılırsa, eli silâh tutanların sayısı yirmi beşi geçiyordu. Cephane harman edilip adamına göre bölüşülecekti. Bu iş için Çalık Hafız ortaya tam bir sandık mavzer fişegi koyuyordu. Ayrıca asker kaçakları da çağrılacak, kendilerine güvenilmediği belli edilmeyecekti.

Bütün bunlar kararlaştırıldıktan sonra Çalık Hafız abur cuburu evlerine yollayıp yaşlılar kurulundakileri odada bıraktı,

kayıya koruyucu nöbetçi dikip söze girişti:

— Ağalar! Önce Allahın, sonra sizin arkalamanızla köy davrandı, ayağa kalktı. Silâh işi tamam! Şimdi sıra, İngiliz düzeninde... İngiliz bu dünyayı parmağında oynatır. Neden? Çektiğini hemen koparmaz da ondan... Ne demişler? «Kürdü kovalayı hemeni koparmaz da ondan... Ne demişler. Kediye bile bir yere sıkıştırırsan yüzüne sıçar. Biz şimdi Musa Çavuşla Abuzer ağaya harp açtık ama herifleri büsbütün azdırmak da olmaz. Yarın sabah muhtar Kadir ağam, bu İhsan Çavuş, bir de Uzun İmam atlanı yaylaya çıkarlar.

— Aman Hafız! Herifler bizi bitirir!...

— Hiç bir halt edemezler. Dinim gibi bilmekteyim, Musa Çavuş bu gece Yediçinar Yaylasında Abuzer kavatının yanında. Kâğıdı beraber yollamışlardır.

— Daha iyi söyledin ya, senin dediklerin çoktan yaylaya gitti.

— Ben sizi neden göndermekteyim? Benim dediklerim yaylaya gitmemiş olsa Abuzer'le ne konuşacaktınız?

— Dur, benim aklım karıştı.

— Hiç karışmasın muhtar ağa, siz doğruca yaylaya çıkarsınız. Ben şimdi Musa Çavuş'a, heyetin ağzından bir kâğıt yazarım, ayrıca kendimden de iki satır eklerim.

— Ne yazılacak? En sonraki sözünü en önden söylemedin mi alçak?

— Söylemedim Uzun Hoca! Hiç söylenir mi? Musa Çavuş'a diyeceğiz ki... Senin anlayacağın, biz yoksulluktan yanıp yakılacağız. Ayrıca Çalık Hafız da yoksulluktan şaşırıtılmış olacak. Öyle ya, tarla yok, öküz yok. Hafız şaşırıtmasın da kim şaşırtsın? Bir adam, köy yerinde kopukluğa bir vurdu mu, gözünü budaktan sakınmaz da birinin başında akşamlar. Bizim azmamız yiğitlikten değil, yoksulluktan ileri gelmiş olacak!

— Aman Hafız, işi bozar mozarız! Senin ilk tutumun kötü değildi yavrum!

— Hiç meraklanmayın! Rahmetli babam «Parpar Ahmet» den de açarsınız. «Bunlar soy-ocak akıldan fukara... Böylelerine çatmak hayır getirmez» dersiniz. Ben de ayrıca, «Senin bütün yatak yerlerin aklımda... Köye değdin mi, bir haftalık ekmeği belime sarar, dağa çıkarım, seni bin adımdan, kuş gibi, avlarım. Rüyamda bana Battal Gazi göründü. Burnuma kan kokar oldu. Kurşunu nasıl attığımı Abuzer ağaya sor da bak!...» derim.

Kendiniz bilmez değilsiniz ya bizim millet, Çalık kısmından gayet yılar evvel-eski...

— Orası doğru!... Benim aklım yattı yatacak... Ha ne dersin muhtar?

— Mektubu Abuzer ağaya verirsiniz. Musa Çavuş'un işinden Abuzer'in haberi yokmuş gibi konuşulacak, yardım isteniyor olacak. Sözü yoluyla çevirir bana getirirsiniz. «Bu Çalık azdı, Allah göstermesin bu senin bildiğin pis Çalık yere göğe sığmaz oldu» dersiniz. «Gezdiği yerde gözüne Battal Gazi görünmekteymiş, dediğine bakarsan silâhı buna aldırın, nişancı olmasına ferman veren de hep Battal Gazi hazretleriymiş» dersiniz.

Uzun İmam güldü:

— Sen onları bana bırak Çalık oğlum! Biz, yeri gelince, diyeceğimizi biliriz. Şimdi anladım. Bundan sonrası İngiliz oyunu...

— Ayrıca «Bu işde, söz ayağa düşürülme daha iyi!» demeli. «Öteki beriki hiç duymasın. Hem Musa Çavuş'a kötü, hem Abuzer ağaya...» demeli. Fazladan: «Köy, yediden yetmiş değnek atladı. Bir silâh patlasa, evlerden öyle kurşun yağdırılacak ki alaylar güç yetiremeyecek. Türk'ün köylüsü bir kere davranırsa neler olur!» dersiniz. Korkmayın! Bu sözde pek de yalan yok, Uzun Hoca!

— Gidi domuz Çalık! Köylüyü arkadaş görünce erkeklendin öyle ya... Aklın açıldı.

— Gözlerin iyi görmediğinden sen arkamdakini köylü sanmaktasın, hey Uzun İmam, sen arkamdakinin, kız gibi Alaman mavzeri olduğunu nerden bileceksin?

O gece Narlıca'nın dört yanına nöbetçiler dikildi. Ertesi sabah üç kişilik Çalık Hafız elçisi yaylaya doğru yola çıkarken Narlıcalılar karılı erkekli türkü çağırarak siper kazıyorlar, atlılara karşı geçit yerlerine sivri kazıklar çakıyorlardı. O zamana kadar yerinden kalkmayı canı istemeyen Çalık Hafız'a Allahtan bir tetiklik gelmişti. Her yana yetişiyor, herkese bir laf buluyor, hele karlıları türlü maskaralıklarla koltuklayıp işe sürüyordu.

Çalık Hafız komşu köylere de adamlar gönderdi. Bunlar akşama doğru döndüler. Eşkryanın bütün köylere döküm döktüğü, salma saldığı yalandı. Bu belâ yalnız Narlıca'nın başına çökmüştü. Musa Çavuş Narlıca'ya kızmış da haracı bir buradan

istemiş. Bu da, köylüyü ürküteceğine, fena öfkelenirdi. En korkaklar bile:

— Ne demek olsun? — dediler —, buraların sağmal koyunu biz miymişiz bakalım?

— Vay Musa Çavuş vay! Bir bizim eşeğimiz mi kancık?

— Gözü kör olsun bu seferberliğin, yoksa Çorumlu, bu Musa Çavuş gibilerini it diyerek sürüye mi gönderirdi?

— Yaşa bre Hafız ağa! Ömrün uzun olsun!

Yaylaya gidenler akşama doğru iyi haberlerle geldiler. Abuzer ağa işe çok şaşmış, yemin, töbe komamış etmiş... Ya Sülük oğlanın Muhtar Kadir ağa emmisinin eline varıp köpeklemesine ne demeli? Sonunda Abuzer ağa, «Musa Çavuş bizim Narlıca'ya böyle kızmayacaktı ya neyin nesi? Bunda bir yanlışlık var. Siz ferah olun kurban! Ben işi anlarım. Musa Çavuş'a iki laf ederim» demiş...

Muhtar Kadir ağa,

— Oğlum Hafız — diye anlattı —, herifleri eşekten düşmüşe çevirdin, güzelce... Abuzer kavatı, «Haberim yok» diye şart etti ama yalan... Ben, çobanına yolda rastladım da gizliden soruverdim. Musa Çavuş on beş atlıyla dün gece yayladaymış... «Musa Çavuş'u ne zamandır görmedim» diyen Kavat Abuzer, senin dün geceki işine hiç şaşmadı: «Bu sizin Hafız ağa yaman Osmanlı... Yapar mı yapar?» dedi. Biz bu işi atlattık gibi...

— Hiç şüphelen olmasın Kadir ağa! Sayende atlattık. Şimdiden sonra bir zaman tetik duracağız. Eşkiyada oyun çoktur. Bakarsın, Abuzer bizi yumuşatır da...

— Elbette yavrum! Sıkı durulacak ki bakalım Allah' ne gösterecek!

Musa Çavuş yolladığı haberde, beş yüz lirayla silâhlar, cephaneler için iki gün süre vermişti. Bu iki günlük süre cuma sabahı bitecekti. Narlıcalılar üç gecede üç saat bile uyumadılar, gece gündüz kol gezdiler, pusularda beklediler, arı vızlasa silâha davranarak köylerini yiğitçe korudular.

Perşembe gecesı ay ışığı gündüz gibiydi. Bunu da iyi yönden aldılar:

— Allahın bizden yana olduğu işte belli! — dediler.

Çalık Hafız, perşembe günü öğleden sonra milletin yüreğini pek tutmak için bütün molla oyunlarını ortaya koydu, mavzerle iki yüz adımdan boş kapçıklara kurşun atıp hepsini vurdu, ayrıca

tabancadaki keskin nişancılığını da ispat etti.

Narlıcalar, Çalık Hafız'ın her attığını vurmasından keyiflenerek:

— Ulan aferin!

— Hay çok yaşa Çalık Hafız!

— Bu ne bu yahu? Olursa bu kadar olur! — diye bağıştılar.

Eşkîya gelmeyi göze alamayınca, millet tutumunu gevşetme-
sin diye Çalık Hafız çok diller döktü:

— Aman ha ağalar, bacılar! Baskın verirler de bizi, Allah göstermesin, yediden yetmişe kırarlar. Aman nöbete, devriyeye kuvvet... Buna Sırat köprüsü derler, tetikte durmadık mı yandık? Aman dayanma zamanıdır Müslümanlar, dayanma zamanı...

Bir hafta sonra Abuzer ağadan, Musa Çavuşun köyü bağışla-
dığı müjdesi geldi.

IV

Her çarşamba olduğu gibi, bu çarşamba günü de köylü milleti — karı erkek — Çorum pazarına gidiyordu. Kağrı çığırışları, kasaba yolunda gece yarısından başlamış, kuşluk zamanına kadar susada insanın arkası kesilmemişti.

Çalık Hafız'ın, Musa Çavuşla Abuzer ağaya — hakçası yedi krala — savaş açtığından beri, kasabaya ilk iniydi. Kendisi, olup bitenleri yaymak istememişti ama yiğitliği komşu köylerden geçip Çorum'u çoktan tutmuştu. Başta Tapucu Ethem efendi olmak üzere bütün tanışları, «Hele gelsin canım! Gelsin de iki laf edelim. Nerde bu namussuz Çalık?» diye haber yolluyorlardı.

Sonunda Muhtar Kadir ağa ile Uzun İmam,

— Geç git adam! — dediler —, «Korktu morktu» derler de namına yaraşmaz!

— Demek gidilsin mi, n'olacaksa?...

— Git... Dilirsen yanına iki adam katalım!

— Adam da neymiş? İşte o zaman «korktu» derler.

— Ağa gönlün bilir yavrum!

Çalık Hafız, medreseden geldi geleli sırtında taşıdığı partalla-
rı bugün ilk defa çıkarmış, tepeden tırnağa yeniler giymişti. Tıraşı da kılığına uygun!... Sakalı biraz makineye vurmuş da bıyıkları belli belirsiz bükmüş... Çalıklığı sayılmazsa bu surat, eh... Kendine yeter.

Silâhına güvenip köyü eşkıyalara karşı koruduktan bu yana Narlıca'nın karısı ağzını toplamış, «Pis Çalık», «Domuz Hafız» yerine «Hafız ağa» demeye başlamıştı. Anası Ayşe karı, artık yanıp yakılmıyor, «Hafızım» diye öğündükçe ağzından bir «Hafız» daha çıkıyordu. Karılar ne demekteler, bakalım?

— Hafız ağamız, çulları atsın da giyimini yiğitliğine uydursun! — demekteler...

Çalık Hafız ovaya inene kadar, eşeğin yürüyüşünü kağnıların gidişine uydurdu, yalnız kalmamaya çalıştı.

İzin tezkeresi olmadığından tüfeksizdi. Kasabanın yanında bir ahbabı olacak da dönüşte almak için uzun silâhı bırakacak. Daha böyle bir ahbabı yok! «Tapucunun nagantı şimdilik yeter!» demiş yürümüş, pazar gününün kalabalık yollarında pusu kurulamayacağını bilip dururken boğazı inene kadar her çalının önünde üstüne kurşun sıkılacağından korkmuştu.

Ovaya inince gövdesindeki gerilme gevşedi, yüreğinin yaprak gibi titremesi geçti: «Biz bu kadar korkarsak Abuzer'le Musa Çavuş kimbilir nasıl korkar?» diye düşünüp gülümsedi. Ama gene de omuzunun üstünden arkasına baktı. «Herifler altına gömül-müşler. Adam kısmının, zenginledikçe canı tatlılaşır. Zengin takımı ölümü hiç sevmez. Neden? — Arkasına baktı —: Canı tatlı olduğundan...» Bir zaman gitti gene arkasına baktı, çok uzaktan Abuzer'i tanıyıp irkildi. Ne bineğini biliş çıkarmış, ne de herifin suratını seçmişti ama gelen atlının Abuzer olduğuna yemin etse başı ağrımaz. Sülük oğlanın da yanında olup olmadığını anlamak için elini gözlerine siperledi. «Oğlan bizi yolun ortasında açıktan vurursa?... Hem de vurur! Kavat babasının varlığına güvendiğinden kuduz ite döndü.» Aklına önce kaçmak geldi. Önünde Çorum ovası el ayası gibi düz... Namussuz şuncacık bir ova iken uzamış gitmiş.

Arkasından gelen düşmanlarının altında yel gibi esen arap atları... «Nereye kaçmaktasın namussuz Çalık? Haa... Nereye?» Musa ağanın söylediği bir söz sık sık aklına gelir olmuştu:

«Peki dağdaki heriften ne istedin? Uyuyan yılanın kuyruğuna neden bastın?» Çalık Hafız dudaklarını yaladı. Dudakları kabuk bağlamış... Ceviz kabuğu gibi bir kabuk ki, adamın dilini parçalar. Musa Çavuştan kâğıt geldiği gece nasıl olup da korkmadığına şimdi şaşıyordu. Yolu biraksa da şu çalının ardında,

su dökmeye dursa mı? Dönüp bakmayı istemiyor, bakmayınca da kurşunu enseden yiyecekmiş gibi, sırtı ürperiyordu.

Abuzer'in yalnız olduğunu anlayınca soluğu biraz genişledi. Herif, al kısağı rahvana bırakmış, çalkalanıp gelmekte... Silâh tezkeresini vaktiyle davavekili Cevdet beyden aldığı için kucağında mavzeri... Hayvan yüksek, kendisi de kavak gibi boylu... Eşkiya işinden bu yana iki kere köye indiydi ama hiç yalnız kalmadılardı. İkisinde de herif şöyle sinek kovmacasına, «merhaba Hafız» dedi o kadar...

Çalık Hafız üst üste yutkunarak besmele çekti, çivili değneği sağ elinden sol eline geçirdi, atın üzerinde mavzeri kucağına alınca namlunun ne yana geldiğini tasarlamağa çalıştı. Sağ el tetikte olacağından merkebi yolun sağına aldı. Nagantını, biraz öne kaydırdı. Göz ucuyla arkasını kollayarak, yüreği ürpere ürpere bekledi. Sanki nal sesleri yaklaşıyor, sırtında yılanlar kaynaşıyordu.

Çok sürmedi, Abuzer ağa Çalık Hafız'ın tıkr tıkr yürüyen eşeğine kavuştu, yanından geçti, sonra ne düşündüyse düşündü, gemleri kasıp bekledi:

— Farketmedim birden Hafız oğlum — dedi —, Allah versin, elbiseleri yenilemişsin de...

— Yeniledik sâyende ağa!...

— Neden sâyemizde kurban! Sana bizim bir iyiliğimiz mi dokunabildi ki?...

— Sâyende elbet... Sâyende olmaz mı? Sağol!

Abuzer, «Bizimle gönül mü eğlemekte bu rezil?» der gibi gözlerini kısarak bir zaman baktı, yarım ağızla:

— Sen de sağol! — dedi —, pazara mı böylece?

— Pazara evet.

— Hükûmata bir işin varsa, hiç çekinme, hemen yaptırırız?

— Hükûmatla bir işimiz yok...

— Pırtı, gazyacı, tuz filân alacaksan kolay... Veresiye alalım!

— Sağol ağa! Şimdilerde lâzım değil!

— Öyleyse dur sen! — Abuzer ağa kurnaz kurnaz göz kırptı —: Sen Çorum'a, para yemeğe gitmekte sin arslanım, nasıl doğru bilebildim mi?

— Bizde para n'arasın ağa? Biz kendi reçperliğimizi hak edemeyip... Baksana Allah bizi nasıl yaratmış! Çalık-topal yaratmış... Meşe kökü gibi yamrı yumru...

Abuzer, bir şeyler düşünerek dalmış, al kısrağı kötü eşeğin ayağına uydurmuştu. Mavzerin namlısı da öte yana dönük... Çalık Hafız: «Hele avanak!» diye gizlice sırttı. «Ölümün yanı sıra ne güzel gitmekte... Adamın uzununu avanak olur ama bu kadar mı olur?» Avuçlarını ıslatan korku teri kurumuş, artık çekinmesi filan kalmamıştı. Yüreği ferah... Solukları geniş... «Yiğitliğimiz hak vergisiymiş gördün mü? Gel-geç değilmiş...»

— Buyur, yak! — sesiyle sıçradı:

Abuzer ağa tabakayı uzatmıştı:

— Yak hele Hafız oğlum?! «Allah nişlerse güzel işler» denilmiştir. Kurban olduğum Allah seni dilemiş böyle yaratmış, bizi de başka çeşit... Başımdaki bir dert olduğundan bilirim. Gövdenin pek irisine kulak verme! Benim gibi gövdeli herifleri değme hayvan çekemez. Şurada siperlenecek olsam, bu koca gövdeyi bir yere saklayamam. Oysa yumruk kadar bir taş, senin canına siper olur. Hele yürek işine geldin mi, yürek gövde işi değil! Bakarsın herifin kendisi pelvan ama yüreği bakır metelik etmez, bakarsın oğlanın boyu iki karış, yüreği mangal kadar... Alalım seni, maşallah sen yüreklisin!

— Aman ağa, bizde yürek n'arasın!

— Sana öyle söylemek düşer. Doğrusu bu... Geçenlerde lafın açıldı. Muhtar Kadir ağaya dedim ki: «Bu bizim Hafız, tarladan yana biraz kısa...» dedim. «Çifti de bozmuş... Bir kolayına baksak!» dedim. Bu zamanda senin gibi bir silâhşor, Çorum mutasarrıfı gibi yaşamalı!

— Sağol ağa!

— «Sağol» diyeceğine, «peki, bunun yolu?» desene! Bunun yolu, Hafız oğlum, bizim yayladan geçer. Attığını vurmak ne demek? Yiğit için tükenmez bir gelirat demek... Say ki altın bilezik... Ama Narlıca'da kaldın mı faydasız... Bizim Fati karı senin atıcılığını duyunca ne dese iyi? «Her attığını şıp diye vurmakta mı gerçekten?» dedi. «Hiç bakmamakta!» dedim, beğendi ki ne kadar... Ablan seni kuyrukçuluğundan sever. «Bir gün al gel de bakalım attığını vurmakta bana çıkabilir mi?» dedi. Seni sınavacak. Ben böyle sezinledim.

— Ablam sağolsun, yolumuz düşerse geliriz.

— Ablanın akli başka... «Bu dağ başında bize böyle attığını vurur bir yiğit her zaman lâzım» dedi. «Bizim en yakın komşuları-

mız Narlıcalar... Biz Narlıca ile bir kabile sayılırız» dedi. Niyeti, seni yaylaya temelli almak...

— Almak öyle mi?

— Almak evet. Sen beni iyi dinle Hafız oğlum, bizim yayla işlerini bilirsin! Köy yerinin öküz ardında toprakla boğuşmalarına hiç benzemez. Köy yerinde senin yiğitliğini çekemezler, ruh gibi ahbap sandıkların, bir de bakarsın, düşmanlarınla birlik olmuşlar da sana ummadığın kahpeliği etmişler. Fukara olsan adın zibididen yukarı yazılmaz. Biraz zengin olsan «Herif aradan çıktı, buna sonunda güç yetmez, tekerine bir odun soksak da yardan aşağıya yuvarlasak, ne güzel!» diye seni göze getirirler.

— Doğrusun ağa...

— Biz neden kartal kuşu gibi dağ başına çekildik? İstemezlerin dilinden kaçtık. İyisin, akıllısın, silâhta Osmanlısın ama yüreğin saf olduğundan köy yerinin oyunlarına akıl erdiremezsin! Bizim adamımız, yiğiti sırtını sıvazlıyarak belâya iter. Musa Çavuş işinde yiğitlik ettin köylünü korudun. Sana «Allah razı olsun» mu dediler? Benim kulağıma ne laflar çalındı. Şöyle olmuş da, böyle demiş de... Musa Çavuşa sögesiymişsin... Arada bir vakit bize de söğmüşsün.

— Hâşâ ağa, biz haddimizi biliriz, ben sana neden söğermişim? Hangi besmelesiz dediye gelsin yüzüme söylesin! Şart olsun yalan!

— Ben bilmez miyim kurban? Bunu bana diyen, sevdiğinden mi demekte? Hayır! Bizi birbirimize düşürecek de kendisi arada bir şey koparacak.

— Kim söyledi Allasen ağa, şunun adını biz de bilelim?

— Adı şimdilik dursun. İlerde öğrenirsin. Ama ben n'aptım? Suratımı astım da: «Bize söğmüşse Hafız oğlumuz, yabanın iti-köpeği söğmemiş ya... Varsın söğsün! Benim avradım onun ablası...» dedim. Nasıl iyi demiş miyim?

— Sağol ağa! Sen, benim çobanlıkta ustamsın! Usta ne demek? Şu rezilin adını bildirmelisin ki...

— Her şey sırayla... Biz ne demekteydik? Senin gibi bir yiğit Narlıca'da birkaç tarla ile adam sırasına giremez. Çek yaylaya, önüne üç beş at çekeyim, Gümüşhacıköy'den kaçak tütün gelir. Senden getirmesi... Satmak benim işim...

— Bizde tütüne yatırarak, at alacak para n'arasın bre ağa."

— Sana şimdi parayı soran mı oldu? Para senin yiğitliğinin...

Parayı ben veririm, ilerde ödersin. En iyisi ortak oluruz Hafız oğlum. Para benden, çalışma senden... Ha nasıl bu akıl?

— Ömrüne bereket ağa.

— Demek razı mısın?

— Buna kim razı olmaz?

— İşte gördün mü? — Abuzer ağa keyifle güldü —: Yarından tezi yok, yaylaya çık! Yarın beklerim konuşuruz.

— Kismetse inşallah...

— İnşallah maşallah ne demek? Mutlak beklerim, kuzu kesilecek...

— Biz kuzuluk adam mıyız ağa? Hele bakalım...

— Mutlak geleceksin. «Bakalın!»ı aradan çıkar.

— Öyleyse... Muhtar Kadir ağa, geçenlerde lafını ettiydi: «Abuzer ağayı bir gün apansız basalım da bize davar kebabı yedirsin!» dedi. Kadir ağayı, Uzun Hoca'yı, İhsan Çavuşu alır gelirim.

— İşte bunu beğenmedim Hafız, hiç beğenmedim. Bizim işimiz salt kuzu yemek mi? Gizli meseleler konuşulacak! İşte gene yeri geldi, silâhşorlukta Osmanlısın ama, bundan gerisine aklın hiç ermemekte... Böyle işler iki kişi arasında gizlide konuşulur. Sen bu seferlik yalnız gel de...

Abuzer ağa susup karşılık bekledi. Çalık Hafız, kurt gibi sırtarak gülüyordu.

— Neve güldün Hafız?

— Geçenlerde birisiyle konuşurken...

— Ee?

— Ona güldüm.

— Kim bu?

— Adı lâzım değil, bizim köyden biri...

— Ne üstüne bir konuşma?

— Köy yerinin işlerinden açtık. Laf sana geldi, senin varyetine, yiğitliğine... Ben seni övdüm. O da bizim aklımızı beğenmedi: «Köse milleti, kambur milleti, bir de kel milleti, bir de topal milleti, Türkçesi senin gibi Çalık milleti kurnaz olur ama sende bu kurnazlığın şuncacığı yok — dedi —, ayrıca, uzun adamlardan da hiç akıllı çıkmaz!» demesin mi?

— Aman sakın bu da bize mi Hafız?

— Hele dur ağa, herifte laf bitti mi? Daha neler dedi alçak!

— Neler?

— Sen yayla yolunda benim atıcılığımı sınadın ya, biz sâyende tapucunun nagantını kazandık ya, işte bunu bazılarının gözü götüremedi. Ben Musa Çavuşun askerine o gece neden karşı durdum? Sana güvendiğimden... «Kötüsü gelirse gider Abuzer ağamın eline eteğine düşerim, kemiğimi Musa Çavuşa kemirtmez!» dedim. Herif buna karşı ne dese iyi? «Senin silâhşor olmanı Abuzer ağan beğendi mi?» diye sordu. «Hiç beğenmez mi? — dedim —, altından saraf anlar, yiğitten de yiğit...» Gülüverdi.

Meğer sen kendi yakınında yiğit yetişmesini istemezmişsin!

— Lafa bak lafa... Düşman lafı! Kim dinini seversen?

— İlerde belki derim. Ben ağzından söz almak için önü sıra yuvarlandım. «Abuzer ağanın buralarda yiğit adam istemediğinin isbatı?» dedim. «Asker kaçaklarından hepsi barındı da Kara Murat neden vuruldu bakalım?» dedi.

— Neden vurulmuş?

— Yiğit olduğundan... Ötekiler tavuk hırsızlığını hakedemez yüreksiz rezillermiş.

— Peki biz neye yiğit herif istemezmişiz?

— Ben de bunu sordum.

— Ne dedi?

— Yüzüne diyemem ağa, hiç olmaz!

— Söyle de biz de bilelim! Padişahın ardından kılıç sallayan olur. Elçiye kızılmaz. Yiğitsen dersin!

— Sözüm burdan uzak, sen bildiğimiz kavatmışsın. Kavat kısmı ırzı kırık olduğundan yiğidi çekemezmiş! İt kursağı yağ götürmez hesabı...

— İşte ben buna gülerim! —Abuzer sarı dişlerini gösterdi —: «İt ürümekle deniz pisenmez» demedinse...

— Denmez mi? Daha neler dedim. Herif namussuz! «Koca Yediçınar Yaylasını Abuzer Kavatı, Emey karısının verimkârlılığıyla ele geçirdi» dedi. Siz rahmetli çoban Hanefi ağamı Deve boynunda sopalayıp yardan uçurmuşsunuz! Herif, Hanefi ağamın ölümüne gitmiş de sopayı leşin on adım açığında bulmuş...

— İşte yalamı ortaya çıktı Hafız oğlum, sen o sıralar Hanefi'nin kuyrukçusu değil miydin? Hayır! Allah bana, belki başka şey sorar ama adam öldürmeyi soramaz!

— Bilmez miyim ağa, senin için demedi.

— Ya kim için dedi Allasen?

— Bırak... Sırası gelince onu da söylerim. Herif daha ne dese

iyi. Davavekili Cevdet Bey cepheye gideli senin eşkıyalar çok babayığit yemiş... Bizim köyden üç tane asker ailesi gelini Musa Çavuş zorla baştan çıkarmış... Bunların altınlarını, bakırlarını, kilimlerini birer birer yaylaya çekmiş! O sebepten Narlıca'nın attığını vurur silâhşor yetiştirmesini, siz istemezmişsiniz. Musa Çavuşu bizim köye sen saldırmışsın! Kaybolan davarlarımızın hırsızı da sizmişsiniz!

— Ulan kim bu namussuz? Hayır, adını diyeceksin. Deme-miş olmaz.

— Diyemem ağa, biz de kendimize göre erkeğiz. Sen demin, bizim lafımızı sana getireni söyledin mi?

— Sen deme. Ben bilmez miyim? Bunları Muhtar Kadir ağa demiş olacak...

— Muhtar Kadir ağa mı? Hiç bilemedin efendi, Kadir ağada, senin lafını edecek yürek n'arasın?

— Kim öyleyse?

— Meraklanma, yeri gelsin elbet bildireceğiz. Herifin anlattığına göre: Senin Musa Çavuşun şimdi de Petek hanımın arkasındaymış.

— Töbe, hangi Petek hanımın?

— Rahmetli Mahir ağanın kızı Petek hanımın... Pelvan Hasan'ın Petek... Pelvan Hasan'ı bilirsin. Yüreksizdir ama kancıktır. «Kötüsü gelirse ben Musa Çavuşa bulaşmam, Sülük oğlana bakarım» demekteymiş... Sülük oğlana bir iş ederse...

— Aman Hafız oğlum, Abuzer sana kurban... Bunlar hep köylü düzeni... Bizim başımızı derde sokacaklar.

— Evet, Pelvan Hasan'ı bir yelleyen olursa... Sülük oğlanı Hasan'a vurdurlarsa... Göze alamaz ya, belli de olmaz! Bir gün yol boyunca oturduk da tütün kaçakçısı bekledik. Sülük aşağıdan geçti. Hasan ne dese iyi? «Hafız — dedi —, burdan şunu bir kurşunda bitirirsin öyle ya?»

— Aman oğlanı mı? Aman Hafız!...

Abuzer ağa kötü kötü yutkundu. Ağzı korkudan kurumuş ki, fırından yeni çıkmış testi gibi...

Çalık Hafız boynunu bükerek gülümsüyordu. Çakır Kâhyaların Kenan efendiye kavatlık ederek yayla ağası kesilen Kara Abuzer korku yutkunmaları arasında sordu:

— Kaç adımdaydınız Hafız oğlum? Beş yüz adım var mıydı?

— Eh o kadar...

— Sen ne dedin? «Hiç dinlemem düşürürüm» demiştirsın.

— Bu nasıl söz ağa, bizden böyle söz çıkar mı? Ben duymazdan geldim ama Petek karıya değmenin şimdilerde hayır getirmeyeceğini de anladım. Narlıcalılardan bazısı da başka bir işe razı değiller.

— Neymiş?

— Sen Kenan efendinin tarlalarını alımsar olmuşsun!

— Almakla?...

— «Yayla elversin» demekteler, «Köyümüzün toprağına sakın el atmayın!» Bizimle konuşan herif, lafı dolaştırdı da bak nerelere getirdi: Sülük'ü vurana hükûmat ceza bile vermemiş. Yok, oğlan şaşırır da birini vurursa, yakası da hükûmatın eline geçersebunca'senelik-vâriyetinizi tüy gibi savuracaklarmış. Benim anladığım, bu Petek hanım meselesine bir kızan var.

— Aman Hafız, bu benim rezil damlarım yol yordam bilmediklerinden kıyamet kadar düşman peydahladılar.

— Ne fayda! Senin Musa Çavuşu Küpeli Meryem'le koruda bu işi konuşurken dinlemişler. «Kız! Beşibirlik verecek dersin, beş tane, on tane beşibirlik...» diyesi... Petek karı razı gelmemek-teymiş. Küpeli Meryem cadısı «Hasan'dan korkmakta, besbel-li...» demiş de, Musa Çavuş: «Hiç korkmayın dilerse Hasan gibilerinin hesabı iki güne kalmaz temizlenir» demiş.

— Bunlar bütün yalan oh Hafız oğlum, Abuzer emmin sana kurban!... Ben Musa Çavuşta değilim! Sülük Oğlana bir kötülük erişti mi bizim ocağımız söner!

— Yalnız seninle mi ağa? Bizi de çatıştıracaklar.

— Neden? Dur bildim. Vaktiyle sizin bu Hasan'la bir vazgeçtiniz vardı. Hasan'ı yellediler de sana meydan dayağı çektirdilerdi.

— Değil! Köylü, Musa Çavuş meselesinden bu yana, bizimle uğraşır oldu ağa, karısı erkeği bizim işlerimizi kendine dert etti. Bizi everen hangisi, yanına ortak alan hangisi... Bu arada namussuzun biri, «Hafız ağaya Petek hanımı aliverelim» dememiş mi?

— Şimdi anladım domuz Çalık, dünya güzeline göz koydun, öyle ya alçak? Zengin yerin biricik karısı...

— Hemen eğlenirsin ağa, bizim gibi kötü bir Çalık, Petek hanım gibi dünya güzelinden ne umabilir?

Abuzer ağa fikre dalmıştı. «Bu Çalık, bu lafları neden bize

açtı? Sözü nereye getirecek bu namussuz?» Öksürdü:

— Bunlara karşı sen ne dedin bakalım? Dinin gibi doğru söyle Hafız?

— Dedim ki «Bak ağa! — dedim —. Ben bu temeline tükürdüğüm Narlıca köyünün delibaşısı değilim — dedim —, Abuzer'in Musa Çavuş, karı severmiş, varsın sevsin. Üç karı severmiş, otuz karı sevmezse eşşoğlu eşşektir. Biz evlenirsek, ya da birini alımsar olursak, ona dolanırsa o zaman düşünürüz. Abuzer ağa kavatmış, Emey ablam Kenan efendiyle, Musa Çavuş'la iyi imiş... Ben anlamam! Bana değmeyen yılan bin yaşasın. Bu koca dünyaya sığamadık mı ki birbirimizi ayıklayacağız? Ben bir garip çalığım, haddimi bilirim. Bizim, bunca para döküp keskin nişancı olmamız yiğitliğimizden değil, korkaklığımızdan... Abuzer ağa, yakınında yiğit adam istemezmiş, böylesi çıkarsa bir yolla yaylaya çeker, dönüşte pusudan vurdurmuş...

— Yahu bu nasıl bir söz, doğru gibi?

— Hâşâ, bu söz bizim değil ağa, bu söz bizi istemezlerin... Ben herife dedim ki: «Abuzer ağam beni adam hesabına almaz ki, canıma kıydırın... — dedim —. Ben Abuzer ağamın uğrunu kesmem, yoluna çıkmam, işlerine karışmam!» dedim. İyi demiş miyim?

— İyi olmaz mı? Aferin!

— Aslına bakarsan ağa, benim yiğitlikte, nam verip nam almada gözüm olmadığından, şu bunu demiş, bu şunu demiş hiç aldırmam. Benimkisi geçim derdi.

— Geçim kolay Hafız, demincek dediğim gibi. Önüne iki üç hayvan çekerim...

— Kaçak getirmeyi hakedemem ama eğer yaylaya gelen tütünden biraz verersen, fişek yapar satarım. Ayrıca sürekcilerden bize ucuz hayvan, sığır inek alıverirsin. Bu dediklerim hep parasıyla... Eğer birazını harman ödemesine bırakırsan o da senin beyliğin ağalığın...

— Öyleyse niyet çerçilik mi Hafız?

— Gücüm yeterse çerçilik... Bir de, mal-toprak, değirmen-davar sahibi dul bir karı uydurursam, köy yerinde n'olacak, geçinir gideriz.

— Dur hele, mallı davarlı dul karı sakın Mahir ağanın Petek olmasın?

— Petek olsun, kelek olsun, bizim aradığımız toprağı değir-

meni... Eti-budu değil!

Abuzer ağa deminden beri ilk defa keyiflendi, yürekten güldü:

— Yamansın Çalık oğlan — dedi —, bunlar hâlis İngiliz düzenleri kurban! Sana bundan böyle tek mil Çorum milleti güç yetiremez. Zora düşer de yaylaya haber salmazsan, işte o kadar... Petek hanımın da var hayrını gör!

— Sağol ağa! İznin olursa bahtımızı bir de biz sınavalım!

— Sına bakalım köpoğlusunu... İşte meydan, işte şeytan! Yıl uğursuzun demişler.

— Doğru! Yıl benim olmasa, senin gibi bir yayla beyi, beş yüz liralık al kırsağı bizim kötü eşeğe yoldaş eder mi? Bilirsek bu bize ne devlet! Sağol ağa! Köy yerinin işlerini hiç aklından çıkarma! Benden sana bir laf getiren olursa şamarı çarp, senden bana getiren olursa ben yapacağımı bilirim. Sen benim üstüme gelmezsen ben senin yolunu hiç kesmem! Musa Çavuş reziliyle Sülük oğlunu da biraz baskıla...

— Sağol Hafız! Senin gibi babayiğit yüz yılda meydana gelmez. Sülük senin kapı itin...

— Ben Sülük yeğenimi severim. Birlikte büyüdük. Bizim çalıklığımızı hiç unutmasın. Çalık kısmı tekin değil.

Abuzer ağanın suratı gene değişti.

— Birlikte büyüdünüz oh Çalık ağa! Sülük edepsizlik etmeğe edemez ama Petek karı yüzünden kopuk Hasan bize kinlenip... Aman haaa... Sülük oğlana bir kötülük etmesin! Şube reisini görsem, herifi buralardan ürkütsem... Haa ne dersin?

— Şimdilik ortada bi şey yok ağa, ilerde düşünürüz. Meraklanma, benim gözüm Hasan'ın üstünde...

— Aman haa... Umudum sende... Karı milletin birinci şeytanı paradır. Ne demişler? «Karı milletin yular ipi, altın dizisi...» demişler. Karıya evvelinden üzüm-şeker yedireceksin ki o da sonunda sana Havva anamızın Cennet helvasından yedire... Dur hele, Çalık oğlum senin bu Petek'te evvel-eski gözün vardır. Samanlıkta gözlediğin sıra, gönlü düşürmüşsün besbelli... Ha nasıl, iyi bilebildim mi?

Çalık Hafız utanmış gibi yere baktı, bir şey demeden gülümsedi.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KÖYÜN KAMBURU

I

Bir yandan harman yerine kağınlarla sap çekiliyor, öte yandan fırıl fırıl dövenler döndürülüyordu. Arpaların sonu çoktan alınmış, tepe gibi yığılan taneleri, Çalık Hafız, elindeki mültezim mührüyle mühürlemişti.

Bu yıl Narlıca'nın iltizamını Abuzer ağanın almasından, hele ekini Çalık Hafız'a bekletmesinden köylü çok memnundu. Kasa-ba aşarcısının domuz suratlı adamıyla boğuşup kendi malının hırsız olmaksızın, Çalık Hafız'ın insafına işi bırakmak bin kat hayırlı... Denilenler doğruysa iltizamı Abuzer ağanın alması da Çalık Hafız'ın işiymiş... Daha ileri geçip, «Bunlar ortak...» diyenler bile var. Ne olursa olsun bu Çalık'ı köye Allahın gönderdiği belli bi şey... Herif, hâşâ, Hızır Peygamberden farksız... Asker kaçaklarını aramak bahanesiyle ayda bir iki gelip evlerde yumurta, tavuk, kuzu-oğlak bırakmayan zaptiyelerin ayaklarını kesti. «Bizim toprağımızda hâşâ, böyle reziller bıranamaz! Bunlar yakalanırsa boynumuz kıldan incedir!» diye bir «köy mazbatası» yazıp mutasarrıfa söz geçiren de bu Çalık değil mi? Önceleri, «Bu herifin, bu köyde, Halife Ömer gibi adalet göstermesi neden? Bir oyunu var ya bakalım!» diyen yüreği fesatlar şimdi yere bakıyorlar. Öşürcülükte ne işler çıkarıyor bu namussuz Çalık... Dul karılardan, asker ailesi olup ekini kendisine yetmeyenlerden hiç bir şey almaması nasıl bir iş! Ama... bahşişi, Abuzer ağanın kesesinden veriyormuş... Olsun!

Harman yerine baktıkça köylünün üstüne bir kasılma geliyor-du ki kör şeytanda bulunmaz. Yıl uğurlu gitti ağa, dağ-taş ekin kesildi. Yusuf Peygamberin düşünde gördüğü Firavun bolluğu da böyle değil... Hep Çalık Hafız'ın bahtı... Öşrün yarısına, dedikle-ri gibi, ortaksa rahmetli Parpar Ahmet'in avuç kadar fukara ambarı, bu ekini hiç alamaz. Çalık Hafız bu yıl, ekinin altında ezilir.

Narlıca'nın üst başındaki harman yerinde köylü, karı erkek, çoluk çocuk arı gibi çalışıyordu. Millet tepeden tırnağa toza boğulmuş, kocalar karılarını, oğullarını tanıyamaz olmuştu. Ama bolluk keyfinden buna kim bakıyor? Türkülerin, mânilerin bini bi para...

Muhtar Kadir ağa, sap yığınının gölgesinde oturan Çalık Hafız'ın yanına geleli, on dakika olmadan üçüncü defa,

— Güç yetmez Hafız oğlum — dedi —, bu köylü takımına, bu yıl Allahın gücü yeterse yeter.

Çalık Hafız kucağındaki mavzerin emniyet tetiğiyle şakır şakır oynayarak karşılık verdi:

— Yetmez evet, hem de hiç yetmez.

— Köylü milletin düğünü-bayramı: Bolluk... Seferberliği, ölümü: Kıtık...

— İyi bildin Muhtar ağa, kıtlık...

— Abuzer ağa keyif olmuştur. «Ulan, şu Hafız bize hiç yoktan para kazandırdı» diyerek güler.

— Gülmez mi?

Zaptiye baskınlarını Çalık Hafız önlediğinden, asker kaçak-ları da işe koşulmuşlardı. Pelvan Hasan, rahmetli Mahir ağanın kızı Petek hanımın harmanında dev gibi çalışıyordu. Herif kaçakçılık sebebiyle biraz hamlamış, sıtmadan dalağı şiştiği için biraz güçten düşmüştü, ama gene bir çatalda kağının yarısını aşağı alıyor, düven yatağını hemen yayıp öküzleri döndürüyordu.

Çalık Hafız gözlerini kıstı, dişlerini gıcırdattı, cıgara içmeye getirerek derin derin soludu.

Muhtar Kadir ağa öksürüğü bitirip tükürdükten sonra,

— Adamın gücü yetmeli de orağa harmana kendi girişmeli — dedi —. Bolluk yılında reñçberliğin tadına doyumaz. Şuna bak, hesapça bizim burası dağ köyü sayılır. Ağır reñçberliği rahmetli Parpar baban anlatırdı Hafız oğlum, Bafra'nın lâz ağalarında bir reñçberlik olurmuş ki...

— Bak Kadir ağa, köy yerinde adamın bu harman kadar reçberliği olmalı!

— Bir evin öyle mi? Evet olmalı... O zaman adama güç yetmez Hafız oğlum. Bu kadar ekin kaldıran evin oğluna kızına hiç bir vakit güç yetmez.

— Ne gibi?

— «Padişah oldum» diyerek göklere çıkar.

— Varlık yokluktan iyidir kâhya! Baksana köyde laf-söz, dövüş-kavga kalmadı.

— Öyledir. Ekin bolluğunda köylü kısmı kardaş gibi olur ama az sürer. Sen gerisine bak! Köylü, ekini ambara atmayınca «Ekinim var» demediğinden şimdilik gürültümüz yok... Ekin hayırlısıyla ambarlara atılsın, bizim köylümüzün en piri arslan kesilir. En yüreksizinin yanına varamazsın! Allah Osmanlıyı neden ondurmaz? Sonunda azıp babasını kazıklayacağından ondurmaz.

— Orası öyle...

Rüzgâr estikçe savrulan ekinler, havaya altın tozları gibi dağılıyor, güneşte alâmisema gibi renk renk ışıldıyordu. Yokuştan sap yüklü kağnıların aralıksız gıcırtıları duyulmaktaydı. Temmuz öğlesinin kızgın sıcağında araba boşaltanlar, harman yatağı yayanlar, düven döndürenler, döğülen harmanı büyük çalı süpürgeleriyle süpürenler, hele taneyi samandan ayırmak için durmadan savuranlar, titreyerek tüten havanın ötesinde boz bulanık kımıldıyorlardı. Birkaç kişi harmandakilere eşeklerle durmadan su taşımaktaydı. Güneş yakmasına karşı karılar sıkıca sarınmışlar, erkeklerse, inadına, don-gömlek soyunmuşlardı. Bunların suratları, kolları, göğüslerinin açıkta kalan yerleri, kömür gibi kapkaraydı. Dolu sap kağnılarını yokuş yukarı dizleyerek güçle çıkaran, sıcakta düven çevirmekten soluğu daralan öküzler yığınlardan tane yiyerek dinleniyorlardı.

Muhtar Kadir ağa,

— Seferberlik olmasa, biz bu ekinde bu kadar daha alırdık Hafız oğlum — dedi —, alırdık da koyacak yer bulamazdık.

— Seferberlik de olmasa ekin de bu kadar para eder miydi hay Muhtar?

— Doğru! Ekin değil, altın...

— Ama satabilene...

Çalık Hafız birden davrandı, mavzeri sap yığına dayayarak

bir şeye hazırlandı. Muhtar Kadir ağa meraklanıp döndü, harmanında çalışanlara öğle ekmeği getiren Petek'i görünce Çalık'ın dizine bir şaplak indirdi:

— Zıpladın Hafız ağa — diye güldü —, ben de kıçına diken battı sandım, meğer yürek oynamasıymış.

— Bırak ağa, bizim yüreğimizde kötülük yok...

— Biz var mı dedik? Bu laf senin ağan, kavat Abuzer'den çıkmakta. Evet, karı yaman ağa, bu karı can yakıcı bir karı... Giderek tavlanamakta, ne dersin! On iki yaşında gelinlik kızı olduğuna ispat isterim. Anadan doğma kısır karılar da böyle olmaz. Bir belâ canım! «Bu tıkHzığa, bu cilveli salıntıyı nasıl uydurdun kahpe?» desem. Şimdi bildim, bizim pelvan Hasan'ı kötöleten sıtma bu sıtma... Hemi de kötöletir. Hafız ağa, buna Hamza pelvan güç yetiremez, alta düşer de hırıl hırıl pes eder. Yüzünü açsa da kırmızı yanaklarını görsek. Sevaptır hey orospu, sen sevabı nerden bileceksin? Geçenlerde Küpeli Meryem anlatıverdi. Gülünce yanakları çukurlaşmış da adamın akli başından gidermiş. Küpeli dedi ki: «Karıyı görünce benim bile yüreğim bozulmakta... Çorum'un ebe karısı gibi sevdalanıp yâren tutasım gelmekte...» dedi.

Çalık Hafız'ın gözleri dalıp çenesi biraz aralanmış, solukları, fırtına gibi, ağzına sığmaz olmuştu. Kadir ağayı dinlemiyordu. Karıyı nerdeyse gözleriyle yiyecek... Aklına vaktiyle samanlıkta gözlediği güreş geldi. Belkemiğinde tatlı bir çekilme, pazılarında bir titreme oldu. Bunun keyfine doyamadan pelvan Hasan'ın attığı meydan dayağını hatırladı. Dişlerini göstererek hayın hayın güldü.

— Kız Petek, eğlensene orospu!

— Sen misin muhtar ağa, buyur!

Muhtar Kadir ağa başını salladı:

— Eskiden olsa «buyur» demezdin namussuz. İş işten geçince he mi?

— Bir de bu köyün kâhyası olacaksın, vay başıma!... Bunlar nasıl laflar! Hafız ağa şuna baksana...

— Deli mi bu Hafız? Senin durduğun yerde bana mı bakılırmış?

— Bir emrin mi var dayı? Harmana ekmek gidecek. Pilâv soğumasın...

— Senin yanında soğuyacak pilâvın... Töbe töbe... Bak

Hafız ağan ne demekte? «Petek hanımın ayrıanı Çorum toprağında nam salmış ayrandır. Birer tas verse de içsek!» demekte...

— İsteddiği ayrıan olsun, can-baş üstüne...

Çalık Hafız yutkunup gırtlığındaki kuruluğu deflemeye çalışarak,

— Benim ayrıan istediğim yok Petek hanım — dedi —, kâhyanın kendi canı çekmiş.

— Çeksin, ömrüne bereket! — Petek tası doldurup uzattı —: Buyur Kadir dayı!

— Oh ne güzel kız! Pelvan Hasan alçağı sana kurban olsun, yüreğimin başını soğuttun.

Bu söz, Çalığın, döl güttüğü sıralarda, kızlara anlattığı olmuş meselelerden birinde geçiyordu. Alaca'ya pekmez satmaya giden rahmetli Dişlek Ahmet ağanın karısı Şerife'nin şimdi evlendiği kaynına dediği laf... Bunu bilen Petek'in gözleri baygınlaştı.

Çalık Hafız, karının uzattığı tası,

— Sağol! — diye aldı —, anama demişsin ki «Kaplara tek mil kızıl bakır kesildi. Bakır çalmasından hep kırılacağız» demişsin.

— Ben demedim Hafız ağa, Ayşe ablam kendisi söyledi. Bize bakırcı getirecekmişsin sevabına...

Muhtar Kadir ağa şaştı:

— Ne bakırcısı kız? Seferberlik, dünyada kalayın namını kaldırdı, Hafız olacak bu rezilin kalay madeni mi var?

— Hafız ağam isterse bize bulur, ne güzel bulur.

— Bulur musun Hafız?

— Evel Allah bulurum, hele şu harmanları hayırlısıyla kaldıralım.

Tası geri verdi, bıyıklarını elinin sırtıyla sıvazladı:

— Ölmüşlerinin canına gitsin Petek hanım! Hasan ağa «Benim ayrıanımı sen ellere nasıl dağıtırsın?» diye sana kızarsa «Sulfato bedeli!» dersin. Kasabaya ısmarladım, sulfato geldi gelecek...

— Sağol Hafız ağa! Dermanı bulunmazsa Hasan kötü... Sıtma herifi fena zedeledi.

Muhtar Kadir ağa öksürüğü acele kesti:

— Bu sıtmaya da sulfato kâr etmemekte mi sakın? — dedi — biz eskiden bunun dermanını fındık-üzüm sanırdık.

— İşin gücün eğlence a herif?

Petek, Çorum çevresinin bütün kadınları gibi «A herif!»

sözünü nazla kısaltıp «Heeri!» diye söylüyordu.

Muhtar Kadir ağa, salınarak giden karının arkasından baktı, baktı da:

— Yürü kahpe yürü! — diye içini çekti —. Zebun Selim, Allah rahmet etsin, tez vakitte öldü de bu fırtınadan kurtuldu, Hafız oğlum, aslına bakarsan bu Hasan'ın asılmayı göze aldırıp askerden kaçması hep bu orospunun yüzünden... Musa Çavuş: «Gel arkama, asker yazıl, bir yıla varmaz kemeri sucuk gibi doldurursun» derken bu Hasan niçin köy kaçakçılığını bırakmaz? Bu kahpenin uğruna bırakmaz. Ama değer haâ! Babadan zengin... Ayrıca Selim'in malı da buna geçti. Yedi parça bağ, su altında on beş parça tarla, dört yüz dönüm arazi... Şunca davar, büyük baş hayvan... İki çift öküzle bir çift manda... Ya değirmeni n'apalım, koca değirmeni? Hasan, «İlle nikâhımız kıyılınsın, seni şart olsun keserim» diye her gece üstüne yürümekteymiş... Bana geldi ağladı. Oğlanı çektim: «Sen, n'apmaktasın, dedim, sen bu karıyı sonunda bir alay gözü kararmış kasaba zaptiyesinin ayakları altına mı atacaksın?» dedim. Oğlan: «Ya n'olsun kâhya emmi? — diye ağladı —, biz bunun yoluna kellemizi koymuşuz, sonunda başkalarına mı karı olacak? Benim yeminim var: «Ben mezara, karı da mezara...»

— Onu öyle demezler, yanlış bellemiş: «Ben mezara, karı mezada» demişler.

— Artık bilmem, sende Hafız oyunu çoktur ama elini çabuk tutmazsan...

Çalık Hafız içini çekti. Seferberlikten kendisini çalıklığı kurtarmıştı. Öyleyken Petek lafı açılınca yüreğini bir yangın sarıyor, çalık oluşuna, töbe hey Allah, söğüp sayarak, boyuyla beraber günaha giriyordu.

Narlıcalılar harmanı afatsız belâsız bitirmişler, taneyi ambara, samanı samanlığa atmışlardı. Avlularda, dam üstlerinde bulgurlar, yarmalar tarhanalar kurutuluyor, saçak altlarına, mutfak çivilerine birer, soğan-sarmısak hevenkleri asılıyordu.

İşte bu günlerde, bir sabah, korucu ortaya çıktı, bağırmaya başladı:

— Köye kalaycı geldi komşular! Köyümüze kalaycının zorlusu geldi! Duyanlar duymayanlara bildirsin! Köyde kalaycı var. Hafız ağanın avlusunda kaplar kalaylanacak...

Karılar evlerinden avlulara, avlulardan evlere koştular. Bütün bakırlar toplandı. Çalık Hafız ağanın avlusuna yetiştirildi.

Köye kalaycıların gelmesi karı milletini çok keyiflendirmişti. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— Bu Hafız ağam neyin nesi hey Allah?

— Bu Hafız'ın eşi yok canım! Bizim Hafız ağamızın eşi bulunmaz!

— Hay dert görme e mi Hafız ağa! Bir iş canım...

— Var olsun! Her şeyi tam sırasında düşünmesine, hey kahpeler, siz ne dersiniz?

— Köyde yoğurt çalacak kap kalmadıydı. Hep zehirleneyazdık hep...

Çoluk çocuk bağırışarak koşuyor, köy tellâlinin sesi aralık aralık duyuluyordu:

— Köyümüze kalaycı geldi! Ekini olmayan da kaplarını getirsin. Hafız ağa kolayına bakacak! Kalaycıya kap gelsin...

Çalık Hafız'ın bulduğu kalaycılar öyle çingene takımından bir kalaycılar değildi. Çifte atlı arabayla gezen lâz kalaycılar... «Bir körükleri var. Harman zamanı çalıştırsan, ekini samandan güzelce ayırırsın da şuraya biriktirirsin!»

Lâzlar cevizin gövdesi dibine kap temizlemek için bir çukur kazıp sıkıca bastırmışlar, dereden sekiz on bakraç kum taşımışlardı...

Öğle namazından sonra besmeleyle işe giriştiler. Koca körük hırıl hırıl hırlamaya başladı. Uzun boylu lâz, belinden aşağısını ırgalayarak kap temizlerken daha kisası, daha koca burunlusu, birisine fena öfkelenmiş gibi suratını asıp, kapları önüne aldı. Herif, bu Seferberlik kıtlığında, kalaya hiç acımıyor, kıpkızıl bakırları nişadıyla tüttürerek ayın on dördü gibi parlatıyordu.

Seyredenler parmak ısırıyorlar:

— Hüner olur ama bu kadar mı olur?

— Bunlar anadan doğma kalaycı...

— Anadan doğma evet!...

— Benim bildiğim, lâz kısmı biraz arsızdır. Bunlar, bu saray terbiyesini nereden almışlar? Bunca karı-kız gelmekteyken başlarını bile kaldırmayırları şaşılacak bir iş!

— Herifler hemi terbiyeli, hem de işe yatkın... Böyle giderse bir köyün kabını on günde bitirip şuraya atıverecekler.

— Bunlarda kap kacak aşırmaq da yok. Bre Çalık Hafız,

böyle Müslüman kalaycıları nerden bulur getirirsin rezil?

Uzun Hoca gözlerinin sularını kurutarak,

— Bir kolaylık gösterir kurban olduğum Allah! — dedi —, bu kadar çoluğu-çocuğu sahipsiz bırakır da ağlatır mı? Medresede okumaktan Çalık oğluma bir vicdan geldi ki, benzeri bulunmaz. Hepsi Allahtan ama, Çalık oğlumun yiğitliği nah belli bir şey, medrese vergisi..

Lâzlar bir sıvanışta köyün yarı kabını kalaylayıp ayna gibi parlatmışlardı ki, hiç beklenmeyen bir belâ gelip çattı. Heriflerin ikisi birden hastalanıp yatağa serildi.

Fukaralar ilk günü dişlerini sıkıp işi bitirmek istemişlerse de namussuz kara sıtma göz açtırmamıştı. Kap temizleyen uzun oğlan kıcını ırgalayıp dururken, kayışı kırılmış gâvur tüfeği gibi, sol yanına devriliş kendinden geçti, arkasından asıl kalaycı da yıkıldı. Çalık Hafız'ın sayvanında bunlara yatak serdiler, üstlerine yorgan, kilim ne buldularsa örttüler. Gene öyleyken herifler, titremesini bilmeseler donacaklardı. Dişleri öylesine birbirine vuruyordu ki, Narlıcalılar: «Bu gidişle bunların dişleri kül-ufak olmazsa çok iyi! Biz şaşık!» dediler.

Çalık Hafız hemen bir kâğıt yazmış, köyden bir oğlanı ata bindirip kasabaya salarak hâlisinden sulfato buldurmıştu. Lazlar tam iki gün avuç avuç sulfato yediler. Fayda vermeyince haplardan birer avucu, boğma rakıda eritilip içirildi. Kısa boylu kalaycı biraz sarhoşladı, şap-saman söylendi, dilini büsbütün anlayamadıklarından ne istediğine akıl erdiremediler. Bir vakit yanık türküler çağırdı, sonra yeniden titremeyi ele aldı. Sirkeye sarmısak ezdiler, içine gene avuç avuç kinin doldurup sabah ayazına bıraktılar. Bunu zorla yuvarlayan fukaralar kusmaktan az kalsın gebereceklerdi. Kara sıtma «Bana mısın?» demedi.

İlâçlar işe yaramayınca Uzun Hoca,

— Hele açılın kardaşlar! Hele açılın ki, Allah-bismillâh! — diye yatakların arasına diz çöküp okumaya çöktü. Arkasından dualı pamuk ipliğiyle sıtmaları bağladı. Amasya toprağındaki sıtma ocağından muskalar getirtti. Kara sıtmanın haberi bile olmayınca, neden saklamalı, köylünün bunlardan biraz umudu kesildi:

— Gurbet elde ölecekler yahu!

— Demek alınlarının yazısı böyle...

— Bu sıtma hep bildiğimiz dalak şişirip kendiliğinden defolan sıtma değil komşular...

— Laz kısmı ters olduğundan, her hastalık yanlarına uğrayamaz, uğrasa da diş geçiremez. Çabuk savuşur. Ama bunlara yapışan illete kara sıtma demişler. İki garip laz şurda kalsın, cihan pelvanlarını yere serer sırt üstü...

— Evet, suratlarının yeşile dönmesinden belli, bu sıtma kara sıtma...

— Garip yiğitler «Vay anam vay vay!» diye çığırışmakta ki, adamın yüreği kalbur gibi göz göz delinir.

— Ekmekten de kesildiler yahu! Şâyeste abla piç kızılıktan şerbet getirdi, Petek hanım nişastadan pekmezli pelte yolladı, ağızlarına bile süremediler.

— Bunlarıki suya kuvet... Suyu içmekteler ki, küple... Bunlarda şimdilik bir dalak vardır, nah kafam gibi...

Çalık Hafız içini çekti:

— Ben şaşım Muhtar ağa! «Gurbetlik, fakirler, bir de hastalık» demişler. Bunu âşık söylemiş de sonunda «İlle hastalık» demiş. Biri anasını çağırır, biri babasını... Şaşım gitti. Bilmem ki n'apsak?

O gece odada hep lazların hastalığından konuşuldu, vahlar çekildi, derman arandı.

Köylü evine dağılıp bütün ışıklar kararınca Çalık Hafız hasta lazların yanına yanaştı:

— Kalkın arkadaşlar, yolcu yolunda gerek! — dedi.

Kalaycılar can çekişmeyi bir yana bırakıp canavar gibi sıçradılar.

Kısa Laz,

— Bu ne belâ? Yata yata canımızdan usandık Hafız efendi!
— diyerek güldü.

Çorum-Sungurlu yolunda lafı yıllarca söylenen, posta soygunu, işte o gece yapıldı. Vilâyete para götürün yaylı arabası çevrildi. İki jandarma, arabacı, parayı götürmeye memur tahsil-dar imansızca öldürüldü. Soyguncular yaylıya koşulu hayvanlara bile acımamışlar, büsbütün gâvurlanıp onları da kurşunlamışlardı. Arabada on bin liradan fazla para vardı. Soygun çok geç haber alındı. Eşkiyalar baskını iyi hazırlamışlar, yolcuların zaptiyeye bildirmesine meydan vermemek için yaylıyı yoldan saptırıp

meşeliğe saptamışlardı. Tarlanın birinde bulunan üç at izi sürüldü. Bu izler bir dereye kayboldu. Bir vakit sudan gidip taşıl bir yerden susaya çıktıkları anlaşıldı. Araba, bir dönemeçte çevrilmişti. Tetikte duran dört silâhlı üç kişinin teslim alabileceğine kimse inanmadı. Soygun, oralarda gezen büyük eşkiya çetelerinden birine yükletildi.

Çalık Hafız'la kalaycı lazlar, Narlıca'ya sabah namazından önce dönmüşlerdi. Soygun, Çalık'ın dediği gibi çok kolay olmuş, işi görüp geri dönmek saatleri hiç şaşmamıştı. Lazlar, Çalık'ın bu işi arabadaki tahsildarla beraber hazırladığını bilmediklerinden, Hafız'ın planına parmak ısırıldılar. Kafasına kurşunu yiyene kadar, tahsildarın o yiğitliği nasıl gösterdiğine de bir türlü akıl erdiremediler. Üç soyguncu ayaklarına çullar sarılı hayvanları arkadan dolaştırıp Narlıca korusuna çıktıkları zaman sabah ezanı okunmak üzereydi.

Sırtlarındaki kara kıldan kürt abalarıyla kürt şalvarlarını, başlarındaki ak keçeden kürt külâhlarını çıkarıp her günkü elbiselerini giydiler. Kürt urubalarıyla iki tüfeği Çalık Hafız aldı. Lazların bilmediği bir yere gömdü.

Lazlar yeniden yataklarına girip inlemeye başladılar. Çalık Hafız sabah namazını kılmak için camiye koştu.

Namazdan sonra İhsan Çavuş'u çevirdi. Lazların fena kötülendiklerini, Merzifon'a gitmekten başka çare kalmadığını söyledi.

— Merzifon'daki sürgün Arap şeyhinin her derde derman bir kitabı varmış... — dedi —. Bir umut bu kitapta... İznin olursa senin hayvana binip gideyim.

— Hay hay, ne demek? Sorduğun fazla...

Gece, soyguna giderken İhsan Çavuşun merada bırakılan atını kullanmıştı.

Şimdi alıp köyden çıkınca hayvanın yorgunluğu da bilinmeyecekti.

Çalık Hafız, iki gün sonra dönüp muhtar odasına girince kitabı havada birkaç kere salladı:

— Biz bunu din gücüyle aldık kardaşlar! — diye bağırды —. Arap şeyhi bunu bize vermedi, say ki Çorum toprağına vakif bağışladı. Kuran üzerine yemin ettik, can düşmanımız hastalansa, içinde yazılı dermanı, yüreğimizi bozmadan yapacağız.

Ertesi sabah, başta Uzun Hoca olmak üzere meraklılar Çalık Hafız'ın arkasına takılıp dağa çıktılar. Hepsisi de aptes tazelemişlerdi. Kitaptan okunan dualara yürekten âmin diyorlardı. Çalık Hafız çıkaramadığı yerleri, Uzun Hoca'ya sorup imdat isteyerek birtakım otlar, çiçekler topladı.

Bunları kaydetti, elde ettiği kan gibi kırmızı bir suyu lazlara içirdi. Narlıcalılar heriflerin baş uçlarında bekliyorlardı. Lazlar bir zaman, eskisi gibi inleyip ofladılar, zangır zangır titrediler. Sonra sonra bunlarda bir kıvrınma başladı. Allah beterinden esirgesin, yorganları yırtacak oldular. Uzun Hoca'yla, Çalık Hafız bir ağızdan duaya başlamışlardı. Bir saat geçti geçmedi, hastaların üstüne bir baygınlık çöktü, herkesin bildiği ölüm baygınlığı... Ve de akşama doğru sürgün Arap şeyhinin Çorum toprağına vakfettiği kitabın nasıl bir kitap olduğu anlaşıldı.

Muhtar odasına koşan Çalık Hafız,

— Gelin Müslümanlar yetişin! — diye bağırды —, Allahını seven koşsun. İnanmayan gâvurdur, hey kardaşlar, inanmayan şart olsun dinden çıkar.

Köylü «Allahı-ekber» diye yürüdü.

Birkaç saat önce yataklarında ölü gibi bıraktıkları lazlar zıplayıp kalkmışlardı. Yüzlerindeki yeşil sarılık geçmiş gitmiş. Vicır vicır bakıyorlar ki gözleri kedi gözü gibi ışılıyor.

Ertesi gün işe koyuldular, geri kalan kapları bir haftaya bırakmadan kalayladılar, topladıkları ekini arabaya atıp soygun-
dan paylarına düşen üçer bin lirayla savuşup gittiler.

Çalık Hafız, lazların arabası gözden kaybolunca sevinçten yüreği boğazına takılarak, «Şu Seferberlik gibi yok — dedi —. Adam kırımıymış... Varsın olsun! Bedavaya kurtulmaktalar da şu yalan dünyada sürünmekten kurtulmaktalar!»

II

Bu Küpeli Meryem cadısı, Deli Göbel İsmail'in zincire vurup omuzunda gezdirdiği koca baykuş kuşuna benziyordu. Burnu baykuş gagası gibi ağzının üzerine kıvrılmış. Kirpikleri büsbütün döküldüğünden sanki hiç kırışmayan, çipil gözleriyle adamın suratına değil doğruca yüreğine bakıyor. Buna karşılık sesi bal gibi tatlı, yumuşak... Cilveli bir ses ki gözünü yum, bel kemiğin yaprak gibi titresin!

Çalık Hafız ağzını istekle çarpıtmış, gözlerini yummuştu. Küpeli Meryem fısıl fısıl anlatıyordu:

— Bu karı, Hasan'dan iyice usanmış Hafız oğlum. Nerden mi bildim? Kişisini, ya da hovardasını sevmeyen karı, arada bir dalar gider, içini çeker de «Amaaan hey Allah! ölüp kurtulamadım!» der.

— Petek böyle mi dedi?

— Kaç kez!

— Hasan'dan niçin usanmış? Arslan gibi pelvan...

— Güreşi sık tutmaz olmuş besbelli, fazladan kariya kendini besletmekte... Bir kahpe vardır elindekini hovardasına yedirir, bir de var «Üste hamam parası mı vermeli?» diye kızar. Bu Petek cimri orospulardan...

— Peki, Musa Çavuş'un oğlanın beşibirliklerini neden geri çevirdi?

— Kavat Abuzer'in Musa Çavuşu bilmez misin?... Bu rezilin beşibirlikleri temelli değil ki Hafız oğlum, bu köyde kaç kariyı baştan çıkardıysa hep o beşibirlikler... Karıda bir vakit durur, gönlü geçince çeker alır.

— Petek akıllı öyleyse...

— Şeytan gibi... Bunlar ev-ocak akıllı... Rahmetli Abuzer'in eşkıya reisi Musa Çavuşa «He!» dememiş karıdan biz ne elde edebiliriz bre Küpeli?

— Orasını sen benden iyi bilirsin. Benim sezinlediğim: Karı kurnaz bir orospu! Köyü Musa Çavuştan kurtardın, silâhşorlukta dünyayı titrettin, fazladan Narlıca'nın öşür işinden şu kadar para kazanmışsın. Hasan fena korkmuş. Vaktiyle bir vazgeçtisi var ya, «Bu Hafız öcünü yerde koyan heriflerden değil! Bir gün bize bir kahpelik eder» demekliğe başlamış... Niyeti: Karıdan para çekip bir zaman buralardan savuşmak... Sıtma kötületmese çoktan gidesi...

— Petek bizi sıtma ilâcı için demek bu yüzden mi sıkılmakta?...

— Bu yüzden...

Çalık Hafız dalgın gözlerle bir zaman Küpeli Meryem'in yüzüne baktı. Karının suratında çizgisiz yer kalmamış. Ak saçları çalı gibi... Elllerine «adam eli» denmez, parmakları yaşlı meşe kabuğu gibi pötür pötür, nasırlı-çatlak... Ama üstü-başı, kunduraları yeni... Yeni olmaz mı? Yetmiş evlik köyün bir cadısı...

Duasız-hocasız iş görenlerin, izinnamesiz nikâhsız çiftleşenlerin vergisini bu Kûpeli toplar. Söylenenlere inanmak lâzımsa salt Narlıca'nın değil, komşu köylerin hovardalık işleri de bundan sorulmuş, hep bu Kûpeli'den...

Çalık Hafız dalgın bakışlarım şu yana çevirince Kûpeli Meryem de bir vakit onu gözetledi. Herifin belden üst yanı dev gibi... Boynu manda boynundan güçlü, elleri kürek kadar, bilekleri baldır kalınlığında... İnce çevrilmiş molla sakalıyle suratının karayağızlığı büsbütün artmış ama, etli dudaklarının kan kırmızılığını n'apmalı? Belinden aşağısı da gövdesine uygun olsa, buna güç-kuvvet yetmez, tıkız Sülük oğlandan on kat alımlı bir babayiğit olur çıkar.

Eski kulağikesiklerden Kûpeli Meryem'in, yüreği bir hoş oldu. İncecik dudaklarını yaladı. «Petek orospusu, sakın bu Çalık herife gönül mü düşürdü?» diye meraklandı.

— Peki Meryem bacı, ne halt edeceğiz?

— Orasını sen benden iyi bilirsin, Fıafız ağa! Bu işde benden fayda yok! Ne desem, karı «Musa Çavuş'un bahşisini alıp gene ağız mı aramaktasın abla?» diyerek suratını azdırmakta... En iyisi önüne çık, kendin konuş.

— Olur mu? Şuna buna derse... Ha?

— Kime diyecek, Hasan'a mı?

— O itin lafı mı olur bre canım! Köylü duyarsa rezillik... Bizi çekemeyenler: «Mesele anlaşıldı, herif yaptığı iyiliğin karşılığını köyün güzel karılarından birem birem alacak!» derler.

— Varsın desinler, kulak asma!

— Asmamak olmaz.

— «Asma!» dedim, Petek karı öylelerinden değil! Karı kısmının hovarda besleyeni iyidir. Hafız ağa, alışık olduğundan cehennemde yanmayı filan hiç düşünmez. «Şu dünyanın keyfini süreyim, ahrette Allah kerim» dediğinden, böyleleri işe yatkın olur.

— Doğru Meryem bacı, senin başından çok geçtiğinden bilirsin.

— Beni düşüneneğine Petek kahpesini düşün! Bak herife yemek götürelî bi saati geçti. Bu kadar zamanda iki kez günaha girmiştir.

— Hani herifin sıtması ses soluk komadıydı?

Çalık Hafız'ın kalın sesi hemen boğuklaşmıştı. Kûpeli Mer-

yem şaşırarak yüzüne baktı. Hafız'ın gözleri kasılmış, boynunun damarları, baş parmak gibi, dışarı uğramış... «Herif kıskandı, gördün mü? Herifi nerdeyse kan boğacak...» Küpeli cilveyle güldü:

— Sıtmalı adam o işe daha yatkın olur hay yavrum! — dedi —. Erkek kısmının elindeki bir şey mi bakalım? Petek isteyince bizim öksürüklü Kadir ağa bile körpe aygıra döner. İyisi mi birazdan dereye iner beklersin. Sana bu yolları ben mi belleteceğim? Sıtma ilâcı istemedi mi? Dermandan filan söz açiver. Yüreğini anla!

— Bizim çalıklığımız üzerine, laf gelişi, sana bir şey demedi mi, Meryem bacı, dinin gibi doğru söyle?

— Önceleri eğlenirdi, «Şuna bak, şu da adam gibi bir adam mı?» diyerek... Ama köyü eşkiya baskısından koruyunca ağzı değişti. Bir gün ne dese iyi? «Meryem abla! Hafız ağam yürekliymiş gördün mü, hemi yürekli, hem de gövdeli maşallah boğa gibi...» dedi de gülüverdi.

— Essah mı kız, böyle mi dedi?

— Vallah billâh... İşte sana bir de yemin!

Küpeli Meryem yalan söylüyordu. Petek'le bir laf konuşmamıştı. Ama büsbütün de uydurmuyordu. Karı toplantılarında Topal Ayşe, «Oğlanı eversek» dedikçe kız anaları çoktan beri kıvranmaya başlamadılar mı? Bunca yıldır Uzun İmam'la söylenen Advıye karı, dünden razı değil mi?

Çalık Hafız'ın yüreği demin Petek'i kıskandığı zaman nasıl öfkeyle sıkışmışsa, şimdi de sevinçten öyle tıkanmıştı. Kaç aydır çalıklık meselesini düşünüyor, bazı geceler uykusu kaçtığından sabaha kadar durmadan cigara içiyordu. Biraz önce bu lafı hiç işitmeden açmış, açar açmaz da pişman olmuştu. Şimdi, «Dert adamı söyletir» diye gülümseyerek, «Doğruymuş yahu! — diyor-du —, işte belli bir şey, dert kısmı adamın ağzından sıçrayıp çıkmış ki; zaptolması yokmuş!»

İyice ferahladığı için aklı başına gelmişti. Baykuş gözleriyle kendisini gözetleyen Küpeli'ye birden kızdı. Yüzünü asarak,

— Hele biraz geçsin — dedi —, biraz düşünelim.

— Neyi düşüneceksin Hafız? Demiri tavında dövmeli... Karı, Hasan'dan usanmış. Musa Çavuşa da razı gelmedi. Bugün gelmez, bakarsın, yarın geliverir. Kahpe kısmında akıl n'arasın?

— Olmaz dedim Allah Allah! Elbet, bizim de bir düşündüğü-

müz var. Ben sana haber veririm.

Küpelî Meryem gidince avucuna tükürüp kalktı, Petek hanımın yolunu beklemek için dereye indi.

Vakit ikindiye yaklaşmış, gölgeler uzamıştı. Derenin içi kuytu-serindi. Geçenlerde yağın yağmur dağlara fazla düşmüş olmalı ki, su epey artmış... Kara taşlara vurup köpürerek, yayık yoğurdu gibi yayılıyor, kendisini sağdan sola, soldan sağa atarak erkekleniyor. Rahmetten sonra güz vaktinin gövertisi her yanı kaplamış, buraları ilkbahar zamanına çevirmişti.

Çalık Hafız, derenin ilerdeki dönemecinde Petek hanımın sarı başörtüsünü farkedince kendini çalıkların siperine aldı. Karı dere boyunda talimli asker gibi başını dikmiş yürüyordu. Yiğit ama, nasıl yiğit! Tenhada olduğundan yüzünü sarmamış... Örtüsünden başka, bütün giydikleri kırmızı... «Hasan'la oynaşmışlardır. Gideli bir saat oldu, oynaşmışlardır pınarın başında güzelce...»

Karı yaklaştıkça etinin kokusu sanki dere boyunu dolduruyor, adamın soluğunu kesiyordu.

Çalık Hafız ıslak ıslak yutkundu, Petek hanım tam önüne gelince kendisine gayret vermek istiyormuş gibi kocaman yumruğu ile belindeki kuşağı tutarak birden kalktı:

— Merhaba Petek hanım!

— Uy aman! Yüreğim yarılacaktı Hafız ağa, sen misin?

— Benim ya, nerden bu geliş?

— Yaban nanesi topladım, çorbalık... Çorbaya nane topladım.

— Bu ne biçim nane, bir başına, tam bir saat?

— Bir saat mı? — Petek kendini toplamak için yanaklarını çukurlaştırarak güldü, elinde kaplar olduğundan yüzünü bir türlü kapatamıyordu —: Eski huylarını boşlamadın mı Hafız ağa, eski domuzluklarını?

— Bu bizim köyün karısı iyilikten hiç mi anlamaz hey Allah! Bunlara hep mi kötülük etmeli?

— Bu nasıl bir iyilik? Dere boyunda adamın önüne zırpadak çıkarsın da yüreğini oynatırsın!

Çalık Hafız karının karşısında eskisi gibi dizlerinin kesilip dilinin tutulmadığını anlayarak sevindi, yüzünü güzelleştiren utangaç gülümsemesiyle,

— Seni gözledim. Petek hanım — dedi —, kasabadan çağırıldılar da... Gittim geldim. Senin kıza rastladım, sordum. «Anam evde yok. Komşuya tuz istemeye gitti» dedi. Senin hangi komşuya nasıl bir tuz istemeye gittiğini bilmeyen mi var? Yolunu bekledim.

Köyden birisi kasabaya gitse ya da köye yabancılar gelse Petek'in yüreği hopluyor, köy tellâlı bir şey bağırsa soluğu kesiliyordu.

— Kasabaya seni neden istemişler? Hafız ağa, kim istemiş? — diye sordu.

— Kim isteyecek? Bilmez gibi... Askerlik Şubesi... Kaçaklar meselesine istemişler. Kaçaklar işini bu sıra pek sıkıldılar.

— Ne gibi?

— Neler canım! Şube reisi bağırdı bir zaman, «Sizin Narlıca, çiziden çıktı büsbütün...» diyerek yumruğunu masaya vurdu. «Bir bölük kaçak barındırdığınızdan benim haberim yok mu? Şart olsun ilerisini siz düşünün. Hükümatır bu! Bir hükümat birkaç köyü yakarsa hiç bir şey lâzım gelmez! Köyü askerle çevirip sürgün avı hesabı taramazsam nah şu bıyıklar...» dedi.

— Sen ne dedin?

— «Hâşâ!» dedim. «Bizim köyümüz emir kuludur, hiç bir vakit kabul etmeyiz!» dedim, «Padişah fermanına bizim boynumuz kıldan ince!» dedim. Nasıl iyi demiş miyim?

— Sağol, iyi demişsin.

— Kaç para eder, bizim Narlıca'yla bir uğraşan var Petek hanım. Seni adınla söylemişler. «Köy kaçaklarına Petek isminde bir karı yataklık etmektedir» demişler.

— Aman bu nasıl söz Hafız ağa?

— Şube reisi dedi ki: «Bu Petek karı her kimse, bilmiş olsun, dedi, elime geçirirsem Livâ mazbatasıyla “Kötü karı” diyerek Yozgat'a süreceğim!» dedi.

— Aman ayaklarını öpeyim Hafız ağa, amanı bilir misin? Benim düşmanım çoktur.

— Ayrıca kemiklerini de kıracak... Seni kötü bildirmişler kız, seni çok yaman anlatmışlar. Hasan'ı sorduğundan da belli... Herif «İlle Hasan... Hasan'ı teslim et gerisine karışma» demesin mi? Düşün bakalım bu düşmanlık sana nereden gelir?

— Bilmem, ben karı başımla nasıl bilebilmişim? Sen, köyümüzün koca bir Hafız ağası olup...

— İşin şakası kalmadı Petek hanım, bu günlerde Hasan

buralardan biraz aralansa iyi...

— Şuna bak! Hasan'ın lafını sen bana şimdi neden ettin Hafız ağa? Ben Hasan gibi itlerin çobanı mıyım?

— Çobanı sen değilsin de her gün derelere ekmek taşımak neyin nesi?

— Harmanda bana gündelikçi duruvermedi mi? Geçti o işler Hafız ağa, vaktiyle bir cahilliktir ettik. Sonunda rahmetli herif bize töbe çektirdi. Biz nikâh tazelemedik mi?

— Peki, Cuma geceleri, bir de Pazar geceleri, bir de Salı geceleri, sana misafir gelmekte değil mi, yatsıdan sonraları?

— Yalan Hafız ağa, bütün yalan!... Ben düşman lafıyla kötü oldum. Vay başıma, vay başıma!... Eteğime bir leke gelecek olsa önüme gerileceğine bir de gülersin... Köyümüzü eşkıya Musa'dan koruyup... Biz seninle birlikte büyümedik mi, bacı-kardeş gibi...

— Zırlı zırlı ağlama namussuz! Derdini yanmayan dermanını nasıl bulabilirmiş? Kes dedim, ağlamak hiç bir işe yaramaz. Sırrını benden gizlemeyeceksin ki biz de yoluyla çaresini bulalım. Senin fazladan, Musa Çavuş gibi bir düşmanın var ki Osmanlı padişahı güç yetiremez.

— O kömüştü malağı, o namussuz kavat dölü, benden ne ister? Narlıca'da kanına girdiği karılar elvermedi mi?

— Bu işlerde fazla mal göz çıkarmaz. Söyle bakalım, herifin gönderdiği beşibirlikleri neden geri çevirdin?

— Benim beşibirlikten haberim yok! Sana anlatan yanlış anlatmış.

— Bana Küpeli Meryem anlattı. Bir vakit ağlamışsın, bir vakit korkmuş yalvarmışsın, bir vakit «Hasan'a derim ha, sonunda kötülük olur bak» demişsin. Şimdi bunlar hep mi yalan?

Petek kara gözlerini cilveli cilveli kırıştırdı:

— Sonunda herif «Anam-bacım olsun Petek hanım Hafız ağama yaraşır!» diyerek haber yolladı. Beni sana ne sebeple yaraştırmış elin dağlısı?

Çalık Hafız hem telâşlandı, hem sevindi. Rezil Küpeli bunu dememişti. «Neden bakalım? Karı sonunda razı gelirse, «İşi ben yaptım» diyecek de bahşisi fazla koparacak.»

Sesini biraz kalınlaştırdı:

— Anlaşıldı kahpe! Musa Çavuşu sen Hasan'ın yüzünden istemedin. Bizi araya katmanız da gönül eğlenceniz ve de iz yitirmeniz!

— Hasan yere batsın! Kurşunlara, bıçaklara gelesice... Ben ona gönlümden mi razı oldum Hafız ağa, köy yerini bilmez gibi... Sesini alçaltmış, iki kere omuzu üzerinden arkasına bakmıştı.
— Gidelim Hafız ağa! — diye yalvardı —, köy yerini sen bilmez değilsin...

Yanyana yürürlerken Hafız boğuk boğuk sordu:

— Köy yerinde ne varmış alçak?

— Bir de sorar! Sen medreseye gittin, buraya Seferberlik geldi, köyde erkek kalmadı. Karıları bütün yağmaladılar Hafız ağa, gâvur basmış gibi... Asıl gâvur yayladaki kara yabanlar...

— Ulan ne demek, Hasan sana zorla mı geliyordu?

— Elbet zorla... Senin yüzünden rahmetli babam bana bir sopa çekti, kemiklerimi kırdı. Sonunda nikâhımız tazelendi. Biz töbe ettik. O zamandan beri yüzüne bakmadım. Benim herif seferberliğe gider gitmez öldü. Bir de baktım ki, Hasan köyde... Önüme çıktı. Benim hasretliğime dayanamamış da kaçmış. Ben neler çektim Hafız ağa? — Petek yüzünü kapatıp ağlamaya başladı —: Karı başımla ben neler çektim? Yalvardım olmadı, başımı yardım olmadı, el altından şubeye haber yolladım, yakalattım. Amasya'dan gene kaçtı. Kadir ağa olacak namussuza gittim. «Ben söylerim, n'ağzına! Kapıya yanaşamaz» dedi. O gece Hasan pencereye geldi. Konuştuk. Yalvardım. «Etme, ayaklarını öpeyim ben bu işleri boşladım kardaş» dedim. Kudurmuş köpek gibi hırladı durdu. Ertesi gün gene kâhyaya gittim. Bu sefer öksürüklü papaz işi büsbütün rezillige vurdu: «Kız Petek — dedi —, ekin ambarını yağmalamışlar gibi şuna bak! — dedi —, oğlan fena oğlan değil, seferberlikte öyle pelvan ele mi geçer? Sonunda dizlerini döğersin ki... İyi düşün!» demesin mi? Meğer Hasan rezili suyu baştan kesmiş. Bizim işi kötüye vurmaktaydı Hafız ağa, senin haberin yok, herif şart etti, şart etti ki, bir gece iti köpeği toplayıp gelecek de, beni dağa sürüyecek...

— Vay namussuz vay!

— Bir gece gözümü açtım ki, elinde iki yüzlü kama ile başıma dikilmiş. «Uy anam!» dedim, «Kıpranma, ses etme, bitiririm!» dedi. Fazladan da sarhoş... Belimden aşağısı taş kesildi. Hafız ağa, bana ne olduysa o gecenin korkusundan oldu.

— Yalana bak! O geceden beri tavlandın, domuza döndün orospu!

— Tavlanmışım... Ben ölüp ölüp dirilmekteyim.

- Kapıyı güzelce sürgüleseydin, ölüp ölüp dirilmezdin.
- Kapıyı sürgüledim. Kapı sürgülenmez mi? Ben kız doğurmamışım kendime düşman doğurmuşum.
- Şimdi de suçu el kadar kıza mı yükleteceksin?
- El kadar ama ne orospu, bana sor! Hasan benim kıızı şekerle, boncukla aldatmış da sürgüyü çektirivermiş. O gün ekmek yaptığımdan yorulmuşum. Hiç duymadım.
- Kız bunlar bana söylenecek yalanlar mı? Gönüllü değilsin de her pazar, sabah sabah Çorum'a neden koşarsın?
- Benim kimim kimsem mi var? Öteberi satmayınca gazyağı, tuz, sabun parası nerden çıkar? Geçen hafta iki okka yağ götürdüm, biraz da yumurta...
- Oh ne iyi! Hasan tütüne verecek de güzelce içecek. Bazı bazı bakarım da, «Bu bizim koru yanıyor mu aman?» derim. Meğer senin paraları Hasan şurada burada dumana verirmiş.
- Sorma! Ellerin erkekleri günde bir paket içer, bu rezile üç fişek yetmez. Canımdan bıktım, ölsem hey Allah!...
- Sen daha dur, ölmek kolay değil. Daha rahmetli Selim ağaya yaptıklarını çekeceksin. Fukaraya tütün içirmezdin öyle ya?
- Ben mi içirmezdim? Öksürüklü, marazlı olduğundan kendi içmezdi.
- Ayağına bir kundura almadığını n'apalım? Bu da mı hastalıktan?
- Kundura da istemezdi. Giyimde gözü yoktu.
- Bilirim, rahmetli Mahir ağanın zamanında yağları tepe gibi yığardınız, zebun oğlana ayran çorbası içirirdiniz. Herifi senin babanın cimriliği gebertti. Yumurtaları teknil satarmışsınız. Rahmetli bir gün dedi ki: «Beni Mahir emmimin cimriliği öldürecek!» dedi. Sonunda da öyle oldu ya, oğlan size kanlılar gibi yalvarmış. «Bedel verelim de beni askere almasınlar» demiş. Kendi malından bedel vermediniz!
- Yalana bak! Bedeli kaldırdılar ya... Verenler de sonunda gitmediler mi?
- İlk aylarda bedel söktüydü. Veriverseydiniz belki fukara gebermezdi. Parayı siz böyle böyle topladınız. Şimdi Hasan Pelvan tütününü savurmakta...
- Para n'arasın Hafız ağa... Babamın gömüsünü bula mı bildik? Babam paralarını kendisiyle beraber mezara götürmedi mi?

Petek, lafa dalmış gibi, yüzündeki örtüyü araladı. Yanakları bir kat daha kızarmıştı. Bütün güzel karılar gibi, yalan söylerken, bu namussuz da büsbütün can yakıcı oluyordu.

Çalık Hafız, karının suratına bir zaman baktı, sonra gözleri kamaşmış gibi başını çevirerek,

— Biz Musa çavuşu defetmeseydik, köyü soydursaydık, Mahir ağamın gömüsü bulundu mu bulunmadı mı, anlardın! — dedi —. Kadir ağa size tam yüz liralık salma salacaktı.

— Vara salaydı, bende yüz lira n'ararmış? Kudurmuş mu bu geberesice? Ben kara ekmeği nereden bulmaktayım, hiç soran var mı?

— Kolayını buldunuz namussuzlar! Seferberlik size yaradı. Heğbeye iki okka yağ koyarsınız. «Nereye kız?», «Pazara Hafız ağa!» Çorum'un karılar pazarına çökersiniz. Ulan aferin Çorumlu! Çorumlu yaman canım, Çorumlu fena! Biz yiyemedikse de Çorumlu doyasıya yemektedir ya...

— Sen neden yiyemeyecekmişsin? Koca köyün öşürünü Abuzer ağayla bölüştünüz. Canın çekerse yersin. İstedin de vermedik mi? Okkası iki mecdiye...

— Aman bu nasıl bir söz? Essah mı kız, demek okka ile mi?

— Gene tuttu namussuz çalıklığın... Ben ne demekteyim, sen ne anlamaktasın?

— Ne anlayacağım? Çorumlu yanaşır:

«— Kaça bu yağ?

«— Elli kuruş kardaşım!

«— Hele hele!

«— Elli... Hiç aşığı olmaz.

«— Hele dedim yavrum, bu elli kuruş Kur'an yazısı mı?

«— Haydi senin güzel hatırına, sabah sifatahı, kırk yedi buçuk kuruş olsun!

«— Yüz para mı bizim güzel hatırımızın pahası?... Aldım peki... Ama sonunda kavga-döğüş istemem. Altı da görüldüğü gibi olmalı... Her yeri böyle süt gibi ak mı?

«— Her yeri ak... Kar gibi, kendi elimle yıkadım!

«— Nasıl olsa açıp bakacağız, haydi gel! Ev şurda. Dur hele ben seni bildim kız, sen geçenlerde bize kaymak satıvermedin miydi?» İşte böyle konuşursunuz da, sonrası herifin arkasından alışık kuzu gibi gidersiniz.

— Bir duyan olsa essah sanır, eğlendiğini bilmez de Hafız ağa!

— Ulan karı milleti, bu Çorum sokaklarına para mı yağmakta?... İki okka yağ parası, diyelim ki, yüz kuruş, ben hepinizin yüz elli kuruşla geri geldiğinizi bilmez miyim?

— Lafa bak! Adamın yanında hiç mi para olmaz?

— Karı kısmının kasaba yerinde parayla işi ne? Kahvede oturmazsınız, Kara Hacı'nın meyhaneye gitmezsiniz, Tepecik'e, Yanığın Hanıma çıkmazsınız. Fukara eşeklerin günahı elverir! Yarın kıyamet günü bu hayvanlar dile gelecek de: «Hey Allah! Bu karıdan benim hakkımı alıver!» diyecek, «Bana iki okka yağ yükletirdi, beni Çorum pazarına sürerdi, orada ayrıca bir okka da kaymak satardı, suya girmeden, pis pis bana biner, geri dönerdi!»

— İşin gücün gönül eylemek Çalık Hafız, bir yandan «Hasan biraz aralansın» dersin, herifi sıtma bunalttı. Senden ilâç istedik, «Şunun dermanını verelim, yoluyla defleyelim!» demezsin.

— Dur kız, biri kovalasa keyiflenir misin?

— Vallahi canımdan usandım. Bir de sorar. «Bir gece uyurken baltayı kafasına vursam n'olur ki?» diyerek...

Çalık Hafız, karının yüzüne bir zaman baktı, tek tek konuştu:

— Sakın ha! Öyle şey olmaz. Evi bütün kan basar, fazladan senin kızı sıkıştırırlar. Çocuktur söyler. Leşini kaybedemezsin. Seni mahpus damına atarlar.

— Ne bileyim? Musa Çavuşun beşibirlik göndermesi neden? Akıl verir sandım da Küpeli Meryem cadısına dert yandım. Meğer hovarda takımının bu köyde, gözü-kulağı hep Meryem kahpesiymiş. Lafımı doğruca ona götürmüş. Herif diyesiymiş ki: «Eğer Hasan'dan bezdiyse o işi bize bıraksın!» diyesiymiş...

— İşte ne iyi, bırakıverseydin.

— Önce korktum. Yaylaya çöken kara yabanları bilmez değilsin ya... Hasan'ın bir tütün masrafı var. Musa Çavuş itinin soygununa padişah hazinesi dayanmaz. Bir yandan Küpeli uğraşır; gider gelir, «İki laf bir büyü» dedikleri doğru Hafız ağa, sonunda usandım da az kalsın Musa Çavuş reziline razı gelecektim. Bereket, kendiliğinden vazgeçti. Vazgeçmeden önce Hasan'a söyledim: «Bu heriften ben başımı alamamaktayım, bana cadıklar göndermekte... Bir çaresine bak!» dedim.

— Hele kahpe! «Tavşana kaç, tazıya tut» hesabı öyle ya!

— Ne fayda! Herif yüreksizmiş Hafız ağa! Hasan ne dese iyi?

«Musa Çavuş yiğittir. Sen bakma, Kúpeliyi kötülüğe yollamamıştır, senin ağzını aramakta ki, niyetini öğrenecek.» demez mi? Korktu. Beni bölüşmeyi bile göze alacak da, nerdeyse, bizi ortak kullanacak. Önceleri bu kadar yüreksiz değildi. Demek bazısına kaçaklık yaramamakta... Bir de akılsız... Odun gibi... İki laf etmesini bilmez. Geldi mi köşeye oturur, «Şunu getir, bunu getir. Benim canım üzüm pekmezi çekti. Yarına tavuk isterim. Hani ya börekle bal şerbeti?» İt cinsi mi ne? Ben bu herifin, «Doydum, yeter, karnım almaz,» dediğini hiç duymadım. O kadar ekmeği neresine sokar? Sonunda dersin...

Petek utançla başını çevirdi.

Çalık Hafız merakla sordu:

— Sonunda sakın şuraya devrilir de uyur mu kız?

— İyi bildin!

— Eyvah! Gösterişe yiğit, desene...

— Gösterişe evet, marazlı da bir yandan... Marazı: Karnının içi yarık... Karnı yumruğum gibi orasına inmekte, eliyle tutup yerine koymakta... Fazladan sıtması da bastırdı. Geberecekse geberse hay Allah! Sen, laz kalaycılar Arabın kitabıyla iyi edince yalvarmaya başladı: «Hafız ağam eski meseleden bize küstür ama biz cahiliz, kusura bakmayın! O ilâçtan bir de bize kaynatsın» demekte... Parasıyla, bedava değil!

— Hem «Bıktım» dersin, hem de herife parasıyla derman ararsın.

— Ben istediğimden mi derman ararmışım? Büsbütün zebunlaşır da gelir evde yatar diyerek... Ben avanak karılardan değilim Hafız ağa!... Ben gösterişe aldanan akılsız karılardan mıyım? Bana, erkek gibi erkek olmalı, sözünü köy yerinde kurda kuşa geçiren erkek...

Çalık Hafız karıya gene alıcı gözüyle dike dik baktı. Belli bir şey, bu Petek yiğit karı, değme erkekten yiğit...

— Sıtma öyle ya — dedi —, dalağı filan şişmiş mi?

— Bilmem... Şişmiş besbelli...

— İyi öyleyse... Baş üstüne! Hasan fena oğlan değil. Vaktiyle bize bulaşması Uzun Hoca'nın yellemesiyle oldu. Türkçesi bütün suç senin...

— Neden? Şuna bak!

— Cilvelenme namussuz! Ben ilacı kaynatır hazırlarım. Yarın ekmek götürürken alır gidersin.

— Yarın ekmeği kız götürecek.
— «Kız» demedim. Lafımız bir kulağından girip ötekinden çıkmakta, öyle ya...

— Peki canım kızma! Yarın hazır olur mu?

— Hazırdır. Bizim avludan geçersin de arkadan dolaşırsın.

— Sağol Hafız ağa! Parası her kaç kuruşsa...

— Sana parayı soran mı oldu çengi! Ben ilâcı tasa yaparım, yemekten yarım saat sonra dikiversin! Bir damlası kalmamacasına... Sabaha kadar sıtması gider. Sıtma defolunca birkaç zaman Hacıköyüne yahut ki Sungurlu'dan yana savuşsun! «Baskın var. Ben yerinden haber aldım» dersin.

— Olur, baş üstüne...

Bir zaman yan yana konuşmadan yürüdüler. Çalık Hafız gözünün ucuyle Petek'in gergin göğüslerine bakıyor, gizlice yalanıyordu. «Bu nasıl bir karı hey Allah! Bu karı adam öldürür. Buna dağlar dayanamaz.»

Petek hanım sıtma ilâcını bir saat önce almış, hovardası asker kaçağı pelvan Hasan'a götürmüştü.

Çalık Hafız bir saatten beri sırtını koca cevize dayayıp çömeldiği yerde, kimıldamadan duruyor, bayıra serpilmiş Narlıca evlerini birer birer gözden geçiriyordu. Seferberlik yüzünden köyde yıllardır bir tek yeni ev yapılmamış, eskiyenler de onarılmamıştı. Dünyadan çivinin, camın adı silineli hanidir? Köy, yaşlı bir adam gibi eskimiş, yıpranıp pisliğe boğulmuştu...

Her şey karmakarışık... Süprüntü-gübür yığını gibi...

Uzakta Çorum ovası bomboş... Sürülmüş tarlalarla, daha sürülmemişler yamalı yorgan yüzüne, top ağaçları, kavak dizile-riyle köyler, deniz adalarına benziyor.

Çalık Hafız dalgındı. Kara kaşlarının altında gözleri donuk... İncecik çember sakalı, esmer yüzünde siyah bir şerit gibi...

Hafız, bu bir saat içinde, üç kere kimıldamıştı: İki kere cigara yaktı, şimdi de bilek kalınlığında bir meşe sopasını, pek de farkına varmadan, söğüt çubuğu gibi kırıverdi. Kırılan sopanın çatırdısıyla dalgınlıktan kurtuldu, ellerindeki parçalara şaşırarak baktı. Ürkek bir hayvan gibi dört yanını kolladı, sopa parçalarını otların içini sokup saklayıverdi.

Narlıca'da akşam ekmeği telâşi başlamıştı. Kızlar, gelinler, büyük bakırlarla su taşıyorlar, kocakarılar sürüden dönecek mallarla kavuşmasınlar diye malakları, buzağları kapatıyorlardı. Hava rüzgârsız olduğundan bacalardan çıkan dumanlar köyün üzerine sis gibi dağılmadan durmaktaydı.

— Akşam ekmeğinde bulgur pilâvı yiyeceksin Hafız!

Çalık Hafız, anasının sesiyle ürküp sıçradı:

— Ha?

— Bulgur pilâvı, dedim.

— Senin işin mi yok? Kötü söylerim, hatırını kırarım.

Ayşe karı dargın dargın başını sallayıp topallayarak eve giriverdi. Hafız oğlu, koca cevizin dibine böyle çömelip uzun uzadıya köye baktığı zamanlar, yüreği bir hoş oluyor, başlarına bir belâ gelecekmiş gibi korkuyordu.

Aşağı evlerden birinde bir çocuk ağlamaya başladı.

Çalık Hafız gözlerini iğrenmiş gibi kıstı. Çocukları, hele kundaktaki bebekleri hiç sevmiyordu. Hepsi de gürültücü, densiz reziller... Şunun boynunu çekip koparıvermeli, armut çöpü gibi... Varsın bir eksik olsun!

Ağlayan piç, asker kaçaklarından Kel Arif'in oğlan... Daha üç aylık... Oysa Arif'i zaptiyeler bir yıldır arıyor. «Herifin vur emri çıktı. Mecitözü'nde bir Çerkes'in değirmeninde hizmetkârlık ediyormuş. Demek bazı bazı köye gizliden geliyor ya da karı oraya gidiyor. Yoksa bu oğlan kaçıntı tohumu filan mı?»

— Hafız ağam burda mı Ayşe abla, Hafız ağam?

Çalık Hafız, Petek'in sesini tanıdı, yerinden kalkacakmış da buna meydan vermek istemiyormuş gibi kocaman elleriyle ayak bileklerini sımsıkı tuttu.

— İşte, cevizin dibinde... Ne var yavrum?

— Lâzım...

Petek acele yaklaştı. Örtüsü savruluyor, telâştan soluğu ağzına sığmıyordu. Bir adım kala durdu, karnı ağrıyormuş gibi iki büklüm,

— Hafız! — dedi.

Çalık Hafız gözleri yarı yumuk, kılı kıpırdamadan sordu:

— Buyur!

— Hafız! Başımıza gelenler...

— Neymiş?

— Nasıl ilâç o ilâç?... Baksana, o nasıl bir derman?

— Sıtma ilâcı mı? Şıp diye kesmiştir, öyle ya...

— Herif öldü Hafız... O nasıl bir ilâç...

— Ölmemiştir, sen nerden bileceksin? Uyumuştur rahatça...

Uyanınca bir şeyi kalmaz.

Petek inledi. Korkudan bunalmıştı. Dudakları titriyor, göğsü kalaycı körüğü gibi inip çıkıyordu.

— Herif öldü Hafız! Sen ilâç diyerek tilki hapyı verdin.

— Höst! O nasıl bir söz! İlâç zorlu olduğundan bayılmıştır.

Bir şey yok!

— Anam ölsün ki herif öldü. Bizden bilirler, beni dama tıklarlar.

— Yavaş kız! «Bağırma» dedim. Ölmez, hiç ölmez. Hele anlat, yanlış bir iş yapmadınız ya? Yemekten sonra içecekti.

— Dediğin gibi yemekten sonra tası verdim. Kafasına dikti, bir güzel içti. «Pek acıymış domuz, zehir gibi!» diyerek iki kere öğürdü. Kusacak sandım. Sonra şey etti, elimi tuttu da... Oynaşırken yüreğine bir sızı saplandı. Başladı karnını yırtıp kazımaya, kendini şurdan şuraya çarpmaya... Ağzından bir yeşil safra boşandı, şuncacık bir safra... Sonra gözleri yumruk gibi dışarıya uğradı. «Bana kıydın kahpe! Yedin babayığiti orospu!» diyerek tabancasına davrandı. Ben kaçtım. Biraz ilerde dizlerim kesildi. Herif nasıl bağıyor, kurşunlanmış domuz gibi... Yere çöktüm, bekledim ki kurşun sıkacak. Beklerim silâh patlamaz, beklerim silâh patlamaz. Derken sesi soluğu kesildi. Doğrulup baktım, boş böğrünün üzerine devrilmiş. Allah bir gayret verdi, yaklaştım. Dünden gebermiş. Ama nasıl geberme? Etləri bütün çekilmiş, etleri kuru çarık derisi gibi gerile koymuş. Gözleri şöyle şöyle açık... Yüreğime indi. Ben...

— Kustun mu?

— Kusmadım. Neden?

— Hiç, öyle sordum. Ee?...

— E'si, bıraktım geldim.

— Öteberi?

— Öteberi, kap kakak hep orada kaldı.

— Bizim ilâç tası?

— O da orada...

— İyi halt ettin rezil!

— Beni dama tıklarlar öyle ya... Beni mahpus damına tıklarlar.

— Yavaş kız, gevezelenme.
— Vay başıma, beni dama tıklarlar.
— Bağırma dedim orospu! Sıtma çabuk sağalsın, diyerek ilâcı zorlu yaptım. Sen korktuğundan, öldü belledin. İyidir. Gidip bakalım da bak!...

— Ben gidemem, olmaz! Hiç gidemem.
— Gidersin yavrum, ne güzel gidersin!
— Gidemem oh Hafız ağa! Benim dizlerim kesildi.
— Gidersin, gidersin de bana yerini gösterirsin!
— Sen git. Derenin içindeki pınarın yanında. Herif geberdi. Hafız, elin herifini yedin sonunda... Sana vaktiyle çektiği sopanın öcünü aldın.

— Şimdi başlarım ha... Kabı kacağı orda bırakırsın... «Biri görse tanır» demezsin. Ben sana herifle oynaş mı dedim?

— Aman Hafız ağa! Ölmediyse bir çaresini bulalım.
— Çaresi: Beraber gideriz. Sen şimdi dereye in, seni burda, kimse görmesin! Ben eşeği semerleyip gelirim.

— Eşek de neyin nesi?
— Lâzım, sen nerden bileceksin, gören olursa oduna, çırpıya gidilmekte bilinecek... Sen haydi yürü!
— Ben yalnız gidemem, korkarım.
— Yalnız git demedim. Derenin içinde, söğütlerin orda, beni bekle...

— Gelmezsen bak...
— Ben senin bildiğin yüreksiz heriflerden değilim kahpe! Petek, dişi ağrıyormuş gibi, elini yanağına götürüp bir zaman inledikten sonra,

— Geleceksin öyle ya? — diye sordu.
— Daha söylenir, «yürü!» dedim.

Petek yürüyünce Çalık Hafız cebinden cigara tabakasını çıkardı, hiç acele etmeden bir cigara sarıp yaktı, ağzından burnundan dumanlar savurarak Narlıca'yı bir zaman gözetledi.

Çocuğun sesi çoktan kesilmişti. Ama Çalık Hafız'ın kulakları ağlamaya benzeyen uğultularla çınlıyordu. «Boynunu koparmalı piçin — diye homurdandı —, boynunu bir çekişte söküp almalı da taze kan kavak boyu sıçramalı...»

Döndü, eve doğru öfkeyle bağırды:

— Ana! Hey kız ana!
— Buyur Hafız'ım,

— Hayvanı semerle!
— N'olacak?
— Bir de sorar. N'olabilirmiş, oduna gidilmesin mi?
— Akşam vakti mi? İyi-güzel! Ben de yarın çamaşır yıkarım.
— Söylenme, töbe hey Allah! Durmadan söylenirsin, bıktım senden...

Eve yaklaştı, kollarını gerip kemiklerini çıtırdatarak keyifle gerindi, eşeğin semerlenmesini sabırla bekledi, semer kapatılıp kancalarına baltayla ipler asılınca içeri girdi. Mavzeri omuzuna ters astı. Havanın sıcaklığına bakmadan, eski çüppesini sırtladı. Eşeği önüne katıp koruya sürdü. Dereye inilecek yokuşun başında, bir garip mezarı vardı. Bir kürt çobanı mezarı ki herif nedense buraya gömülmeyi istemişti. Her zaman yaptığı gibi, durup üç kulhuvallahi ile bir elham okudu. Dereye inince iplerle baltayı bir çalı dibine sakladı. Bir zaman akarsuya bakarak düşündü. Narlıca toprağında üç asker kaçağı vardı. Eğer bunlardan biri bu akşam, «İki laf edelim» diye Hasan'ın yanına gelirse... Kurt gibi dişlerini göstererek sırttı, mavzerin yatağındaki fişeğe baktı, «Vururum ötesi yok, temizlerim gider» dedi. Güven tetiğini kapayıp açtı, sonra dereye eğilip üç yudum su içti, ağzını yumruğu ile sıvazladı. Canı yüksek sesle Kur'an okumak istiyordu. «Öyleyse keyfimiz yerinde ama, Kur'anın, İncil'in sırası değil» diye kendisini tersledi.

Petek söğütlerin orada yere çökmüş bekliyordu. Fena dalmış, ayak seslerini bile duymamıştı. Çalık Hafız yaklaşıncı «Uy anam!» diyerek sıçrayıp kalktı.

— Sen misin Hafız ağa? Aklım çıktı.
— Korkma, benim.
— Gelmezsin dedim, aklım çıktı. Oh canım Hafız ağam, ben burda beklerim, sen git bak. Kap kacağı al gel!
— Yürü haydi! Sen iyice uzattın rezil!
— Ben gidemem, dizlerim beni taşımaz.
— Çarparım şamarı, yürü! Ne var ki?

Karıyı arkasından itti. Petek sendeledi. Çalık Hafız, «Karı cilveye almış. Asmaya götürsen cilvelenecek... Bu nasıl bir belâ yahu?» diye içini çekti.

Eşeği kendi başına bırakıp yürüdüler.

Çalık Hafız mavzeri omuzundan indirmiş, kolunun altına almıştı. Petek bunun farkında bile olmadı. Bir dönemeci kıvrıldık-

ları zaman Hasan'ı pek yakınlarında gördüler. Petek'in «Pınar» dediği kaynağın beş adım açığında, yere kapanıp kıvrılmış, katılıp kalmıştı.

Petek, hovardasını böyle görünce bir inilti koyuvererek dizlerinin üstüne çöktü. Gene ellerini yanaklarına kapattı, kafasını iki yana sallayarak uvunmaya başladı.

Çalık Hafız hırıldayan bir sesle çıkıştı:

— Gürültü istemem! Canımı sıkma!

Ayaklarının burnuna basarak ilerledi, tüfeğin namlusu ile cesedin sol böğrüne dokundu. Hasan hiç kıpırdamayınca hızla dürttü. Leş yana devriliverdi.

Gözleri yumruk gibi dışarı uğramış, kâğıt gibi ağarmıştı. Suratı gerilip kısılmış ki davul derisi kaç para...

Çalık Hafız, ağzında şeker varmış da, bunu emiyormuş gibi tatlı bir sesle,

— Ölmüş essahtan kız! — dedi —, essahtan... Allah Allah, neden ölmüş peki?

— Demedim mi, demedim mi? Beni dama tıklarlar.

— Aklın ermediğinden Petek Hanım! Ölüm Allahın emri... Ecel geldi. Kap-kacak nerde?

— Nah...

Hepsi örtüyle beraber pınarın yanında duruyordu. Çalık Hafız dört yanı gözden geçirdi. Dere canlı canlı akıyor, pınar, altında ateş yanıyormuş gibi, kaynıyordu.

— Topla şunları! İyi sar... Kırıntı falan bırakma!

— Elim ayağım tutmakta mı benim?

— Ne dedimse onu yap, çarparım haa!...

Petek, dizin dizin gidip yemek kaplarını, ekmek artıklarını topladı, çıkınladı.

Bu sırada Çalık Hafız, dimdik leşe bakıyor, Hasan, sıçrayıp kalkabilirmiş gibi, tetik üstünde duruyordu. Başını çevirmeden sordu:

— Tamam mı?

— Tamam.

— İyi öyleyse... Şuraya bırak da gel! İşimiz var.

— Ben gideyim Hafız ağa. Evden arayan olur. Kız ağlar.

— Şimdi başlarım evden, ocaktan... Bırak elindekileri...

Petek korktu, çıkını yere bırakıverdi. Hafız mavzeri omuzladı:

— Ayaklarından tut şunun...
— Neyin ayaklarından? Aman Hafız ağa!
— Tut dedim rezil, kafamı kızdırma, tut hele!
— Tutamam... Hiç tutamam! Ben elimi süre mi bilirim?
— Hele namussuz! Demin oynadığın herif değil mi bu?
«Adam eti canlıyken tatlı...» derler. Demek doğru... Tut! tut, dedim.

— Beni öldür Hafız ağa, ben elimi değemem!
— Değemez misin? Tut şunun bacaklarını... — Elini kaldırdı —: Yapış, hayda!

Karı ilk tutuşta bacakları kaldıramayınca, Hafız sıçradı, kafasına avucunun içiyle yavaşça vurdu:

— Tut gebertirim, sen öyle mi belledin?
— Uy anam! Kafam koptu, ellerin kırılınsın domuz Çalık!
— Cilvelenme, tepik geliyor...

Çalık Hafız ölüyü koltuklarından kavradı. Petek de ayaklarından tuttu. Yatak yerine taşıldılar.

Burası, dereden biraz uzakta, iki kayanın arasından geçilir, rüzgâra, yağmura kapalı bir oyuntuydu. Bilmeyenler kırk yıl önünde dursalar, burada insan barındığından şüphelenmezler. İlerisi, kayanın altına doğru derinliyor. Kenarda Hasan'ın kuru ottan yatağı ortada ateş izi vardı.

Çalık Hafız,

— İşte geldik Allahın izniyle! — diye güldü —, «Arslan kısmı yatağından belli olur» demişler. Korkulur mu kız? Gelmediğin, yatmadığın bir yer mi?

— Gidelim Hafız ağa! Üstümüze bir uğrayan olur. Biri gördü mü bitti! Aman gidelim!

— Burada kalacak değiliz. İşimiz bitsin gideriz.

Çömelp ölünün ceplerini aramaya başladı. Karının getirdiği iki fişek tütün, iki defter cigara kâğıdı olduğu gibi duruyordu. Tabakası da boşalmamıştı. Kesesinde seksen kuruş para çıktı.

— Bu yiğidin parası hep bu mu?

— Bilmem.

— Nasıl bilmezmişsin?

— Bırak Hafız ağa!... Bırak da gidelim. Benim yüreğim bulandı.

— Aklın ermediğinden kahpe! Hiç aklın ermediğinden...

Çalık Hafız ıslak bir sesle böyle diyerek ölünün belini

yokladı. Kemerini yoktu ama gömleğinin içine bir en'am dikmiş, boynuna bir muska asmıştı. Bunları aldıktan sonra donun uçkurunu, paçaların dikiş yerlerini, kunduraların taban astarlarını söküp araştırdı, fesi mıncıkladı. Sonra çakısını çıkarıp muskasının meşinini kesmeye başladı.

Petek,

— Aman Hafız, aman etme! — diye korkuyla yalvardı —. Muskalara değilmez, sen gâvur musun kız? Uğursuzluk getirir. Günah...

— Günah bunu açmamak hey yavrum! Muskadan çıkan on iki altın lirayı avucuna dizdikten sonra karıya döndü —: Baksana! Bu nasıl bir muskaymış orospu?

— Pisin altınları da varmış, başıma gelenler:

— Ya ne sandın? Aklın erdi mi şimdıcik... Herifin muskası ahretlik değil, dünyalıkmış. Böylesine «Kurşun işlemez eşkıya muskası» derler. Bir de kitaba bakalım, sen şunları tut, kitap da böyle zorluysa, işin iş...

Petek ellerini arkasına saklayınca Çalık Hafız altınları ceketinin dış cebine atıverdi. En'amın yedi kat muşambasını çözdü. Sanki domuz Çalığın kerameti vardı. Bunun içinde de doksan banknot çıktı. Seçme banknotlar ki adam bakmaya kıyamaz. Çalık Hafız keyifli bir ıslık öttürdü.

— Bak bakalım, Petek Hanım, bunlar senin kaymak paraları mı?

— Bilmem, yere batsın.

— Altın verdin miydi hiç?

— Tabancasını kaybettiymi de iki altın istediymi.

— Demek on tanesini de kendisi uydurmuş... Şimdi tabancasını görelim.

Kayışı keserek tabancayı kılıfıyla beraber aldı, kuşağının arasına soktu:

— Tamam Petek Hanım! — diye güldü —, şimdi sen şöyle çekil ki...

— Gidelim Hafız ağa, gidelim! Karanlık bastı basacak...

— Gideriz! Patlama!

Çalık Hafız çömeldiği yerden kalktı. Petek, «Herif dağ gibi — diye aklından geçirdi —. Belinden üst yanı meşe gövdesi gibi...» Bir şakırtı duydu, bağırması, boğuk kurşun sesine karıştı, burnuna keskin barut kokusu doldu. Hafız ağa, tüfeği Hasan'ın

şakağına iyice dayadığından, bir de kapalı yerde olduklarından silâhın sesi pek çıkmamıştı ama kurşun herifin kafasını dağıtıvermişti.

Petek elleri üzerinde emekleyerek yer değiştirdi. Dağılmış kafayı görünce başını yumruklayarak ağlamaya başladı:

— Anacığım, kız ana! Kız bu herif gâvur. Bunda din-iman yok... Herif, sen gâvur musun? Sende hiç acıma kalmadı mı Çalık? Gâvur Çalık, domuz Çalık...

— Haydi, dilersen rahmetli oynaşına yolda âğıt yakarsın, türkü düzersin, gidelim haydi...

Petek «gidelim» sözüyle yerinden sıçradı.

Çalık Hafız, Hasan'ın yatak yerini bir daha gözden geçirdi. «Aah, burada gömü olmaz.» Yakın ağaçlardan bol yapraklı bir dal kopardı, geri geri giderek ayak izlerini güzelce sildi.

Petek işi anlayınca: «Ne akıllı herif bu! Şeytan gibi bir herif! —Cin mi, peri mi?» diye şaştı.

Çalık Hafız,

— Şimdi derenin koca taşlarına basarak yürünecek — dedi —, önüm sıra gideceksin, taştan taş... Karışmam, iz sürerler, seni mahpus damına tıkarlar!

Kaynağın yanından kap çıkını alarak eşeğin olduğu yere geldiler.

Çalık Hafız,

— Şurdan bir yük çırpı sarmalı — dedi —, köye giderken bir gören olursa iyidir.

Tüfeği omuzuna çapraz astı, baltayla körpe fidanlara girişti. Eskiden beri baltanın keskinine meraklıydı. Saatlerce uğraşır, eğeye-taşa tutar, odunları bir vuruşta uçururken suratı keyfinden kızarırdı. Şimdi de bilek kalınlığı fidanları peynir gibi kesiyor, fukaraların salınarak devrilmesinden keyifleniyordu. Gene ensesi kıpkırmızıydı, solukları hışır hışır...

Petek, Çalık Hafız'ı bir vakit seyretti. Elbise giydirilmiş ayıya benzemesine şaştı. Koca baltayı kolayca kaldırıp indirmesinden, fidanları doğrayı doğrayıvermesinden, kollarının acı kuvvetini kestirerek yüreği ürperdi:

— Koruyu batırdın Hafız ağa! — dedi —, muhtar laf eder.

— Aldırma kız, kulak verme!

Sesi bir hoş. Sesi kariya yalvaran erkek sesi...

Petek'in birden dizleri kesildi, yere çömeldi. «Bu herif

muhtardan korkmaz! Musa Çavuşa aldırmayan, muhtara aldırır mı? Bu herif hiç bir şeyden korkmaz. Hasan'ı nasıl ağıladı, sonunda kafasına kurşunu nasıl sıktı? İşte belli bir şey, bunun için adam öldürmekle koruda fidan doğramak hep bir... Nasıl bir herif? İnsandan başka bir herif...»

Güneş devrilmiş, dereyi alaca karanlık kaplamıştı.

Petek'in yüreği ürperdi ama, bu ürperme deminki gibi korkudan değildi. Hasan'ın ölüsüyle arasına, Çalık Hafız'ın koca gövdesi girmişti. Çalık Hafız birini koruyunca ona ölüm mü olur?

— Kız şurdan ipi getir.

— Haa? Bir şey mi dedin?

— İpi namussuz... İpi şuraya seriver.

Petek ipi yere uzattı.

Kesilen fidanları üstüne yığdılar.

— Dur Hafız ağa, olmadı! Biz bunları hayvana sarmayacak mıyız?

— Dereyi sırtta geçirelim, kolay!

Çalık Hafız, ipi ilmikledi, sonra başını çevirmeden,

— Gelsene kız — dedi —, gel de saralım.

Petek, yüke arkasını dönüp diz çöktü, Hafız, ipi karının omuzlarından koltuk altlarına geçirerek bir iki kere sıkıladı. Düğüm attıktan sonra arkasına dolaştı, kalkmasına yardım edecek yerde geri çekerek karıyı çırpı yüküne, arkası üstü yatırdı.

— Oynama Hafız, kaldır şunu...

— Kolay, kaldırırız.

Çalık Hafız dolanıp karşısına geçmişti. Dimdik yüzüne bakıyordu.

Petek işi anladı. Köy yerinde, çırpı-yaprak toplarken karıları böylece tuzağa düşürmek, utangaç hovardaların eski oyunu...

— Kaldır Hafız! Sırası değil.

— Sırası! Ne güzel sırası!...

Herifin ağzı biraz aralık...

Boyun damarları fırlamış... Gözleri domuz gibi. Gözleri gayet hayın... Petek'in yüreğine belli belirsiz bir korku düştü.

— Yüzüme manda boğası gibi ne bakması bu... Kaldır gidelim.

— Bakılmaz mı namussuz? Bizim senin uğruna ölmemiz kaç yılın işi, kaç yılın?

— Vallah bağırırım rezil Çalık, sen öyle mi belledin?

— Bağırır mısın? — Tüfeği hışım gibi omuzundan aldı, mekanizmayı şıkır şıkır oynattı — Hele seslen... Seni şart olsun gebertirim. Biz Hasan'dan aşağı adam mıyız kahpe?

Çalık Hafız dev gibi üstüne geliyordu. Soluğu fırtına gibi...

— Etme Hafız ağa, beni öldürme...

— Öldürmeymiş... Öldürülmez mi orospu...

Petek, herifin ne istediğini dini gibi bildiğinden «öldürmek» lafını yalandan açmıştı. Korkudan zora gelmişliğe vurdu, artık «olmaz» filan demedi. Vaktiyle samanlıkta Hasan'a yaptığı gibi başını yana çevirdi, o kadar...

Çırpıları eşeğe yükleyinceye kadar hiç bir şey konuşmadılar.

Çalık Hafız hayvanın kıcına bir şaplak indirdi:

— İşte bu böyle Petek hanım! — diye güldü —, «Nerdedin?» diyen olursa bizde yorgan yüzü çektiniz, anam karıyla, anladın mı?

— «Hasan sana gelir giderdi» derlerse, beni dayağın altına yatırırırlarsa... Beni döğerler Hafız ağa!

— Ben neciyim kız, ben senin kılına dokundurur muyum?

— Zaptiyeler... Kara Çavuş? Kara Çavuşta hiç din-iman yokmuş.

— Başlarım Kara Çavuşun geçmişinden...

— İyi, beni Kara Çavuşa vermezsin öyle ya?

— Seni Osmanlı padişahına vermem, namussuz!

— Eksik olma, ben şurdan gitsem, bizi birlikte görmesinler.

— Hemen «Gidelim» dersin... Dur eğlen. Asıl meseleyi konuşmadık.

Petek'in gözlerine yeniden bir ürkeklik doldu:

— Ne meselesiymiş?

Çalık Hafız cebinden Hasan'ın paralarını çıkardı:

— Hele şunları al — dedi —, al bakalım.

— Aman Hafız ağa, ben istemem, ben bunlara el süremem.

Senin olsun.

— Rezile bak! Al dedim.

— İstemem oh Hafız ağa!

— Neden kız? Bunca zaman herifin işini gördün. Mirası sana düşer.

— Olmaz, istemem. Ölü parası bize iyi gelmez.
— Al da bak ne diyeceğim. İyi gelir mi, gelmez mi anlarsın.
— Etme ayaklarını öpeyim Hafız ağa, ben korkarım.
— Tut şunları alçak, eline yapışmaz. Sonra gerisin geri bana vereceksin.

Petek bu lafa şaşırarak paraları aldı. Çalık Hafız,
— Haşşöyle — diye güldü —, tuttu da bak bir şey oldu mu?
— Uy anam! Ölü parası...
— Kız, aklın ermediğinden... Bu dünyada ölü parası yoktur. Ölü milletine para lâzım değil de ondan... Para, dirilerin avadanlığı yavrum. İşte on iki altın, doksan banknot, fazladan seksen de kuruş. Ver bakalım! Tamam... Bunlar senin paralardı, sen bana bu kadar parayı borç verdin Petek hanım. Daha doğrusu ortaklığa verdin. Biz seninle ortak olduk. Ben çerçi dükkânı açacağım. Ortağız.

Petek, gözlerini kırıştırdı. Bir hiyle sezinlediği, ölü parasına dokunurken duyduğu uydurma korkunun yerini şimdi, sahici korkunun aldığı bakışlarından belliydi. Paraları, eli yanmış gibi, uzattı:

— Al bunları Hafız ağa — diye yalvardı —, bunlar hep senin... Ne yaparsan yap! Benim karı aklımla... Töbe töbe, ortaklık da neymiş?

— Ne olduğunu yakında görürsün. Sermayenin yarısı senin... Ben de biraz koyacağım. Dükkân açılacak! Ayrıca dükkânı çevirmek de benden...

— İstemem Hafız ağa! Söz ederler. Köy yerini kendin bilmez değilsin! Ben istemem. Aklım ermez!

— Erer domuz gibi... Bunda akıl ermeyecek ne var? Yıldan yıla para bölüşeceğiz. Ben seni zengin edeceğim orospu!

— Sağol Hafız ağa! Ben istemem. Beni bu köyde herkes paralı bilir. Vallah yalan... Babamın parasını bulamadık, babamın parası gömdüğü yerde kaldı. Ben dul karılığımın neler çekmekteyim! Biz evde ayran çorbası bulamamaktayız, oh Hafız ağa!

— Ulan senden para isteyen mi var ki, bu lafı böyle söyledin? Parayı ben sana vereceğim, eşek yüküyle...

— İstemem. Ne parayı isterim, ne de para veririm.

— İyi canım, sen verme! Yıl sonunda para bölüşmeye geldiğim zaman «Buyur, bunlar senin payına düştü, hey ortak!» dediğim zaman, «İstemez» diye geri çevirirsin! Ben hiç küsemem.

Hanım gönlün öyle istemiş de Çalık ortağına bağışlamışsın, kim ne diyebilir? Ama işin içinde başka işler de var: Narlıca'da senin gibi bir karıyı kendi keyfine bırakmazlar. En başta Musa Çavuş «Ah şu Hasan'ın başına bir iş gelse de, şu karı bana kalsa...» diyerek gemini gevelemekte... Benimle ortak olursan hükümet bile sana el süremez! Benim ne herif olduğumu anladınsa anladın.

Petek biraz düşündü, önce yere, sonra Çalık Hafız'ın suratına baktı. Adam gibi gülümsüyor. Deminki domuzluğu kalmamış. Gülmesi de bir hoş... Kendine elverir.

— Hasan meselesine zaptiyeler gelirse, ben sana durduğum yerde nasıl arka çıkabilirmişim? Arada, bir ortaklık filan olmalı ki...

— Burası doğru! — Petek de gülümsedi —: Essah kız! Sen beni korursan kimse değemez öyle ya... Ama bak keyfine, benden para ummayacaksın. Bende para yok...

— Ulan sabahtan beri durmadan para lafı ettin namussuz. Kız sen, ağırlığınca altın edersin. Hasan gibi kopuklar senin değerini ne bilecekler. Senin gibi maldan benim gibi herif anlar...

— Hele Çalık domuz, git karşımdan!

Çalık Hafız Petek'in beline sarıldı, yanağından öptü:

— Bırak, bırak dedim, bir gören olur.

— Dur kız, dur da bak!

— Hiç durmam! Başka şey de ummak yok! Ben sizden bıktım. Bir daha beni çırpı yükünün altına sokamazsın rezil Çalık, şart olsun kafanı yararım, kafanı...

Bir iki saatten beri başına gelen işlerle Petek'in yüreği oynamış olmalı ki, gene tatlı bir yorgunluk dizlerini kesti, sıcak bir şey bel kemiğinden yukarıya titreyerek yürüdü. Ağlar gibi inleyince Çalık Hafız kollarını gevşetti:

— N'oldun kız?

— Hiç... N'olacağım? Beni günaha sokmuş da... Bir de ne var diyerek...

Dudaklarını yaladı: «Ne biçim herif bu? — diye düşündü —, elini sürünce adamın içinde hevesi güremekte sıpsıcak... Nasıl domuz Çalık bu böyle? Bu nasıl bir Çalık?»

ALTINCI BÖLÜM

BAŞLANGIÇ

Üç yıla yaklaşan seferberlik hızını kaybedeceğine artırdıkça artırmış, akıl almaz cilveler göstermişti. Çanakkale'yi zorlayan yetmiş iki buçuk millet ters yüzü geri döndü de Ruslar Sivas'ın kapısına geldi.

— Evet, ilerde, çöllerin Kütülemâre denilen memleketinde İngiliz kralının öz kızı (!) esir edildi. Herif, ağasını bilip ayakta pes edeceğine büsbütün kudurdu, Allah beterinden esirgesin gökten ateş yağdırarak yürüyüp Kâbe'yi mâbeyi hep aldı, Şam'a kadar indi. İslâm halifesi Peygamberin sancağını dürülü durduğu yerden çıkarıp «Dini bir uğruna savaş!» diye bağırmıştı ya, ne arasın kardaş? Kâbe'yi İngiliz'e aliverenler meğer Hindistan'dan gelen kıvırcık sakallı Müslüman askeri değil miymiş?

— Hemi de bunlar nasıl Müslüman? Bunları, bizim gibi su karışmış, bakırlaşmış Müslüman belleme! Bunlar süngü savaşının kızıştığı sırada namaza duruverirlermiş de elin kolun bağlanırmış. Uzansan süngüleyeceksin. Tetiğe bassan, bitecek. Mal gibi bakakalmaktasın!

— Ya Arap tayfasının üstümüze salması neyin nesi? Peygamber sülâlesinden onlar bile İngiliz'e arka çıkmış. Osmanlı'nın karnını cenbiyelerle yarmak bunlarda, «Allah Allah» diyerek

arkadan baskın yapmak bunlarda...

— Sebebini bilemedin mi? Büyük Cemâl Paşa bunların şeyhlerini tespih daneleri gibi asıvermiş!

— Neden? Kudurmuş mu, gözüne ne görünmüş?

— Bilmez gibi yahu? Bu Büyük Cemâl Paşa bildiğimiz, padişah paşası değil, İttihatçı paşası... Bunlar sonradan paşa olduklarından şaşırılmışlar. Ne derler «Osmanlıya paşalık verilmiş, önce babasını asmış» derler, işte o hesap...

— Padişah «Olmaz, iznim yoktur,» dememiş mi? Artık adam asmaya da padişah fermanı alınmazlanmışsa, o başka?

— Fukara padişah Şam'daki işi duyuncaya kadar...

— Sultan Hamit gibi gölgeli bir padişahı bunların neden indirdiği anlaşıldı. Bunların niyeti... Akıllarına geleni yapmak. Baktılar ki, kendi iplerinde oynamayacak, herifi deflediler... Peki Şam'daki dinsizliği anladık, ya Galiçya'dan ne haber, Galiçya'dan?...

— Orası iyi... Galiçya'da gene birkaç tepe filân almışız! Ama öyle bildiğin tepelerden değil. Gökyüzüne başkaldırmış, karlı-dumanlı tepeler ki, kurt-kuş geçemez. Alamanın kıraltı: «Osmanlı olmasaydı güç mü yetirebilirdik?» diye Enver Paşa'yı alnından öpmüş.

— Peki harbin bitiminde bu tepeler bizim mi?

— Bu ne biçim bir laf? Kılıç kuvvetiyle aldığın yer senin tapulu malın...

— Sonunda bir oyuna moyuna geliriz de... «Sana şurdan iki ada verelim, tepeler bizde kalsın» deyiverirlerse, yanarım.

— Bunlar sonraki meseleler... Asıl iş: Rus'un başına gelen...

— Essah, «İçi bozulmuş» diye duydum. İçi bozulmuş da Suşehri'nden kendi başına savuşmuş.

— Evet, Rus'un içi bozulmuş... Bunlar ikiye bölünmüşler. Atlılar bir yana, yayalar bir yana...

— Ne gibi.

— Rus'un atlısı bütün soylu takımıymış, say ki Çarın yeğenleri, emmi uşakları... Bunlara «Kazak» derler.

— Ne de çok emmi uşağı varmış namussuzun, bir ordu mu demek?

— Bir ordu... Rus'un yayası da bildiğimiz köylü... Bunlara «Müjik» derler.

— Peki?

— Müjktir bakmış ki, Çar olacak rezil, aldığı bunca yeri kendi kabilesinden atlılara bağışlamakta, canı sıkılmış, «Ne demek olsun? Biz bunca yıldır kan döküp, yayan yapıldak bunca toprak ele geçirelim de hakkımız böylece araya mı gitsin?» demişler, atlı takımına koyuluvermişler...

— Aman iyi, aman ne güzel...

— Güzel olmaz mı? Rus atlısı, senin anlayacağın Kazak kısmı, daha azlık ama ayağı yerde olmadığından daha zorlu... Buna karşılık mujik kalabalık... Kesmekle bitmez. Bunlar birbirlerine dalmışlar. Atlı gücünün yettiği yerde mujikleri mızraktan geçirmekte, gücünün yetmediği yerde atını tepikleyip savuşmakta... Böylece bir ana-baba günü ki sorma...

— Öyleyse Vehip Paşa'nın işi iş! Atının alına güneş doğdu demektir. Bir ucundan da o kırsın...

— Bir ucundan da Vehip Paşa başlamış. Bu duyduğun yanık türkü işte o türkü hey oğlum, çocukların çağırıp gezdiği «Kafkasya dağlarında çiçekler açar» türküsü...

— İyiyimiş n'olcaksa, çok sevindim...

— Hepsi Allahtan!... Bir sebep yaratacak da kurban olduğum, Rus'u birbirine düşürecek.

— Dur, efendi! Baksana Müslüman da Müslümana kılıç çekmekte... Töbe, töbe! Hind'in, Arabın Müslümanı da Osmanlıya salmış dedin ya kendin?

— Elbet bu da Allahtan... Bir hikmet canım! Biz işi iman gücüyle başından sıkı tutmadık. Bir kere Sultan Hamit gibi bir padişaha karşı geldik. Hey kardaş! İstanbul'da işler kötüye gitmiş ki nasıl gitmiş... Yüz liralık banknotlarla kahpelerin cigaralarını yakan mı istersin?

— Yalandır yahu! Bunlar delirmiş mi? Haydi delirdiler, diyelim. İstanbul'un banknotu, eczalı kibrit gibi sürünce yanı mı vermekte ki...

— Banknotun ucunu kibritle tutuşturunca...

— Allah Allah! Kibriti çakmışken, karının cigarasını kısıdan yakıverse ya... Yalanlığı belli şey! Bir karı, kahpe de olsa, tütün mü içermiş?

— Bunlar bizim yerli kahpeler mi şaşkın? Bunlar Alaman içinden gelme zorlu karılar ki «Adam yüzüne bakmaya güç yetiremez» denilmekte...

— Pisin yüzü yere batsın! Bizim kahpelerimize n'olmuş?

— Dedim ya bunlar hep azgınlık belirtileri... Şu seferberlik geçidini Allahın izniyle bir atlatabilseydik...

— Evet, Allah sonunu iyiye çıkarırsın, ne denebilir?

Dünyanın işleri öyle karışmış, öyle akıl almaz şeyler duyulup görülmüştü ki, Narlıca'da köyün en güzel, en zengin karısıyla en çirkin, en fakir herifin ortak olup çerçiliğe başlamaları kimseyi şaşkırtmadı.

— Abuzer ağanın eşkiyası rahmetli Musa Çavuşu vaktiyle it hesabına almayan, gönderdiği beşibirlikleri suratına çarpan Petek karı, şu Çalık'ı nasıl adamdan saydı da ortaklığa razı geldi?

— «Gölgede karnı doysun köpeğin...» demiştir. Eşkiya Musa Çavuş meselesinden köye iyiliği dokunmadı mı?

— Öyle de ki, aklım yatsın. Aç ite biraz kemik atmak hesabı...

— Çalık Hafız köy yerinde tarla işlerini hak edemez. Allahın bir saf adamıdır. Çerçiliği çevirebilirse varsın bir ekmek de bu yesin, dedi besbelli...

Aslında bu lafları, arkadan arkaya Çalık Hafız'ın kendisi, çıkarmıştı.

Önceleri Narlıcalılar Hafızı uyarmaya çalıştılar:

— Bre Hafız, darılma ama senin işlerin de büsbütün ters kardaş! Dünyanın bakır olduğu zaman çerçiliğe sıvandın! Dünyadan malın namı çekildi. Sen bu düzeni neyle çevireceksin, hani ya mal?

— Çorum'un koca tüccar dükkânlarında «yok» satılmakta hey Hafız, senin eline gazyağı, tuz, sabun nerden geçecek? — diyenlere Hafız ağa gülümseyerek:

— Çerçiliği şimdi yapmak hünerdir ağa, — diyordu —, malın çokluğunda herkes becerir. Sen Çalık aklını maskaralık mı sandın?

Çalık'ın başka akılda olduğu şundan belli ki: Dükkânı götürdü, köyün sonuna, yokuşun başına kurdu. Oysa köy yerinin çerçi dükkânı ortada gerek... Muhtar odasının tam karşısında... İşte sana Çalık herifin ilk tersliği... Sonra garip yolcu hanı gibi arkasına bir samanlık, bir ambar, bir de hayvan bağlayacak dam yapması, üzerine iki oda çıkması neyin nesî? Bu da ikinci tersliği

rezil Çalık'ın... Hele dükkâna bir avuç tuz getirmeden iki hizmetkâr tutmasına, bunların altına birer Merzifon eşeği çekmesine ne demeli? İki hizmetkâr ki, Allah göstermesin bir oturuşta bir tabur askerın yiyeceğini silip süpüren dördüncü ordu açları... Eşekler de, ev yıkan, ocak söndüren bir cins... «Bunları besleyeceğine iki tane yarış atı besle daha iyi!»

— Bu iş çerçilikten çıktı gitti Hafız ağa, sen beş keçili kürt beyine döndün oğlum! Arkanda keçe külâh delibaşlar... Allah versin ama, işinin bir yanını anlayamadık: Çerçi dükkânı köyün ortasında gerek... Sen dükkânı çektin ıssız yerlere götürdün. İlerde bunun zararını görürsün.

— Ne gibi ağa?

— Ne gibisi var mı? İki zibidi bir gece...

— Gelip bizi mi soyarlar sakın?

— Hiç dinlemezler.

— Analarının ak südü gibi helâl olsun bre dayı... Ben beni soyacağın bir de fazladan elini öperim.

— Kürtlere güvenmekteysen, yanılmaktasın ağa!

— Ben Allahtan başka kimseye güvenmem, sen öyle mi belledin?

Çalık Hafız köye tellâl çağırıtı, bundan böyle köylünün pazara götüreceği bütün malları pazardaki değeriyle alacağını, pazardan satın alınan öteberiyi de gene pazar fiyatına satacağını, eğer o hafta fiyat değişikliği olmuşsa bunun farkını da hemen ödeyeceğini bildirdi. Böylece erkeksiz evlerin karısı kızı, şuncacık şey için kasaba yerinde, itin köpeğin ayağı altında kalmaktan kurtulacaktı. Ayrıca harman zamanı ekinle, bağ bozumunda üzümle kırkım ayının keçı kılı, yapağısı ile ödenmek üzere isteyenı defterine yazıp dilediğini verecek... Paradan yana sıkışanlara da borç defteri açıyor.

Çalık Hafız bunları böylece komşu köylere de bildirmiş, her zaman adam yollayacağını haber vermişti. Kürt hizmetkârlardan biri üç köyü, ötekisi de geri kalan dört köyü durmadan dolaşıyorlardı. Çalık Hafız böylece mal dağıtmaya başladı. Batmaktan, bataklıdan hiç korkmuyor, «Sen bu işin altından kalkamazsın Hafız!» diyenlere: «Kalkarız sayende emmi, n'olmuş?» diye boynunu bükerek gülüveriyordu.

Eşkıya Musa Çavuş yakalanıp asıldıktan sonra birkaç defa yaylaya çıkıp Abuzer ağa ile konuşmuştu. Herifle arasının iyiliği

şuradan belli ki dükkâna ilk gelen mal, kaçak tütün oldu.

Sonra yavaş yavaş dükkân çeşitli mallarla dolmaya başladı. Çalık Hafız.

— Bizde para az ama, Allahıma şükür bizi seven arkadaşlar çok — diyordu —, Çorumlular, çerçiliğimizi duyunca çarşılarda iki keçeli yolumuzu çevirdiler. «Ne dilerse al götür» dediler. Yakında pırtı bezlerimiz, gazyağımız, şeker-kahvemiz de gelecek.

— Deme Hafız! Gazyağı, şeker-kahve he mi?

— Allahın izniyle gelecek dayı!

— Ulan iyi, ulan Hafız sen seferberliği de yendin gitti rezil!

— Bunları askeriye deppoyunu gizlice soyan ambar kumandanı kolağası Curnalcı Celil rezilinden...

Suç, hürriyette askerlikten kovulan Celil alçağında değil, yedi krala harp açıp amansız kalınca yeniden rütbe verip onu askere alanlarda... Kolağası Celil, kasabada duyulacağından korktuğu için köy çerçisiyle iş yapmayı uygun buluyordu.

Kahveyle şekerin arkasından askeriye kaput bezleri, eski, yeni battaniyeleri, hastanede ölenlerden kalma elbiselerle iç çamaşırlar da Narlıca'nın Hafız çerçicisine gelmeye başladı. Daha arkadan mermi kaçakçılığı alıp yürüdü. Öyle ki üç aya varmadan her çeşit silâhın cephanesini köylü, eşkıya Çalık'tan alır oldu.

Hafız ayrıca topladığı yağların içlerine kaya tuzu, erimiş içyağı, mısır unu filan karıştırıp hastaneye, Sivas'ın askeriye tüccarlarına ateş pahasına satıyor, yağdan başka, tenekelerle kavurma, pekmez, hoşaflık kuru üzüm yetiştiriyordu.

Ayda bir iki defa öküz, inek kesip köylüye et yedirmeyi de huy etmişti. Hazırda malı, parası olmayanlara bile taze et veriyor.

— Harmana n'olmuş kardeş?

— Hele harmanın zamanı gelsin kolay abla, düşündüğün şeye bak! — diye gülüyordu.

İlk zamanlar köylü, bu işi pek umursamamış, eski alışkanlıkla gene Çorum'un çarşamba pazarına gidip gelmişti. Yavaş yavaş durum kendiliğinden değişti. Bir çocuk koşturup, para pul vermeden öteberi almak, Narlıcalıların o kadar kolaylarına geldi ki, kasaba pazarına kimse inmez oldu. Komşu köyler de Çerçi Hafız'a alışmışlardı. Bir kaç ay önce, götürdükleri malın yarısını dağıtabilen kürt hizmetkârlar, artık geriye hiç bir şey getirmiyorlar, buna karşılık sepetleri yumurta, kuru üzüm, zahire ile doldurup dönüyorlardı.

Çalık Hafız ayrıca tohumsuza tohum, öküzü ölene öküz vererek, şunun bunun reñçperliğine de ortak giriyordu.

İlkbahar üzeri dört bağın yükünü, elliye yakın ceviz ağacının meyvasını peşin parayla almıştı.

Çalık Hafız az vakitte palazlanıp dokuz köyün bir çerçisi olunca köylünün bazıları şaşmayı akıl ettiler:

— Yahu nedir? — demeye — başladılar, bu herif bütün bu işleri Petek'ten aldığı iki yüz pankanotla nasıl çevirdi? Ben hiylelendim. Bunda bir Çalık oyunu var, hemi de Abuzer ağa denilen kavatla birlikte çevrilen bir oyun!

— Ne demek? Bunun geriden ortağı Abuzer ağa mı?

— Ne bileyim! Bu çerçilik böylece iki yüz pankanotla hiç döner mi?

— Olsun, köyümüze koca çerçi dükkânı kurdu. Dükkânda bir kuş sütü, yoksa yok. Fiyatı da imansız değil! Bizi karda kışta Çorum pazarına inmekten kurtardı, sağ olsun.

Herifin kazancını kıskananlar da başka bir hava tutturdular:

— Bu domuz Çalık, bu köye bir oyun oynasa gerek kardaşlar! Sonradan görme bir zibidinin böyle alıp yürümesi hayır getirmez. «Sonradan görme, gâvurdan dönme» demişler. Bunun ilerde biz kötülüğünü görürüz!

— Ne gibi?

— Ne gibiymiş? Her çeşitten kötülüğünü... Bu herif bu köyü tapular da bizi kendi tarlalarımızda yarıcı eder.

— Eder şart olsun.

— Sen şimdi alttan almasına bakma! Tırnakları yer tutuncaya kadar hep böyledir. Sonunda bu herif, nah işte şuraya yazdım, buradan çoklarını sürer çıkarır!

— Daha şimdiden hepimizi deftere geçirdi, say ki günah defterine yazdı. Bizi yediden yetmişe, borçlanmaya alıştırdı. Bütün köylü, mirasyedi oğlanları gibi harcanmakta şişinerekten... Şuncacık bebeklerin ağzında tütün, şuncacık kızların ağzında boyalı şeker, leblebi...

— Kız dedin de aklıma geldi. Bu namussuz Çalık, dükkâna körpe kızları alıştırmış. Gözüyle gören var. Şuncacık kızları şekerle çerezle dükkâna çekip...

— Essah! Ben de duydum. Dükkâna çekmekteymiş de etmediği rezillik komamaktaymış...

— Olur olur. Bilmez misin? Bunlar Parpar takımı... Yukar-

daki evi bırakıp anasını dükkânın üstüne niye yerleştirdi, bakalım? Karı-kız gelirse kimse hiyelenmeyecek. Hiç köyün dışında çerçi dükkânı mı görülmüştür? Arkadaki samanlığa girmeyen karı kalmamış.

— En başta Advije orospusu... Hani vaktiyle Şu Uzun İmam'la söylenen anadan kısır kahpe...

— Peki, bu Advije, Musa Çavuşun delibaşısı Rıza'nın değil miydi?

— Oluversin. Rıza buncacık şey için Çalık Ağanın hatırına degecek yiğit mi? Karşılığında göz yumma parası da almaktaysa...

— Eh öyleyse, bu Çalığın, belâsını bulması yakındır. Kimsenin ahı yerde kalmaz. Fukara Hasan'ı öldüren de bana kalırsa yabancı değil. Herifi bir oyunla temizlediler. «Asker kaçakları vurdu» lafına kulak verme. Oğlanların hepsi Kur'an'a el basıp yemin ettiler. Bu işten hiç haberleri yok.

— Nerden olacak? Böyle bir işin sonunda, neye bakacaksın? Miras kime düşmüş, ona bakacaksın.

— Doğru, doğru ama, kan adamı tutar.

Bunlar yalnız lafta kalmadı. Günlerden bir gün Çalık Hafız'ın dükkânını zaptiyeler basıp, kaçak mermi, tütün, ahırda çalınmış hayvan aradılar. Gammazlayan herif her kimse, yazdığı kâğıdı, doğrudan doğruya mutasarrıfa vermişti. Ne fayda ki, daha önce zaptiyenin kapıaltı Çalık'a haber uçurduğundan ele bir şey geçmedi.

İki hafta sonra da kâğıdı yazdığından hiylenenilen herifin koca öküzü göğe çekilir gibi kayboldu, sürülecek izi bile bulunmadı. Böylece Çalık Hafız'ın her yanda gözü kulağı, eli ayağı olduğu anlaşıldı.

Bu düşmanlığa uğradıktan sonra da Çalık Hafız hiç istifini bozmamış, bağırıp çağırmamış, şuna buna dert yanmamıştı. Dükkâna gelenlerin hepsine güler yüz gösterip diller döküyordu:

— Ne istedin arslanım?

— Buyur emmi, emret!

— Can-baş üstüne bacım.

— Parası kalsın... Para ne demek? Para senin canının sağlığı abla!

Çalık Hafız, harman sonu, ilk çerçilik yılının alacaklarını toplayıp hesaplarını yaptığı günün akşamı ortağı Petek'e, «Konusacaklarımız var» diye haber yolladı.

Petek o zamana kadar Çalık Hafız'la ortaklığına şuncacık değer vermemişti. Herifin zenginleştiğini komşuların ettikleri laflardan duyduğu zamanlar «Acaba!» diye ortaklığı aklına getiriyordu ama, imansız Çalık'ın kendisini essahtan ortak sayacağına hiç inanmıyordu. «Erkek milleti, öyle sıralarda her ağzına geleni söyler. Nasıl bir avanak olmalı ki inanmalı!»

Petek, Hasan'ın öldüğü gün olup bitenlerden sonra Çalık'ın geceleri evine geleceğinden, başına belâ olacağından da birkaç ay korkmuştu. Ama bu korkusu boşa çıktı. Bir zaman sonra buna şaşıtı, biraz daha geçince yüreğinden küstü: «Pis Çalık ne anlasın? O günü çoktan unutmuştur. Akli olmadığından...» diye düşünüp somurttu. Uzun süren erkeksizliğin rahatsız uykularında Çalık'ı iki kere düşte görmüş, uyandığı zaman herifin kuvvetli gövdesiyle üstüne çöküşünü, tatlı tatlı hatırlamıştı.

Çerçiliğin ilk aylarında dükkâna hiç uğramaması, «Pis Çalık başıma belâ olur çalıklığımı bilmez de...» korkusundandı, sonraları birkaç kere gitmesi de Hafız'ın koruda olanları unutmuş görünmesinden... Öyle ki bir keresinde laf dokunduracak olmuştu da herif yüzünü şu yana çevirip duymazdan gelmişti.

Çalık Hafız, ortağı Petek hanımın evine ılık bir sonbahar gecesi yatsıdan sonra gitti.

Petek, kızı Halime'den Çalık emmisinin o gece geleceğini haber aldı alalı kuşkudaydı.

Üst üste sormuştu:

— Ne dedi oh Halime? Başka bir laf etmedi mi kız?

— Etmedi, gelecek.

— Suratı nasıldı, askın mı?

— Değil. Askın olur mu, güleç...

— Paradan, maradan laf açmadı ya? Zarardan, ziyandan?

— Aah...

— Şuna bak, iki söz eder mi bu benim kızım olacak orospu?

Sana dedim.

Petek bunları sorup dururken Çalık Hafız kapıdan seslendi:

— Petek Hanım evde misin?

— Buyur Hafız ağa! Haber göndermişsin. Evdeyim!

Herif köşeye oturunca arkasına yastık koşturdu:

— Karnın aç mı? Ayşe ablam seni doyurmuştur ya, bizden sorması... Ekmek yemedinse yumurta kırayım.

Bir yandan da, belli etmeden herifin yüzüne bakıyor, niye geldiğini anlamaya çalışıyordu, ama faydasız! Buna Çalık Hafız demişler. Yüzüne bakıp yüreğindeki bilebilmeye kimin gücü yeter?

Çalık Hafız cebinden bir defter çıkarınca Petek ürkerek gözlerini kırıştırdı. Para isterse, ne olursa olsun, vermemeye şart ederek, soluğunu kesip bekledi. Dükkândan parasız öteberi aldığı, şimdi, birdenbire hatırlamış, korkusu artmıştı. «Bize borç çıkaracak bu namussuz Çalık, bize bu kadar borç çıkaracak gördün mü? Vay başıma!»

Defteri bir zaman karıştıran Çalık Hafız, neden sonra,

— Karnım tok! — dedi —. Hele şöyle karşıma geç de şu hesaplara bakalım... — Gülümsedi —: Ne demişler? «Dostluk okkayla, alışveriş dirhemle...» demişler.

— Essah! Bizim sana şu kadar borcumuz birikmiştir. Hafız ağa, harmanda veremedik.

— Ne borcu kız? Sen delirdin mi?

— Ya ne?

— Bir de utanmadan sorar. Biz seninle ortak değil miyiz? Dükkândan şu kadar kazancımız var. Ben bu gece buraya para bölüşmeye geldim.

Petek, Hafız ağanın şaka etmediğini nerdense anladı, bundan sonra dediklerinin birini bile duymadı. «Doğru mu ey Allah? Doğru mu bu söz?» diyerek daldı gitti.

Çalık Hafız; defterden bir şeyler okumuş birtakım rakamlar saymış, sonunda sermayenin şu kadar arttığını, şu kadar kazancı bölüşeceklerini söyleyerek meydana bir deste bankanot çıkar-mıştı.

Petek paralara şaşkın şaşkın baktı. «Essahtan bize para getirdi bu Çalık! Bizi Hasan belâsından kurtardığı elvermedi de, he mi? Herifin kanını arayan bulunmadı, bunun dediği gibi... Herifin it ölümüne gitmesi yetmez gibi... Essahtan para... Gördün mü kahpe?»

— Deme Hafız ağa bunlar hep mi benim?

— Dedik ya, bunlar senin kazanç payın... Bir bu kadar da dükkândaki malın üstünde var. Sen bize ne verdin? Yüz lira... Sekiz yüz lira kazandın.

Petek sevinçle çömeliverdi.

— Buyur Petek hanım, al payını, hayrını gör.

— Aklım karıştı, dur Hafız ağa! Şimdi bu ne kadar? Yüz liradan fazla öyle ya...

— Dört yüz, dedim rezil, lafa hiç kulak verir mi?

— Peki, bunlar hep bana mı düştü? İnanayım mı Hafız ağa? Dur hele defterdeki hesabımız ne olacak? Bu benim kızım Halime orospusu, dükkândan hiç çıkmamakta... Şeker yemekten bunun karnı bozuldu. Bizim borcumuz...

— Borç mu kaldı? Hepsi içinde... Aldıklarınızı düştüm. Sen şunları bir say, yanlışlık olmasın.

— Ben senin getirdiğin parayı nasıl sayabilirmişim?

— Saymalı, yerde de bulsan saymalı... Aklımdayken söyleyeyim: Bu yıl senin tarlaları ortağa vermeyeceksin.

— Neden? Benim ortaklarıma n'olmuş?

— İşte o kadar... Belki ben gündelikçiye ektiririm. Gündelikçi çalıştırmak ortaklıktan daha verimli... Öküz bizden, tohum bizden olunca birkaç zibidi buluruz, gündeliklerini bilirler. Sen karı başınla ortakçı namussuzlarıyla başa mı çıkabilirsin?

— Hiç olur mu Hafız ağa? Mala-davara kim bakar? Bizim işimiz ortakçısız hiç dönmez.

— Orasını düşünürüz.

— Bunca yıllık ortakçılarımız gelip ağlar. Onlara da günah...

— «Ben karışmam. Hafız ağa karışır» dersin. Günahı varsa benim boynuma... Ortakçılık Allahın emri değil! Gündeliğine gelsinler. Paralarını bilsinler.

— Üstesinden gelebilir miyiz? Kâr edelim derken bir zarara girmeyelim oh Hafız ağa?

Çalık Hafız dizi dibine çömelip yüzüne bakan Halime'nin saçlarını okşayarak,

— Duydun mu kız? — dedi —, anan bize hiç güvenmemekte yavrum! Zarar edermişiz. Senin haberin yok Petek Hanım, ben geçen hafta Çakır Kâhyaların Narlıca'daki on dört parça tarlasını toptan aldım, tapuladım. Bizim reçperlik işimiz bundan böyle ağır!

Petek başını eğmiş, cilveli cilveli gülümseyerek dinliyordu: «Şu Hafız kalıbının gösterdiği gibi değil — diye düşünüyordu —. Eline beline diline gayet sağlam bir herif... Başkası olsa neler etmez? En azından, olanları köy odasında söyler de seni dile

düşürür. Erkek kısmının hiç biri karıya para vermezken, bu Hafız üstelik para getirmekte kardaş, bir eşek yükü para ki harcamakla tükenmez.» Birdenbire Çalık herifi, canı çekiverdi. Kızına çıkıştı:

— Bırak kız, bırak da rahat otursun.

— Değme çocuğa... Biz rahatız.

— Olmaz. Gel buraya dedim, sonunu sen düşün!

— Halime'ye değme, bak karışmam.

— Bu kız seni pek sevdi, hep seni konuşmakta...

— Elbet, ben de onu sevdim de ondan...

— Ondan değil...

— Ya neden?

— Sende sıcaklık tüyü var. Birine değdirdin mi bitti.

— Bu ne demek? — Çalık Hafız telâşlanarak gözlerini kırıştırdı — Bu nasıl söz?

— Ne demekmiş? Sevdalandı besbelli... Benim yüreğim götürmez! Ben bu kızı öldürürüm.

— Laf mı şu? Sen aldırma kızım, anan bizimle gönül eğlendirmekte... — Kızın saçlarını okşadı — Paraları görünceye kadar bu laflar ortada yoktu.

— Ben paraya bakanlardan mıyım? Töbe küstüm.

— Biz de çok küstük ama aldırman olmadı, hiç kimse umursamadı. Bak Petek hanım şurda burda kazancımızı söylemeyeceksin. Köylü milletini bilmez değilsin ya, bunlar adamı göze getirirler de uğursuzluğa boğarlar. Topla şunları, topla da iyi sakla!

— Ben saklayamam. Sende dursun.

Petek hemen sustu. Söylediği söze kendisinin de pek şaşıtığı, ağzından çıkar çıkmaz pişman olduğu suratından anlaşılıyordu. Çalık Hafız'ın yüzüne yalvarır gibi bakınca Çalık güldü:

— Herkesin parası kendi yanında gerek Petek hanım... İyi sakla! Lâzım olursa gelir isterim. Şimdilik bu kadar... Hadi bana izin...

Böyle diyerek hemen kalktı.

— Oturaydın Hafız ağa... Hemen gidilir mi? İki laf ederdik.

— Daha çok laf ederiz. Ben yatsıyı kılmadım.

— Ezan okunalı ne zaman? Yalana bak.

— Hesap yaptık da camiye gidemedik.

Petek kapıda ortağının kolunu tutarak Halime'ye işittirmek için fisildadı.

— Bir de bana Müslümanlık satma Domuz Çalık! Ben senin ne imansız olduğunu bilmez miyim?

— Yavaş kız, yavaş... Çocuk duymasın! Benim imansızlığımı sen nerden bilirmişsin bakalım?

— Bir de sorar! Korudan bilirim.

— Sen onu çoktan unutmadın mıydı Petek hanım?

— Unutulur mu Domuz?

— Bilmem. Unuttun bellediydim. İyi öyleyse...

— Biraz daha otursaydın, kız yatınca konuşurduk.

— Gene gelirim. Hep burdayız.

— Hani nerde? Geldiğin mi var? Hangi orospulara alıştığını ben duymadım mı? Köy yerinde çerçi kısmının karılarıyla alışverişi pek tatlı olurmuş. Günahattan korkman Müslümanlıktan mı? Doymuşsun da gücün kesilmiş.

— O nasıl laf? «Dükkân kapısı, hak kapısı» demişler. Dükkâna gelen müşteriye kötü gözle bakılmaz.

— Benim hepsinden haberim var. Küpeli Meryem cadısı o dükkânda sabah akşam ne aramakta bakalım? Anan olacak kocakarıya aracının biri gelip biri gitmekte değil mi?

— Ne istermiş bu araçılar?

— Seni everecekler. Kadriye için geberen ben miyim? Kâmil ağanın kızı gök göz Kadriye için...

— Aman essah mı? — Çalık Hafız kısa kısa güldü —: Sen meraklanma ben işimi bilirim Petek hanım. Ben öylelerine «karı» diyecek herif değilim.

— Öylelerine karı demezsin ama kısır Adviye'yle iki çocuk anası kötü Güldane'ye geldi mi...

— Bunlar hep düşman sözleri, istemezlerin lafları...

— Dur, hemen savuşma! Ne zaman gelirsin?

— Ben uğrarım. Köy yerinde laf ederler.

— Etsinler. Yarın akşam beklerim. Sana diyeceklerim var.

Ekmek yemeden gel ki, börek açacağım, ayrıca tatlı yapılacak.

— Olur, Allah kısmet ederse...

Çalık Hafız ertesi gece gitmeyince daha ertesi günü ikinci üzeri Halime geldi.

— Hafız emmi — dedi —, beni anam yolladı, bu gece mutlak

geleceksin.

— Bu gece mi? İşim çıkmazsa gelirim.

— Anam sen gelmeyince ağladı.

— Niye kız?

— Bilmem. Sen benden iyisini bilirsin.

On iki yaşındaki Halime, bunları, kurnaz kurnaz bakıp omuzlarını silkerek söylemişti.

— Sende haberler var Halime, gel şuraya...

Çalık Hafız küçük kızı arkadaki ambara götürdü. Kapıyı sıkıca örttükten sonra samanların üstüne oturdu, Halime'yi belinden tutarak kendisine çekti. Kız buna çoktan alışmıştı. Hiç ürkmedi, cilveyle somurttu:

— Anam bana bir etmediğini komamakta — dedi —, beni buraya salmasa gerek.

— Neden yavrum?

— Sana kızdığınan...

— Bana neden kızmakta?

— Karılar yüzünden... Bugün Küpeli Meryem cadısını çağır-
dı. Bir vakit konuştular. Anam «Domuz Çalık, rezil Çalık!» diye bağırdı.

— Kız bana arka çıkmadın mı? — Çalık Hafız Halime'yi arka arkaya öptü —. Adam Çalık emmesine arka çıkmaz mı?

— Neyine arka çıkacakmıŝım? Yalan değıil ki... Adviye ablamdan, Güldane ablamdan laf açtılar. Yalan mı? Ben Güldane ablamı seninle görmedim mi? Ama sen dur, Güldane ablamın oğlan da sizi güzelce seyretmiŝ...

— Nerde kız, bu nasıl söz?

— Nerde olacak, kendi evlerinde... Geceleri gizliden giriver-
mekteymiŝsin! Oğlan hep gözlemiŝ. Döl güderken anlattı, bir yandan da, «Ben büyürsem bu Çalığı şart olsun vururum.» diye yemin verdi.

— Bizi vuracakmıŝ öyle mi? Şuncacık bebek, sekiz yaŝındaki it eniğı... — Fena fena solumağıla baŝlamıŝtı, sanki karŝısında essahtan bir dűŝman varmıŝ gibi gözleri kinle, korkuyla parlıyordu —. Şuncacık...

— Büyürse vuracak. Yemin verdi.

— Büyüyünceye kadar Allah kerim! — Bu söze kendi de güldü —: Bebek olduğundan akli ermemiŝ hay yavrum, biz anasının bel ağrılarını, sevabımıza okuyuvermekteyiz.

— Haftada bir iki, bu nasıl bir okuma? K peli Meryem, benim anama dedi ki: «Adviye kahpesinin borcunu siliverdi, yarısını bağışladı» dedi.

— Ulan bunu da kim demiş namussuzlar?

— Adviye ablam K peli'ye demiş. «Beni Allahın emriyle alacak ya bakalım!» demiş. Anam bir kızdı. Öfkesini benden çıkardı. Bak, etlerimi morarttı bura bura...

— Halime böyle söyleyerek entarisinin eteğini kaldırdı. Bacakları düzgün tıkızdı. Ak pembe etinin üzerinde mor lekeler görünüyordu.

alık Hafız bunları koklaya koklaya öptü. Bir yandan da ii titreyerek söyleniyordu:

— Ben anan olacak o kahpeye edeceğimi bilirim. Ben ona bak ne işler edeceğim. Sana günah değil mi?

— Seni bu gece bekleyecek! «Mutlaka gelsin» dedi. Gelmezse sonunu sen d ş necekmişsin. Bırak, bırak kız... Anam, «kuş gibi git gel, orda eğlenirsen seni öldürürüm» dedi. Anam beni d ğer Hafız emmi, bırak...

— Dur kız, dur bırakacağız, dur ki bir...

Bu sırada dükkândan,

— Hafız ağa! Nerdesin Hafız ağa? — diye seslendiler.

alık Hafız, sıçrayıp Halime'yi kendinden uzaklaştırdı. Kısık kısık,

— şu kapıdan dolaş — dedi —, anana de ki... «Birazdan gelecek!» dersin.

— Birazdan değil, akşam ekmeğine geleceksin.

— Kız sana ekmeği, yemeği soran mı var? Savuş!...

— Kim bu gelen? Adviye ablam öyle ya?...

— Değil! Adviye de neymiş? — Oysa Adviye'nin nazlı sesini tanıymişti. Kızı itti —: Haydi sen dolaş, anana sakın Adviye'nin lafımı etme, sonra keyfine...

— Gelirken bana boyalı şeker getir.

— Olur. Sen haydi...

Halime arka kapıdan çıkınca alık Hafız üstünü başını düzeltti, samanları silkeledi, elini yüzünde gezdirerek dükkâna geçilecek kapıyı araladı. Adviye'nin yalnız olduğunu görünce:

— Kız Adviye geliver — diye seslendi —, geliver abuk.

— Orda mısın Hafız ağa? Kim var?

— Kimse yok, gelsene rezil!

— Gelmem, hiç gelmem. Gazyağı kalmamış da karanlık basmadan...

— Kolay, sen hele gel!...

Sesi boğuk çıkıyor, çenesi titriyor, farkına varmadan köpek gibi yalvarıyordu.

Adviye dışarısını tembel tembel kolladıktan sonra tezgâhı dolaştı. İnadına tombul, inadına körpe, inadına güzel de güzelin oynacağı bir karıydı.

Kapıda ürkmüş gibi duraladı:

— Kim var?

— Gel dedim namussuz!

Hafız böyle diyerek karıyı bileğinden tutup çekti, iki kere canını alacakmış gibi sarsaladı, sonra, göğsünden itip saman yığınının üstüne düşürdü:

— Dur, domuz Çalık! Sen kudurdun mu? Kapıyı sürgüle... Üstümüze bir gelen olur.

— Gebertirim, şart olsun gebertirim! Sen öyle mi belledin?

— Dur dedim, üstümü yırttın, dur eğlen...

— Yırtılsın. Ben alacak değil miyim? Yırtılsın ne iyi... Yırtılsın...

Adviye, gaz yağından başka, üzüm, sabun istemeyi de tasarlarırken kendinden geçti.

Aklı başına geldiği zaman, uzaktan uzağa ikinci ezanı okunuyordu. Korktu, kurtulmak için davrandı:

— Dur Hafız, bırak! Ezan okunmakta gâvur! Ezana baksana, günah...

Çalık Hafız'ın gözleri kaymıştı:

— Varsın okunsun kahpe — diye soludu —, okunsun varsın... Sen hele dur...

Çalık Hafız yorgun adımlarla Petek'in evine giderken kendi kendine küfrediyordu. «Kapının sürgüsünü çekmeden... Senin gözün mü karardı alçak? Sen delirdin mi, bu karı bolluğunda?» Arada sırada karılara iştahlanıp böyle kendini kaybediyor, dünyayı ipemez oluyordu. «Başka zaman, Petek gibi dünya güzeline dönüp bakmayışımız neyin nesi yahu? Biz bir nefsimize neden hükmedemeyiz sırasında hey Allah?» Allahın adını pis pis

andığına pişman olarak somurttu.

Kapıdan seslenmesine bırakmadan Petek karşıladı:

— Hoş geldin Hafız ağa! Kız dedi de inanmadım. «Dükkânı bırakmaz gündüz gözüne» dedim. Ezan da okundu, sen ikindiye gitmedin mi?

— İş vakti çocuğu yollarsın, bir de ikindiye akşamı karıştırırsın. Neymiş bakalım, ne var?

Petek birden ürktü. Kendisi çıkışacakken herifin yavuz hırsızlık etmesine şaşmıştı:

— Dün gece neye gelmedin? Börek yaptım, tatlı yaptım.

— Sungurlu tüccarlarına toptan pastırma verilecek.

— Bir de yalan söyler... Ben senin dün gece nerde olduğunu haber almadım mı?

— Töbe hey Allah! Ulan karı milleti, siz ne belâsınız be! Biz para peşine düşmüşüz, uykuyu kaybetmişiz. Sungurlu tüccarları nerdeyse bizi oyuna getirecekler, az kala bizim canımızı alacaklar. Şunun sözü, söz gibi bir söz mü şimdilik? Halime nerde?

— Halime'yi n'apacaksın? Çok canın çektiyse Allahın emriyle iste, çifte davullu düğün kur da tepe tepe kullan!

— Ulan bu nasıl laf namussuz?... El kadar bebe...

— Ben senin evvel-eski körpeye tutkun olduğunu bilmez miyim? Küpeli de söyledi, Küpeli dedi ki...

— Kız bak, şamarı çarparım. Benim Küpeli'den, küpesizden haberim yok. Belâ mısın akşam vakti?

— Belâyım, hem de büyük belâyım.

Petek böyle diyerek yaklaştı. Çalık Hafız gövdesini geri alarak,

— Git şeytan, git işine! — diye gülümsedi.

— Bir de güler. Hele sen bu gece gelme de bak neler olur. Şart olsun, tarlaları ortak veririm!

— N'ağzına! Seni dava ederim. Köse yargıca dava ederim, ederim ki: «Bu benim maldan-candan ortağım olup — derim —, şimdi tarlalarını başkalarına belletmeye kalktı. Ne demek olsun? derim.

Petek birden uzanıp Çalık'ın kolunu tuttu, etini var gücüyle burdu. Çalık Hafız hafifçe bağırdı:

— Kız aman, kız namussuz! Canımı yaktın rezil!

— Daha bakalım, bu can yanması şaka! Asıl can yanması ilerde... Ben seni öldürmez miyim? Advıye orospusu koparınca

iyi mi?

Çalık Hafız gözlerini yere eğerek konuştu:

— Beni dinle Petek hanım! Bunlar köylünün karalaması... Köy yerinde bizim iş tutmamız, Allah bin bin bereket versin, biraz para kazanmamız, istemezlerin yüreğini bozdu. Benim lafımı sana getiren varsa seninkini bana söyleyen de çok... Ben buraya neden gündüz gözüne geldim de gece vakti gelmedim?

— Neden?

— Biz medresede okuduk. Hoca takımından sayılırız. Ben seninle ortak olunca her şeye töbe çektim. «İşler iyi giderse harama uçkur çözmek yok!» diyerek büyük yemin ettim, anladın mı? Gerisi hep düşman lafı! Sen beni denedinse denedin. Ben ağzımın tadını bilmeyenlerden değilim! Senin hasretine bunca zaman dayanan herif, Adviye gibi, Güldane gibi pislerle günaha girmez. Benim hovardalık sıram değil. Açıkçası: Gönlün çekerse, seni Allahın emriyle alırım. Senin gibi bir karıya benim gibi bir herif her zaman lâzım.

— Bu gece gel ki... Gel de konuşuruz.

— Gece gelmeyi aklından çıkar. Sen enini boyunu düşünürsün, danışacak yerin varsa danışırsın. «Olur!» dersen anam gelir, Allahın emriyle ister.

— Allahın emri mi?... Herife tilki hapı verirken...

— O da Allahın emri! Dere boylarında sürünmesin diye rek... Düşünürsen, razıysan haber yolla. Anamı...

— Razıysammış!... Benim danışacak kimim var? Sen köy yerinde kimsesiz bir karının neler çektiğini nerden bileceksin? Ben canımdan usandım. Ananı gönder gelsin!

Narlıcalar bir hafta sonra Petek'le Çalık Hafız'ın şerbetini içlerken,

— Allah buna «Yürü yâ kulum!» dedi, kurban olduğum — diye içlerini çektiler —, niye dersen, anlaşılan yüreğini gayet temiz gördü.

KEMAL TAHIR

KÖYÜN KAMBURU

roman

"Gayri insani bir üretim tarzının biçimlendirdiği Batı, günümüzde insani potansiyelini hemen hemen bütünüyle tüketmiş durumdadır ve pek çok alanda olduğu gibi roman alanında da son barutunu atmış durumdadır. Batı romanını aşma şeklinde belirlediğimiz hareketin, Türkiye'li insanı toplumsal ve tarihi boyutlarıyla ortaya koyan bir 'öz'de temellerini bulduğunu daha önce belirttik. Bu açıdan Kemal Tahir romanının yapı olarak Batı romanından farklılığını çizen unsurun da biçimsel değil, öze ilişkin bir unsur olduğunu söyleyeceğiz. Batı romanının kişisel drama dayanan ve bütünüyle birey üzerine kurulu bir yapı göstermesine karşılık, Kemal Tahir romanı, toplumsal dram çerçevesinde ve onunla bütünleşen, onunla iç içe geçmiş kişisel dramlara yer veren ve değişik nitelikte bir dramatik yapılanma gösteren, adeta 'komünal' bir kuruluşa sahiptir." (1974)

— Taylan Altuğ